These images are from the collection of the Library of the Jewish Theological Seminary (JTS). JTS holds the copyrights to these images. The images may be downloaded or printed by individuals for personal use only, but may not be quoted or reproduced in any publication without the prior permission of JTS.

הועתק והוכנס לאינטרנט
www.hebrewbooks.org
ע"י חיים תש"ע

MIC. # 9909 (RAB. 2103)

GOLD, YEHOSHU'A.

גאלד, יהושע.

GEFEN ZAHAV, MASEKHET SANHEDRIN.

גפן זהב, מסכת סנהדרין.

[19--]
ASHKENAZIC SCRIPT

These images are from the collection of the Library of the Jewish Theological Seminary (JTS). JTS holds the copyrights to these images. The images may be downloaded or printed by individuals for personal use only, but may not be quoted or reproduced in any publication without the prior permission of JTS.

הועתק והוכנס לאינטרנט
www.hebrewbooks.org
ע"י חיים תש"ע

אמן (סנהדרין דף ל' ע"ב) תהלה

ההוא דהוה קאמר אמוראי: שב בירי לשלמנוי וחד לעבד ביש, אול שמואל לרב יהודה: קראו כתוב: כי שבר יפול לבדיק וקים, ורשע יפול באחת".

הגיון רי"פ באמרת הש"ס אומר שם „יין זה בפסוק אלהו כך אמרו ורשעים יבשלו ברעה" ואומר לכן נסגרו בגמרא התבות „ורשע יפול באחת" באמצע, "רש ברשע" ובמהרש"ל ובאו כי בלקוט מלוי אותו גם כן התבות „ורשע יפול באחת" אוק אומה מסתבק בידעו כי זה אינו בכתב ואולי לכן הסגירם ומכ"ג היה יראו לשלוח יד ולמחוק אותם לגמרי. אוק באמת נשתבש זה המאמר בבבלי ונלקה בחסרון דברים ואולי ע"כ נלאו מלפט מעמקי, כי כך אותו במדרש שוח"ט מצאתי כ"כ ב"ז אול תשאחי אוובתה לי למה? כי נפלתי קמתי, תכלל לנפילה קימה, רבי שמואל אומר לה מן הדין (משלי כ"ד) כי שבע יפול צדיק וקם, אבל הרשעים יכשלו ברעה, תכלל לכשלון רעה, בפעם אחת הן נופלין ואין להם עמידה, וכן הוא אומר (ירמיה י') „באחת יבערו ויכסלו" עכ"ל, התבאר כי זה הוא ר' שמואל בעצמו הנמצר בבבלי כאן והוא מפיר את הכתב כמו שהוא במשלי, כמו שמצאתי מדברינו „אבל הרשעים יכשלו ברעה תכלל לכשלון רעה" והוא אחרית הכתב במשלי „ורשעים יכשלו ברעה" ואוק להמתק את דברינו הוא מוסף ואומר „בפעם אחת הן נופלין ואין להם עמידה" כ"ל להם לא נמוך הרבה רעות, ועכ"

לפסן (סנהדרין דף ג' ע"ו) תקבל

מבינו כי המלה "באותה" מבל מאומרו שם ולהוליך ע"ג אות הקראוים שלו, כי יתשובו אשר לפנינו היתה נוסחאו אחרת במשלי, ולפי דעתי בנים הדברים למאוד, ופלאו כי זה המדרש משלח"ט היה נעלם מעיני הגאונים מהרש"ל ורש"ף, ומי יודע מה תשב רש"י ז"ל בזה, וגם מדברי המהרש"ו ז"ל שם בחיו נראה כי גם הוא לא הבינו כלל הדרוש מהכתוב הזה שבאו כאן שאו בהולן.

מלה יוהכרן שולבקעס

(מכ"ר "כנסת הגדולה" יצחק סובולסקי ספר ב' דף 117)

לקמן (סנהדרין דף ל"ז ע"ב) רבה

ואמר ר' שמואל בר נחמני אמר ר' יונתן: "לעולם יראה דין עצמו כאילו חרב מונחת לו בין ירכותיו וגיהנם פתוחה לו מתחתיו שנאמר: (שה"ש ג'): הנה מטתו שלשלמה ששים גבורים סביב לה וגו' מפחד בלילות" מפתדה של גיהנם שדומה ללילה. —

והמרא"ל מפיין כזה: חרב וגיהנ"ם. חרב מלכות מלכות וגיהנם. אברהם הירר לו מלכות תירות מלאיק האות תירות משמלך מלכות שהיו שותים יין שרף במקום שגיהנם פתוחה וכו'. —

בדברי המרא"ל נ"ל סתומים וחתומים, ועם איזה מעין כונת המאמר הנ"ל, אשר בהשקפה הראשונה נראה ומובן כפשוטו, שכונתו שכל דין מחויב להיות דיין עבדן ואמת, להשגיח הדין לאמתו, ושפחד מחרב נקמת מלכים, ובהל מגיהנם הפתוחה מתחתיו להוריבו חיים שאולה; אולם לאשר ידענו כי בכל מאמרי חז"ל בדברי הגדה לא יעלה כי נמצאו התוכם דבר חכמה לתשלת מין האנושי בכלל, וביחוד לנו היטראלים, הן בדבר אמונה (רעליגיה) הן בדבר נמוסי ודרך ארץ (פאליטיק), שהיו לתשלת ליחיד גם לרבים, להורות וללמד איך להתנהג ולשות כפי צורך העת והמקום; וסמכו מאמריהם על פסוקים, הנמצאים בתנ"ך הנאותים לאותו זמנן, לכן הראוי נתון לנו, גם אולי גם חובה עלינו, לעיין במאמריהם בעיניו פקוחה, לחתור ולחפש באותן המאמרים אשר בהשקפה הראשונה

לקמן (סנהדרין פ"ל ע"ו) ליקה

אלבד שלא יתגלה לנו תוכן ומהות כונתם אולי גם יתרחב לפנינו מחיצה סתומה, ואינו להשתבל עד מקום שיבנו אגדות, למלוא בהם ראיון יק ומופלא, לטרם ולנחותם בנתבות חכמה ובינה, ולא ישכנו בעמקם. —

על מאמרים כאלה, כבר קמו בכל דור ודור חכמים ונבונים משכילים, וכל אחד ביאור ופרש כאשר השיגה ידו; והנה לא למעט נתשבה ונתפלאו לראות כי לבאים גם המבאר והמפרש ידברו בחידות ובאלות סתומות מאוד, אולי גם מהכרת למלאו מבאר ומפרש אחר, שיבאר אות דברי המפרש והמבאר הראשון. — ומטבע כל אדם כאשר הלא אדם כשפגש בדבר נר ומפליאו, לאמוד להתבונן אליו עד שיגע מהותו ואיכותו כמאמר החכם: „ראשית מחקר פלאה ואחריתה אמת ולבקן". וכן הדבר בלמודות כל אדם יותר יקשה אליבו הענין, כן אדם נוסיף להשתבל, לחתור ולחפש שיצלח לנו להשיג ולהבין, — וכן הלא הדבר במאמר שלפנינו, אולי אי״ל פירוש המראשי״ל ״ז נשכל להבין כי כונת המאמר לא כמו שנראה לנו בהשקפה הראשונה, כאשר אמרנו שכונתו אל הבין שיראו ויכתב מחרב וגיהנם, לאין הולכיו הבין לאמתו. — ונוכל לשאול א) למה קחר בכל המאמר להקביד את הבינון במלות חרב וגיהנם? הלא נמצאים שמות ודברים הרבה המביאים מראו לפתב ומבהלים את האדם כמדה יותר, כמו אות, מגפה, דבר, אש, מים, רעם וברק וכולם בהם, אשר אם היה משתמש בהם בכל המאמר להקביד את הבינון כנ״ל, היה גם כן

לשון (סנהדרין דף ג' ע"ב) תרכ"ה

בעקל לו לאשתו סתם מאומה פסול בתנ"ך, שיהיו נאות לתתין. ב)
הסתם מהפסוק שישים גדרים שלשה וכו', שנפשר בו אלת תרכ, נאמר
תרכ אלוהי אלהה, ובאלק אדבר הכתוב, ואה אינן אלהה ואלק איבל
דיין? ג) הלשון לשלם ירשה דיין שלאו אינו מחוור, כי אם
הכונה להדיין יהיה תמיד באמצעד הקתד והאומה, לאין ילשיו דין אות
לאומתו, הנה אלבד כי כל ימי חיו תלוים לו מנגד, אבד מסר לו תאיב
לדעת אל נכון אם הלשון לשבק דינו, או אות אלפטו, כל אבד שלאו יבד
בהכרור גאור אשר הבאלי דינים לאו כאשו לו, ולאו ראוהו בסאנלתיהם ומתאיב
בנפשו לחרב ונהנים ד) אה גה הלשון כאולו תרכ אונחת לו בין ירכותו?
אם כונת בזה האומר שיריאו מאונל תרכ, היה לו לומר כאולו תרכ תלויה
או אונחת אל לצוארו, אוו נטויה אל ראשו, (כמו שמצאנו הלשון בברכות ולד
גבי תנקיה) אשר אוק אנ האוש ההאו בסכנה, ולאו כאשר האוש תגור תרכ
בירכותו כדרך בעלי אלהה, כמובאו הסתם מהפסוק כולם אחוגי תרכ
אלוהבי אלהה אוש תרבו אל ירכו. ומלבד כל הקלגות והבקבוקים האלה
נוכל לשאול אבד באה אולים מאומר הגה לטוים ולהתיר אות הבוון להלשון
אל יבא בין אות מהגהרת התורה בשלשה בבאה מקומות כמו: "ובל לאו תהבר",
"לבקן לבקן תרבלל", "כי השותב יעלר", וכו'. וכבאה לרוב בתנ"ך ובכלל
נאמר בם "יראת אלהיק". ואות הבוון שיבאו יראו מאולהים לעבור על כל
אלה, אנ בלות ספק לאו ייראו ג"כ מהמאמר של בר נתאני ולא יביט לאו אל

לקוטים (סנהדרין דף כ"ז ע"ב)

הרבה לומר על הגיהנם אשר יתאר בפה המאמר לנגדו ערוך בהם שאונם
הבולט, אוק המראה והדמיון לבד. לכן שריפי ישיבוני פי אין כונת המאמר
כמו שנראה בהשקפה הראשונה ובפה המאמר בחר בלשון מלות חרב וגיהנם
לפונה נחלית, ללמד להבין איך יתנהג בהשכל ודעת לאין הלציון הדין
לאמתו, ומשק את המאמר אל הפסוק המלמד ע"כ דינין נאות להגיע למטרת
תפלה; ולבאר הרגיל בדה המרמ"ל ז"ל, אשר ציין את המאמר בלשון מלות
האלה וקשה שיהם קיים מלשלה לראות שבהם מונח עומק כונת המאמר;
ואם לא אופל להתלוט, כי כונתו בכל דברי המרמ"ל לאמתו, הנה בב"ד
נראה כי גם הוא בחר בלשון המלות האלה בהמאמר להגיד את דעתו שיהם
בקצרה, בדרכו להורות ולהשות לבב אנשי דורו והיושרים של מדינו שיתנהגו
בדרך מושר ובדבק, לפי כונת המאמר הנ"ל, ובטרם אחל לבאר את דברי
מופרת אנכי להעתיק מאמר מלשון הגמ"ר פ' לק מ"ב וז"ל: והנה תנור שלן
ולפיך ופ', שמעון בר אבא בשם ר' יוחנן אומר ג' דברים הראה לו,
גיהנם וגלות מתן תורה ובית המקדש. ז"ל כל זמן שבניק עוסקים בשתיק
הם נגלים מעתם, פרשו מעתם הם נדונים בשתים. אמר לו במה
אתה רולה שירדו בניק בגיהנם או בגלות? ר' חנינא בר פפא אמר
אברהם בירר לו גלות הה"ד אם לא כי לגרים מכרם נה אברהם
וב' הסגירם מלמד שהקב"ה הספים לדבריו ראל. ועתה אומר:
הלא נודע כי נמצאו בין אנשים שתי מחלקות אינו אברים: א) האלה רוצ

לקמן (סנהדרין דף ג' ע"ב) לרבי

ומאבר על חקים בתורה מה שבין אדם למקום, ונכלל בו חלול השם ובזוי הקדש, ונקרא (רעליגיונס פארברעכער), ב) העלה עול ומאבר על חקי המדינה, ונכלל בו מה שבין אדם לחבירו, ונקרא (שטראפס או פאליטיש פארברעכער) ומנשו על פי חקי ובתי המדינה, והוא דינו כמלכותן המתאחר בשם תר"ב לענוש אותו בענש הראוי לו כפי אותה ענש גופני ונקרא (פהיסישר שטראפס). וענש המלל את השם הוא על פי חקים בתורה כפי הראוי לו על חטאתו, כמו תענית וסגופים להקדילו מתוך הקהל, להפחידו ולהודיעו חומר שגולה, והוא המתאחר בשם גיהנ"ם (מארטלישר שטראפס). והנה הדיין הזולה על כסאו אשרי ראוי שיהי' בידו הכח לענוש לפעמים את העברים ומעשי עול הקיימים לפניו בקוים הענוש הדרוש לחפץ הדין והעסק, כי אי' הכח הזה יפחדו הבעלי דינים ממנו ויעבדו לפניו את חטאתם, והוא בשבלו ודיעתו ודין לחרוץ את האמת על פי הצדק והיושר, ויעניש את הדין לאמתו; ואם הוא לדעתי כונת בעל המאמר הלז, אמר שאלה לראשונה מעלות הדין האומר ותסרון בעלת המינים, ואמר על הדינים הדתיים, שדין הדן בזה המין בין אומת מזה את ישראל, ושאלה שכונה בינהם, ולהיפוך מסתלקות מהם; ועל דינים מדיניים ובין אדם לחבירו יאמר שישפטו להעליון ומה ונתן לזה שלו בדין הוא בקבר נפש – אומר אדם בדרך כלל ומלבד להדיין אינק יתנהג להרעות את עצמו תמיד לפני העם, לאין יבחרהו, ויריעו מלפניו, ויגיד לו את האמת ויתודו על חטאתם, ויקבלו ממנו

לקמן (סנהדרין דף ג' ע"ב) תרומה

מלפניו אשר יתרפא באומה ופחד, ויתנו לו כבוד לשאול בקולו, וגם כשמרגיה
עליו תמיד כיולו תרבה מונחת לו בין ירכותיו, והיו כמו גבור מלחמה
מלחמה, וביבו לנקום מכל מי שיעמוד כנגדו, וכן ביבו הכת של המלכים הנלחמים
למדינת הגיהנם כנ"ל, וכיולו הגיהנם פתוחה לו מתחתיו ומאמה
ומתין למלכותו, בזמן שיגזה אדני תרפא יפתח את פיו לבלוע את האויב
הרשע, ולהוריבהו חיים לשאולה, ומ"ש הכת הזה שיש ביבו של המחלקות הלתים
האלו יהי' ביבו להלחיבו בין אומות בשני המינים לדבר למעלה כנ"ל; ומלת
ירכיה לדעתי הוא פועל ולשון ונוקב יְרֵכָיו עליו לפני הדם במעמד
כיולו ופו'. — ו) ומאמר הפסוק מעיר השירים: הנה מטתו שלשלמה
שנכלל בו כל הדרוש הנ"ל כפירש"י, ומלת מטתו רומז לשכיבה, ומלומדי
מלחמה היו מלחמתה של תורה, ופחד בלילות הוא הגיהנם כדמסיק
שם, ודרש תנ"ל יבושה כשהיו בזיון הבעלי דינים לפני שלמה נפל עליהם הפחד,
ודע שהיו מלבים ומתלבים על כל מעותם, ומ"ש גם היה יכול להלחיבו הדין לאומתו
והבן. — והמרמשי"ג ז"ל הבין במאמר הלא את שתי המלות חרב
וגיהנם שהם מורים על הענש המגיע להעברים כמו שבארנו, ולכן שיין
אותם בקנים, ופירש על חרב מלכות, וכיולו נכתב מלכות וגיהנם;
ובאו ללמד להיולבים על מדין ולבני בתרו מוסר השכל, ועוד להתנבא, להראשונים
לקבל את הדין, ולאחרונים עוד יקבלוהו מיד הלופטים, ואומר בקרית בין הקתרים:

ו) ועל ראיון שלה אומר המשורר (בתהלים מ"ה פסוק ה') חגור חרבך על ירך גבור הודך והדרך פלח ורכב על דבר
אמת וענוה צדק וכו' —

נפן (סנהדרין דף ג' ע"ו) תרמ"ה

הנה אברהם אבינו נתחייב עונש מיד השופט העליון, והרגוה לו השופט
ב' דברים במאמר המדרש הנ"ל, והמה שני עונשין הנ"ל המוזכרים
בהמאמר: אלכיות וגיהנם; וגם דבר הבפרה והסלמה עליהם,
והמה אתן תורה וביה"מ, התורה מכפרת על אלכיות וביה"מ
על גיהנם; ואברהם שיבר שרשון לקבל עונש על חטאותו ברר לו את
הרשעים והלו אלכיות ונתאו לו שיסבלו בנו גלות ב' מאות שנה,
משיסבלו עונש גיהנם, לאחר כי יבר בשלשון לחירות יקבלו את התורה,
ואז יהיו חפשים מהגלות, וגם מעלעוק האות, כמו שבדלו ח"ל על אות
חרות על הלוחות אל תקראו וכו'. ולזה התאונן והתרעם על
הדינים ובעלי דינים, ואומר: "ערכתי שולחן יין שרף במקום שגיהנם
פתוחה, וכו'. כלומר מלבד שזה לא יתבגל כנ"ל, אולאו אף מקילין
במקום שהעובר יתחייב עונש גיהנם, ושולחנם נ"ש לנפר תנור עשן
ולפיד אש, שהרגוה השופט העליון לאברהם אבינו, וקרין אותו תיקון
לתקן את התאונים אשר עברו עליהם לשעונשם קשה מאוד. —

יהודה כאורי

(עלון הדס שנה ג' גל' 67-70)

לקמן (סנהדרין דף י"ג ע"ו) ברכה

אומר ר' יהודה אומר רב: אין מושיבין בסנהדרין אלא מי שיודע לטהר את השרץ מן התורה. אומר רב אני אבדן ואטהרנו: ומה נתן שמאיס ומרקבה טומאה טהור, שרץ שאינו מאיס ומרקבה טומאה אינו דין שיהא טהור? ולא היא! מידי דהוה אקרץ בטומאה. —

המאומר הזה נפלאו ודר מאוד. אבל כאשר "בהשרון" להברמל" (שנה תשע"ז 27) שברר החכם המחקר הפרופסור מהר"ר יצחק רייפמאנן נ"ל מבינו את המאומר הזה והאריך בבאורו ונה לשונו בקיצור: "בתוספות שם: נקשה לר"ת מה לנו תריפות של הבל לטהר שרץ מטומאתו? ומפרש ר"ת שיודע לטהר מטומאות נבלות וכו' עכ"ל. ולי נראה ברור כי מאומר רב הוא אך משל ומליצה חידה, כי אין מגמתו רק לאלפנו שאין מושיבין בסנהדרין אלא מי אשר רואה לבלו להתיר לפשעים אוסר תורה לצורך הדת, כמו אליה בהר הברמל שהתיר להקריב עולה בחוץ גם כי הוא אוסר כרת כבתוב ביבמות (דף ע"ה): "אולינו תשמרון" אפילו אומר לך עקור את אחת מכל מצות שבתורה כמן אליה בהר הברמל הבל לפי שעה. ולגמור מינה? מגדר מולתו שאני עכ"ל. --- ובתוס' יבמות (שם בד"ה ולגמור מינה) ואומר תאומר שאני התם דעל פי הדבור היה מתבטל לעקור, והיכי נגמור מינה לעקור מצות תבנתו דרבנן שלא על פי הדבור? ונראה דכונת דעל פי הדבור שמצות לצורך שעה, הוא הדין שלא על פי הדבור, שהרי אין נכיר כשאור לחדש דבר מעתה עכ"ל. ומה היא גם כונת ריש לקיש באומרו

לסמן (סנהדרין דף יד ע"ב) לתרב

פעמים שבטלה של תורה והו יסודה (מנחות לב ע"ב סימן רמב) -- עכ"ל. *)

---

*) הערה. לאו אורתך מהמעיינים הישרים כי באור זה מהרב ר' יעקב רייפמאנן נ"ל על האומר הנכתי מלאותו כתוב ג"כ בהקדמה "הקדמה" (שם תוס שרה 41 N) אולם ראותי ג"כ בהקדמה "הקדמה" שלה הנ"ל נומר 45 שהרב החכם הנ"ל מהר"ר נשמה מאור בהגיו שפירש"ל אבדק טשורטקוב והנ"ל בעבור אות בקרי הרב יעקב רשפאיעמן תחת שכ"ט הבקרת הנומה ובהב כי לאו יתכן להיות שלזה כוונו תכמ"ל במאומרם הנכתי, איין שם טעמו ונמוקו ופירש שם פירש אחר והאריך בזה מאד מנומר 45 עד נומר 48 ואין כאן מקום להאריך ע"ש.

(המתקר)

לקח (סנהדרין דף כ"ז) רחבה

פרש רבינו: "אני כתוב: (ש"מ ג', ל"ב) "ויבאו כל העם להחרות את דוד", כתוב להכרות וקרינן להקרות? בתחלה להכרותו ולבסוף להקרותו.-

נראה לשון רש"י: "בתחלה להכרותו". שהיו סבורין שאותו היתה הרגת אבנר, אמתמהי לשון רש"י נראה, שדעתו שאתחילה רצו להרוג את דוד, בשביל שהרג לאבנר; ובקשה לו עד מאוד הכרי כתוב בתוריה "לחם?" (אונק יקושר מלת להכרות (את דוד) עם מלת "לחם?" ואדב אים בזאת כבבה אלה תמת ושרשול על דוד בתחלה שהרג לאבנר עד שרצו לבלותו הלאו מהרשות היה להם לשאול על דעתם להרוג את ואדב שפק בני אבנר הנם? על כן נראה לי לנכון שכונת רבינו לומר, שאתחלה היה בלב ישרשול תקר על דוד, ואעפ"ש לבאו לנתנו ולהתעלם בלעדיו ולהאבלו סעדת הנחומים, בכל זאת בלבם תלבו הסעדה לְבָרָכָה, שהיו סעדה של שמחה *) שדאגו שדוד שוח בהרגת אבנר, ואח"כ כשהבינו שבאמת מתאבל דוד, נפסק להם הסעדה לסעדת נחומים הנקראת ברכה; ונה שאומר רבינו: בתחלה להכרותו ולבסוף להקרותו; וכן נראה מלשון הכתוב שבתחלה תלבו את דוד ואח"כ הוטב בעיניהם שמ"ה. ומעתה מובנים הכל על נכון.**)

---

*) כמו: "וּבְרָכָה לְהֶם בְּרָכָה גְּדוֹלָה" (מלכים ב' ו') "יִבְרְכוּ אֶלוֹהַּ תַּבְרוּם" (איוב א') שפי' סעודה שמבלותה מרובה.

אאיר רייזנגולין

("הלכות להכרות" שנה שונה 5 מ)

**) כמין זה פירש גם בס' "כלב חכמים" מ"ם. —

לשון (מנהגים על פ"ז) ריהב

שאינם, אע"פ שהמנהג הנ"ל הוא טוב ונכון מאוד; כל זה הוא, רק אם נאמר שהמנהג שבינו לבין הנ"ל, בשעת התלמוד, היה נוסחאות מחולפות ושונות מהנוסחאות שבאמרה אשר בידינו, והיה אינם יודעים את פה הפתוח "להברות" הקרוי "להברות", אבל אם נאמר שגם לפני הנ"ל, היה הנוסחאות כאן שהיו באמרה שבידינו; אז"כ אינם, אינק יתכן פרשת רבינו "כתב להברות וקרינן להברות", כלומר לפי האמרה שבידינו, אין כאן קרי וכתב כלל, רק הכתוב לבד, והכתב הוא "להברות"? אוכן! להבין פרשת רבינו וכונת אומרו "כתב להברות וקרינן להברמ", גם לפי האמרה שבידינו; הכונה להבינו פה פירוש הדבר התכת המקרה מהבר"ר שמה ראובן בן חול שדלמאנ"ל (נדפס בשנו הספרמ ש"ר בן חול הדפלאנ) והה לאנו (בסמכו תעתר "הבאלות" מלת כל בנו חלולל" סימן כ"ג (הו)): "פרש רבינו מאור הכתב ובאו כל הדרם להבדות אות בלד כתב להברמ וקרינן להברמ? בתחילה הבדמנו ולסולל להבדמנו זה. "אם יסוד למלבנו הבדינו" נמת לראות פה לחות טעמת הטוב על חכל" והרגלות הנכבד במלגלות הבתמבמ; הבגלו שלו מבן למס שנמן ההבדראב וסבדר לחת לאוכל לפני האלק, לפלה הנעשה מקבולל כל הדמ כולו אב שיסבר במלאמה לאן שאהה כו מטרת קבולל כל הדמ ומתוך חפלה בהתאוספם מתב, הנ' להבדמת ולתת מאוכל לפני האלק? מה שפעלה בעיות ראוהה להתחתם אל מקרבנו, מתי סודו ונקני בימנו; כבלמאו לראונו מאן המחוורד להלן (ש"ב נ"ב, נ"ג) ונקומו נקני בימנו ונ' ולאו אבהה ולאו בהה אתמ לתמ; ואונק

* הדרה. לדעת תוכן לאובנו הבדינו, הנני להודעתם פה דבריו אמש ונלגלגו: ד) "לפרש מלת "כתב" לאו לבב על הבוקלמ כמתבה באמת שלאה הוא כן בלשונו של בדורש, אבל על הבוקלמ בכל הענין והמשך שבמלמת בכתב, אשר הבוקלמ תבריתנו לתבל הראה בהתבה הנבדלמת ולתבר בטנף פנימת בשמאמת הכתב, שלאו כפי הטנף הלשמת הנראמת לפי הבלקסה". עכ"ל. —

(המתבר)

לשון (סנהדרין דף כ ע"ב) לחיב

מתוחס כבוד אל כל ההון כולו ולספר שלתפלה הפעולה הגדולות בתקבלן לבון? – והשכל הבדול לחבור במסיבות שהגיעו אחר לבות כל הדעת והאונבים להתאוסף יחד ולבון לאמוב לפני המלך, שבות הדעה בכונת מרבה והתקוממות נגדו; כי בראותם הרלת שנעשה לאבנר בן נר בדבר שאול ושר לבון שהתעקש בדעת שאול להקים אלכמנו נחלה לבנו ולא בדבר, אחר נוחב שר לבון דוד וכן יאמנו, בדעת בוחו בשלום ולבאמנו בשלום אבמנו על דוד; ואשה כלת הנבה היה שאלת חלב פרוחה אל דוד לשינו כל כי בקלונו ובמלחמנו בסתבר אל נוחוב נעשה הדבר, להסיר אחר אבנר מן המלה למען תבון המלוכה ביבו מבלי שמן ומפגיע – [כאשר כן הרחיבו בזה בראשל מסדו פ"כ הבקרים מבלחוחים בלמוד סתמם מן הפנורל מעשה אבריה ז"ו ונחוב זפ"ו כתב בדב – ט"ש ובסמלק] והבות לב כל הדעת בקשר הבלחות גהבה כבוד ונקר שלר לבבות לחמת מלחמנהם מלבמת ומעמם, בטח היתה שמדות הרלת ברעת אפולבל סלר לבבם להתבחמת ולנקום נקמת דמו הנרלת הבחבולות סתרים; לבות היתה מטרת בקולבם והתאסקם לשמוד לפני המלך דוד להתבחמת נגדו ולהרוג אמנו דם נקי ולבעת הנלפק בסיבתם ותחבולותם חנם; ובהברת איבאו לפ"ג לפרש פעל להבדלות מל': ורגמו עליהן אבן בקל ובדרכו אומתן בתרבותם (יחזקאל כ"ג, מ"ג) שבא שם על מנין מעה – שפרשו להבדלות ולבקר בתחבה; ונספר לנו הכתוב שנקבלו כל הדעת ובאו להסרות אות דוד – אבל הסודם: להבדלות אות דוד לחת מבחת לפרש פעל: להבדלות, מל' הבדרלה וסיבדר מחבל – ולפ"ג לחו סופו ראשם ולחו ראשו סופן בבקרו? ומנה ומאוד רבבו בלבחות הרגלתם שהבחבר מלאמנתו בסגנון ספרו גפו הלבדא הנבא הוה: שבתלה ובלבם ורשמנה נקבלו כל הדעת לשמוד על דוד ולהתקוממת בארבה אלנו,

לפ"ן (סנהדרין דף כ"ז) רחב

בנקודה זו שר לבאים ומודעים; ולבסוף כראוי אבלו של דוד בכותנו והתענות ובר רמו
ורעם קנתן החודרת הולכות מבתי נפש הפנימים, בתרפות ובדפים מלנוגה; כנפול
לפני בני שלה נפלת! אוד הכרו וידעו כל בית כולו כי לא היתה ידו בזאת הזה
ותדרו לחאול שלו בלעדיו הנמרץ והשתבלו לנתאו מאבלו ולהבדותנו לחם כדיק
המנחמים, לבוכנת כי נלחו החלד מלכם וכי בהפשלו מטהרת לבו של מלכם שפכה
להנשי תלקו מן החולדים אותנו לאין בו —. וכן שארו הכתובים להשבור את החלד
עם מלב בקריאו בדור אחרון שמלים ברורים כפ"ו: ובדוד לאו יפה, ולבסוף
פ"ג: וידעו כל העם וכל ישראל ביום ההוא כי לא היתה מהמלך להמית
את אבנר בן נר; יחסו פה ובאו כן כפ"ה, אולי אבנו לראות עם על הותנו
בן בדוד שאול גאולו וקרבו כאומר —. ועם בקריאתו המבאיה בתמודן לפני כה
בסמוך התאוררו שלה בדוד ותאר מבכדון לבכדון של אבנר "ולאו היה הבדר אולאו
לפניכם אם הרעת ונתפיוסן" —. ומפרק לה רבאו בל' "כתיב" "קרינן" שין שבכל
המקומות שבך הענין נשאר עפ"י הקרי, והכתוב הוא רק לרמוז על ענין לבדי; כמו
כן הוא כאן מאומר: להבדות את דוד לחם מלאיתנו את מקר ענין הספור,
ובל' ונבאו כל העם, ארמוז לנו הכתוב על ענין המסובות הלבדות הבלתי רצוותות
להתפרסם — והבדרים בהרבים ושאמרים כנתונים מפי אומרים" ערכ"ל. ——

גפן (סנהדרין דף כ"ב ע"ז) ליהרג

ואומר ר' יוחנן: כל אדם שמרה אותו ראשונה באולו חרב בית המקדש

בימי שנאמר (יחזקאל כ"ד): "בן אדם הנני לוקח ממך את מחמד עיניך

במגפה ולא תספוד ולא תבכה ולא תבוא דמעתך" וכתיב (שם): "ואדבר אל

העם בבוקר ותמת אשתי בערב" וכתיב (שם) "הנני מחלל את מקדשי

גאון עזכם ומחמד עיניכם". —

להבין את המאמר הזה, ראוי לנכון להביאו פה קיצור מאמר

"זה ינחמנו" (ע"פ "בצופה לה' אביט" זה שבועות 6 N), שכתב הרב מו"ה אברהם

מאנדל מהר"ל, בתור מכתב מעתה להלר עלה מאוניברסיטת "ל, לנחמו על

מות אשתו יהודית ז"ל; כי אחרי שהביאו, בהמשך דברינו שם, גם מאמר חז"ל הנבחר,

כתב וזה לשונו: ... "ולבשרתי באור המאמר הזה כן הוא, הלבה הגדולה אור מלאה

אותנו כי בלינו מארצנו ובית קדשנו היה לחרפה ולנאצה שמה לברון הוא לנו, הנאמר

הוא יריבתי הגדולה החומריות, כי גלה בתב מלכות, ארצנו נהפכה לנכרים, ונפגרו

במדינות נכר להיות גרים ועבדים לזולתי העמים. והלנו הוא היריבה המסרית,

כי חלק שמש הדת, נתבטלו כל המצוות התלויות בארץ, והקדושה הטהורה והרוח

המרום המקודשים בארץ הנבחרת ואשר נחו עינינו בהיותנו על אדמתנו, חלפו

ונעלם. — ולברה כפולה כפולות היות גם לבית אור מעה שהיו אותו כי מלבד

האבדה החומרית אשר הלינהו, כי נאבדה לו אולת אלהים ומלאת חן אשר

המשקה לו ימי חיין, גם אבדה מסרות היתה לו, כי הדמנים הגלבנו אור לבית

לקוטן (סנהדרין דף כ"ב ע"א) להרב

באותו עוק לעשיר הוא לעל העונם הרוחני אושר תענוגיהן, שלמה באורח
אולם תענוגיהן, בכל הליכות חלבן ערבו ומשרתם היו, בעוסק טוב בשמחה
תמדהן, ובעוסק רעה באמרי נועם תענוגיהן, היו נפשו כלתו ונשמתו,
אור עיניו ותיו לבבו, ובאמרה גם הוא באמרם נתשב הוא".--- עכ"ל. —

לקמן (סנהדרין דף ס"ד ע"ב) רחבה

אומר ר' אייבו בר נגרי אומר ר' חייא בר אבין: "בלטיהם" אלו אשה שדים, "בלהטיהם" אלו אשה פלפים, וכן הוא אומר (בראשית ג'): "ואת להט החרב המתהפכת". אומר אביי: מקפיד אומנו שב, מלאו קפיד אומנו פלפים. —

לפנין "האומר הנשמו והנר הנה ולבסוף את אשה ההבנים מאומנף הטלה מדברי תגל, הנני להביא פה שלשה באורים אלשבלים והגיונים להם:

א) באור הרב החכם חוקר ופילוסוף ר' שם טוב בר יצחק שפרוט"א בספרו "פרדס רמונים" נגה לשונו בקצור רק הנחוץ לענינו: --- "ר"ל: שאשר יסופר מאשה הלא בקר שאינם בשלי המלאכה ההיא בסתר במקום שלא יראום, וכן "ותבא אלינו בלט", ומראים בני אדם כשהשדים פועלים זה. "בלהטיהם" אלו אשה כשפים ר"ל: שהיו אשים פעלות על ידי אומנים חסרים הדעת והדינה על ידי פעלות דמיונות. נגה שראשון לאלו הפועלים כשפועלים לוקחים נער קטן שאין לו אם שפל רק אבה לבד אבה שיאמרו אלינו, ואשה בתאור זה, אומרים לנער: איין בלפורן זאת ובעלי זה, ושאבה תראה כל אשר אשאול מאתך, ואומר לו: אתה מפיר לאומנים פלוניים ולמקומות פלוניים? איין היטב שכאן תראה. גם אומר לו: אתה ידבר לקראנו בשם פלוני? איין שכאן תראה אותנו, והנו הנני בדבר אינו ראוה כלל שם אבל אומר לו המראה: אינך ראוה זה? איין היטב! אבל שיתדבק דמיונו בדברים ההם ויאמר שכן הנו ונקראנו בשם אשר ידבר על פה ויעיד על כל אשר ישאלו אותנו. ובדבר קרה לי עם אלו

*) לפי"ב חסר כאן הלה"שדים".

אפון (סנהדרין דף ס"ד ע"ב) אחרי

הרשעים רבים ואחר שהשלימו הם פעולתם הייתי לוקח הנער בלי שום דבר והייתי קורא ואת פרשת אחיו ואת דאפון ובשעות הללו בחיפזון יבהילו את הנער והיה אומר הנער שהיה רואה כפלי כפלים מאשר על ידי גופם ושקרותם, והייתי אומר להם הבני תרש כבש! והיו אומרים לי נהו שזה הנער קבל רחמנות על ידינו. והייתי לוקח נער אחר ופכה היה אליה והם היו מתבלים לתת הפרש בין מעשיהם למעשי, והאמת שהם היו פועלים הדבר יותר בגדינות לפי שהאז מלאכתם. והייתי אומר להם: אונגו קראון לי שך אחד והרבו אלי מאבר ומתן ואותה, אול אשו הבני פעולה בלתי טבעית, והם נסו בנפליהם ולא יכולו, אך אומרו אולי: באמת מפלק מנלת בשבילי שאינק מאמין, שהשדים לא יגלו רק למאמין ולא יעשו פעולתם רק למאבדם. ואני אומרתי להם: באמת פה אני מאמין כי לשום בעל שכל לא יגלו כי יבין בינלך שלכם, והם לא יראו ולא יטריבו. ואז הייתי גלה לנו באה נבין ונביר איזו הפעולה הבאה מתסרון הרעות ואיזו מפעולה דמונית, ואומר שמאשר האומן יבקש כלי לפעולתו כמו שאומרים שלבריק שאתנו לו מבגדי הנשול שליהם ובדומה לזה, נהו פעולת שדים אשר בינארתו כי הם יעשו הפעולה בסתר ואומרים ראה מה שלה הלך כמראה בגדיק ובדומה להם, אומנם כשאונים מבקשים כלי רק כמו בלבורן הנער ובדומה לזה היו פעולה דמונית אשר בינארתה לק.
ואשר יאמר לק אמרת מה לנכרתו אמרו בסמוק: "אל רק לרבי תייאו: לדיבי תגי לי ההאו טעייאו בשקל ספסיריאו ונגייאו ליה לגמליה וטריף ליה בטבלאו ובקם!" אמר ליה: לתר הכי דם פרתאו אי האוי?" ההאו אותיגת ענים האוי" ראה אוק אמר לו:

לשון (סנהדרין דף סד ע"ב) רהב

"בהיות אותיות שינוי העולם" ולזו אומר האומן שהדבר נעשה בפועל ע"י שדים, כי זה לא יתכן. הנה הארכתי בזה להיותי רואה רוב העולם מאמינים בזה, ואפילו כת מבארי התלמוד והלזו דבר רע ומגיע באמונה ומשים ספק בדברי האמתות חלילה. גם שאני אומר לזו מפני שלזו אומרים במלכות השדים, כן שאינני מאמין שיבואו לעבדת ויטיבו אזן ירעו בעד כל השבעות שבעולם. ואני נפשי אני נסתר ותר מעולם פעלות עם האמונים שהיו נתשבים לאמונים גדולים, והיו הולכים אולם לשאול אנשים רבים, ומלאותם כל בקרביהם הבל ושקר תהו והלהו שאין בו ממש. וכו'. עכ"ל. —

ב) באור הרב החכם החוקר מהר"ר יחיאל מיכל בן חיים גאבלוביץ' ז"ל (הלוקח "המאיר" שנת שתים עשרה 23 N) וזה לשונו:

"שולי אומר בלשונם מעשה שדים היינו מה שמביאים דבר מכאן ונעלם במקום אחר, על המקום שנברק להמשלם." כמו (שמות ג' כ"ז כ"ב) שהבית שהיה במקום אחר בעלבים הביאו לפני פרעה. וכן (שם ח' ג') שהעלו הצפרדעים מהיאור והביאוך על המקום שלפני פרעה. אבל כנים לזו מיכנסו להו, ולזו יכלו להביאו כנים אל המקום שהיה שם פרעה נעלם. אומנם בלהטיהם מהפכים דבר מתאונה אחת לתאונה שנייה, כמו (שם ז' ט' י"ב יז' יב' ט"ו י"ג כ') שהמטה נהפך לנחש, והמים נהפכו לדם והפיכת דבר לדבר אחר, נעשה ע"י להטים*). ולרוב ע"ד מביאו זות הפסוק וזות להט החרב המתהפכת, שאינו להט כמו לשון מתהפכת וכו'. —

*) כל שמביאים בעלמא בדרך נסתר אז ע"י אלכסים נסתרים, דבר מכאן נעלם במקום אחר, ומעמידים שהשבעים שלו מתוכו. (המתרגם)

**) כל המקולות מראה ידעלמא להם. (המתרגם)

לשון (סנהדרין קל"ג ע"ב) לרש"י

ג) באור הרש"י החפץ החוקר מוהר"ר חיים יצחק ברינל.

הנה בספרו "תולדות הגדולים" (תולדות ר' יוחנן דף 76) בבאורו על דברי המדרש הנ"ל פ' ואברהם סימן י"ב: "אל"ר יוחנן בלטיהם אשה שדים, בלהטיהם אשה פולפים" כתב וזה לשונו: "האומר הזה נמצא בתלמודן בשם רבי חיינא בר אבהו (סנהדרין ס"ד), שהיה תלמיד ר' יוחנן, ונראה בבאור האומר הזה:

כי אמות התרטומים היו באמת חיות, שנתהפכו כידיהם לאמות, לפני בואם אל פרעה, ע"י אמצעות יבוד להם, אוק הדם והלכלוכים לא היו מוכנים בידם, והתרטומים אמרו שיבראו ע"י שדים, לכן כתב הרש"י: בלטיהם ובאמת אשו כן ע"י תחבולות טבעיות כסברת רב פפא שם" ע"כ. ——

לפסן (סנהדרין דף קל"ג ע"ב) לרחה

אומר ליה רבינו לרבה בר מרי: מפני מה לא מנו את הדיקים?

- משום דכתוב ביה (דה"ב ב' ל"ז): "ויתר דברי יהויקים ותועבותיו

אשר עשה והנמצא עליו", מאי "והנמצא עליו?" רבי יוחנן ורבי אלעזר

חד אמר שחקק שם עבודה זרה על אומתו, וחד אומר שחקק שם

שמים על אומתו.

מתוך פירוש ויתר המפרשים נראה שקרוון אומתו בקמץ תחת

ה"א ופירושו לפי דעתם מקום הנפרות שבו, ומפני שדבר זה מתאיה

מאוד ובלתי יפשר להאמין מעשה זר כזה על שום איש ומה גם על מלך

ישראל, לכן נראה לי לקרוא אומתו בפתח תחת ה"א ויהיה פירושו

נכון של יד כמו "באומת אוש" (דברים ג') --- *).

אשר מרגליות

("הלשפה" להמגיד" שנה חמישית 37 מ)

---

*) הערה. למען האמת ולתועלת המעיינים הישרים, ראיתי לנכון

להביאו פה מה שהעיר על פירוש זה הרב החסיד יחזקאל הלוי ("בהלשפה"

להמגיד" שנה חמישית 44 מ) וזה לשונו: "בהלשפה להמגיד גליון 37

עד 240 ביאור דברי האמוראים חלק ק"ג חד אומר שחקק שם ע"ז על

אומתו וחד אומר שחקק שם שמים על אומתו שהכוונה עם אומתו לא על

לשון (סנהדרין דף נ"ו ע"ב) רהרה

הנפרות באו לפירוש המפרשים, רק על הפרוש. אובל באומת זון
פירוש זה אומת, כי יבוא לכל קוראו בהבלי העולם, כי האמונה
הולכת ובבאה אולם והולכת מבוארת אולנו, היתה לנהגו כבוד
גדול בתבונת אובר המוליד, להולתם מדמים לשובר זה הלוז הכת
הסוכדי והראשון, אשר יצר כל נבריו ועשו להם בכל היכלותם תבונת
אוברים כאולה עד לאמרה ונקריו בשם Phallus והרבה שיקולגם
ובאורים עשו בזה, ולהו על חנם אומרו תנ"ל על בלעם שקוסם באומתו
היה וכן הרבה כולגו בו. באופן שבונת המחלוקת הלוז כבר, חד
אומר על יהויקים, שחקק שם ע"ז על אומתו כלומר שנהג שיקוף עובדו
ע"ז בעלמו, וחד אומר שחקק שם שאום על אומתו ולזה גרוע ולמר
כי עשה את הקודש חול והשוה הילנר אל ולשרו. ע"כ. ——

(המתקר)

לקמן (סנהדרין דף ל"ט ע"ב) ליהרג

אל"ר יהודה אומר שמואל: ימות המשיח כמנהג שנבראו העולם ודבר אחרון, שנאמר (דברים י"ו): "כיום הלומכם על האדמה". רבי נתן בר יצחק אומר: כימי נח ודבר אחרון, שנאמר (ישעיה נ"ד): "כי מי נח זאת לי אשר נשבעתי". —

להבין את מאמר רנב"י ראוי לנכון להביאו פה מה שכתב על זה הסופר החכם שולזינגר אלטמקסינגברגאוו (הלפורה שנה כ"ב 43 עד 984) במאמרו "ימות המשיח" וזה לשונו: "במסכת סנהדרין (דף ל"ט ע"ב) נמצאו מאמר נפלא בזה": רבי נתן בר יצחק אומר: ימות המשיח כימי נח ודבר אחרון, שנאמר "כי מי נח זאת לי", ישע"י. והנה מלבד שתשובתו של רנב"י מונר מאוד שלב גם סתם ולא פירש מתי הלו "דבר אחרון?" ונראה לי להפיל אור בביאור של המאמר הסתום הזה בהוספת תבל, וזה הלו: מקובל הלו באומה העברית בדור שלפני הלו (סנהדרין נ"ג, ע"ב, ס') "שלה אלפים שנה הלו עולמו", והנה ימות המשיח, כמובן מעצמו, נתחבשים מחרבן בית שני ואילך, וכנודע היה חורבן בית שני בשנת ג' אלפים ת"ת כ"ה לבריאה, ואיך אפשר נמצאו לימות המשיח לא ימשכו נאמר מ"ה אלפים ובקש"ה שנים מחרבן בית שני עד קץ העולם. ומה מאוד נפלאו הדברי שתשובתו הזה מכוון מאד לתשובתו השניה שאין המקבל עד ימות המשיח, רשזוני לומר: עד חורבן בית שני. כנודע היה המקבל בשנת אלף תר"נ לבריאה, ומעתה לפי ותשוב. מה שנים הם מאלף תר"נ עד ל' אלפים ת"ת כ"ה ותמצאו שהלו ל"ב ה' אלפים בקש"ה שנה. ומעתה נראה כי "ימות המשיח כימי נח עד עכשיו", שמימי נח עד תקופת המשיח עברו ה' אלפים ובקש"ה שנים מכוון לתקופה המשיחית העכשיו שלו המשך ונאר מתשובתו הנ"ל. כו'. כו'

לפסח (סנהדרין דף לט"ו ע"ז) תרפ"ד

בדרך אגב רציתי לציין מה שרציתי בספר "משמיע ישועה" להגר"י אברבנאל בתוב בגה"ל: "כי מי נתן בינות לי" נמצאו בסמוך הקדמות חלוף במלה הנ"ל, כי יש ספרים שהיו כתובה מלה אחת "כימי", וכן תרגם יהונתן וכן פרשהו בפרק תלך" (דפוס קרינגשטרק תרפ"ז דף כ"ה ע"ב) ולדי תמונה כונתו להאומר שהמנהג שלנו היה הנוסחא "כימי", ולא "כי מי" בשתי מלות, ושיש בפירושי, ושלנו ארוכות בדברים בגה לאין כאן מקומו להאריך יותר". עכ"ל.

לפסן (סנהדרין דף ל"ג ע"ב) לרבי

איזו "ותהי האומה נעדרת?" אומרי דבי רב: מלאך שנעשית עדרים עדרים ובולעתה לה.

כי הנה אם יתקארו אנשים רבים שכל אחד יאמר אומת נותר מתברו וחברו מתברו הנה בודאי אז נעדר האומה מכולם כי האומה לא תחלק ולא תקח אמנו כחוק השרה, וזה המליצה היקרה איזו ותהי האומה נעדרת? מלאך שנעשית עדרים עדרים למתקלות רבות ואז נעדרה ותלקה והלכה לה – והבן.

נעלים הבן לוטשרבאוק מדרשהביטול

(הלשה "הגיב" שה שבישות 19/מ)

לפסן (סנהדרין פ"ח ע"ב) לרבה

תנן התם: רבי אליעזר אומר הוי שקוד ללמוד תורה ודע מה שתשיב לאפיקורוס. אומר רבי יוחנן: לאו שלא אליעזר אפיקורוס עכו"ם, אבל אפיקורוס ישראל כל שכן דפקר טפי.

כי הפיקורס עכו"ם הוא הטועה בדעת, אבל ישראל שראוי המאור שבתורה שהיה לאפיקורס (כי אין ע"ז אפיקורס אבל מאמר), אין כל ספק, שנתפקר ע"י תאוותו התאכרות, ונמנע לו לראות נכוחה, כי כשנן לבו הבה אור שכלו בסנורים ונלך אות כת הטופס, ולכן הגיונותיו מעקשים, כמ"ש כי הטוחב יאור עיני חכמים ומסלף דברי צדיקים.

(ס' תולדות הגאונים" תלמיד ר' יוחנן בן 25 מאות הרב החבר
ר' חיים יצחק ברינל

נספח (סנהדרין דף צ"ט ע"ב) הלכה

רבי הלל אומר אין להם משיח לישראל שכבר אכלוהו בימי חזקיה.
אומר רב יוסף שרצו ליה מריה לרבי הלל חזקיה אימת הוה בבית
ראשון ואלו דבריה קא מתנבי בבית שני ואמר (נביא ז') "עוד מעט
בת עיון הריעי בת ירושלים הנה מלכך יבא לך צדיק ונושע הוא ענו".

"ר' הלל אומר אין להם משיח לישראל שכבר אכלוהו בימי חזקיה".
הנה הלל השני בנו של ר' יהודה הנשיא השלישי בימיו הגיעו הנוצרים למשלה
גדולה והשתקו לגמרי ישראל בסיעותיהם ומגירותיהם, והיה לו להלל הדה תמיד אחד
מיסורי גלות שאין והנה עדיב אות בית ישראל ויהי לנוצרי ובכבר תוקה על עם
ישראל ועל בית, והנה הרשע אשר אומר על ר' יהודה הנשיא השלישי כי לפני אותו
הפעולה להיות נוצרי ועל בנו (הלל) אומר כי היה אוש רע מעלים בעצרין
וכן הקים תמיד לעמו בשקריו ובכלו. ומה כאשר ראה הלל אות משה עמו
כי ברשע הזה כי עדין המשיח הזה להם לפער מכשול כי מה יתאמרו
הנוצרים לאומר כי הנה (הנוצרי) היה המשיח מה להשקיט אות
הסיעות והמריבות אומר אין משיח לישראל שכבר אכלוהו בימי חזקיה לאין
לזו יבוכר עוד אודות המשיח. ובאמת בלבו הנאמן נאמנות אומן כי עוד
יבוא משיח כאשר ונתנו כולנו מאמינים בזה.

(ס' "דברי חכמים" מאת ד"ר וולף מישל ז"ל עמ' 120)

לפן (סנהדרין דף קי"ז) רהב

והלוחש על האבה. אומר ר' יוחנן: וברוקק בה, לפי שאין מנפחין שם אומן על הרקיקה.

בזמן התנאים היו ראשי הכנסיה של הדת התבדה מתרעמין בלתי שוה לרבנאה, ובאשר שהיו אב מתרבים בתוק כלל ישראל, בן ר"ע את הלוחשים לאמירי הדת, לאין הרחיקים מתוק כלל ישראל, ומפני זה אומר אבשו שאול: "אוף ההולכה את השם באותיותיו", אוק בזמן ר"י כבר נפרצו מדת ישראל ע"י פאולוס שליחם, ובהיות ר"י רופאו מאמהה ויבר בנסיון שהלחישה מתקשרת לפעמים להאמונים בדבר, התיר את הלחישה, ובאשר את דברי ר"ע ברוקק בה, שאינו יהיה נראה כחולק עליו, לכן אומר: "בכל מתרפאין חוץ מע"ג ע"ז ושב" (פסחים כ"ה).

(ס' "תולדות הגדולים" תולדות ר' יוחנן בן 20 מאת הרב הרכבי
ר' חיים יצחק ברי"ל)

לפסן (סנהדרין דף ל"ג ע"ב) רחוק

ואמר רבי חייא בר אבין אמר רבי יוחנן: כל הנביאים לא נתנבאו אלא לבעלי תשובה, אבל צדיקים גמורים (ישעיה ס"ג): "עין לא ראתה אלהים זולתך". ופליגא דרבי אבהו, דאמר רבי אבהו: "מקום שבעלי תשובה עומדים אין צדיקים גמורים יכולים לעמוד שם שנאמר (שם נ"ז): "שלום שלום לרחוק ולקרוב אמר ה' ורפאתיו", בריאה "רחוק", והדר "קרוב"; מאי "רחוק"? רחוק דמדיקרי, ומאי "קרוב"? "קרוב דמדיקרי [ודהלתי]". ור' יוחנן אומר: "לרחוק" שהיו רחוק מעבירה, "קרוב" שהיו קרוב לעבירה ונתרחק ממנה.

ראוי להבין בעומק השונות והמתנגדות של ר' יוחנן ושל ר' אבהו עד מעלת הצדיקים הגמורים והבעלי תשובה מי חשוב יותר, על מה אודותיהן הטבעו? כי אמנם שלכאורה הדבר פשוט ומבואר שבעלי תשובה רק על הכתוב "שלום שלום לרחוק ולקרוב" נשבו, בכל זאת אין זה מספיק להשקיט את דעת הלומד ברוח בקורת ובהבנין יתר, כי אחר שהכתוב הנ"ל אין הכרח לזו כמו לזו כמו, כי יש פנים לכאן ולכאן, אולם כן אפשר קשה מאוד להבין מה הוא הדבר שהכריח את ר' יוחנן לבאר את הכתוב באופן שאורה שהצדיקים הגמורים חשובים יותר מהבעלי תשובה, ואת ר' אבהו לבאר את הכתוב להיפוך שאורה שהבעלי תשובה חשובים יותר מהצדיקים הגמורים? ואמנם להבין כל זה ראויה לנכון

לפסח (סנהדרין דף לט"ז ע"ב) רהרב

להבין פה ביאור מושכל הענייני שכתב על זה הרב החכם ר' וולף מושל
ז"ל בספרו היקר "דברי חכמים" (דף 232) בהקדמת פרשת "גל להלן דף
קמ"ח): "אולה תולדות נח" אומר ר' יוחנן: "בדורותיו" ולא בדורות אחרים,
וריש לקיש אומר: "בדורותיו" כל שכן בדורות אחרים"-- וכתב על זה
הרב הנ"ל וזה לשונו: "ההשקפות היולו של ר' יוחנן מצד האחד ושל ר'
אבהו וריש לקיש מצד השני הנה תולדות ילדות ומצות חינוכם והתנהגות
חייהם הפרטיות. ר' יוחנן הוא היה לו תאיר באורבאר אמות של ההלכה,
הוא היה שונא את חכמת יונית וקלקל על ר' אבהו שהבין הוא יונית וגם
גם את בתו יונית ושב"כ לא הכיר את החיים המעשיים. אולם כאולו
מבוטים בשינוי בוד של אותם אשר הרשו להם להנות מזל החיים של ההוה
ובוותר אם אחד נפל בחטא אוד יתאבו אותו בלבם ולא יוכלו לו תשובה
ולא חרטה כי בזה שחטא נפשל הוא בשיניהם ותרחקו מאנו. ושב"כ אומר ר'
יוחנן כל הנביאים לא נתנבאו אלא לבעלי תשובה אבל לצדיקים גמורים
אין לא ראוה אלהים גלתיק. אולם ר' אבהו היה אוש אשר ראה והכיר
את החיים ההוים עם כל היפה שבהם כי הוא לאב חטאת יונית ובדבר
בלשון חטאה והיה יושב ונכנס בבית קסרי רומי, הוא ידע כי החיים
ההוים יש להם כח המושך גדול כי אל כל צד מבלבלים ומולים ואורבים
לו לאדם בקסמיהם, ושב"כ בעתו הבעל תשובה הוא גדול מן הצדיק ובמקום
שבעלי תשובה עומדים שם שעמדו בשמאלו החיים הולו והוא חי

לפני (סנהדרין דף צ"ז ע"ב) הרבה

עתה חיי פרישות ונזירות הרי הלו גדול הרבה מן הצדיק. וכן הלו
הענין אולם ריש לקיש כי בטרם שהיה אדם גדול בתורה היה חי
חיי תענוג ופרור ולא ענה את נפשו מהטוב והענים אשר בעולם. ואי"כ
לדעתו היה נח לצדיק יותר שהיה חי בתוך הרשעים שלא יבוז אל
רק חיי שובע ותענוגי בשרים, תחת אשר ר' יוחנן שהיה מבזה את
החיים הללו אשר כי בפורות אחרים לא היה נחשב לכלום. ומזה
תראה כי השקפות רבות בהגדה הם סובייקטיבים". ע"כ. —

גפן (סנהדרין דף לז ע"ב) רהב

אות הדרך הזה, ולא רצה לילך ואז הדרך זה שמבקל לטקריאו, אולאו אמר ליהיה ירוויה דן אז לפני מר אלקאו בבבל, לכן) ואמרו לו, כלומר אמרו לו אותם דיינלהו ותאמרו לאמיתו של ירויה את הדין, אז ציית אמיתו את הדין שתדיינלהו ותאמרו לו את הדין, ציית, ואמר לו הלאולהו וכו'. ורב אחא אמר דיני קנסות הלה וכו'". וזה כדאותאו בבל"ק דף ט"ו ע"ב אחר בדיני קנסות שלאו מקבלין בבבל, או אמר הנידון קבאו לי ניאנאו בזונגלנאו לאורשאו בוטרשול קבארן ליה ואי לאו אדיל מאתתנן ליה. ע"ש. —

יחיאל מיכל בן חיים גאבלוביטשקי

("הלבוש" להרמ"ך שנת תתמ שרה N23)

"הא אפשר קשיאו אומרת "ואמרו לו" אולאו דיינלהו אותן, "הלאולהו ורשאה פנינו בטקריאו" אולאו לדרלהו הכאו? אולאו וכו'". הפירוש על זה הדרך התכת המדקדק מהר"ר יעקב רייפמאיינן ז"ל וזה לשונו: "תמ אינו ולאו אדיר, לאה לנו כל לתלף ובחוק, הלאו טוב לנו לאמר, כי אלות: "ואמרו לו", הן אד אלאון קבלת ולצדקת אלקבן הבבלי,* ומי ראה לומר: הנה ירוויה אתי הדיקר אלי אות הדרך ואתתנן אפלאו אלוכמת לאמר לו מה אנלו ומה אלאו לאלות אד אחר תבופר תטאתו?" ע"כ. —

("הלבון" להברגל שם תמלות N14)

---

* (הערה. הנה כל זה יתכן, לבאורה, להקשות גם לפי פירוש הא' גאבלו באוולסקי שהבבל היה ירויה. אבל באמת "לפרנ", זה לאו קשה מידי: כי אנק יתכן להגות שהאלות "ואמרו לו" הן אד מדקדקי הבבל שהתאנן לפני בית הדין שבטקריאו שהם יאמרו לאותנו שקבל את הדין? כי אנק יאמרו לו את הדין שלא כפנינו? ואם יפלו לומר לו הדין שלאו כפנינו, לאה הנלכבו לשאות לאר אלקאו ולומר לו "הלאולהו ורשאה פנינו בטקריאו?" לכן הוכרחו המבלו לומר שהאלות "ואמרו לו" הן מדקדקי הלמות שלתו בית הדין שבטקריאו לאר אלקאו. —
(המאיר)

לפון (סנהדרין דף ל"ו ע"ב) לרבה

שלחו ליה לאמר עולקבאו: לבנין ליה כבר בתיה שלם! עולקבן הבבלי קבל קבאנון: יראיה אחי הערבין עלי את הדרך ואמרו לו השיאוהו ויראה פנינו בטבריון. היו גלפון בעיניו: אומרת „אומרו לו" אולאמו דיינהו אתון, „השיאוהו ויראה פנינו בטבריון" אולאמו שברוהו הכאו? אולמו הכי קאמר: אומרו ליה, דיינהו אתון, אי צנעת צנעת; ואי לאו השיאוהו ויראה פנינו בטבריון.

„לבנין ליה כבר בתיה". רש"ל גל אומר: כמשה שהוא בן בתיה, למי שמקרין מר פנינו כמרשה שנבלתו בתיה בת פרעה". – ומה מאוד מבינו בחור כזה את השאר ליבי שמאוש, מה הנה להם לקריאו פתאום את מרשה „בר בתיה"? הלא אם הנו אומרים „לבנין ליה כמשה בן עמרם" הנה נותר נאות, מלבתם ללאו שבוך כלל, את משה לבתיה בת פרעה ולבנותו „בן" והוא רק בעבור שנבלה אותו? רש"ל גל הרגיל בעצמו כי אין פירוש אלה יפה כ"כ, ופו באמת של עיר הטתר דברים כאמבן לכל משפיל, ולגאות מבינו עיר פירוש אחר לאומר: „כבר בתיה" כמשה שהוא בן בתו דפתגם „בכל בית נאמן הוא", „לבנין ליה" על שם שהנה חכם ופתגם „חכמת אדם תאיר פנין", ומלגאות בסגר אנדה שהיה מר עקבא בעל תשובה שנתן עיניו באשה אחת = ושלה לבו טעתו = ונפל בחולי ואשת איש היתה, ליומם הלשכה לחות מאנו ומאנק בחנקה נתרפאת לו ובכל יפרו ופרה לשלום ונתרפאו, וכשהה ולכו לשלם, הנה נכ. בלבן בראשו מן הלאומ ועל שם כך קרו לו רבי נתן לבולמתו באמצעות שבת (נ"ו:)

לקסן (סנהדרין קל"ו ע"ב) תרפ"ה

הפשט נראה להבין כתבו לה הכי על שם האור שהיה נורה שלנו. "אבל" – ואנחנו שלפי דברי אלוקה
גן מדשאים הדברים "לבנון לי" אוקי על מה בא לדאותו לארה"ל? ועוד מה הוא קשה
לתרגם הדבור "כבר בתר" כאולו היה כתוב כבר בינתה על שם הכתוב "בכל
בית נאמן הוא", כל המפרשים שאו מתפלא לאו פיהם ולאו דברו בדיה מאוזנה, "בדין יעקב"
(פסוק ולנו תרע"ב) בחבורת גאונים מובאו בשם "עדינק לנר" אינה המתקה, אוקי אין
בדברו לאו טעם ולאו רוח ד"ל. כל זה רק מבני שלבתו המפרשים כי אין הדור מתמלאו
מתולותו, כש"ל כלה לאלאו עדר בהאנדה שאלאו על דבר מר עקדאן, ובל אנדה גו
אינגב מספקת להאור את מתלבו הדברים הללו. לכן שאנו נמו קרבאנם נאורים; ראנת
כי באנן ברירה אנלוים הנגו לשבל שבולל קטן ולגדלם "כרב מתנאו", והגלה
"כרב" נתהפכה בידי המעתיק על "כבר" ומן "מתנאו" נעשה "בתרה", ובזה יבאו הדברי
על נכון בלי שום פתחון ולתלם כלל. זה "רב מתנאו" הוא "רב מתנאו בן תרש" הנזכר
שלנו: "אחרי רב מתנאו לרואי" (שם לב) על זה "רב מתנאו" נמצאו בילקוט פ' ותי
בשם "מדרש אבדיר" ספור נפלאו: כי היה ולדה בבית המדרש ומאסק בתורה וגיו פנו דומה
לחמה וקצתר פנו למלאק, שאינו לאו נלאו מעט באולה, פרש אותה אחר השאן ונתקנו בו,
אמר אעפ"ר אבדע כבה לאו חטאו? אומר לפני הקב"ה: "מתנאו בן תרש מהו לפנק?"
אולי: "לבדיק נאמר הוא", אומר: "תן לו רשות ואסתנו", – אולי: "אין אתה יכול לי", אדפ"ר,
אולי: "אולק". נדמה לו באולה יפה שלאו הייתה כבאריה מעולם מאמת "נדמה" אמתה "תלמ בן"
שטעו בה האמאבים שנאמר: "ונראו בני אלהים" ונאמר. מעד לפנו, כגון שראה אותו הקב
פנו לאחריו, שלא בא ומעד לצד שמאול, הפך פנו לימין, היה מהפך פנו לכל צד, אומר:

לפסן (סנהדרין דף ל"ז ע"א) לרבי

מתיירא אני שאם ינקבר אני יגרר ויתגיונו, קריאו לתלמיד אחד שהיו מלרחת לפניו ואול"ל לך והביאו לי אולם ומסמר והביאו לו ונתנם בידיו! כשראה הלסן כך, נבהל ונפל לאחוריו באותה שעה קריאו הקב"ה לרפאול ואול: "לך לרפאו את "מתיא בן חרש!" בא ואמר לפניו, אול: "מי אתה?" אול: "אני רפאול שלחני הקב"ה לרפאות עיניך"; אול: "הניחני, אם שהיי הי", חזר לפני הקב"ה אול: כך ומכך אול מתיא בן חרש, "אול: "לך ואומר לו: "אני ירא שאם ישלוט בו יגר הרע", איך ריפאו אותו". הארכק מהסיפור הנפלא הזה, אולי היה, בראיה, מבלי הפוטים; לקח מפור אחת, אולי קרה לזה ר' מתיא בן חרש עם אלה עצמה, ובאולי מסופר בתלמוד סיפורים כמו אלו (באולי מובאו הבאים כאן ז"ל מר אלקאו) ואלה מאנו תצון נפלאו; הלאו הוא מתקה בזה את הסיפור מאולה אולי גם הלאו נאמר בידי הלסן לנסותו, גם השכיל לתבל ולבלם את פיוטו בצרות ובנסים, וקריאו את רפאול לרפאות את עיניו אולי נקרו ר"ל אול ומסמר, אוקי אחרי אולי נסיר מזה הסיפור את כל פרחי המליצה, נמין אולי קרה לזה ר' "מתיא" שזה בשלה באולי קרה "מר אלקאו" כי גם הלאו כמעט רגע נפל פעם אחת ברשת אולה יפה אוקי ברוב אמל בסיבתי נפלאת נאלטו מאנה. ראולי נאו כי שני הסיפורים מ"ר מתיא" "מר אלקאו" היו מפורסמים בסגנונים אנים, אוקי אקר הבבר הלאו אחד, כי שניהם התגברו אל נשרים וכבשו את תאותם, אל מתיא הטליטו המפרים כי גיל פניו היה דומה לתמה, ואל מר אלקאו אמרו כי נר ה' דולק אל ראשו, ולכי זה הלאו ברורים הבבקרים ששלחו למר אלקאו לתאורו בתאור נכבד "לבגיו ליה ברכ מתיא" כי רב מתיא היה מהבקאונים בימי רש"י והי נחשב לאוש גדול בתורה, כמו שאומרו "אחרי רב מתיא לרומי", ואולי לכן היה לכבוד גדול לפני מר אלקאו בזה שלחו ליה:

לפסן (סנהדרין דף ל"ז ע"ב) לדרך

„לבדינו ליה ברך מתניו". אותאך כי קלרת בדה אל הלשרה באור כי שני הסקרים על אולה הנקבים, מעדנים ומכרינים כי הנו נפאנים בה לבה בעבן אחד, ואור מ"ד בלד טעם כאוו להלל למר עוקבאו בקבלות ילדן ולדאותו לרב מתניו. גם מהבגה הבאות נתאומת האומר כי „אין הבור מתמלאו מחולתו".

(מאות ר' מלה אהרן לשלבים „הגלילי"...?)

„עוקבן הבבלי בקל בקדמנו יראיה אמי. הדבור שלי אות הדרך". בקריבים אולה קלעת להבין: א) כי הלם „עוקבן" הוא בלתי שבות בלש"ן ומבדילים ונכרה כמלבלה ב) נתר נפלאו להבין המלילה „הדבור שלי אות הדרך", והנה רש"י כל פרש מ"ד ב' פירושים לו. ומרי כל אולה, עדמן הבבתים קלעת, כי הלמון הבקרים מיבר פשטם; לראשה, ראותה לנבון להבינו פה פירוש נאה והגוני לפי הפשט. על כל המאומר: -- „אולי הפירוש שלחן מדות הדרך שבטבריה שהארץ נשרולל למר עוקבאו לבבל (בתור חונגרת) לבאין ליה בבר בתרה שלם! (זה ברכת שלום ובמדך בתחלת הבנת הבקרים של הנגרה. ומ"ב מתחול הדין שלמו, ומומרו:) עוקבן הבבלי! (ואולי מ"ל „עוקבאו", גם לפ"ד נתחלף להמעתקים בתב כש"ן מן א' על י"ן, ומזה היה הנגרסו לפני רש"י עוקבין. ונהו בדרך קריאות שמו בהתחלת המאמר, ואולי הוסיפ מלת הבבלי לרמז לו להדבר אותו מ"ד שמלבו בבבל וראוי להיות כפולף ונכנס תחת בית הדרך שבטבריה אשר בארץ נשרולל, גם שאין דנין דיני קנסות בבבל כבסמוק). בקל קדמנו יראיה. (ומומר:) אותי הדבור שלי אות הדרך. (כלומר שראיה בזו לבית הדרך שבטבריה ולדרך בבלתנו על אמו (שלא נעבר בין שמו), מה הדין ובקרים להיה לראיה עם אמו בבבל, ורצה לומר שאמו נלך אמו לבין לבית הדרך שבטבריה, אבל אמו הדבר שלו

לשון (סנהדרין דף נ"ז ע"ב) לרבי

אומר ר' יוחנן: עכו"ם שעוסק בתורה חייב מיתה שנאמר (דברים ל"ג): "תורה צוה לנו משה מורשה". לנו מורשה ולא להם.

כבר באורתי שמ"ל השאמש בלשון "חייב מיתה" עיי"ש ההפלגה,
והכונה: למי שעוסק בתורה להתפרנס לצורך אומנתו, וכן באור הרמב"ם ז"ל
בכונת האומר, שחבש בית לעצמו (הלכות מלכים פרק ז'), כלומר: שכונתו
להתנכל בעלילות על בית ישראל, אוק העוסק בתורה לצורך השגת מעלות, ובכלל
הדינין, עיי"ש אומר ר' מאיר שהיו כהן גדול עם הארץ, והיו כן אומרו:
חסידי אומות העולם ישלהם חלק לעולם הבא, והחסידות לא יתכן בלתי
להמלומד בתורה, כי לא עם הארץ חסיד.

(ס "תולדות הגדולים" – תולדות ר' יוחנן – עב 78 מאות הרב ר' חיים יצחק ברי"ל).

לקמן (סנהדרין דף מ"ו ע"ו) לרבי

משנה. --- "אומר ר' מאיר בשעה שאדם מצטער שכינה מה לשון אומרת? קלני מראשי קלני מזרועי". ---

"הלא רבי מאיר אומר בתורתו היה כתוב "הנני טוב מאוד" זה אות, הלא האומרים שאין שום רע בעולם ועם אין רע בודאי (מיטהיוקהיוישם איבעלס) הלא אומר כי המאמרים האמתי אל יתברך על המקרים הרעים אשר נבאו אינו אלא מצטער על זה כי כל מה דעביד רחמנא לטב עביד, כי כאשר האדם מצטער על יסורים זה הלא אות שאין אמונתו בהירה ותנקה אז כי נראה שהשם לא יבדר מהמקרים ולא יבדר מיסוריו אז יראה כי ודבר הלא אוק תסר לו הבת להשיר. וזה שאומר ר' מאיר בנאן שאדם מצטער ע"י היסורין השכינה מה אומרת? "קלני מראשי" הנני קל בראנו אלב ראשי (שהלא אינני מאמין ביכולתי) "וקלני מזרועי" שהנני קל בזרועי אלב יכלתי (שהלא חושב שאין לי כח להשיר) (אין דבר נוק אינדער דאס איהם לענקשאפטן אונהיל אונטסטעט אונדער איהן גאט: ער גערינגשטעט אוק גאוולהל אין בשלם אולף איינע אללוויסענהייט אלס שלוק אין בשלם אולף איינע אללמאכט)". ---

(ס' "דברי חכמים" אות הרב הגאון בחפץ ד"ר נאב וואלף אושל נ"ל

ע' 136)

לשון (סנהדרין לא א) להרב

והאומר ר' יוחנן: אומר לו לאברהם שיתן שלום לחברו בלולה חיישינן שאינו שב הוא.

באברש נשלו אומר ר"י: אשהוקם המשכן כלו המזיקין מן העולם וכו' וגם נאמר שאון מזנים אחד, וכו שב אינו מזיק אלא מה סכנה בדבר, ונראה בדעת האומר להזיר אדני התלמידים הנותרים בלול הגלות מהתבר לאיעשים שתלכנים מכשה וקלתו יבוא, כי עכיכים אינתנו לחול שאו שב הוא, אול מזיק המתרפל בשורת אדם.

(ס' תולדות הגדולים" - תולדות ר"י - בב 39 מהרב ר' חיים נתן ברנל)

לפסוק (סנהדרין דף ל"ה ע"ב) לרמב"ם

... „בר ברוך קירי לינבון ואות לון תלמיד".

פירש"י ז"ל: „מופר שאה". והעיר על זה הרב החכם מוהר"ר שאול הכהן קאולינזאון בהגהות „המבשר" (שנה תמשית 41 מ"ל) וכתב וזה לשונו: ... „הן אמת כי „שאה" הוא „קירי" בלשון ארמי, וכשאמרינן (שבת כ"ו) „שאה קירותיו" ר"ל; אבל הדבר לא"ר ואנחנו לא נדע מה הוא ידע במכירת שאה? הן בנדנים ובבדי ארגל יסתכו בו? ולכן לבי אומר לי כי הכונה בכאן „קירי" לשון „עבד" (אין מירובין ה' כי לב מעבדין ובב"ר פ' פ"ט) „כירי" עבד „קירי" אבדון ר"ל במ"ל, ובאמצעו אין חילוק בין „כירי" בפ"ל לקירי" בקו"ל, ומלינו במשנה „שקרסמוה" נמלים" והוא מלשון „יכרסמנה" תנור מיער" כמ"ל הרמב"ם והתו"ס ר"ש. ומעתה תהיה הכונה כאן: בר ברוך קירי לינבון, ר"ל: יעבור אות שלמו לעבד ואותה לא תלמיד. אז תהיה הכונה מלת „קירי" אבדון, ר"ל כי יקנה אבדון לשלמו, כי בזר מלת „לינבון" בתלמוד תלמיד לעבור וגם לקנות כמו נבין ונבון תגרי איקרי (בפ' מקבי פסחים) והרבה כיוצא בהם בלה"ק, ונכון. ר"ל. והנה אם אמנם שלבאורה הפירוש בתבל הנה הוא יפה מאוד, בכל זאת, לאמן האמת ולקיים את פירש"י ז"ל, ראוי לנכון לבביאו בה גם מה שהעיר על הפירוש הנ"ל הרב החכם מוהר"ר בלוי רב בעבדת אמשלבערג וגלוי בערון („המבשר", שנה הנ"ל 44 מ"ל)

לפסן (סנהדרין קל"ה ע"ז) לרבה

וצריך לשנות: ... "וצריך להיות לו כי אינם הכונה "כירי" עבד, היה לו לומר לכירי מצדבן, כמו לעבד נמכר נופל, ונמצא לפי זה יצטרכו האונים לומר "קירי" תחת "כירי" כהיות אותיות (המירופין) שומרה כירי תחת קירי, והיו רבותינו ז"ל תולים במבטיו בזה, כי אינם לו כן אינק יבוא דהיות אותיות אומרה "כירי" שהכונה "עבד" בלשון כונתה שורון? ואיזה הכונה "קירי" אודון, הוא"ל בר ברק קירי ליצבון ליה? לדעתי פירש"י נכון הוא אף מאומרים (סוטה מ"ט ע"ז) אולמלא תפלתו של דוד היו כל ישראל מוכרי רבם שנאמר שיהה ה' מורה לבם, ובמדרש ארק "רבה" פסולת של שדה. והענין שם לרש"י ולמדרש כי לולא תפלתו של דוד היו ישראל סותרים ארוב ענות בפסלת הנאתם, שהוא דבר מאוס ונפסק בהלכה שונה לק יודע מתעסק בהן אולו ענו, ראה רש"י ומדרש, וכן אומרו (שם ק"ב ע"ז) תת"ל שנמצאו רבה אל בגדו חייב מיתה, להיותו דבר מאוס, ולזה "קירה" אולי שהוא שם לשדה" בכלל, ורוב יכון בו פסולת של שדה המאוס, והוא מסתר בלת הדעת ומניים מרודים. ומלאתי אוזן לי בתרגום שני, במסורת המן, על פסוק "ישנו עם אחד ונו' "שהמן ברשותו להקטין את ישראל ולבזותם ולהתעצבם בעיני אחשורוש אמר "לית מסכנו ומסתרין בעלמא כולהון (פורים) ואמא הכין מבדר בין קרייתא אנהון מגבני קיריא ומנהון רברבין כל מגבנין מגבנין באמלקיו. לתיאר מסכנתם ובלותם יאמר שהם מגבני קיריא". עכ"ל. —

(המחבר)

לשון (סנהדרין דף לג עמ' ב) רהב

משנה: כל ישראל יש להם חלק לעולם הבא שנאמר (ישעיה ס') "ועמך כולם צדיקים לעולם יירשו ארץ נצר מטעי מעשה ידי להתפאר". ואלו שאין להם חלק לעה"ב: האומר אין תורה מן השמים ואין תורה מן השמים, ואפיקורוס. רבי עקיבא אומר: אף הקורא בספרים החיצונים, והלוחש על המכה ואומר (שמות ט"ו): "כל המחלה אשר שמתי במצרים לא אשים עליך כי אני ה' רופאיך". אבישי שאול אומר: אף ההולך את השם באמשתו.

ראוי להבין ולדעת מי הם הספרים שקורא ר' עקיבא "ספרים החיצונים"? והנה הלומדים המאמינים המתאמצים חוטמים שכל הספרים מלבד התנ"ך התורה הכתובה ותורה שבע"פ אף הספרים שיוצאים מתוך הפה כמו ספרי תמות ומפיות שונים נקראו בשם "ספרים חיצונים" והקורא בהם אינו לו חלק לעה"ב! לדאות ראיותיו לנכון להבינו שם בדברי הרב החכם המחוקר הגאון ר"נ אב"ד שהשיב על זה, וזה לשונו מלה במלה: "ר' עקיבא אומר אף הקורא בספרים החיצונים; (אין לו חלק לעה"ב) ואומרו אינו מובן הבנה הראשונה: כגון ספרי "בן סירא" וספרי "בן לעג" ; אבל ספרי "הגיר"ס" וכל הספרים שנכתבו מבאין ומלקק הקורא בהם כקורא בגמרא; מאי טעמא? ויותר מהמה בזה הנה שלת ספרים הרבה אין לך לבל הרבה יגיעת בשר"; להבין נתן ליגיעה לו נתן" עכ"ל.

ונאמר בביאור זה האומר שלאן כי המפרשים, שהכוונה בשם "ספרים החיצונים" למען ומני אותם הספרים שלבדנו אותן (בשם יוד בספר מלכים לב 41 ובהמרה) הם ספרי "אפוקריפא" (לפתרונם: "נסתרים" או "גנוזים") שלקחת הוסיפו אומה על ספרי נביאי קדש ובמאמר ז"ל התהדרים האולם ספרונים שמשקה להם התורה ומונעת ז"ל הלמדת בנים בעוי תלמי פולחן דאולמס שהתנוקן כל הנהדרים לקדש ומלכ"ב הרשאל להם מתר ספרי קדש ומשם ספחו לקריאו המונים שהם חוזה מגלות ומבדרים שנתקבל להם בהשתמש ומלבד הנבדים בארץ ישראל לא נתקבלו לקדש והם: 1 ספר "בן סירא", 2 ספר "חכמת שלמה", 3 ...ספר... "תשמעיה", 4 "דברי הימים האחרון", 5 "יהודית", 6 "טוביה בן טוביאל", 7 "בל", 8 "מנון", 9 "שלמה בת חלקיה", 10 "שבת ודברי ברוך בן נריה". ומן שלא נתקבלו מלאכתו לספרי קדש מאד

לשון (סנהדרין דף ל"ז) רהב

נקראו "ספרים החיצונים" לפי שנשארו לגו חוצה לאוסף כתבי קודש, ובדבור "הקראו בספרים החיצונים" הכוונה להם הקראו בהם בלבד, ובדרש פסוקיהם, ומביאו ראי' מהם כמו מכתבי הקודש ר"ל; האובן העלגו בדבור "ספרי המירס" היו על ספרי המלכי הדבור "המירר" הדומי, אולם כאן הכוונה על כללות הספרים בלשון יווני אשר לו מבני ישראל המה ונגלו יבנעם בשם כללי "ספרי המירס" הבודד ומלכרסם; "וכל הספרים שכתבו מבאן ואילך" היינו ספרים מחומרים שכתבו אפלו אפוקרי ישראל בחלום, וקרות יום מלום, וכדומה מינים שונים, וחיצונים עשרים לשום אדם לכתבו קודש מחוצה לשל"ק, "הקראו בהם בקראו בחיצונית" פירוש: שכל אלו הם מינים חול ודבר בלתי עשוי לשקריים ולו נמנע לפרש ולהביאו ראי' מהם כמו מכתבי קודש; ולדעת הביאו ראי' מפסוק: "ולתר מהמה בני המדר" וכו' שהם שהביאו מתוך לכתבי קודש השל"ק נמנו לבנין בלבד, ולו לגנות המפרש והקרוטה ברבים; ולמאמר על המאמר הירושלמי הכל נמצאו מפרש רבה שהיו כמו כן מעבדת מתוך ישראל בלבד "ולתר מהמה" וכו' שכל המכנס ולתר מכ"ב ספרים מהמה היו מכנים בתוך בית בגן ספר "בן סירא" וספר "בן תלמון" "ולהלן הרבה יגיעת בלר" לבנין נמנו ולו לגנות בלר כלל. והקהל מלב בתוספתו המבארת למלך הכל הובאה מאמרו תמו "ספרי מינים" כיוונו כן לסוף הספרים הנגבים למלה לפי שהמינים מתוך ישראל התנגדו בהם בטעם ההם ונגשו הקלגו בהם עמ שלו פעמתם בכבר לבביו ראי' מהם לשמשבתם הדמלגם המלכות, וזה הנדבר לבקיאים.

והנה יעלה לנו מכל המאמר שבכל ספרי הכמנו שבמתוך ישראל היו מקפדים על זה הרבה ומסרו בטלט הקריאה בלבד והמבחן בבחרים הללו, ומתוך בן סירא המובאו גם בהם לפנינו ערוב פרסומו בטלנו, הנה בזו בהם רק בטומר מומר בדם ולו התלוטו לטלנו שם ספר בשום מקום שהביאום; והשים שהמירו הכמו מתוך ישראל כך לפי שרואו בעינהם התקלה הגדולה ספרים נוספים בטלה; אולם בטמרתם הבלות לא המירו בזה כך, ובמתוך בספר בן סירא שהביאוהו ערוב,

לשון (סנהדרין דף ל״ז) רבה

ולפעמים בפיוט „אזמר" כאולו הי׳ פסוק אפשרי תנ״ך ופרש אחת הפרינו לומר אלו „ומשלש בתרבים" (ב״ק כ״ב ע״ב) והבן אב שהקשה בגמרא הבבלית שלנו טרם לאמור קריאתו בלשבור לדרשת ברבים ולו אלעזר בעוסת הטהרי שהי׳ הידעת בלי ספק ותלו הטעם בעוסת ואחד אראי מדוייק שתתגלגל בעניהם; ועם זאת אמר רב יוסף (המתרגם לתרגום) אולי אזלינהו באות בי׳ דרשינן להו" עמרוש כמו גל „מאמרן אותם ברבים", והסובה לקלותם בו הינו היפוק הטעם הנעבר אחרי אחרון שהם בבבל לו הבינו לראות תקלות ולמות אלה ולו ראו בזה אחם מתשל לכל הדם; וכמו שאמרו (בפסחים נ״ו ע״א) „ובעהרדאו בליכו אינים" וזהה הדינן מבואר מאד. וכמה רחקו מדרק הומה המעבטעם הבבלר „ספרים החלונים" על ספרי אחסטו ותבריו הפילוסופים הוונים, שאונים כלל מסלל הספרים הראוי אליהם בהטאדים לדרשת ולו שכל אליהם טעמ הטעמ, ומן דברי הרמלאני „ובל ספרי הבאיים" ראינו ברור שהתרו קריאתם ואחד ראו לפרשנו אלת „חלונים" „אפוקריפא" הינו בולקים „ירקב" ראנ תתקה אונה סבות הפסוקים של תנ״ך ומאמר זה לשונו: לבד מספרי חלונים" (שהם מאירם פסוקים פסוקים בתנ״ך).

(ספר „מורה נבוכי הזמן" שדר ז״ו לב 87)

לפסוק (סנהדרין דף ל"ז ע"ב) להלן

א) ביאור אותם הגיונו ודרוש

„...אומר ר' יוחנן עתידין כל הנביאים כולם לומר שירה בקול אחד.

היינו בזמן אשר יתאו התאוים מן הארץ ורשעים עוב אונם, לאז
ופיחו עוב הנביאים את בני דורם כאשר היה מקדם בימים הראשונים אשר
כל אחד בשעתו הוכיח את בני דורו על הפרץ הנגזרה בחומת הדת, ולכן
לאז היתה הנבואה בסגנון אחד, כי לה הוכיח על חטאו כזה אשר נתרבה
בקרב האומה, וזה הוכיח על חטאו אמר שהרבו לעשות בימיו, אוק לעתיד
כאשר תאלאו כל הארץ בזה ויתאו התאוים וכל הרעה כולה כאשן תכלה,
אזי יתקבצו כולם רק בקול אחד, קול אומר הודו לד' כי טוב כי לעולם חסדו.

(ס' „מלת אשר" מאת הרב החוקר מהר"ר אשר בהרב יהודאו ליב
מרגלות זלה"ה).

לפסן (סנהדרין דף לז"ו ע"ב) ליהרה

ב) ביאור מושכל והציונים קצר

ואמר ר' חייא בר אבא אמר ר' יוחנן: עתידין כל הנביאים כולם לומר שירה בקול אחד שנאמר (ישעיה נ"ב) "קול צופיך נשאו קול יחדו ירננו".

כי כאשר יתאו חטאים מן הארץ לא יהיה עוד כל צורך לתוכחת הנביאים ולכן אמר ר' יוחנן: "נביאים וכתובים עתידין ליבטל" (ירושלמי מגילה פ"ג), וכן אמר "לעתיד לבוא כל הקרבנות בטלין וקרבן תודה אינה בטל, כל התפלות בטלין וההודאות אינן בטלין (ויקרא רבה פ"ט), כי בעולם שכולו טוב לא תצטרך הנפש לתפלה אלא לשירים והודאות.

(ס' "תולדות הגדולים" – תולדות ר' יוחנן – דף 88 מאת הרב ר' חיים יצחק ברויל)

אמן (סנהדרין פ"ג ע"ב) אהבה

אומר ריש לקיש: אהבה כובשת שלבת חיב מיתה. שנאמר: (בראשית ה') "ויולד לילה לו בשלמתו" ואומר מר: אל תקרי שלהן אלא היו מתין.
אומר רבינו: אפילו בשני בשרת!

הרחבת ימ"ל מסדרהיו במאמרו "תשובה בהלכה" (בהקדמה להמגיד שבה שמונה גלגולים) יספר לנו איך פרש מתת בארתו לאהבה את מיעשה נלבים מלאכים, בתוכם היה שר לבוז ומאד לאמלת רוסיו אשר שה על כל האהבה ביבידותם, ובפרט יחד על אולדות תכמת הטבע בכל סיעפיה --- כטבע כל שיחה תבי מה תהי, המתגלגלת מעצמן לעצמן, המלגלה גם השמה הפאות ומשרק ברכה להחור לה לאבן פינה "את ההבדל" --- ונשאלהו מה המה מוסדות הדבר הנאות? והאור לו בקול טרם ובקיצר נמרץ כל מוסדות הדבר וכי נעלה על כל אמונותה ונלבוי חלציה, בנויה היום על תפלות השכל והנבחרת הלב --- מהיסוד הנה ומשק בטבע גם היסוד "הסבלנות" אשר יתגבל בהדרת הנאות עד להפליון עד כי לפני שלשת אלפים ומאתים מאות שנה — עת המוקדמה ארץ ומרפל לאומים — התנוסס כבר בהדרת הנאות החוק הנפלאו "תקה אחת ומשפט אחד יהיה לכם לגר ולאזרח הארץ" החוק, אשר עד בימינו — נמי אור ונגה, לא ילמו עדנה לפעולות אדם. --- ונתן השר הגבור לאומר: אינק תכל לאומר כי הדרת הנאות נוסדה על סבלנות ומנכי אריאה לק ההפק מהתלמוד, כי היום דת אנ— סבלנות מאין כמוה, כי התלמוד יגדור ואומר: "גדי שלבת חיב מיתה" התכן נגדה נריאה בנאות לדת תפלתה, הנעם בנה כי אשבלות ואתק את שבתק חיבת את רוחה להרג? הלא נו אבנרות מאין כמוה?! כשאמר הדבבים הזולה אמרתי לו: דע אבוני כי להבין את התלמוד יקרש לדעת מרחש כל המסבות אשר השתבנו ועלו אנו בחיני המלוכה השוררת אנו, כי התלמוד לא מפי אנוש אחד נלמד ולא בזמן אחת, כי הוא אוספה נרחבה מחנעים שונים נלבה על בתי מסבות שונות ותנאות שונים, וכאמר כל הלכה בתלמוד חיובת את מקומה לאיזה מסבת ולאיזה הבלטה

לקוטים (סנהדרין קל"ח ע"ב) לרבי

בענין האמשלה בגמרא הנ"ל, וטרם ידענו הסברה לזו נכל דברי האמוראים, למשל
אם אינש לוי לאדם אחד יפגוש בתלמיד ההלכה: "בהן גדול עם הארץ ואמרי תלמיד
חכם אמר קבעם לו" הלוי ושתמה לשואל: איך יתכן הדבר הבהונה הגדולה — ראשית
כל קדש — מסורה לחוש מעמי הארץ? אמנם תלבקש מאיש ההלכה הגדול בדורנו,
כי היו נכתבה בימי הבית השני עת כבר גלה בצד אשריאל והלא עלפיכל מאיש לחיות
מרמה לאמשלה ברילה עם לדעת הרמאים, ולזו יכלו אנשי להקנים להם הבהן הגדול כבר
המלה, כי הבהונה הגדולה היתה אז כבלי חפץ ביד אמשלת הרמאים לתתה בכסף
לכל אשר נרבה במתנה, ונקר מקרה, כי הבטומת אחד מגדלת הדם כן בלי שם, אשר
שלה עשר ולזו המשפט, וקנה הבהונה הגדולה בכסף מלא והנו אחד מעמי הארץ.
ואשריאל הנשרה אז ברמאים ונתבה מתנות מבנותיהם ונולד לו על ברכה בן אשר אמה
את הפת הבלבדת ונשם בה שם ונהי לתלמיד חכם, ומפני כי אילנון נתן מתנות לאמר:
לא נתן מבלת לזו נתן אשר כי אם נתן התורה, לכן נקבר התלמיד את האמר
התלמיד חכם* על הבהן גדול עם הארץ, ופנו יש למצוא הלכות רבות המסובבות מאנשי
סדה בדברי הימים, אשר נשוב לענינו:

בקבר ידוע לכל נודע דברי ימי קדם, כי בימי הסאדריאנים הארץ בין יתר הגזרות
הקשות נגזרה האמשלה הרמאית על עם ישראל כי לא ישבתו עם את יום השבת, והי כאשר
ירצו לשבות לזכן רצון ונשמו במחלקי אמשיהם ונתנו להם מקומות עסקנים, אשר לא ישמרם
אין לעסה ושבתם שם את השבת. מטבעו האמשלה את המגדר גדרה כמאת ומרמאה פן

---

*) בהעלמה להמגיב (שנה תשעה עמוד 15) "כתב חכם אחד" על זה, וזה לשונו:
"תשובה גדולה הלבה לחומת אבדן, ומאות הנתן כי אומנו "מגדר תלמיד חכם" רק עד אמר,
ואם על ומבל לשם גדולת הדי הנו גר ולא מגדר. ולזו פלטי (בימה ד' מ"ה) אולזו בגלי ומבה
הבזו על בת ישראל אבל ישראל הבזו על הלפתה ועל הנכבשת בנה כמותה. לכל דבר ומנהג
מפורסמת הנזו בעלהי פרק האומר בקדשין". יעל.

לשון (סנהדרין דף נ"ח ע"ב) לרבים

ישראל רבים, השלח ארגונים חדש לבקר אחרי אסירי אלגיריה ולהסגירם ליבה, באמצעות גיאת שלחו אל הנכבדים שאנו ישראל, ואם הנכבדים מתפארים ובאים לעזרת ישראל במקומות מסתרבים ונרשמו בשם ישראל ושבתו ורצו את השבת ולבו אחרי זה להמשלה ולשון שלהם ובראש מסתרבים ותגולל שלהם המשלה ותפל שלהם ותבא אבן תרב הרן ואבדן. אחרי הדברים והאמת האלה ראה נא אבדנו מה אויב השכיל התלמוד בלשונו ולאו התלוש לאומר: כל אל השבת, כי אם יאמר: "אל שבת" לאמר: אל כבה שבת עם ישראל לאמן הלשון שלו להמשלה ולחיב לה את ראשו, ההאו חייב מתה אפני כי מתחייב היו בנפשו ובאו בראשו על פי חוק השבת: "הבאו להרגיק השבת להרגו" ואת אשר סמק התלמוד האומר הזה להפסוק: "נפש ולילה לא נשבתו" האו אוק כמין אסמכתא בערבת תאיב. — כשאור הלר הדברים האלה, שאת נחמד לבו

שבאדים אחרי כתבו פורת בא לידי ספר שלת להגיון החכם מלהרלף חיות נגד ומה מאוד שמחתי בראותי כי גם הוא יפרש מאומר התלמוד (רפ"ק דפסחים ג' ע"ב) בהתאו אשרו בקשלהו אמנו שאוכל מן הפסח, אמש באופן כזה, ושמחתי מאוד כי כוונתי לדעת גיון החכם באלהו נאון שם דברתו (סימן ב' ש"ל ד"ה) כי מאוד נאמן — שכל.

(*) הנה אנא שהשר השבאו שאת ורחב לבו כי לבאורה הדברים נכתבים מתוך אל ההגיון הישר, בכל זאת לא אבדר לשמחה מה זו אשה? ובלשון הרור על זה החכם ומלך ומחבר בהלכה לבמצב (שנה תשעת עמוד 36) זה לשונו: "ואנחנו נאמר על החכם הזה כאשר נאמרו התלמידים, אולם בחמת בקנב, לנו מה אתה מעיב? הלאו על מאמר זה אמר רבינו שם "ואמרו אל שבת" ופרשו לו תמורו שבאתה לשם חובה קאמר כגון בשבת שהאו נם שבתה לישראל, אולם אחר בשבת לשמרתנו בו (הנשבים) אולאו אנחנה בשמאו בקו אסר להם שלאו ובטלו מלאכתה שבת". ובטלה אל"ד בדמת אל החכם הנ"ל, והיה לו לומר לשר הנשבים אשר שאלו על אודות המאמר הזה, כי הבטלה בשלמה מבואה לבדו שמאום ונאמה ועל בדבר רד, אולם המאמר בהלת אם שבות השבת מבטל מלאכת הנשמה תנה רמת זה ינפש בנפשו ומקן רוחו ונשמת, ומאולאו להדרכם שבת אשר אינם אלהים בקרבו

בעצמו מיתתו, כי תיו באה נתשבו, וזה שלמדנו כן מהפסוק: ולא נוכל לחיות נשבעתנו,
כלומר: ירש וקלטר וכו' לחיות נשבעתנו" ותובת הארם להשתעל בשבועה הכללית
הנזרת, ובתנון העולם אשר ברוח אולקים לעשות ולחיות להתשלמו, וחוסר אין מה לו פה
ומה לו פה, ונוכן בזה מה שאמרו שאברהם אבינו ע"ה שמר השבת וחזון מקום לקולמוס. "מכל
וכמין זה כתב החכם הפילוסוף בן שמון הפיוט הכהן פרילא ז"ל בספרו העקר
"פרשת מינים" וזה לשונו: "יסוד האמונה הוא פילוסופי לפי דרשת בדרך שר בהבנתו:
הנני אומנו שהבד הבורות ומשלה לפי דרך האמת, אל"כ אם הנני שובת ואינו טורח
בעבודתו לטוב הבורות אומנו שהה כלום במלאותו לא בנפש ולא בגופו והוא כלא
היה, ובזה חייב מיתה רשוני בהבלות הבדר הוא כמת***, וכן אם הנני מסיח
בתורה אם אינה מקיימה מפני שלפי דעתו אינה תורה, אם עסק בה ואינו מאמין
בעבריה חייב מיתה בידי שמים רשוני כמ"ש חכמי האומות הנו חוטאו בחטא
מיתה Peccato Mortale לפי שמאמין בחכמת ותורת האמת" עכ"ל.

***) ראוי להעיר על זה שאו"ם שלפי מסקנת הגמרא: "אמר רבינו אפשר
שני בשבת" מאמר שמוענת כל "עכ"ל שלשת חייב מיתה" הוא רק בדרך מה להפלגת הדבר
כדברי החכם יוסף לוויסר והחכם הפילוסוף פרשת הנ"ל והשונה: הרי הוא כמת כנ"ל,
בכל זאת לדעת הרב החכם המבקר ה' מאיר אוש שלום נ"ל הכוונה בפשטו ומאמר
וכדברי החכם **יפ"ל** הנ"ל בריש מאמרנו; וזה לשונו: ("בהשחר" שהם רבותיה חובת רבינו
לחבש טבת תבל") "ואמר ריש לקיש עכו"ם שבת חייב מיתה שנאמר וכו' וכו' אוללים בדברים
בדברים רבה פ"ז גרסינן: ואמר ר' יוסי ברבי חנינא אי שמאר את השבת אף שלא בכל
שלו את המלה חייב מיתה למה? שלא נקשו אליה. ומה ראית לומר אי שמאר את השבת
חייב מיתה? אל"ר חייבו בר אבהו אר' יוחנן: בנוהג שבעולם מלך ומשרתיו ושבין ומסתמן
מה עם זה, מי שבאו ומכנים עצמו בינהם אינו חייב מיתה? בקש השבת הוא בין ישראל
ובין הקב"ה שנאמר: "בני ובין בני ישראל" לפרק כל אי שבאו ומכנים עצמו
בינהם אף שלא בכל שלו לגמל חייב מיתה. ואדרבא הלכה מלכים פרק ג' שאור הדבר

לקוטים (סנהדרין דף נ"ח ע"ב) להרב

בדין פשוט, ואף כי לו נשאר כל טעם אספק לדבר הנה אשר כמו כן יחוב קמני
כל אנש, אוק בלי ספק כל אלו המאמרים שיקרים כנגד בני הבת החדשה
שפרקו מעליהם ברית אלה, ובלי שבעו השבועות עם בני ברית כיבוד, והין
מצדדין לבני נשרטל בימי אומדהם ושבתם ושמו כל דבריהם ומאמרי כן הכו
להלעגו עליהם לפני המשלה כיבוד לכן גזרו הגזרה הנאמת, אולם בבבל
אשר שם כבר נשבת הטעם של הדבר ומקרו, שם הוסעו "אפלו אני בשבת" שם.

לשון (מנהגים בלי קו"ז) רבה

אומר ר' יוחנן: כל מקום שנאמר "ויטב" אינו אלא לשון צער.
שנאמר (במדבר כ"ה) "ויטב ישראל בשטים ויחל העם לזנות". (בראשית ל"ג) "ויטב ירקב בארץ מצרים אביו ויבאו ויפל את דבתם רעה". (שם מ"ג) ויטב ישראל בארץ מצרים ויקרבו ימי ישראל למות. (מ"ז ה') "ויטב יהודה וישראל לבטח איש תחת גפנו ותאנו" (שם י"ו) "ויקם ה' שטן לשלמה את הדד האדומי".

אומר ר' יוחנן כל מקום שנאמר ויטב אינו אלא לשון צער וכו'.
כי באותו הרגע שתשבח הנפש מהלכה קדימה, מתהפך הנאמר לאחור,
כי אין ראוי בתורה.

• (מ"תולדות האדם" – תולדות ר' יוחנן – 26.3.93 אות הרב ר' חיים יצחק ברול)

לפסח (סנהדרין דף קי"ז ע"ב) לרה"ר

"והלכו בקני אגוז ובקני אבטין" (בראשית כ"ג) תנו: אבטין ואגוז לא היה להם שום אילן, אלא לשני כלבים שהיו בשדה והיו לבלבין זה לזה, בא זה אצל זה האחד, ואמר האחד: אם אינני אוכלו, הוא הרג אותו, ולאחר בא אלי, הלכו שניהם והרגו הנאצר. אומר רב פפא: "היינו דאומרי אינשי: "כרכושתא ושונריא אחדו הללו מתבאו בקיש לבאו!"

לשון ראשונה ולא ידענו שום פירוש על אלו זה דרך פפא, גם מה שאומר: "והרגו הנאצר" שהוא אלו על שרשות, תלוה לומר כן, כמ"ש: "כי אותה כלה בכל הגוים וכל אותיך לא אשיה כלה (ירמיה מ"ו)?" ולולא דאסתפינא הייתי אומר שנשתבש הסדרן, ולריך להיות "וְהָרְגָן הַזְּאֵב"; כלומר שנתבקרו הכלבים שניהם אלו, ואלה זה הרג שניהם! ולולא זאת, היה אחד יכול לקרות והתחברותם היה לרע להם. ועל זה אומר רב פפא האלו דכרכושתא ושונריא שונאים זה לזה, רק אלה שאלו נלבב נתרשו וכולו יחד, אבל התלב היה ארסיי בסם, ואתו אלו ידי זה שניהם, וזה "מתבאו בקיש לבאו" שלהם! גם כאן היה האוכדן באבטין ואגוז גם כן; הגם בקבלה מבאר: "לברר את האבטינים!" הלא כתוב גם כן: "ותלו האיש לבנות אל בנות אגוז". גם באבטין רמה (פ"כ,) שם שאומרה כנגדי: "שבק לבוני בלק אבאו שלו לשאול אלהו שאבי אלק"; ואולי שאול השלימו ונתחברו אגוז ואבטין לאומה אחת. ובזה יתיישב מש"כ פנתם הדרש דלאו תבדרש שלומם וטובתם" גם כן על אלתאת אבטין, נראה שנשתו אומה אחת; וכן הלא ברש"י: "אנסיכי אבטין היה ושאת סיחון המלכה שליהם". ובאל הטורים כתב: "בלק" הוא לוק באבן שם "שרשות" ונכון להבנות שאמו "צור". — (ס"אבל אלה" מפרש הג' מהר"ר אלה יעקב יהושע בש"ל יהודה ליב ברלין מגלק בשטיבלרגא)

לשון (סנהדרין דף פ"ה ע"ב) לרמב"ם

*) הערה. (הערה זו שייכת להערה *) לעיל.

הענין כתוב בלשון "ואולי", ואין פי' איזהו קובע מסמרות בהלכתא זו, כי יבוא הוא שכ"ר גיריאו זה שהיה עלוב הכות, הוא כ"ר גיריאו (וזו גיריאו) הראשון, "ומאוכזו ירושלמו בדור השלישי; נולד בבבל, ובנערותו היה תלמיד רב תסבאו ורב הונא (ברכות נ"ה), ורבי יהודה בר' יחזקאל מפומבדיתא, ונקראו גיריאו לפי שהיה אינש גלוחו, והוא כמו קטנוני". ("אולמר ישראל" י"ב איינשטיין ערוך גיריאו (גיריאו) ע"ש), ומן הוא דברי הרמב"ם בסמוך "ומאוכזו הירושלמי" (בב ע"ג ערוך כ"ר גיריאו) ונ"ל בקושטא: "כ"ר גיריאו, גיריה, גיריה גן בדור השלישי. הוא רבי גיריאו בבבלי תלמידו של כ"ר יהודה ורבו של ירמיה והוא משתמש אינהו דרבי יהודה לשלוחי ליארפ נשריולי (בבלי פתובות ק"ז ע"ב). ופו". "ואין אינפשר לומר שכ"ר גיריאו תנא לבבל פי יבוא שכ"ר גיריאו הלך לארפ נשריולי על מנת שיוכן בדתו לתנא כמנהגם תולין ז"ח: פי סליק מ' גיריאו אפל מוגבאת ברה ושמוגל – ופריק וכ"ר גיריאו ליתי ליה נתנין אינו חומרי הנקי שיעשו מעשה – ואמר רב אושי – כ"ר גיריאו אינו בדתו לתנא הוא, ונה יתן פי בימי רב אושי היה יבוא שכ"ר גיריאו לאו תנא, לכן מתרץ כן, אבל אובוי שהיה כ"ר גיריאו תי עדיין בימיו מיכף תנרוף אחר שאז היה יכול לומר כן פן ישב אב לבבל". (תלמודות תנאים ואמוראים ערוך כ"ר גיריאו אז שב 392). והנה כ"ר גיריאו שהיה בימי רבאו הוא כ"ר גיריאו השני, וכ"ר גיריאו השני הי' בדור תמישי. פי כ"ר גיריאו השני הי' תלמידו של כ"ר יהודה תלמיד כ"ר גיריאו הראשון (ע"י תולדות תנאים ואמוראים).

לקח (מנחת בכורים פ"ה מ"ב)

ואולם אמנם אינם יתכן להיות שרבינו שהיה אומרים בדור התאנים בימי
ר' גמליאל השני שלח את הבכורים שברחו, לא לר' גמליאל השני חבירו, אולם
לר' גמליאל הראשון עצמו הרוח שהיה בדור הקודם? ובאמת, לדעת בעל
ה"תלמידות תמימים ומאמרים", שלח רבינו את הבכורים שברחו, לר' גמליאל
השני שהיה חבירו. בהוראת י"ב אמו"ש. אולם לא מצאתי, לפי מה שיבוא
שר' גמליאל הראשון האריך ימים מאוד כמעלה פ"ת, שהיה חי עדיין גם
בימי רבינו, וכן הוא האומרת, שהרי כ"ג הראשון היה חי עדיין בימי
אביו כנ"ל, ומעולם אינכן שהיה חי עדיין גם בימי רבינו, שהרי רבינו
היה חבירו ובעל פלוגתיה של אביו, "ועל ר' גמליאל הראשון אומר רבינו:
היו עלתיו אומרי ומתאר בעדרבינו עטויה דרבי גמליאל בולתא (מנחות מ"ג)
ועה שאומר רבינו: אני ואתה שבחבורה תבאינהו ומנו ר' גמליאל (בב"מ פ"ט
מה ר' גמליאל השני". (ה' תלמידות תמימים ומאמרים שם). ומעתה פן הוא,
שר' גמליאל הראשון היה חי עדיין בימי רבינו, ובודאי היה רבינו לשאול את
הבכורים שברחו לר' גמליאל מה הרוח. אבל בכל זאת קשה לומר
שרבינו שלח את הבכורים שברחו לר' גמליאל הראשון עצמו הרוח, כי
כי ר' גמליאל הראשון עדיין לאורך ושרוול בימי ר' יהודה ולא חדר עוד לבעל
כנ"ל, ואינך אמנם יתכן לומר ששלח את הבכורים שברחו לר' גמליאל הראשון,
מהלק רב כנה ובבל לאורך ושרוול שלא לשמרק והטרת גדול כלל, אלא
רק כדי לבדוק אותם ולהבינו ליבו גיחוק?. אכן! השאלה הנ"ל

לקוטים (סנהדרין דף סה ע"ב) לרבי

קשה לקבל רק לפי גירסת הגאונים שגנו לבדפוס שגורס: "רבנן ברבי נחמן", אבל לפי גירסת הגאונים הישנה כתב יד מינכען שגורס ר' אבהו ברבי נחמן" הנה השאלות הנ"ל מתבטלות מאליו, ימין כי באמת "ר' אבהו אז בדור שני ושלישי התרועע עם ר' נחמן, בב"מ יז: כי אותו ר' אבהו לסורין, ר' נחמן בבבל ור' אבהו היו בבבל. ובמו"ק כב. חולין נ.

נזכר בפירוש שהיו חברים וגם באו לארץ שראל היו חברים. ופ' ובחולין נ"ג. כי סליק ר' אבהו אשכחיה לר' נחמן ופ'. (תלמידו חכמים ומאורגים ודק ר' אבהו אז). הנה לפי זה יתבטל מאליו לר' אבהו הזו להתרועע עם ר' נחמן הזו והיה גם בארץ שראל שלא אות הבברא שברו מ"ר בקיאותו הרבה בספרי הטבע-היו חכמת הכוכבים שהיתה חכמה נסתרה אז – לרבי נחמן הזו חברו שלבב הרוח כדי לבדוק אות דעתו!

(המחבר)

לפלן (סנהדרין דף ס"ה ע"ב) רהרב

"הוה קיימו משתמשי בהדיה ולאו הוה קיימו מהדר ליה, אמר ליה: מן תבריאו אות ופו."

ריאון לדעת ביאור תיבת "תבריאו" פה, אמת נאמר שביאורה הוא
כמו שרגילים לביאור תיבת "תבר" ו"תברים" שנמצאו הרבה פעמים בש"ס, שהוא
כנוי לת"ת; אבל אולם, קשה מאוד להבין, מדוע זה כאשר התקשה ר' נריאו
על הצחוק שעשו לו, לגלות לו עולם בדמות אדם, ונשר בו לענות
ולהצדיק, לא אמרו דברי אלינו המבינים ותר כמשל הבוך והענות שבתשלבו,
כגון המלים "מן תבריאו אות?" מה ענות יש בזה, שהוא מעשה ידי
תמנדי תבאים? הלא זה יותר טוב ועדיף לו, מאשרם היה נעשה על ידי
תמני תרמים (מעבינינקר) מאי הארץ? לכן נראה לי לבאר תיבת
"תבריאו" פה, ע"ד השאלה הבאה והוא: הנה אומרו ש"ר חנינו ור' אושעיה
הוו יתבו כל מעלי שבתא ועסקו בספר יצירה ומיברו להו עגלא תלתא ופו."
ומשנו בהרבה מקומות בירושלמי ש"ר חנינו ור' אושעיה נקראים "תבריהון
דרבנן". כגון לשון הירושלמי תרומות פ"ח ה"ג: "ר' ינאי בר' ישמעאל איקלש
סלקין לגביה ר' נריאו ור' הושעיה ור' בון בר' כהנא ור' חנינו תבריהון
דרבנן מבקרתיה ופו'". ובירושלמי שבת פ"ג ה"ו איתא: "בעון קומי ר"ג
ורב הושעיה ור' חנניה תבריהון דרבנן ופו'". ובירושלמי סנהדרין פ"ו ה"ה:
"אמר רב הושעיה תבר הונינו ופו'". "על רב אושעיה (ובירושלמי הושעיה)
ורב חנניה אומרו בסנהדרין י"ב ש"ר יוחנן רגה לסמכיהו ולאו שלמה דמ

לקמן (סנהדרין דף סה ע"ב) רחבה

ואמרו שלא נשטר מן כי האה מבית אלי" – (תלמידי תנאים ואמוראים עדיק רב אושעיה). ואיתן ג"כ בספר "מבואו הירושלמי" להחכם ר' עזריה פריזולאלג'ו נב פ"ח עדיק ר' חנניה. וכ"כ בקיצור: "ר' חנניה אב בדור השלישי ובקריאו לרבה חברון (חברהון) דרבנן וכו' ואוק בקשה מקומות בקריאו רבו חיננו או ר' חנינה והיתנין מוכיח שהיו ר' חנניה חברון דרבנן. והסופרים טעו לרבה בין עדיק חנינה. חנניו, חיננו. – ומשינו אותם בימד עם שאר חבאים ובקריאו חברהון דרבנן וכו' עכ"ל. – והטעם שבקריאו החבאים הולה חברהון דרבנן כתב הרב"ם הנ"ל במבואו הירושלמי" עדיק "ר' חאיו חברון דרבנן" נהה לשונו: "ובריאה שחבאים אלה הינו לומדים בזכר אחד ולכן בקריאו חברון דרבנן וכו' עכ"ל עיי"ש. – ובכל לדעתי בעל ס' "תנאים ואמוראים הנ"ל, לפי מה שאמרו בסנהדרין דף נ"ב ע"ב שר' יוחנן כלה לסמכינהו ולא שלחב בידו, לכן בקריאו חברהון דרבנן לפי שלא נסמכו להקריאו רבו רק הינו חבריה לרבנן. הנה יהיה הטעם מה שהיה, אבל בוודאי עדבאו הוא, שר' חנינו ור' אושעיו בקריאו רק "חברהון דרבנן" לפי מה שנכתב לעיל שבקריאו בהגבהה-הגלות – ואומר בזקיו בלשון זה: "אין חבריו אות!" ורצונו לומר: הנה נכתבת לדעתי כי אינק אובמ מנש שלא נאמר "יהי הארמת לנפש תיה" ובתרגום אונקלוס "ברוח מללו", כי אם אמרו הבריאים הגדולים שקבריאים אן "חבריו" הם ר' חנינו ור' אושעיו שקבריאים "חברהון דרבנן", שהוריאים עליהם גדולים שהדבר אין ספק

לכן (סנהדרין דף סה ע"ב) לרבי

כן גם אותה אינק טוב מהאגל, כי גם אותה הנק רק אגל בדמות אדם,
ואיך גדול מן האגל, כי האגלו תלתאו שנברחוך להם בכל מאלי שבתאו
נעשה עפ"י תכמות סתרי הטבע מיסודות כיאיים כולה, שיהיה עפ"ם ראוי
לאוכלה, ואותה אותרי שיינק ראוי לאוכלה, ואין מאוק שום תועלת,
לכן הדר לעפרק!" כל להיסודות הכיאיים להורכבות מהם, ונקט
הלשון "עפר", יען כי הכל היה מן העפר והכל שב אל העפר!

(המחבר)

פרקי אבות, פ"ה משנה ד' אמר רבי נסן מגדלא

בשם אבא פרחי ניסן

וכבר נתבארו לנו משקלות שאדם נותן בהם אדם אחרים
שבהם לקחו בה בית דין ובהם נתנו לאדם שלחו לו בית
בעלמי, ואת מה שלחו מלמד? מלמד שבה בית דין היה נשלם
ניתנו תמיד ונתקבלו. בהם הלך יהוסף בשביל מאתנו, לכן
בהם נקבר ונשלח ליה לשמה בית לבקו מעט בהוצאת בית
ושלום כמו וכו'.

גפן (סנהדרין דף ס"ה ע"א) תרה

והקרטוב של אותה שיש בהסקירה על דבר בריאת גולם הוא, אול שנאה מ"ז מסתרו חכמת הטבע כמו הכימיה אול מ"ז חכמת האסטרונומיה, וכמו שאתה התכם הפילוסוף דר. שלמה ראבין בספר יצירה להרדיפ" נזה לשונו בקיצור: --"ובאופן יצא חכמו חרטום באמצעה מרכבה להעלמו מכונה מתנטנטת תמיד מאליה באופני גלגליה בלי חבלים, ולאול נפוני לחתיעה בהלאוי סתר לבריאו נפש כל חי כאין הברות שנבראו כבר אל יעקטון, והקבאונים מצבעים ברות "Dädalus" ואבבר מהם גם אריסטו, וכן גלמי מהם של הבינגלפיסט "Hiarbas" ואיך גלמי מזרקור ובאופן צלמים כמוסים, אשר התעשו ובהרו כבני אדם לשרת אותם לפי סקרטים והגבלותם. ובאין לספרו חכמ"ל מרבי תנינו ורבי אולשיו בהלו מבו כל מלי שקתמו ומסקן בסנך נשמה ומבדרו להו מגלמי תלתמו (סנהדרין סה"ב, וס"ג.), ר' יש"ר מקנדיאה בספרו "מלבש לחכמה" בפל ט מבדיר שאמרו על ר"ש אבן גבירול שבריו לו אשה והיתה משרתת לו. ובפירוש ספר יצירה המיוחס בטעות לרס"ג אומר משמר כי ר' אברהם אבן עזרא ברא בריה ופו' ואומר חבור פנים ואחור, ואינה לקבמתה. ועוד בדורות האחרונים נסופר על הגאון בעל גר אריה ר' יהודה בר בצלאל מפרשע, דאומרו לה בפל מלי שבתמו גלם לשמש, ואופל חלומות בעלי הקבלה המעשית בזמנו מגמן האר"י ואחריו עד סוף המאה האחרונה שהאמינו כלם לבריאו גלם בכח האמת הקבלתם, ונם בדאוהו מקצתם בטעם לפי ידעתי סכלנם ונפלנם.

ובבר קטן מאשה מרכבה כזה, היה גם חפץ האלכימאים ולצורת גלם קטן פה קריאו האלכימאים בשם "Homunculus" והסופר לודיסאונס מבטא תראה

לפסן (סנהדרין דף סה ע"ב) רחקה

בלתי אדם קטן ברח ארבן, אשר שלה גלילוס - קיומיללוס בבת האלכימיאה.
פריאלגלוס בספרו "De natura rerum" מתיר כי ברוח הקדמונים כמו
נפשים ונפשים ושתרים נבראו בבת הכימיאה ומפיר לנו האמצעים לבראו לנו
אדם קטן בגה.*) באמה השלש שלה היה באושבנג התכם הנפלאו בדני מסתרעו
הוא אלבטרט הגדול (Albertus Magnus) אשר נדון רב לו בכל התכמות
שבעולם, ונלאו לו בגוים שם קוסם ומכשף מחוכם אין זה עפר משלו ובתוך ספרים רבים על
האלכימיאה ועל סגלות האבנים והמתכות והצמחים, ושם אחד ספרינו "חידון האוטומטים",
ובתכמתו כי רבה פרל נשה, אחרי אשר חקר שלושים שנה למלאו הישגיה אול המלאכה הגדולה
שקרין אנדרויד (Androide) גולם, אוטומאט (Automat) מתנדנד

---

*) הנה. אוקלאו בן בלעאז אלכימיאות אחרים אשר מלת בקבקים לאו נתר ביקר "אל
הגלגל, ומלינו לאחד מהם ושמו "Loewenster" שלות לנעדם באחד
מספרינו לאמר: בכל הארץ תבקש הבילה מחום התרנגולת ואם יתאספו כל
חכמי התבל לאו יוכלו בת לבראו בילה אחת! ובל. אם אמנם איננו מן
הנמנע בהחלטה, כי לאו תקלר יד רוח החכמה לבראו גדולות ונצורות ולפעמים
גבורות בגבורות כמו שבתב החכם המובהק Pouchel בספרו על טבעי
בני אדם: "לרוח האדם אין קץ וחיון גבול מי יאמר אלינו יד פה תבאו
ולאו תוסלף? ומי יודע אם בימים הבאים לאו יהיה האדם אוטומאט
תבל להפנות נשמת רוח חיים בילדי תבונה כמו".

(אם)

לשון (סנהדרין דף ס"ה ע"ב) מרחק

בתי לבל בדרכיו, והיו הילדים ובניו תלמידיו טרנאלוס מן אנקלוין אל תבר העלבות אשר לאוהבו אלבדרס ויעלבו שם את הגלים ההנו ויתלהבו לגגם כאו באמתנתי, וירם את מקלו אשר ביבו ויפצפצהו לשבבים. ובראות מרהבו הגדול את אשר שה תלמידו, ויתחלחל ויקרא בנחת ויאמר: טרנאלוס! טרנאלוס! הרסת בדגל אתב אלעבה גדולה אשר עבדתם בה שלושים שנה. —**)

**) הסרה. אשר האמרר שיבבי בשותפות להבאו לסקר את דבר הגלים הנפלאו שלשה אלבדרס הגדול, ראוהב לנכון להביאו פה, לתועלת בעתיגים האוהבים לקרות מאמרי חכמה ודעת, גם מה שכתב על דבר גלגלים מעבאונים בולה, החכם דר. פאלרמס, בספרו "תורת החיים" (נדפס במנ"ר "הלחר" שנה שלשת חלק מחברת ה' שב 500), ומה לשונו בקיצור?: ... "חכמי המעבאונים בגלות המאה העשרה חתרו בכל עוז ואלו ומצו הרבה איך להעלות להם מבונות אשר ישלו מעשים כמעשה הטבע, לדפות מתב בלם הלבונאים המעלות מבונה אותם העשוה בדמות תרנגול, והתרנגול הזה היה יכול לאוכל גם-לבכל את מה שצל, הכל מ"מ פעולת המבונה; הלו גם הלו המעלות מבונה אותם העשוה בדמות אפס המלל בחלול (פלדרן-שפיצער) אשר הנוע את כל אלבעותם בספר נכון ואר כדרך כל המללים בחלול עדי גמרו את כל הלוח; המעבאנעיר האלבנע פרצון הלני הלא מבונה אותם נפלאה מאד העשוה בדמות נערה יפת תואר אשר הטיבה עין על הקאוולר אשר הניחה לו לקבל את אלבעותה על הקאוולר בנגנה בספר נכון ונעמו מאד, כדרך כל המנגנים הנבחרים, אוקי גם מינה היו נעלם מאת הנה ומאת הנה, כמו הבזמו על אלבעותה לאין לו גלגל אולם, גם אחרי כלותה לנגן קמה שבשלב ותקוב אבנים ארצה לגלל הלאמים. — ובגם

**) באמרו שיר מבלי מנגר והבדל בין נגר לנגנה שיש בינהם. —

לפון (סנהדרין דף ס"ה ע"ב) לרבי

התבונה בעולם אף כי גדלו ואיך בחכמת התלבון והמתאונק בעולם יראה כל מבין איזה שכל
תב ונפלאו לבריק לדה להמצאות מבונות נפלאות בעולם, עכ"ל לו יבאו מאומה מן ההקפל הטקרי
אשר בין כל ילדר למבונה, הם חלקו כי האדם החיב להעלם רק מבונות הנה, מבונות
אשר שתה לה בטבע כולל לבה ווו עכ"ל הינו מבלינים בהבל כל שנות חייהם להמצאות לפחות
מבונות אשר לפחות יהיו בחינוכו הדעת ולא יביאון לעולם תועלת,**) אבל באמת הבקל גדל ומקרי
ת בין מבונה לילדר***) ועכ"ל אף אינם יבאון כל המתאונקים שבעולם לא יוכלו לבראות לפחות
אף יתלש אמר"--- עכ"ל. —

**) הערה. בימינו (שנת 1928) נעשה גולם מתאונן נפלאו נקרא "Televox", המבינו גם תלמה רבה.
(המתרגם)

***) הערה. הדר. פארדינט האורנק שם לבתר, אל מדר הבקל הטקרי שלם בין מבונה לילדר.
ומכאל; אבל נה לשונו בקילדר: ... "עכ"ל לא נאמר לנו רק הבקל אמר כולו ומקרי המבדל באופן
נכון מאד בין כל הילדר אשר אל פני האדם לכל המבונה אשר הינו ויהיו, הבקל אשר יכון לימים ילכו
ולבדרות מבתר מקרו והוא "כח המלה" (אסוסיאלטיון קריאפט) אשר נתנו כל הילדים כלו גם
אחד המלים אין הכלל; כל הילדים לא שהיא כח להבדק בחומר חותם אות המאכל אשר הם אוכלים לאמן
המתאם אות נפלאם — ואיזה ילדר לא לנו אשר יוכל לחולם כלי מאוכל? אין גם אמר — לחלקים השונים אול חלקי
גופם מאל, דרק אול כל בזה הרי מהפכים את כל מה שאוכלים (בגלל החלקים אשר ולבנוו בלאחרן)
לדם ולדר, באופן אשר חלק ידוע מן המאכל נהפך להיות חלק מן גוף החי ופעמו כן בלומחים כי
הם יהפכו את כל החלקים הנמנים אשר נבנו אשרי הזרעה אמו הנשים ומן האשר לחלקי גופם, אשר
עכ"ל יעבדו בכחותם ומזה נראה הוא רק בילדים לבדם לא במבונה" עכ"ל ע"ל.

(המתרגם)

גשמן (סנהדרין דף ס"ה ע"ב) רבה

אומר רבא: "אין בעל דבר אלא חכם!" שנאמר (משלי ל"ג): "כי אם אין תבונה היו מבהילים וגו'". רבא בר בר חנה שבריה לקמיה דרבי מיאשא הוה קא עסיק בהדיה ולא הוה קא מהדר ליה, אמר ליה: "אן חברינא אתי הדר לשבריך!" רבי חנינא ורבי אושעיא הוו יתבו כל מילי שבתא ומסקו בספר נגורה ומעברו להו עלמא תלתא וארבעין ליה!

"אין בעל דבר אלא חכם וכו'". האומר הנה נפלאו ועד מאד, וכל הלומד ברבות בקורות ובהגון עד עומק מחשבה ומשתומם ושואל לנפשו הימנו לבינה כבבר הנה שיש בת לשמנים ונרות כאלו להם לברוח מלאות והבבר תלוי רק בהלבנה? הלא הכתוב אמר (משלי מ"ו, י"ב): "אנכי שלחתי ארפל ואוסיף עליה בריאתי, אני ומי נוצר שמים וכל צבאם לעשות?" הנה רש"י ז"ל בנבואה, פלה לעשב פה ופירש: "אין בעל דבר. להודות נקיים מכל עון. הוו ברו מלאכו שנאמר כי אם מחלו הנו מבהילים. היו אומר לו הנו בהם מלאכי עון כאין הבלה": "כל". אובל גם פירושו ז"ל נפלאו מאד נקלה להבין מבואה טעמים א) אונק יתבון להולות בבבר הנה שיהיה אדם, יהיה מי שיהיה, נקי מכל עון, הלא כבר אמר החכם מכל אדם (קהלת ז', כ') "כי אדם אין צדיק בארץ אשר יעשה טוב ולא יחטא?" ב) הנה בעמדו מבינה כאיה לנה שהשבעים וכולים לקרוא אותן, שהרי רבא בר בר חנה ור' חנינא ור' אושעיא ברו מלאכו תלתא, ולפי פירוש רש"י ז"ל נמצאו, שכל הבת הנה היה להם, נמצא הם הו נקיים מכל עון; אובל גם בבר זה נפלאו נקלה להבין, כי שלא לשאול מבלי לו נמצאו שאותב מהתנאים הגדולים שהיו בקבלת הראשונים,

לקמן (סנהדרין דף ס"ה ע"ב) רחבה

בראו בבריאו אול עצלאו תלתאו? הכי נאמרין שהתנאים: רי נתן בן עכיבא, ור' עקיבא ור' שמעון בן נתאיי, ורבינו הקדוש; לאו יכלו לברואו נפשתא, ניקט הם לאו הוו נקיים מכל עון; ורק ר' חנינא ור' אושעיא ורבנו האומרים בקבורת אחרים, יכלו לברואו נפשתא, ניקט הם הוו נקיים מכל עון, אתאתה! ג) הנה הבאריאו מבריאה ראוה לגת שהלבשנים, הנקיים מכל עון, כתם פה אלהים ואדם כאן הבדלה, מהמשלה שרבאו בריאו בכו; ולכאורה הוא משלה לסתור, שאם, באמת, היה רבאו נקי מכל עון ולפ"ז, לפרש"י ז"ל, כתו כת אלהים ואדם כאן הבדלה; מדוע בריאו בבריאו כזה, שהיה רק גולם בלי כת הדבור, אם שר' בריאו בעד שלו ואמר: "אן תקריבו אות הדבר לשפריק!" מדוע לא בריאו בבריאו מאש שאוכל לדבר עמכן? הלא אם אדם עונות אין כאן הבדלה? ומאחר שהאומר הנכחי, נפלאו נפר מאד נקלה להבין, לפי פירוש רש"י ז"ל, מהשאלות הנ"ל ומדוע משמה טעות שאנו שלו האמצעים הנאמנים, פמו שרואה המעיין להלאה בהמשך מאמרנו; לכן ראוי לנכון להביאו פה, מה שכתב על זה התפא מהר"ר יהלבה אונגל שרשאוסקי ז"ל, בספרו היקר "כור לדהב" (חלק שני "שלחה מאמרות" מאמר א'), על יסוד הכתוב (ישעיה מ"ג, ב') "כונכי עשיתי ארכף ואם אתה בבראתי אני יבי נטו שמים וכל צבאם צויתי". ונה לשונו: "נמצאו מאמרי חז"ל מפליאים ומבהילים המגבילים את האדם מאל לגבל אדם, ומאמרו כי כת כחול לו לברואו עולם מלאו. מאמרו אי בעד לבעקי ברו שלמו (סנהדרין ס"ה ב') רבאו בריאו בבריאו (שם) ר' חנינא ור' אושעיא הוו עסקי בסעד לעיה ומעבריאו להו עגלאו תלתאו (שם) ומוכ כבומה בזולה האמאמרים.

לפסן (סנהדרין דף ס"ה ע"ב) תרבה

אלבד שהדבר הזה הוא דבר מאוד בתכלית הפרות ולא נקבל לשכל בשום פנים, ובשום עניין, שתהיה היכולת לאדם לברוא עולם; אלבד כל זה הן גלו לנו חז"ל בשלמא, שכל זה גם אושלם מן הנמנעות, אומרו בספרי פרשה ואתחנן "אם מתבטלין כל בריות עולם לבריאות יתעל ואתך להכניס בו נשמה אוינם יכולים" הרי לעינינו שהיה זה אושלם נמנע; ואם יתעקש המתעקש ויאמר, שתשובו דאת לנמנע אצל הטבע הנהוג לא על דרך הנפלאות שאל יבא ספר נשגרה הנה לעינינו מפרש אחר קרבה ובתחומיו פשה לק לק אל המקריאו "ואת הנפש אשר עשו בחרן", ובשור השורים רבה אל המקריאו "לרית שמנק" "אמר ר' אלכסנדרי אלמלא נתקבלנו כל הקמיות לעשות יתעל ואתך אוינן יכולין לעשות, ומהו "את הנפש אשר עשו בחרן?" שהיו אלמדים נראות שמנים" והלא המקריאו הזה נאמר אשל אברהם ושרה, ואברהם הלא הוא בעצמו בעל ספר הישרה; וגם אומרו לאברהם היה טפל לשרה בנביאות, ואם כן מה זה התאמה לאברהם ושרה בריאו נפשות אל יבא ספר נשגרה, אם גם ר' חנינא ור' אושעיא ורבנו אשר בטח לא הגיעו למדרגתם, פבור אשהיה יבא לברואו גם אצלו תלתאו גם גבריאו אל יבא ספר נשגרה של אברהם אבינו? — ומי זה תנות דאתו בבחוקים של הגאון בעל יפה תאור (בפרשה לק לק) באה ארוכה להבין אין שייה לבריאה? (עיש בדברו). ואלבד הסתירה הגדולה הלא אב לעינינו סתירה כללית ממדרש רבה בראשית ו' אומר ר' שמעון בן יוחאי אין אנו יודעין אם פורתים הם בשור, ואם לפטן בדקיר ואם מהלכים בדרכן (פירש המאורות הגדולים), הדבר קשה ואין אפשר לבריות לעמוד עליו", והנה מי לנו גדול בלבדיקים מר' שמעון

לקמן (סנהדרין דף סה ע"ב) ליתה

בן נתאוי (במדרש איכה בסופה מ"ה ה') ואומר בגבולת הלבבינים לבראו אלאות, לאו
נאה הגבולת הנאות ותר אלה לאדון הנה, ואינק יאומר היאו באלאו אין אנו נוכאין?
הנראה שאי אומר בגבו לבראו אולם אלאו מתבש, הואו לאו יבר על מבונו כל דבר הקלה
באולם שבבר נברא? אומנם אבלי לבאור את האמאמרים התאהבים האולה, כי לנו
כמה שאדברנו אלאו וכמה שנאדר אד, ונאומר: כי כל פעלה רצונה לאו מתוגבת
ומקרית, תהיה לה בהכרח מתלבה תבלתנת הקדמת לה, ונקדמת אל הרצון לפעלה
ההאו; ואם שאין למלאו תבלת לרצונו נעלה בבריאת העולם, שהיה התבלית הנה
נוגד לרצונו נעלה, לפי שהאו בלתי חסר כל מאומה ושלשרק לבבר נאלינו; ואם כל נאת
ההכרח לנו לאומר, שהיה הרצון בבריאה לבונת אינה תבלית, למען לאו תהיה פעלתו
נעלה כפעלת הכל הבאה במקרה אוו בהכרח; ואם נמר אחר התבלת האו
בכל הבריאה כלה, נראהו שהיה רק שיבראהו בראשונו, שיאהבהו ושיגבאו מפניו,
וכמו שאומרו אבות פרק שני תבאים "כל מה שברא הקב"ה בעולמו לא ברא אלא
לכבודו"; ולאור לאו כל הנבראים מתאמצים להעלות את הבתבלת, רק מעט ואחדים,
לכן נהיו אלה היחידים המתלבה התבלתנת הקדמת לכל, ונלבבק לאומר שאל יבא נבראה
הבריאה כלומר שהם הנו סבתה, לפי שאם לאו התבלת הנה לאו היה רצון בבריאה.
(ומן באורנו הבכרחת באומר שהקב"ה מנע תפילין), ונאות הנאו כוונתם באומרם שבת
ד' "כל דיין שבן דין אומת לאומתו נעשה שותף להקב"ה במעשה בראשית", וכן
אומרם שבת קי"ט כל האומר ובטלו ב"ש נעשה שותף להקב"ה במעשה בראשית"
(ויין באורנו על המאומרים האלה), רצונם שהצדיק העלם המאומן הנו המשנים התבלת.

לסמן (סנהדרין פל"ח ע"ב) ריהל

לפעמים היו גם כן כוונת האמורים האמוראים (ויקרא ז"ל) שאמר הקב"ה לאברהם, אברהם אבינו! אנו אומר לך מי בראתיך, יצחק בראתיך יצחק בראתיך, שנאמר (בראשית מ"ג) "כה אמר ה' בוראך יעקב ויצרך ישראל" ור' אבהו אמרו דברי הכוונה כי ביאר בסוף המאמר אומר ר' אבהו ור"ל הדבר הזה כתוב "זאת תולדות יעקב כי יוסף הבן הזן" ע"ש; הנה נתבאר מכל זה כי הלמדנים הישרים האמת הסכמה בבריאה, ומדרגה כללות האמורים האמוראים מבוארות, ועל פי כוונת הדברות, ובמה שאמרו בעלי הלשון בהבדלות בבריאה, ועם מה שנסברנו בזה המבואר, מבריק בהפלגה והעלם הרעיון; הלזו נשאר חכם ונוסיף לבאר, לנתח גם פרטי האמתת". אבל. -

וכדין זה בשורר הרב החכם הגדול מהר"ר יצחק בן אלעזר ז"ל המכונה יצקיקאו סגל לנפשו ז"ל"ה בספרו הנקר "סגולת חכמים" וזה לשונו: "אין בדי שבינו בכו אלמון". תכלית העולם הנה נקנאו הזון רק לאדם השלמים, והם הלבדיקים, והם סבות הבריאה. ולו ירצון הלבדיקים להוסיף שמות עוד תכלית ובלתם ולאבד תאדים בעבר להפרנק בני אדם מל האומות והטוב, אז נכל להעליל עליהם כי הם בלבדו העולם, כי המה נמאוהו לתכלית בריאתו, אם כי כל עוד לא בזו לתכלית בריאתו באופס מהזו יחלב. וכן נמצאו פרשת רז"ל: "הבבריאים", בדברי אבותם נבריאו העולם; "בראשית" בגבולת אלה שנאמר: "ויהיו ראשית לו"; אלמלי אי בראתיך? יצחק בראתיך. וכן אמרו "נשמה שתשל להקב"ה בעולם בראשית", וכן קראו לכל הדברות שקדם אתן תורה שני אלפים שנות תהו. וכל האמורים הזולה ובמנהם יסכבו על הלבר הזה לבדו היסוד לבקרהם אלה.

ועוד נראה פרשו: אם מתבלים הלבדיקים, אנים מקר העולם בתכלתם ואי היא בריאה תבלה" ע"כ.

לקמן (סנהדרין דף סה ע"ב) ליתה

והתכת מהר"ר משה אהרן שיולעיס ז"ל בשם מאמר זה בשופן אחר מלבל הגוונים, ולתולות המאמרים הנשרים, החפצים לעמוד על האמת בעצמם בלשה כזה, מלאותם לנכון להבינו פה כל דברינו בארוכתם; ומעתה לבו בטוח, כי יפלאתו לו המאמרים הנשרים על אושר אמתית אותם לקרוא מאמר ארוך כזה, כי לו דבר ריק היו מכם, כי מתוקן מאוד על דברינו. הנה בשמטה בבאו בתבנו (דף קמ"ה) אותנו: אמ"ר גיריאו: מאי דכתיב: "כל ימי עני רעים?" זה בעל תלמוד, "וטוב לב משתה תמיד" זה בעל מלגה, רבנו אמר אינפשיו: ובתב על זה הר' שיולעיס ("המפרש" ח"ב דף כ"ג) וזה לשונו: "כל אמר ואמר מהנה רבנן לשונתה אינגל, כי זה ר' גיריאו כי פליג לאורייתא בשריאל לא מוה תמנתאו בלשתבת תלמודאו דבלאוה מינה כי היכי דלאו נטרדיה (דבריו מלעיל פ"ה) ומ"ב מלגות להשקשו וטרינו ונלחתי דברים, קריאו בעל התלמוד אות הכתוב "כל ימי עני רעים" אבל רבנו להנות אוהב מאוד אות הפלפול הרעלת ערך שנראה כי כל פלפול התלמוד מבונה כמו תנ"ל "הנות דאוביי ורבנו" אחרי שהמה היו ראשי המתלבטים אור לתמו בכל כח ואז על שדי הפלפול והנלות (דיפוסטים) לכן קריאו רבנו על בעל התלמוד אות סלק הכתוב "וטוב לב משתה תמיד" ולפי שנראה מצב אינק רבנו המנגב בעצמם דנו לר' גיריאו, ונפל להקל מעט אות כובד הפלוגיה מן הסלר הנר בסנהדרין (ס"ה) המפורסם לאמרכה לרוב גרותו, כי שם נאמר בגה"ל, אמר רבנו אי קמי לבמקי ברו עלמאו, שנאמר שנתכם היו מבדולות, רבנו ברחו בבריאו שבריה לקמיה דר' גיריאו, הה קמו משתמש בהכי ולמו הה קמו מהדר ליה אול מן תקרינו אות הדר לשפרק, עכ"ל. והנה במ"ר בראשית פ' ל"ט על הכתוב "ואות הנפש אשר עשו בחרן" אומר שם ר' אליעזר

לקט (סנהדרין דף סה ע"ב) רחמים

בר נשמרו בגה"ל, אם מתבטלין כל כאן עולם לבדו אפילו מתוך אמר אונן וכולין לברוך
בו נשמה, ואת אומר "ואת הנפש אשר תשא?" אלא אלו הצדיקים לגיירו, ואינו לגיירו
לאמה אומר "תשא?" אלא לאמיתך שכל מי שהוא מקבל את הדת"ל ומגיירו כאלו בראוי,
שכל. והנה אם רבא בראו בראו, ובמאמרו אי בעי לבריה בראוי אלמא, מאשר
לו האומרים מה בר נשמרו על לבריה עולם אברהם ושרה לעם הם אשר נפשות עשו? הכי
האמר נמלכים בשרשם מרבא? רק בלת כאשר התנר לו הקדוש להמליך את האלות
"ואת הנפש אשר עשו" על הכוונה שהתאמצו לקרב את הדת"ל תחת כנפי השכינה,
כי כל המקרב את עלתם אל דרך האמת לתורה ומצוה מעלה עליו הכתוב כאלו
בראוו, ונהו מאמר רבא "אי בעי לבריה בריי אלמא" הכוונה, התבאמת הלבבים
אם יאבו להשתכל בדרך כת ומדע לעשות נפשות לקרבם למצוה ולתורה, לא נפלא
הדבר מהם כלל וכלל, כאשר הסכים רש"י (ירושלמי בתחלת פרק תשעה) לאמר:
יקרב אברהם מן הגייה ועד הגיון ומנין מקרב מן הגיון ועד סוף כל דרי,
ומין ישרל מאמנה השלוני עמי ומנין מקרב כל עמא" שכל. (ראה סנהדרין דף
ק"ב את הדרשה כסוף המאמר), ולעומת מספר התלמיד, אינק רבא בראו
לבראו, הכוונה, נתאמץ פעם אחר להעלות בדר פשוט מעלל מכל לאחר אל גרם מעלה
הרבנים, והלא רק מ"ו שנין השכל ומלאכת הדיבור, והכוונה שלהם לר' מראו
לבראות לו את כת הפלפל אשר הוא טוב לשנן השכל ולחדד מוח גם את לבות
אנשי ההכנה, ותאר "לבראו" הוא מונח תאיב על אנשים המתקדים בחכמת הנגלות,
כמאמר התלמיד (בבא מצעא דף ט"ו) אמר כמי בר חמון, הוא לבראו והוא תולבתו, אמר

לפרק (סנהדרין דף סה ע"ב) ריש

רבינו, בברכו תגיניו תובתנו לו תגיניו" ובברכו בנה בריו רבינו ושלחו לפני
ר' נירון, אוקי באושר ר' נירון התחיל לעשוק עמו בדברי תורה וחכמה עד הזמן
הנוהג לנפש תמיד, נפתחתו טענותיו של אותו בברכו, וקיבל תלד ר' נירון
בברכו תגיניו, תא לו תגיניו" אוקי באושר הסדר שרוק פה בלעת ההפלגה
עד הזמנה ההבליות אוקי יש בזכות בן תמותה לברכו עלמו, שנה ר' נירון
להחזו בברכו גב בשפת סוטיריו "מן תקבריו אות? הדר לשפרק", ר"ל
לו אופן טבעי אותה, רק בברכות עם התקרים כיב כת הקרבה הלוקה
עליהם, ולכן מודבק לשונק לחבק, עד תנ לשפרק. והנמשל הזו, כזה אנכי
כו לזו תא מודבק אותה, ואוק בק כלה רבינו להרבות בבזרות, להפוך בנפש
אות אות אור אור הכוש, ואושר לכן כל כתק מלבבר בתגיני תורה כרצוי ובזכות,
עד לק לק לברכוק, הטרם ידע רבינו, כי אנכי אמנני מתגנב על בחכו למודים
כזולה? כבה נמשוך לבבלת אות שהבדת ההגדמה הנרחבה המתלקחת על מנת
המאמר הזה, ואושר בלשון מבבדרת בגלות כמו אדלה, לזו ילזו עוד תלמידי אחר
בכל מרתבו עלמות התלמוד בבלי וירושלמי ומ"ר, ואושר מנה פרו ורבו בכל דור
ודור בלמדים שונים, אושר כונבו כנב ובדברי שקר ובזון בשלולת על אינה בעון
המקרסם בדרכם ולספר שלון כי עשה בלים אושר עשה נפלאות ונגלרות, ואוק שאינה נבוני
בדרת לזו התרשלו מלמקור אמרי שרש הסבורים במקומם, וראון אוק הזו הכל שקר
וכזב, ע"כ הסבורים נמסרים מדור לדור ונתבקשו בקבלת הקדמונים הליבה המופרת עליהם,
עד שבאים נחוש לקבל בנטיות כל מי שבאו לבקבק זה ולתן כתף סורבת לשאולות

לקמן (סנהדרין דף ס"ה ע"ב) ר"ה

מבאורבי נפש כאולה, והכל אמת הסיפור מרבאו אשר ברשו בברשו, אוק אנפי אינו האמת
נר לבגלי לו אורשו אפני כל, נתקבלו המתקבלים, ונפו המנפים, ואנכי רק אשר האמת נשמע
מפי אותו אדבר, כי לו נבחרת אכנה" ע"כ. —

רבאו ברשו בברשו ובו'. כ' חנינו וכ' אושעיא הוו יתבו ובו' ומיבכו להו
עיבלאו תלתאו ובו'. אוש אומנם אומר רבאו הקדמת: "אי בעו לבכות ברו שלאו",
יפה נתבאר מהמפרשים הנ"ל, בדברים מושכלים והגונים המתקבלים על הלב; קבל זאת,
אומרת: "רבאו ברשו בברשו" ובו'. לו נתבן לבאר על פי דרך זה, כי הנה מלשות
הסיפור הזה נראה להבינו, שאינו רק בדרמה של שרה ומלגלה תבות, ולזו הוא שמקבץ
שבאמת ברשו רבאו בברשו ושברה לכ' בנרשו! ואמם כן איפלו, הדברו הקלאו לבלתשו,
היתכן להיות כבבר הזה, שהוא נגד השכל והשקר ונגד בקרי חכמנו שלמעם כ"ל?
ואיפה שהתמם שאינלים בסיפרו "הגמרא", עמה להסיר "הפרות מהסיפור "רבאו ברשו בברשו",
ובשאר הדברים על פי דרך האולגאורתר כ"ל; אולם-פשבן, בשאורו טוב ונמה רק על דרך
הלתות, ולא דרך הלתות הזו, באמת, ראוי נמה והמלצה נפלאה; אובל לא יתבן להיות שזה
הוא בעלם הכלשה; כי לפי זה, איך יפרנס "המשק הסיפור: "כ' חנינו וכ' אושעיא הוו יתבו
ובו' ומיבכו להו עיבלאו תלתאו ואוכלו ליה?" הלא מכלשות הסיפור הזה אי אפשר להבין שהאו שמקבלו
לאו בדרמה של שרה! ובן נראה מדברי אבוי להלן (בדף ס"ג ע"ב) הלא: "אמר אבוי
הלכה כשמעם בהלכות שבתי, יש מהן בסקולה, ויש מהן פטור אבל אסור, ויש מהן מותר לכתחלה
ובו'. מותר לכתחלה כדברי חנינא וכדי אושעיא כל מעלי שבתא הוו עסקי בהלכות עשרה
ומיבכו להו עיבלאו תלתאו ואוכלי ליה". הלא ראוים אנחנו, שהסיפור מכ' חנינא וכ' אושעיא הוא שמקבלו

לפקן (סנהדרין דף סה ע"ב) ריבה

...שבאמת אינו פועלה שעדיין, לבאורה, שהיא מעשה בלפים, והלא אמנם אינו סורה
והנלבק אבינו לומר שזו מותרת לבתולה, שבאמת אינה מעשה בלפים כלל, ואחרי שמאמרנו
הנבחר כדקי ותני "רבינו בריאל גדריאל" וכו' כ' תנינא וכ' אלעזריה הלוי מבגו וכו' "הנה מוכח
מזה, שבטוח שהסופר על כ' תנינא וכ' אלעזריה הוא מלבדה, ... שאם לא כן, למה הנלבק אמר
לומר בזה מותר לבתולה? כך הסופר על רבינו הוא מלבדה, ... ולא סופר אלעזריה
בפירוש התכם שאלעזר שאחרינו נמשכו גם בזה ספר "בלבד תבמים" הנ"ל ובזה ספר "נחלת אלר".
ומזה, מאחר שהסופר "רבינו בריאל גדריאל" לא יתכן להיות כמשמעו, שבריאל בריאה מעלות
מ' ספר נעלרה מעמעלת הנ"ל, וגם סופר אלעזריה גב' לא יתכן להיות; אלא איפוא, אנכי,
מלא כל מלא, נוכן הסופר הנפלאו הנה? אבל, לשמחתי ולשמחת כל המעיינים בזה
הענין נר, מלאות בהאור נתמך ומשכל והגונני מאוד על דברבם אלה, שבסופר היקר
"פלר דבר" מאת הרב החכם הגדול והמבקר הנעלם מהר"ר יעקב ריפמאנן נ"ו שבתב (שם
דף 63-64) וזה לשונו: "רבינו בריאל גדריאל שבריה לקמיה דר' נוריאל וכו' כ' תנינא
וכ' אלעזריה הלוי יתבו כל מגלי שבתאו ומסקן בספר ילעה ומיבריאל להו מגלו וכו'.
מיושבת" ובמהרש"ו, ולי נראה כי הה על דרך הפילוסוף הנפלאו המפורסם
סולומון בן גבירול אשר שלה גב' אלפים שפ"י יבינתא הגדולה והרחבה בחכמת הטבע
ובחכמת ההפלסופה (שיודע קונס, ביאיו) כמבואר הטוב בספר תולדות הפילוסוף
הנה הנמצאו פה בבית מקדש הספרים (ביבליוטיק) הגדול והנפלאו אשר יש בו שבעה
אלפים ספרים אלשונות שונות והנו של הטפסר הגדול בארמון אורדינאנט לסומאינסקי
Ordynant Zamojski. וספר הנעלרה הנו כנגד כל ספרי חכמת טבע הנלבים

לקוטים (מנהגים על סה"ת) תרס"ב

אשר הינו בימי קדם, ולא אופלו לפקר נותר מזה פרט, ולמודך שאור אותו אראה תפלות ונלעגות בזה, בדבר החמן לאדם פרט. אחרי כתבו זה אלאות בליקוטים הנספחים אל ספר הזמן לר' תמאוי גיוון בדפוס נשן נושן בדברים האלה: לר' תמאוי גיוון, ובשאלתן היו דאומרים בפרק ד' מיתות רבינו קריאו גברא והי חנינו ור' הלעזר הוו יתבו כל מדלי שבתא ומסקן בהדי הדדי (נראה מזה כי נוסחאו מאוד היתה לפניו, וכי לא הינו כתובות לפניו מלות "בספר נלעזר") וקרו אנלאו תלתא נאכלו ליה, אוקי היה זה? ואוקי אלתאלו רבנן בלשון האפורש לדורק הנאותו בולהון היו אומר ר' נוחנן כל האלתאלו בכתב לא תהה נעקר מן האולם? אד כי לאון אפ לשון האפורש שבדו רבנן הלין מאוי בעקבו, ברית בחלכאתאו תבאו רבתאו ומאוקתאו אי הלת יבישאו בילוהון ואלתבחת בילוי בלון, ולעת אונן בקיאין בה תלב, וכן אלתבחת בילוי בלון תלכאתאו בלרטלוי בידין ובאונפין ותלכאתאו בריאות בשם נפה וכולאו בגה, ובדרוק הגוכר כל הנשכתות".

ונשלה אל זה כולל כל הון והללתו אות שם ה' אלר נתני בדרוק האומת". אבל —

והנה לפי פירוש האולכל תנה לל ר' תמאוי גיוון, בלל כרתנו אונו לרכיב לומר, ואיפה שמבאשק הנמרו נראה לכאורה, שהאומר "רבנו קרנו גברא וכו' ר' חנינא ור' הלעזר הוו יתבו וכו' ומנכרו להו אנלאו תלתאו וכו'" הוא ראיה לאומר רבנו "אי בעת לבקבי כרו אלמאו", "אי אפ", זה אינו, רק הוא לחלב והוא לחלב; כי האומר "אי בעת לבקבי כרו אלמאו אינו כפשטו ונומר רק בדרוק משל ומליצה וכדומה המבאורים הנ"ל; אבל האומר "רבנו קרנו גברא וכו' ר' חנינא ור' הלעזר הוו יתבו וכו' ומנכרו להו אנלאו תלתאו וכו'" הוא אלבאה

לפן (סנהדרין דף סה ע"ב) לרבי

שאלו לאות ז' מסתרי תבות הטבעי כו'; ואעפ"ש שאו הנה כאן בראשה מאל, אדפ"ם, יעקבי רבאו הפלגים לעצמם ולומר "אור בעד לפניקי ברו אלאו", לכן אומרו מ"ם על רבאו ור' חנינאו ור' הלוטאו בדרך הפלגה לעצמאו שברואו עברו ומעלאו תלתאו! ולאו שפאו פה בעיני המעיינים הנלרים, אם שמבאו תבאגל מאומר "אור בעד לפניקי ברו אלאו" שבאו באומת, מאומר בעל לורה ונאומר רק בדרך אשל ומליצה תיבות, עם מאומר "רבאו ברואו עברואו וכו', שהא דבר שהיה בפועל; ואין כן דרכם של תבאגל בעונבשבם ובסלריהם לבלול, לפעמים, דברים של לורה עם דברים שהיו בפועל; וכאו שכתב הרב החכם מוהר"ר שמחה רבינובן זצ"ל אזין (הנדפס שלאו בהסכרות "לר' שבלאו") בסכרו "התורה" על מכרש רבה, (חלק ב', בהקדמה ודק "תבלול") ואם לשונו: "דרכם בסלריהם לבלול ענין מלניות בפיה ובפועל עם ענינים לנוריים לדרכם בלשה אמת, זה שלפי שמאות סגנון הסכר אין נכר מקום ההבדלה בין פועל המשלה שהיה, לבין הלורה המשלית ולנר הרוח החיבותי". עכ"ל —.

עתה נשאר לנו רק להבין מבנר שלת רבאו אות הגלגל שאלה לר' נריאו בוקאו, ולאו לאובייו תבירו וברי פלעתגב? ואולי* נתבן לבוא שהטעם הוא, כמו בכפי הנדפס, הוא ר' נריאו שלבה רוח (מלאינבלול), כאומרם (עה"ב פ"ג מ"ו): "אם כאן הבאאו ר' ירמיה לר' נריאו ליבא גיחוק ולאו גחיק"; לכן שלת רבאו אות הגלגל הזה לר' נריאו, כבי לבדת בעתו ולהבאאו ליבא גיחוק.

אולם המתבר, שהה אותבי שר תואני מאון הרהיב בנפשו מבלי להחלים, שלא מ"מ שם הסלרל שבבו רבון מוי בעבבו, רק מ"מ מסתרי תבות הקבר; הנה נמצאו, לפי כה, שכל הסלרים הנלרסמים על כמה לבקים וקבלאם, שברואו גלגל מ"מ שם הסלרל ולנרלפו שאות קבלאם, אין להם יסוד ואין להאמין בזה; כי מ"מ סמרתם כולה ילבבן מאוד בפעם תכל "אוטו מר בר רבי אלא תתלם עליהן? כי אין בקי לבקרי רוח!

(*) הערה: אין בספר "הלות ילחק" מאות ר' ילחק בר' נסן מוהלנו פ"מ מבלי בבאורה "מ "נסן" שמה שלנריאו היה בעלה ושון חמלך ובבא כלה לעמוד בראשה מיום לבן בלאו מבריאו נלת" לבב שלמה

ביאור קצר יפה ע"פ הפשט. על מאמר "דניאל
להוציא אגלי" סנהדרין צ"ג ע"ז
אולם הרב החכם ד"ר צאב וולף מושל"ל
בספרו "דברי חכמים" לב 41

ג) ביאור יפה וקצר על הפשט

לשון (סנהדרין דף לא"ל ע"ו) לרבי

ודניאל ההיכו אנשי אומר רב לאיבריו נהיה רפה בטבריון,
ושאול אומר לאיתתיי בינרין דאוספסתיא, רבי יוחנן אומר לאיתתיי
תגירי דאולכסנדריון של מצרים.

"ולפי הנראה היה דניאל פרין אנקיר-בו מינוסטר. לדעת
רב הלק דניאל לתפור נבר גדול בטבריון ויין כי ארץ ישראל שניה היו ביאורים
ובנתלים ובטבריון לא היה כנרת אשר מאתו מתוקים כקולו דכנרון כדי
שיהיה לנושבי הארץ מים מתוקים לשתות וגם להשקות את השדות והגנים.
ולדעת שאול הלק דניאל להביאו בינרין דאוספסתיא שהיו שלב טוב
בשבר הבהמות שגדל רבות בעזים בשנה. ראה שם בב"ב כ"ה ע"ב: "אפשר
תלתא פרי בתלתין יומי כגון אוספסתיא להוי תגקה?" ופירש הרש"ם
אוספסתיא אין פרי הוא לשלב בהמות ופו' ובתוק ל' יום גדגין אותו ל'
פעמים. ועכ"ל הלק לשם להביאו את השלב היקר הזה בשבר מרעה
הבהמות כאן שעשיע אדם הוא. ולדעת ר' יוחנן הלק להביאו תגירי
אולכסנדריון של מצרים שלשם היו התגרים הכי טובים כדאותו בסנהדרין
ל"ג ע"ו: "שאומר תלבוס הרופא אין פרה ותגירה ולעות אולכסנדריון של
מצרים אולאו אב חותחין הוא שלה שלאו תלב". ופירש"י לפי שטובות בן
זמן רשאין שיהיו מלוות באקמאל אחרות. והלק דניאל שמה בשלאכות הלק להביאו
אותם לבבל." --

(ס' "דברי חכמים" מאת ר' וואלף איב מישל עב 41)

ביאור מחקרי הגרוניי על מאמר "דניאל להיכן אזל?"

"סנהדרין לג" ד"ה טרם הרב התכס אז. יוסף גוטמאן

ביקרו "שרידול באודם" פרק ו

לקח (מנהגים בעל שם"ו) תרבה

ובניאל להיפוך אוגל? אומר רב לאיתביה נהרה רבה בטבריה, ושמואל אומר לאותאי בינברי דאוסקסתאי. ורבי יוחנן אומר לאותאי תגירי דאולכסנדיא של מצריים. אינני והתניא תלבוש הרקמה אומר אין פרה ותגירה ולאוה מאולכסנדריא של מצרים שאין תותבין הזרע שלה בטבול שאין תלד? נוטרי איתתא בלאו דאתיהו.

לקוטים (סנהדרין דף ל"ג ע"ב) רחב

ובניאול גה שתי וקים בתורתו בספרתו בספרו הקדוש, שהיו עם נאוד דאגותיו של גה קדוש עולהים על עברת עמו ומורשו ובית מקדשו, גה בניאול שתי בכל זמן גאות הרקופה עד שיבת שבות בבל, גה שהיה שלפה למלחמות לחרבות ירושלים שבעים שנה, גה שישב בשלום ובשקט ומופר והיה בוכה על ירושלים, על כי היה ישראל לתקף לכל סביבו על המקדש השמם, על הירידה המסריחת של עמו, --- "גה הקדוש שכמו תנים" היה לחרבן האומה, אין הנה תוכחותיו לעמו, גה אור האומה שאוש מתלקחת היתה נפש בדברו אל מלכים אודירים ולאו תת ולאו גד, אויים הם דברי גאמו לעמו? גה ים של אוש אהבת עמו, תורתו ומורשו שבלב גה הטהור, אונק לאו פרש גבולו ולאו נהפך לאבול של אוש דברות קדש לעמו שריו וסגניו, כהניו ולוויו שהיו באמל חרבן האומה ושני בבבל בתקופה ההיא, היאו חרבן כותה, אויים דברי גאמו ובלבו של גה בניאול, נפאה לנו כי אים היה יולאה אוש הכלל על מחריבי טהרת האומה מגבולה מלך בניאול היתה מכלה כל הקולים, מתאמה את לבות הקרת, מאורה כל המחשבים למלאת בגמנו, ואיה הטמאת בניאול, גאות היאו כמדמה לאולה

למשל (סנהדרין דף צ"ג ע"ב) הרבה

שעמקה בעומק לב דניאל. אות גאות השאולה אולי הגו
ושאולו רב"ל ברות קדשם – "ודניאל להיכן אזל?" להיכן
אזלה השקעתו? מדוע לא נהנו לא התאמו בני דורו
באורו? זה התולה שבר עמו, מדוע לא ירד עם לגלות,
מדוע רק בטה, הפלל, התאבה, מדוע לא נסה לקום עמו
אשר אהב, בשמש לעבקה ומרפאו שבקוי אור נפשו?
ונראת תשובת רב"ל בברורה כי נמצאו, ולפנינים היקרים
הלבונים בדבריהם כי נבין, כי נדע התשובה כהלטה על
גאות השאולה הגדולה, כי נבת שאונים הרבה הרבה עבב
זה גבור נשרוול ואבדם קדוש ה' דניאל, ובאבתם שתה פרי
עם בבבל. על שאריתם הפלוטה, כי לא אובד נר לבית הגולה,
אולו המלב הכרעתו להתור מרכזי עבודה רוחנית אחרים
ומשם יפלו קרי אורה, אום כי לא נשרים, עם אול מחשכי גלות
בבל, כי למרכז עבודה רוחניות את בבל לא היה יכול לבחר,
שיינו לשוב לדברי ימי נשרוול בתקופה וחכון אול הרוחות שהיו
מנשבות במחנה נשרוול בעת ההיא. ושלש שטות
יבוערות שטפו בתנקה אוג בין העם. שטה שטה ההקפותה
על נשרוול ועתבדותו והתאומנות והשתבלות לתת מהלכים לגרם

לפן (סנהדרין כא ע"ב, ע"ג) לרבה

חיי הדם על פי דעת השטה. הינו כאלה הנוהגים אחרי מעשים שהתרגלו
כמנהגי יהודה, הנטיה למעשים היתה בנפש הדם וסמנה לקיומו,
באופן ודם נפשו אומנם נתתם ירמיהו הנביא באלה הנוהגים אחרי
הרבוללות מעשיה, המתחקשר בתשובה גמורה מיפוי הכשפים,
מתחנן הנביא לעמו בדברינו "אל כל היהודים הישבים בארץ
מצרים" (ירמיה מ"ד) "למה אתם עושים רעה גדולה אל נפשותיכם
להכרית לכם איש ואשה עולל ויונק מתוך יהודה, לבלתי השאיר
לכם שארית" (שם). מעשה הרעות ירד ירמיהו הנביא לבחור
בהשובה מהן, בבבל, כי משם נגר לבית ישראל, ואל הבוטחים
במצרים אומר: "ולא יהיה פליט ושריד לשארית יהודה הבאים
לגור שם בארץ מצרים, ולשוב ארץ יהודה אשר הם מנשאים
את נפשם לשוב לשבת שם". האנשים הדולגים בדגל מצרים
הינו מקטרים למלכת השמים ונסכו לה נסכים, ככל תועבות
מצרים, ותשובת מצרים המדומה תלעגותה היתה כליה.
ובשם ה' הן הנהיר הנביא את העם מסכנת מצרים, אשתו
נאמנת היתה תלעגות תפלתו לה' עד בקשת כל שרי החולים
ונותן בן קרח וכל העם [מ"ד]. הלא דבר לשארית העם
שביהודה: "אל תרחו מפני מלך בבל, אותן לכם רחמים ורחם

לשון (סנהדרין דף צ"ג ע"ב) רהרב

אותכם והשיב אותכם אל אדמתכם". ע"כ אולה אותר שמן
פניהם למערים הציב כי לא יהיה להם שריד ופליט. אבל
לשונו הין דברי נביאו ה' אלו, אונשיים צדיקים [מ"ג] וברזולת
עצריה בן הלשריה ויוחנן בן קרח הציבו לאומר לנביאו, כי
שקר הוא דובר וה' לא שלחו, ופי לאמר תת אותם ביד
הכשדים להמיתם ולהגלותם בבלה הלא מתקוממים נגד מערים.
שני הוגלים ויוחנן בן קרח הגלו בחזקה ובכח אות שארית
יהודה למערים. אולם אות הנביאו ירמיה לקחו המה בשבי
למערים. המה הולכיו לפנות הקללה האחרונה שבמשנה תורה:
והשיבך ה' מערים באוניות והיית שם לעבדים ולשפחות.
על מנבהה של כאות השיטה נפל חלל גדליהו בן אחיקם
הלא ופל בני בית, כאומר על דרך מערים ותוסה בשל בבל,
שמשם היה נשקף שארית ופלטה לשרות לשוב לחיין המדיניים
והלאומיים. ישמעאל בן נתניה ואנשיו הרגו אות גדליהו ופל
היהודים אשר היו אותו. גאות ההרגה בחרב בני עמון
ובעטיה למערים היה חרבן עמוני מואב, ואלו אומרו:
"שקולה, מיתתן של צדיקים כשריפת בית אלהינו (רה"י).
בצה המקרה הדברים כפשוטן: תשלומות הריגת גדליה ושארית

לשון (סנהדרין דף ל"ח ע"ב) רבה

הפלוגה שעמו, הן הנה התלוננות משרתי בית אלהינו-
חרבן האומה ופלגון חלק מאנה במלכים. טוב
מלכים בימים ההם כתדק היה לישראל ויהודה
במלכן המדיני והמוסרי, והטובה ההיא לא למען
יהודה נעשתה, אודרבה לפלותה ולסמחה על
מלכים, אוי למלכו, לתסום הדרק על חיל
בבל למלכים דרק ארץ יהודה, שביבור
היתה יהודה הטה לטרלל בימים ההם בשני
אלה הגדרות, דאות אותר לטלת מלכים.

לשון (סנהדרין דף ל"ט ע"ו) רש"י

שבט גלוי בבל — פרובים לא בא לקיים הגלוי, אלא הכתה השניה, כנבואה, שכורה איין תענוג בבל רבתא והמון התוים הבבלים, אך כי אמרה: אהבתי את אבוני לא אלכו תבלי, אבדים המה משתמים: אשון כבל תמרבות הבבלים, נשאו נשים נכריות, תולף ותלול איין משתיהם, לא תלו אל שבר אמם ואבשם ויהיו כמשם נכונים למיתה לאומות, אליהם, כשבר היו תחת בגל פרס, אמרו רז"ל נתחייבו באותו הדור פליה מפני שהנו בסעדתו של אותו רשע והשתחוו לצלם (מגילה י"ב), לכן גם בבבל בין בני הגולה לא היתה תקוה לעבודה, שכרה ומפלתה, כי הילת גדר עבודה לאומות בתוך על לחות פלא לבות באור בבל? ואת מחלת אמם רבים מהם לא תלו ובאבן לא חשו ולא הרגישו.

נשארה הכתה השלישית ושמתה בלת הע שביהודה, זה אבן היסוד והפנה שנשארה ביהודה ואליהם כל משרי לב שיבלו להשאר באורלם הקדושה באינה אופן. זו הארץ שבסוף מאנה

אפן (סנהדרין דף צ"ג ע"ב) לרבה

נשאו טל תתיה לאומית על בני הגולה בבבל, כי נשיבו לבנות מקדשה ולכונן עצמה ולקומם חרבות הגלו. כלו, נגר לישראל שהיה באורבן ורות ה' התופלא עליה בגבר היומה ותירותה שם באורבן הנו "מעין החיים" שבעזרה והשתבלות אפשר היה למשוך "נהר תחיה" משם עם לבבל, לעלמות שהנו הולכות ומתיבשות, גה היה לעבריק היה להיות מרכב כל עבדה עבודת עמו, משם תנקד לשני כיוונים: לעזרר נשנים בבבל ולמלחמה להנהיגם אחרי מעבים שסופם כליה אפנים ורוחנים. וגאות היתה עבודת דניאל.

על השאלה כעין הגדולה: "ודניאל להיכן אזל?" אנו חגל תשובה כהלכה. באורו כי לעמוד על דרך הירידה הרוחנית בבבל אי אפשר היה. אי אפשר היה עם לקדוש ה', דניאל, לעשות בעד המעבה הבבלית המסריחה, אבל דניאל לא אזל מעבודת עמו והיכן שדי פעלתו? רב אומר אזל למכריו "נהרדעא רבין בטבריון". בבבל נפל רוח העם, קשה לנסות הקים את הנפל ביאופן מבהיל כזה, אולם נחוש לחזק מקום שנשאת העם תלויה בו, לאומף הגוף מהלב שנכפו, לב האומה ומקומה שם ביהודה, בדלת העם על הרי ישראל, אבל שם יהיה

לקמן (סנהדרין דף צ"ג ע"ו) לרבה

כולת נשרים ינבון תקותו בארצו, נמצאנון מים תיים, ואף אמר יהיה לשום דרך לגרם התיים ההיו עם להנפשות הבשות והצמאות של גלי בבל. אמר יהיה "אמיבריו נהריו רבון בטבריו" ומימו חיי האולמה ותקותה נשטפו ונשרו עד בור השבי הרותני שבבבל. שבד בניאל בעד עמו שבשבו בעד כולו, אבל לאו עבודה נשרה בבבל, כי אם על ידי גלגול מחולות מאוקף נשרון ועל ידי שנורות מנהריו רבון שברה בטבריו.

שמואל מדבר עם כן ברות רב, מופיע כי אין ח"ו להאשים את האנשים הקלאות בניאל על אשר לאו קבם הנירבה הנפשים בבבל, גבר הרעה הרותני היהודי בין בני הגולה עדיק היה בניאל להבניו להם ממרתם לתמם, ואולם בניאל לאותנו בינבו בנסתאו" להבניו לעמים ופרתים רותנים "תבשים שבלבות הגלים התלו להתבש ולהעקר משרש. גרע בעונו התמיה ושיבתם לארצם ולתים הלאומי, זה הבינבו בנסתאו עצמו היה לסעם מרוש על סעמי לבות גלי בבל. העבודה רבה ובבדה, אולם בבל הרותני לאו היה מגבל זה "הצמת הגר" כמעט על שדמת רות ישרול בבבל. אין להתפלאו

אמן (סנהדרין כא ע"ב ואילך)

אל אושר הרפתה זה הלאה בבבדות, לפי טבע בבל ואורחה
כי אמל היה להנטר חכם זה וקבוש דניאל, כי יבה זה הלאה
אונה שרש, וזה פרי עבודת דניאל בתוק קהל הגולה.
רבי יוחנן מולאו שבי עבודה כתבה ובבדה אחרת
והיאו הינתר כבדה: מלחמה בנטיה לאלבים. גאות מחלת
חלק גדול מהאומה, ואולה אושר חלו בה לאו הוסיפו לקום לתחיה
לאומית ורוחנית, כאושר חזה להם נביאו ה' ירמיה. אולה
כבר ירדו לבחינת זה "בעל התי" המתאנל על חלאה ומהמאו,
אובד טעמם הרוחני, האמסרי, וריחם היהודי פג. נגד המגפה
האלבית לחם דניאל, עבד להריאם מאבמנת "אובוד עצמם
לדעת לאומית", להחזיקם בתקה לשה ולחיות כיהודים באחף
יהודה. המשמעה של גאות התקה היתה בין בלת הערם
שם את הרי יהודה וחלק מאנה בבבל, ואובל דניאל "לאותיו
חגירי מאולכסנדריאו של אלבים". באולכסנדריאו שם כל
חרפת אלבים, הקולט האלבי האולכסנדרוני העמיד בטכנה
את כל "הטהרה" של ישראל, ולאותיו חגירי מאולכסנדריאו
של אלבים היתה מחכנ עבודת דניאל. והולכים כן, ומבאורים
באולי בחוכמתאו, באשל ומלוכה: אומנם כן, עבודה קבולה היאו

לשון (סנהדרין דף ל"ג ע"ו) לרבה

לאחר שהור מטמאו, אובל העמלקית היו? והתקוה כי פרי תשוה? – "אינני והתניא תנדוס הרופא" בתור סובב הלוק בשבילות מלכים הטיונות, ובדר הלחו כוחם של אלה הנלחים אותכי מלכים שמלכים הם ולתר ממלכים שלמם, גה תנדוס הרופא הידיד שבבר אין בבר שם לרמיון ישראל, אולם אין תקוה כי ילד אולמם, בולטר "אין פרה ותגירה ילאות ממלכים שאוין תולתבין הימים שלה", אין להם אופנו בית ולד (ובמות פ"ד) כולתני, סכיסים המה אלה "המלכים מבני ישראל" והמלכיות, מקום אין בלבותם כי ילד יהודי כולתני ולד להם, נטלה הימים, מת לב ישראל בקרבם, והתקוה כי ילידן ולשמתו אלה הלבבות המתות כמילוני תקוה לחיים לישראל, והלאו בטבי ידיד וטרת בניאול הקבול? ואומנם כן אומת הדבר, בלבות רבים מהבנים נטלה הימם, מאולה "התגירת והפרות" אין תקוה, אובל – "נוטרי אויתי בלאו בדתיהו" של המתבוללים המלכים, שלאו הסמיכו להרעלם אך בדתיהו המלכיות, אל אולה היה אך תקוה להביאים ממלכים, שמלך גה הרמיון היה כלון ישראל, ולהביאם לבבל, להמרכז, שמשם סוף סוף היתה וקמה התקוה לתחית ישראל.

לשון (סנהדרין דף לג ע"ב) לרבה

ולאו רק שאלות ותשובות, השררות של "אחוי דהוה הוה" הנה השאלות: "ורבנן להיכן אזלי", "ודינאי להיכן אזל". שאלו רבא ותשובותם שהשיבו עליהן. השאלות הן שאלות שבתיים, התשובות הן לענין ומעשה. תורה שאמה לאולה שהגיעו להוריה לשרשם ובדרם לדעת מה ישאל ויעבו להיות מרי הדרם ותורתם תהיו עריכה לקדרות. מתשובת רבא על שאלתם "ורבנן להיכן אזלי" "ודינאי הרר" מטה להמית מתיי הדרם לבדולים וטובים, גם גאונים ועתקי הרוח אול להם מאמרומם תלולה להביט על הקטנים בדין לאו טובה אולהם להגלות אול הדרם בכל קרני הודם וקירון פנהם, למען לאו ישלף להם הדרם בגו עין הרר עצמה, לאו יתשבם למטיבם ולאו יקבל השפעתם. כן לקדם אות הרדה טרם יכלו הדור ברוחניותם, בי אחרי נפלו וטבד ברוק, כת לזה הרוק המוסרי להטביר גם אות כל תפלף הטוב של הבדולים להקימו. מיבדאתן להיכן בעניות אזל לאוב מה נעבוב בכל שדי עבודה, לתנק זה הלב ומה המלק שעוב חי ובריאו הלאו ברוחן ונפשם הישרחולות, ולקמו חולי רוח ישרחול שבחוכן שדיק הרשקה הלאומית ותיי ישרחול בדמת ותורת שבנפשם הולק הלק ובבה, למען דור יבאו

לשון (סנהדרין בלא ל"ג שאו) לרבה

לאו ירוצר על השולטה: ורבנן להיכן אזלי? שהתשובה שלה
מאוד מאוד קשה. —

(פ"נשרחו בראבמ" פרק ו')

— ביאור ב' —

לפסן (מנהגים בלא ברכה)

ג)

— ביאור ב —

תר"ר: בשעה שהפיל נבוכדנצר את חמו"ר לכבשן האש אומר הקב"ה לחנניה לך והתיה מתים בבקעת בבל, כיון שהחיה אותם באו עצמות וטפחו לו לנבוכדנצר על פניו וכו'. (שמאותן עצמות היו לו כלים וכשהגיעה שעה שחיו טפחו על פניו — רש"י)

כל הרואה את המאמר הזה יתפלא ושואל מה להשלכת חמו"ר לכבשן האש ולהעצמות הנבלות? ומבאר רק כשהושלכו חמו"ר לכבשן צוה הקב"ה להחיות את העצמות? נראה מדבריהם שהעצמות היו בבקעת בבל, וגם סברת הברייתא בלוו באומרים שהעצמות היו מבני אפרים, ומה מי היו? ביותר יתפלאו על הדברים שבאו העצמות וטפחו על פניו, ומבאר למה? ורש"י עוד הגדול הפליא בדבריו ש"מאותן עצמות היו לו כלים". כלום חסרו לו כלי זהב וכסף שצריך להשתמש בעצמות אדם? אוקי למה נכתבה בשורות הלוו כל מבין יבין שרשיון טמיר ונעלם אולור במאמר הזה, ואינו לבקש פתרונים.

הראמת תורה ברכה כי נהירין דברי רבי יהודה האומר "משל היה", ולבקו דברי האומר "אולו בני אדם שאין בהם לחלוחית של מצוה". המשל נעשו על אנשי הדור ההוא אשר יבשו עצמותיו ולוו נשאר בו לחלוחית של מצוה. כי אנו יודע רוח ישראל למטה, תמים עשבו את התורה ולוו דרשוה,

ג) אמון (מנהגדרין דף צ"ב ע"ב) לרבה

הטעם נשכחה מהם ובמרו ושלבדיה, גם נטלו להם נשים נכרית ותקרבו
אל בור הטמאה, ונתחתנו בארץ בבל ולא זכרו את ציון וירושלים לא העלו
על לבם. וגם הוסיפו בה ללכת הלוך וגדל הלוך והתרחק מרוח ישראל
ותורתו. וגם מי ידע מה היתה אחריתם, וגם לא התעוררו בגלים ונאבדו
ונשתנם, ומכל בני עזון היקרים שגלו לבבל לא היה נשאר רק מעט מזער
אולי לבם עוד רב עם אל ומעט תורתו נאמן, וכל יתר הגלה נבלע בבטן
הכשדים. אוקי אנו בא דבר דבר ד' "לא מאוסתים ביומי כשדים להאבדתי
לבם בריאל תא"ו". וגם התל נבוכדנצר להשר את רוח ישראל ויעל לו.
"בלמאן דבבבל" ושם גם לבני ישראל להשתחות לצלם. ותמת אולי עד
עתה סרו רבים מדרך ד' ברשעים החפשי אולם אותם עתה בתכלית
היה לעבור על דעתם ועל דעת קונם. אוקי תמת אולי בכל את שלוחיהם
את היהודי לעבור על דתו ב"ד הוא מתנגד ללוחיו ומתקומם להם,
תמת אולי בכל פעם עדרר הלחץ מבחוץ הרגשות נמרצה מצב היהודים
הנלעגים, וברות גדולה לחמו בלוחצי רוחם ונפשם, הנה בעצם הגאות לא
לא ראינו את התגמון הזה, כי כה ירד רוח ישראל בבבל ההוא עד
שנכנע בפני לוחצו, ולא הרגיש להרגיש לקביה, ולא קם בהם רוח
לוחמה. ובהשאר דבר המלוק ודתו - השתמו בני ישראל לצלם שהקים
נבוכדנצר ב"בקעת דורא" (דניאל ג').

ג) אפשר (סנהדרין דף צ"ב ע"ב) לרחב

הדבר הזה הטיל כתם שחור בנשמת ישראל, מה שלזו התנגדו היהודים לכניסה בו המוט חרפה על העם הלוחם תמיד בעד בשרתו, ורק תמ"ו הסירו חרפה מישראל ונלחמו כגבורי רוחו. הגבורים הקדושים הללו התשבו בפני מגרש המלך ולזו שאול למשוח להשתחות לצלם, ונמסרו נפשם על קדושת השם, ומעשי הגבורים הללו פעלו פעולה מזה על לב בני דורם, ונעשו מופת גולה העמדו ומאסרו את הגיד שעומד בלב, את רגש יהי שרדם בנפשם, ויתמאנו את הלבבות, ויגו טל של תמיה על נשמת הזונים שיון בהם לתלותיה של מלכה. וגולה שנקבלו וביון בבקשת. בדרכו להשתחוות לצלם, ולזו הכם לבם, ולזו נתעורר הרגש שמת, ולזו התעוררה הנשמה שבלב, גולה השאלות הנבאות שכב יבלו עד שגם הכמיה והלחץ לזו פעלו על לבם את הקעולה שקעלו בכל דור ודור, השאלות הנבאות שרחפה עליהם השולה "התחיינה השאלות הגולה?" גם גולה בשעתם שתמ"ו לזו שאול למלכות המלך ובחרו למות בכבשן האש מות גבורים קדושים — נתקעלו מגבורתם ולהם נשמתם הקדושה ורוחם התל לחיות. הלהבה שהקיפה את תמ"ו (ולזו אופלים) שלחה קיה גולה הזונים הגולה ותעורר בקרבם את נשמת ישראל, את הנצוצות של אורה שקבלה נשמתם מנשמת האבות הקדושים. ועוד "בשעה שהקל נבוכדנצר את תמ"ו לכבשן האש אמר הקבה ליחזקאל והחיה מתים בבקעת דורא"

ג) לשון (סנהדרין קל"ב ע"ב) לרבי

אולם הרשעות הגבלות, שלה "הענישים שיוון בהם לתלותיה של מלכה" שנאספו בבקשת דורו ושתתוו לצלם, ולאו הרעבה על הנביה והלחלף, לק והתיה אולתם בדבריק התולבים להבות אוש קודש, לק וקרחו אליהם והתיה אות רותם שמר, ותאם אות לבם שנתבקר, והשיבה נשמתם מעת הצולף, כי מתה הדת לעשות, מתה שנתבטלו מאסירת הנפש של תמ"ו, מתה שנפשם חיתה מעט ונתחממה מעט מרות הקבוטיש תמ"ו, מתה הדת להתיותם ולהביאו בעשמות מעט לתלותיה של מלכה, להמרם ולמרדם ולהשיב אות רותם, רות ישראל סבאו, אליהם. ואומנם אוד טבו העשמות האולה לתדיה, הסתכרבו עשם אל עצם ונקרעם מדר אליהם. אוד הסתחבו הגונשים האולה ונשובו אל עמם, ואוד החלה הסנוטה הגדולה שפריה ראינו אח"כ בקרב האמן מלכי גלה. כי בין בוני בטון, בקרב אולה שמבו נחלת שדה וכרם ונלכם לבנות הנשמות באוש הקודש, היו גם אולה העשמות הגבלות. אולה הגונשים שאו היתה בהם לתלותיה של מלכה. (אולה שבבבל אוטבדית ונשאו נשים נכריות) ושהתיה יחנקאל ברוח שפתו בשמה שהשיק נבוכדנצר אות תמ"ו לבטן האוש. בדברי חז"ל "אתים שהתיה יחנקאל מלו לאוקש שרשל ונשאו נשים (כשרות תחת הנכריות) והולידו בנים וכו'" (סנהדרין ל"א).

וכה גדלה אוד תנועת התחיה, כה גדלה השפעת השלטת תמ"ו לבטן האוש, עד שגם אולה שאו לגדולה והיו מעלוטי המלך ורוזני פניו (הכלים מאותן העשמות

— ביאור ב' —

ג) לשון (סנהדרין פל"ב ע"ב) לרבי

שנשתנו בהם) גם אולה שהו לעשים, גם הם שהו לתביה לשוואות, ומהם
ראה נבוכדנצר שיוק לשון קרה שעם ישראל ותבולל בעמו ויהיו לעם אחד,
אולה שרתקו מעשים ויהיו קרובים ברוחם לכשדים גם הם שהו לעשים
ונתנם תחלת נבוכדנצר, ובמעשהם „ביון שפחו לו על פניו" ורוחיהו
שלו כבל העמים עם ישראל. אוד קריו המלך הערוף „מלכותה מלכות
עלם, ושלטנה עם דר ודר" (דניאל ג') כי בנין ומלכותו בעולם
עד העולם!

(ס"ישראל ותורתו" מזלת הרב התבע הגדול מהר"ר יצחק אוינגר בהר"ב יוסף
אונש-שלום רב בגרודנה (פלק קובנה מחוז שוולוקי)

— ביאור ל —

לקמן (סנהדרין דף צ"ב ע"ב) לרבה

ג)

— ביאור ג' —

...תב: בשעה שהפיל נ"נ תמ"ר לבשן האש אז"ל הקב"ה ליחזקיאל לך והתי' מתים בבקעת דורא"ו וכו' באו אמות הפמתו לו לנ"נ על פניו וכו'.

כי הנה עניין מסירת נפש של תמ"ר, היה מסוגל מאוד להפיח חיים רוחניים גם באותם האנשים אשר כבר סרו מדרכי ה' וכל מגמתם היתה להתבטלות אל המתים ולהתבולל ביניהם, ועל אז"ל "לך והתי' מתים בבקעת דורא"ו" שהם הגיעה הערת המסוגלת לתתי' רוחניות, כי היו מהתבלין הטמירים מגנזים באולם הבריאה, אשר בכל דור ודור להיהדות באה עד מלבר וסטנב גדולה מרחפת עליה, אז יעלו אנשים באולם שמסרו נפשם בעד קדושת הדת, ועל"ג יפעלו הרבה על בני דורם, והיו אחת מנפלאות ההשגחה העליונה, שבכל עת שתתבקע הרוח ונתעלם האור ורוח קטב מרגרי נשב בתנבה אשר אדם אחה מסובבה מאוד להדת לגרר בכנפיו, ולמרגה עין נפשה כי באו הקץ להתיים הרוחניים, ועוד מעט ותמו כל אנשי הדור ההוא לגמר בגיהנם רוחניות, ולמות באיתה דתיות, ומקבות הדת והאמונה לא יתבאו עוד בעולם, אז התעוררו תמיד אנשי סגולה שע"י מסירת נפשם בעד קדושת הדת עמדו בפרץ, ועשבו המלחמה, והשיבו לתתי' כל בני דורם ומשכ"ל, ונשע"ו "כיון שהתיה אותן באות שלמות הפמתו לנבוכנצר על פניו", סמכו לנו כי הסגולה הגדולה שלהיו בדבקה ומנוסה, לא התמיעה גם פה אות המטרה, עד כי כל אלו אשר היו רק כמו שלמות יבשות,

— ביאור ג' —

לכן (סנהדרין דף נ"ב ע"ב) לרבה

ג)

כי לא הי' נייר בהם עוד שום לחלוחית של יהדות, כי כל השקרים היתה רק להתקרב אל הערמים, ושיהיו להם מהלכים בבתי השרים, ורוחם היתה גרה לאותיהם, גם אולי התעוררו לתתי' רוחניות עד כי "בחון וטהתו לנבוכדנצר על פניו", כי לא רצו עוד לפרוש מהתקרבותם אל שרי המלך, והתחילו לבזות בזוהבתם והתברתם; ובר"ש כתב ע"ג וכ"ל: "וזית דזוהרי שמחותן עשאות היו לו כלים וכשהגיעה שעה שתיו טפתו לו על פיו כשהי' רוצה לשתות בהם" [וזוין ספק שאקור הדברים הלו מאוניה מדרש] והדברים הללו כוללים כשיון מרום ונשגב, המתאונים מאוד עם דברינו הנ"ל כי הלו מאל ושבור נמרץ עד להפליאו. מלוכת המלכות היו להרחות מה גבלה אוד פעולת המסירת נפש של חמו"ל על בני ברית בנוגע להתחי' הרוחניות, ומה עצום הי' הרושם מהפעולה הנאות. כי הנה המנין של שתיית יין בכלים של עבודת מתים, הי' ענין המלכי מאוד בימיהם, וביחוד הי' מדרגת המנשתים במלחמה לעשות גבורים מחולי חללי חרב על המנשתים, והיו שותים בהם יין במלחה חגיגת הנצחון להגביל בדה שמחת החג.

והנה אום תגובת התוים הנכרוה בעודם שמת מקרוב הלו ענין פלו, הלו יגבל עוד הפלאו אום תגובת תוים כגות תתרוה במו שמת מגמן רב, ובשרו כבר נתבלה ונתרקבה, ונשארו ממנו רק עצמות יבשות שאין עליהן

— ביאור ג' —

ג) לכן (סנהדרין דף צ"ב ע"ב) רחב

ובהן אדם שום לתלותית, ואולם אדם לבדו יצבל הקלון, אום מצלמות מתים אותר כבר נשלו לגבורים ואון אליהם אדם שום כושם דמות אבים ובהן תתבאה פתאום תנועת חיים, אבל לא יהי' בלבב להקלון הנקלון הזה, ובלים ישומו, ישתמאו ויתקלון על זה הקלון עליו; באופן זה נראה שבהקלון על התחי' התמרית יש מדרגות מדרגות, ואחרי שהחיים הרוחניים מתעוררים לעומת החיים התמריים, האיתה הרוחנית לעומת האיתה התמרית והתחי' הרוחנית לעומת התחי' התמרית, אובן שכמו שבהתחי' התמרית, יש מדרגות מדרגות, כן גם בהתחי' הרוחנית. ואומנם כן הוא, כי גם מי שסר זה מקרוב מדרכי ה', אך שחל עליו שם מת באיתה רוחנית, כי לא נשאר בו אדם שום נשמה רוחנית, אום יתאדר לתחי' רוחנית הלא גם הוא מעדיר פלא, ואולם אדם יצבל יותר הקלון, אום הי' באשבו כזה, אשב האיתה הרוחנית, נמן רב וכל מעינו הי' להתקבר אל הדבות ולהתקרב אל הצאים, אך כי לא יכירהו אדם כי מימי יהודה ילבו, שבזכות האיתה הרוחנית, יש להשקיף עליו כאולו כבר נשלה לעלמות יבשות, שאין בהם אדם שום לתלותית, ואום אויל כזה ישוב לראות חיים רוחניים יהי' אזק הקלון הזה מעין הקלון, כדת אשר בעלמות מגלף המת נראותה פתאום תנועת חיים, ואדם ישטיין יותר הקלון אום אויל כזה אשר מלבד שסר מדרכי האמונה והדת, התבתק אדם מאמונו לבתו, אך כי כל מעינו הי' להתקרב אל אוהבי אמתו ובתם,

— ביאור ג' —

לסמן (סנהדרין קל"ב ע"ב) לרבה

ג)

ובבר את בלבו כל שום דבר להעבדות, ופנה אחרלא לאותיו ובתו עד שנבפקו הבא לאורב, ובגה הלילה להיות לו מהלכים בתשבות הלרים וגבה להיות מאקרמיהם ומאוכלי שלחנם ולשתות שם מיין משתיהם, אם אולם כבה יתאחר פתאום לתתי' רותנית, יהי' הפלאו הנה מדין הפלאו, אום באלמות ובלות שבבר נעשו מהן כלים, אום בהם תתבאה תקונת חיים; כי הלבור המלכיו יצויר אות המתנה הנה של מלתה הלרים הרוקמים באלף ובתמה אות היהדים ואות היהדות, ויהדים ושבים שם ולופתים חלק בשמחתם ומטיבים לבם — בלבור כנה, כאו שהיהדים האלה נפלו חלל בוום קרב במערכות שדה המלחמה, והמנשמים לקחו שלמותם ושלו מהן גבירים לשתות בהם יין בעת המשתה של הנשמון. כי בהמנים אולר היהדים נרדפו על שמירם בעד יהדותם, הי' להם לעמוד בקרי המלחמה במלחמת מגן שלהם, וכל אלה אולר עמדו בדתם הם הם נשתו המלחמה; ומוולם אלה אולר הבמו מלבם לבתם בוום קרב, ומסרו נפש יהדותם בידי הרוב, אולו הינו המנשמים, והם הם חללי מרב המלחמה, כי ביחס חייהם הרמנים נבאו כולו נפלו חללים על שדי קרב, כי לא יכלו לעמוד לפני אויביהם, וכאו להשלמת סאות הנשמון, לשמת לב אויבי דתם, לקחתים אבד חלק בשלמם בשמחת אויביהם, והאום לא בלבבק יש לתאור אות המחנה הנה בתמונה בנאות, כאולו השרים ושבים וחולגים תם הנשמון שלהם ומתוים יין בגבינים הנשים מעשמות המנשמים, כי נשמון גדול הוא להם כשרואים שנשמו אות

— ביאור ג' —

ג) לסמן (סנהדרין דף צ"ב ע"ב) רחבה

היהדות ובטלה תחת ידם. עד כי יש גם יהודים כאלה הפונים אל אחיהם ובתם, ושותקים על שבתם ומטיבים אז לבם מאד, אל נשתון היותר גדול לא קון מעולם ובזה הגיעו למסרתם באופן היותר נעלה, כי כל שבחם של ישראל בעשרתו בו, הוא בלבם הטהור וברוחם האמיץ, לשות ולסבול כל תלאה בעד דתם, ולבלי לוותר מאומה מדתם ואמונתם, ואתה בעת לראותם שיש בהם אונשים שאובדו כבר שלמותם הדתית, ובטלו ישותם הלאומית, ומתרפסים תחת רגלי אויביהם, והתבתקותם מאותיהם ומאמונתם הגיעה למדרגה כזו עד שהם בעצמם לוקחים חלק בשמחת האוהבים בעת שהם תוגים תוגת נשתון על היהדות, הנם אונם יכולים להתקאר, כי כבר באו עד תבליתם, ואה שכל עמי הקדם יגעו ומלו מאות בשנים ולא שתה בינם, שלחה להם להגיע לזה. ומה ענין זה המאמר מליצת חז"ל שמלוגרים אונק שבעת שהעמים רואים ענין נשתון כזה שאתים ואומרים: „אותה המטרה שהיתה בידן כבר היא נטולה מהם, אותם השבח שהי' משבחין, הרי בטל, שוין הן אנו" [נלקח ריש במדבר], כי אומנם כן הוא. האומה הקדושה נתעטרה מעולם בעטרת גר תפארת של רוח כביר ולב אומץ ללחום מלחמת מצן בעד דתם ואמונתם עד נשלדם האחרון, ובשבת זה נשתבחה מעולם הכנסיה הגאות, ואתה בעת שהעמים ההם היו רואים כי כבר נטלה מהם העטרה הגאות אומנם יכולים עוד להתקאר בהשבח הזה, הלא היו יכולים להטיב לבבם, ולחוק חק הנשתון, ואום כן אופלו הלא

— ביאור ג' —

לכן (סנהדרין דף לב' ע"ב) לרבה

ג)

לדבקה בעליצה המעיירת עדין גה, בעור של מעתה יין, שכוונתה על חג הנשתון, וכמה השכלו עוד ברות קדשם לעורר את מחנה חג הגה בעור מעליו מאוד והאו, שעתה עוד יין מעתהם בכלים של עלמות המתים — ופתאום נראתה בהם תנועת חיים; מה נעלמה האז העור הגה! כי היהודים האולה בשרק אובוד חיי רוחניותם, ובשרק אפיסת כל תקוה עלבם לתחי' הרוחניות הוא אמש כשרק אפיסת התקוה להחות בתחי' תומרות עלמות מתים שכבר נעשו מהן כלים, ואחרי כי כל מה שאוגה מהיהודים שרתקן יותר מהיהדות, וכל מה שהאיתה הרוחניות והדתות פעלה יותר עליהם, להרחיקם מכל תקות שובם לתחי' הרוחניות, יהי' אמנם חג הנשתון שהם יותר גדול, והיהודים האולה שעבו שם יכולים להשגיח בעור של כלים עלמות המתים, אל' הרי יכולה העליצה הגדולה לעוררם כאן שהם הם הו הגבעים מהמתים שעתה בהם יין על שלחן המלך; ובעת שהגבה התקבה על פעולת מסירת נפשם של תמו"ל, ולבתה להראות מה גדולה היתה פעלתם גרות על אויביהם ומה עצום הי' הרושם בתלפיותו הנעלבות בנוגע להתחי' הרוחניות, ראוה לאור בעליצה הנעלבה, כי גם הכלים האולה שנעשו עלמות המתים, שהעמידם עתה בהם יין מעתהם, גם בהם נראתה פתאום תנועת החיים הרוחניים, ונפחו לו על פניו, ותגרו מדרכם, והאו רצו לבעתה עוד, ובעטו פתאום בעבותם ובקרבתם והתחולו להתקרב אל

— ביאור ג' —

לשון (סנהדרין דף צ"ב ע"ב) לרבה

ג)

אותיות הנערים והנדכאים, כי הרגישו אשר לב יהודי כואב מאד בהם, והנה ירגיש מאד בצערם של אותיות, וכאשר השתאמת על המחנה הנורא הזה ושאול "מה טיבן של אולו" מה זה לקח לבם, אשר פתאום נשתנו מן הקצה אל הקצה, עד השיבו ואול "חבריהון של אולו מתי מתו בבפעת דורו", הבקשה הגאות שבבר היתה פרושה ואורה כל אחרי דרך הדת, [אי ספרי "אור לשמש המאיר" שער ב' פרק ב' אות ב' שבאורתו בשם בקשה הנת באלילה, על המקום אשר אנשיה הם רקים מתורה ומצות ואינם נזהרים בדברי התורה וסייגיה] גם בבקשה הגאות וכולים האנשים האלהיים האולה, להחיות אנשיה ולהשיבם לתתי' הרוחניות, כי השלמים האלהיים האולה מאחזים רגשי קדש מקבלות התורה אשר כל דבריה מלאים רגשי חיים רוחניים ובכח קבלתם גו ידעים לקלור אל המטרה ולרומם את הלב, גם אותנו הלב אשר כבר נתקרר ונקרש, כי דבריהם החמים והנלהבים תוכרים אל תוכו להכנס בו רוח חיים רוחניים, אחרי כי הם ידעים להוציאו את האור הגנוז בדבריה הקדושים, להפיח את הנשמים בקרבה עד שיהיו לבות אל, להלהיב בה גם את הלב הקרוש עד כי יכולים להחות גם את אלה אשר כבר מתו מיתה רוחנית, ואשר כפי ההשקפה השכלית והטבעית אין עוד כל תקוה להחיים לתתי', כי אי אפשר נפשם המה יתאחרו גם אולו, ואוד יברכו להם עדקי התורה, ופעולתה על החיים ומשתמשים בדבריה הקדושים להפיח בהם רוח החיים הרוחני והנפשי, וכמו דאותתו בספרי פ' האזינו על הקרא "ישרנהו כנשר

— ביאור ג' —

ג) לפסן (סנהדרין בלא עב ע"ב) לרבה

לקחתי" וכו'ל: "ופעם היה ר' סימאי אומר אין לך פרשה שאין בה תחית המתים אלא אין בנו כח לפרוש", שרצה להסמיך הדברים האלה על הקרא הנזה, שאם כפי פשוטו יש להשיבו לכונה בו, שאומר כי נראה אשר הלקח שיתן לשמעיו יפעל שיהיו מאין פעולת העשר שאחרי השמחים ומשיגו את פעלת השמיחה מן הכח אל הפועל, שהו ענין התיים שלו, ורצה להראות בזה כי לא יבשר מהבורש שלבו אלא רגשי קודש מקבשות הדת והאמונה, ושיודע מה לפניו, ואינק להשיגו את האור הגנוז בקברו התורה ולהקיש בין שמעי – מבורש כזה לא יבשר לפעול פעולה נמרצה על שמעיו ולהחיות גם הלבבות אשר כבר מת בהם כל רגש דתי". —

(ס"ז "זורה ושמחה" מהרב הגאון מהר"ר יצחק יעקב רוזנטס ז"ל רב בליבאו – שער שני פרק ג')

לפסוק (סנהדרין דף צ"ג ע"ב) רחבה

ד)

אומר רבי יצחק יהא רוחה לתוך פיו של נבוכדנצר שאולאלו בא אלעזר וסתרו על פיו בקש לגנות כל שירות ותשבחות שאומר דוד בספר תהלים.

"לגנות". פירש: שהיה מעבחו שבחות נאות יותר מדוד ואולו אומרן הקב"ה היה נוטה אחריהם יותר מאחרי השירות שאמר דוד אבל.

.... "בפליאה הנשקפה מהאומר הזה תמיהות לבה כל הקורא עד כי נשאים שואלה: היתכן כי נבוכדנצר הרשע אשר דָּבַר לַבֵּל וְלַצֵּב מלאמים, אשר הכה את הארץ הקדושה ושרף את מקדש ה' ושלה השם אוזם ורצה נרצו הרבבות אלפי ישראל, היתכן כי היתה לאל ידו לגנות כל שירי וכל התשבחות הראוי והקדושות אשר אמר דוד מלך ה' ונעים זמירות ישראל, אשר רוח ה' דבר בו ומלתו על לשונו ואשר לו נתן שנתי לשיריו ולתפיסו תנוחה עד אשר מלכות נקים לה' מלכנות לאבירי יעקב? היתכן כי אלעזר בא אלעזר וסתרו על פיו היה מעבחת לאלהי ישראל שירות ותשבחות נאות יותר משירי דוד ותהילותיו ותשבחותיו בספר תהלים והקב"ה הוא תהלות ישראל היה נוטה אחריהן יותר מאחרי שירי דוד? הלא הרשע נבוכדנצר ואמר ה' מהלך לספר תהלות, ובולע ברק מנוף הוא אות שם קדשו! — להסיר את הפליאה הזאת נעתיק בזה מאמר חז"ל במדרש תנחומא סוף פרשת אחרי מות: נבוכדנצר כשהיה בעבה אומר כתן אותו נבוכדנצר מעבת ומרומם ומהדר ומלך שמיו וגו' (דניאל ד' ל"ד),

ב

אמן (סנהדרין דף לב"ב ע"ב) לחלק

ד)

אומר ר' בהרביה בשם ר' חלבו בשם ר' שמואל בר נחמן אולמי שהקב"ה בן אות הלבנות והמחלות קלס נבוכדנצר בפסוק זה כשם שקלס דוד בספר תהלים, נבוכדנצר אומר משבח ודוד אומר לבתי ירושלים אות ה' (תהלים קמ"ז), נבוכדנצר אומר מרומם ודוד אומר ארוממך ה' כי דליתני (שם ל'), נבוכדנצר אומר מהדר ודוד אומר הוד והדר לבשת (שם ק"ד) שלבשת מדרגת מחוזאו. והנה אל פי מאומר המדרש הזה דומה לנבון נקל כי בלעגת המשפיע והמדפיסים הראשונים נפלה שגיאה קטנה במאמר ר' יצחק במסכת סנהדרין ותחת בקש נבוכדנצר לגנות פ"ל לקלס כמו שהלו במדרש מתחומאו, ור"ל שנבוכדנצר בקש לקלס להקב"ה כל השירות והתשבחות שאומר דוד בספר תהלים לולו סטרו המאוזק את פיו. וכל המיטיב לראות יראה ויבין כי כמו שקלס נבוכדנצר בפסוק כמן אותו נבוכדנצר משבח ומרומם ומהדר אותן הקלסין שקלס דוד בספר תהלים כמלוה בתחומא, כן קלס נבוכדנצר גם בפסוק אותו הי כמה רברבין ונו' אותן הקלסין שקלס דוד, נבוכדנצר אומר מלכותיה מלכות עלם. ודוד אומר מלכותך מלכות כל עלמים (תהלים קמ"ה י"ג), נבוכדנצר אומר שלטניה בכל דר ודר ודוד אומר ומשלתך בכל דור ודור (שם שם), וכן בקש נבוכדנצר לקלס כל השירות והתשבחות שאומר דוד בספר תהלים אוק היו מאוזק וסטרו על פיו ונעולמה לשונו בפיהו ותכל לקלס אחד כמו שבקש בתהלים, כי הקב"ה הבטיח לדוד והיודע מחשבות ידע כי אולם אות לשון אומת הרשע לשון נהה הזן, אוק לבו לא

ד)

גפן (סנהדרין דף לב ע"ב) לרה"ר

נכון ומתאבת לו נאמנה רע"ז אול, וכמו שפתב במדרש תנחומא הנ"ל, ואמרי הדברים והאומות הללו אלוים שני המאמרים הנפרדים (במסת סנהדרין ובמדרש תנחומא) בקנה אחד ושפה אחת ודברים אחדים לשניהם, וחוץ כחון המקום להיותיק אחד. והנה כל מבין דבר ההגהה יבין כי אל נבלה ופל המגיה לשמש ולהחלף תבת לקלס בתיבת לשנאת הקרובות במבטאו- קמאן אלמאיין

(נמצא כנסת ישראל (שנ"ר) שנה תו"ו ביאור דף 350 - 348)

— ביאור א' —

ג) אמן (סנהדרין דף צ"ב ע"א) לרבה

*) — הערה על שייכה לאיל לצד 2 —

כפי הנשמע מהערת הנביאו מנחם ציון, אשר אול שמירת השבת ברגל
"מתגיקים בבריתי" בפעמים (ישעיה נ"ו ג' ו') — ועפ"י האומר פה אותנו
מהיאוש אשר היה סבת תפלת להתבולל ולהשאר עם התשלבים הזונחים לגות
אי אמר, נכיר לדעת מי המה "הסריסים ובני הנכר", אשר אליהם יטף הנביא
ונחמם בהבטחות נעימות בפרשה הזאת. כי הנה ידע עם גלות יהויכין מלך
מלך בבל את כל שרי יהודה האשלגים, אנשי האמרכל וגבורי החול ובהם היו
גם המתחסים לגרע המלוכה, אשר כל אלה היו ידעני דבר בהלכות מדינה
ובקיאים בהנהגה שונה בחצר מלך (מ"ב כ"ד, ש"ש הוטב. ועי' גם מ"ש בזויכ"ר
פתח כ"ב אות ו'), אשר בני שיה כולה מעטים באמרכל; והיו נמאסים ומרושים
מאוד לחפץ המשלה בחצר מלך בבל (בדומה מנהגו עם הילדים מגרע המלוכה,
דניאל א') — והאשלגים ההם ביאושם, מהרו לטמו מולדתם ולאומיותם,
התנכרו למנהגו דתם ונשתמדו להיות כנולדים מהעם שגלו לארצם; ומקצתם
גם הסתרסו, למען יהיו סריסים בהיכל המלך ושרים נשאני מלכה כבודה בחצרו
ובהנהגת המדינה —. וכמה נבואות של ישעיה לתנחומים "ומבניך אשר יצאו ממך
אשר תוליד יקחו והיו סריסים בהיכל מלך בבל" (ישעיה לט ז'). והנה
בשעה שלו נאות למען המלך מהם עבודתם השביה ועל שעבוד גלות, לנחול

ג) לפסוק (סנהדרין דף עב' עמ') לרבה

*) הערה נו שיעבה לעיל לעב 2

כבוד שרים ושופטי ארץ; אבל כאשר השאיר מנתם צוון גם את הבטחה מטבותם על אבותם, שיתובל להם ממלה שומרת בכשות עצומה, מכן הדבר שידרש להשבים, אינש מצלה, מבינים שיכונו לשוב בכאוש העם ולנהל את השלטון בהלכות מדינה בפנים ובחוץ — ואולה בני עליה כבר הינכרו מבתם נבבלו מעל עמם: הם הם "בני הנכר" (כת"ו: "כל בן נכר: כל בר ישראל בישתאב", שמות יב מ"ג). "הסרוסים" אשר בהיכל מלך בבל, אשר כבר התאשון מהיות להם חלק בעם שבי צוון — אולהם ישרוק הנקיון ומהטיתם אשר על נקלה יוכלו לשוב ולהאחז בקרב עמם ולשוב לקבמות גדולתם על אדמתם ובתוק אחוהם; כי רק אם ישובו להיות שומרי שבת (אשר לא יהיה להם עוד הכרח לחללה —) ומתנקים בברית אבות ובחרו בשיבת צוון להיות נאמנים לאומתם, שהה חפץ ה' — אוג "ונתתי להם בביתי ובחומתי יד ושם" וקבל כבודם בלשם עולם, כי ישובו לפקדות מִשְׁרוֹתֵיהֶם בראש אמם עד עולם!

("התורה" של"ש פ"ג אות י"ב ש"ש)

— ביאורים —

לפסן (סנהדרין דף לב"ז ע"א) לרבה

ג)

תנו רבנן: בשעה שהפיל נבוכדנצר חנניה מישאל ועזריה לכבשן האש, אמר לו הקב"ה ליחזקאל לך והחיה אתם בבקעת דורא; כיון שהחיה אותם באו שלאוה וטנפו לו לנבוכדנצר על פניו! אמר: מה טיבן של אלו? אמרו לו: תברהם של אלו מחיה אתם בבקעת דורא! פתח ואמר (דניאל ג): אותותי כמה רברבין ותמההי כמה תקיפין מלכותה מלכות עלם ומלכותך לדר ודר.

אמר המחבר: לתמוה במאמינים האמתיים, לא תשכח מאומה נפש והבאותם פה בסמכי דה, שלשה באורים יקיים מתקריים והגונים מאוד, על מאומרנו הנכחי הנפלאו מאוד, שהאמתת אמנם באלו אנשה הותר גדולים, ברשנים ומבארים מקרמאים, באלו מחבר והגון ישר; ואעפ"ש, שלבאורה, בדרך כלל, ראוי אחד לבולם, ומעלו האמין ומשאל: מה בצע ברבוי הבאורים? בכל זאת אתשלה לנכון, כי לא לשפת יתר מתשב לי דאת, כי בטות אונו כי בכל אחד ואחד מהשלשה הבאורים, ומעלו האמין הישר אומה חידוש נפלאו, בבאור אומה פרט ודיק מאחד במאומרנו הנכחי, מה שלא נמצאו בבאור האחר, והאמין הישר יתן לפעלו שבח ועל הטוב הזה יעשר שמי!

— נבוכדנצר שלשה שרידים" —

— שלשה באורים —

ג) לפסן (סנהדרין דף ל"ב ע"ב) לרמב"ם

— ביאור א' —

תנ"ר: בשעה שהקב"ה נכנס לגן עדן חנניה מישאל ועזריה לכבשן האש אומר לו הקב"ה ליחזקאל לך והחיה אותם בבקעת דורא וכו'.

להבין את האמור הנפלאים הללו ראוים לענין להביאו פה זה שכתב ר' הרב החכם התוקר ש"ר בן-חיל הירושלמי ז"ל בספרו "התורה" - פירוש על מדרש רבה - בהקדמת מאמרו מדרש ש"ה פרשה ג' אות י"ב, והלזו: "הפילה הרוח את הצלם מנין? אר"י נתתק מן הדמות קריו (נשמה מ"ו): "ברוך בל קורס נבו". החיה יחזקאל את המתים מנין? אר"י מן הדמות קריו (יחזקאל ל"ז) "מאורבע רוחות בואי הרוח". אר"י פקחים אותה הרוח שהפילה את הצלם הרוח ההוא החיה את המתים." וכתב הרב החכם הנ"ל עוד לשונו (שם פ"ג אות י"ב): "אותה הרוח שהפילה את הצלם הרוח ההוא החיה את המתים. הר"ן מקשה: "כאורה הי"ל בהיפוך שהרי אדם תה"מ מקרש שהיה ש"מ הרוח ואדם הצלם אינו מקרש והי"ל הרוח שהחיה המתים אותם הרוח שהפיל הצלם ולמי תניחו בדלאו תניחו?" ע"כ.

אולם האמור דברי חכמים ותיקותם לפי רוח שכל מליהם, לאו לפי תומרם הפשטי, יבין מאזון בשם הרוח להחות מתים וכי דבר דבור על אפנו. ולנה מבלי להרחיב החקירה כיון בפלגתיו דרעיו קמאי המובאה בסנהד' ל"ב ב' בענין מתי יחזקאל, נשים לב של הבריתאו סתימתאה שמה: ת"ר

— ביאור א —

ג) לשון (סנהדרין דף לב ע"ב) רהרב

בשעה שהגיע נ"נ תמו"ר לכבשן האש, אז הקב"ה ליתנקאל לך והחיה אתיא בבקעת דורא, כיון שהחיה אותן באו עצמות וטפחו לאותן כשר על פניו, אומר מה טיבן של אלו? אומרו לו תפיריהון של אלו אתיה אתיא בבקעת דורא, פרח ואומר אותהו כמה רברבין ותמהו כמה תקיפין אלפותיה אלפות שלם ושלשיה עם דר ודר וגו' עכ"ל.

כל אתבונן ותעורר לדעת: מאין להם ג"ל לקרוא שם להבקעה שהיה החיה יתנקאל את האתיא? הלא הכתוב סתם: "וינחני בתוך הבקעה", "על פני הבקעה", סתם? ומנין להם שהבקעה ההיא נקראת "בקעת דורא"? הלא כל מי שלא ישגיח עיניו יראה בזה כי הסתומאה הגדולה כל עסקה כך לתת לדור תו וקיום לדברים המפורסמים בכתוב: "ויאמר אלי בן אדם העצמות האלה כל בית ישראל המה הנה אומרים יבשו עצמותינו ואבדה תקותנו נגזרנו לנו" וגו' וגו'; כאשר כן חפר גם למעלה: "כן אמרתם לאמר כי פשעינו וחטאתינו עלינו והם אנחנו נמקים איך נחיה" (שם לג' י').

שהיו בני האומה השפלים בגלות בבל, שריהם גדוליהם והמונים, מבקשים להטל לאומיותם ולהתבולל עם בני הגוי הארחים; כנראה מהתחתונתם ושכחתם גם לשון אבותם. יען כי היו מיואשים מכל תקות גאולה; ואז" החרו התעקו להתבולל אל עם הארץ, עזבו את מנהגי דתם, כשמירת השבת והמועדים וזוללי התלו לעגב מבנים נולדו גם את ברית המילה *)

— ביאור מ' —

ג) לשון (סנהדרין דף ע"ב ע"א) לרבה

ולאובד כל דבר מהנותיה גוי בקרבה גוי באורך גלותם, לאמן ותאוחדו עם
אנדרתי הארץ לגוי אחד, אשר בזה ישליכו מעליהם עבודות הטביה; וכל
אשר הוסיפו לתשובו לדתם, כן נוסף יאושם מכל תקות גאולה ותחיית
הלאום בשלטון תפלי ועמ לבדד, כשאמרתם "הם אונתנו נמקים ואיוק
נחיה?" — ובינתר עוד כאשר יצאה הגזרה מאות האושל שהכל נשתוו
לצלם [בין למ"ד לדיל שאו השתוו, בין למ"ד שהשתוו רק לפנים] הנה
הגזרה לבדה: שהיה מוכרחים לעבוד ע"ז בקרבסיון, שהאדה בה
הוא כופר לכל התורה כלה, די בטחה להתם ולהתלוש יאושם עד
המדרגה הינתר עליונה —. אובל מה עשה השומר עמו שרוול לעד?
הקיץ רוח עז וקבוש ונורא לשלשלת בתירין, תמו"ל לקבל אות שמו
ברבים, לעמוד על דעתם ועל דתם, אוף שהיו נשלכים לכבשן האש
שהוסק בשוש ונקבת שבעתים על שעורו הרגיל; והצלם מאוש ונקבת הגאות
לעינו האלק וכל שרו! שבמה התקבש עליה עפ"י הודאות בע"ד
בברכתו לאל עליון והודאותו "אי לאו אויתי אולה אומרן אי יכול
להצלה כדנה!" אושר בזה הקול אות הצלם והשפול עכשו עד עפר לבטלה —.
והנה מפורש בכתוב כי הצלם הוקם בבקעת דורא (דניאל ג' א').
ובהפך בעל הישעדה לתת לעור חי וקיים כמה פעל הנס הגדה והנפלאו הגדה
על לב הגלוים המאוחשים, לחדש בהם רוח תקלה לגאולה ולתחית הזוהה

ג) לשון (סנהדרין קל"ב ע"ב) תורה

[לאחרי הפלא שאין נתיאוש גם אנחנו בגלותנו האר והנמשך הנה —] קיבלו אות באמירתה זה אול זה „בשעה שהפיל נ"נ חמו"ל בטבעון היו, אזל הקב"ה למנקאול לק והתיה המתים בבקעת דורון!" הכונה שאחרי הנס הנפלאו הזה, הראה הקב"ה אות מראה העלמות הגבלות; ופתר לו אות המראה „העלמות הזולה כל בית ישראל המה הנה אומרים יבשו עלמותינו אבדה תקותנו נגזרנו לנו"; והאו הלק לבקעת דורון להחות בנס הנפלא הזה, שנעשה שם לעיניהם, אות ראתם לגרל אות היאוש מלבם ולפתח בהם ראת של תביה בשיבתם לאדמתם ומשלתם כקדמותם—. והנה לאחר האו להעתר על המלים „בשון עצמות וטפחו לאותו רשע על פניו" וכו', שהם מליצה ומגבת על הכמה ברורה לבטל מחשבתו הקדמת. ולמצאת על עוד ראתם של חמו"ל שאמרו לנ"נ בפניו „הן לאו ידיע להאו לק מלכאו בי לאולהק לאו אוירתנאי פלחין ולצלם דהבאו בי הקיאת לאו נסגד"; ומעל דבר היה שבפיו אומר האו בבהכתו „ושגיב לעבדוהי בי התבחיצו אלהי ומלת מלכאו שניו" — האין זה טפיחה על פניו?! —

מעתה מאילאו מבן ועוד הדברים במדרשנו „שאותה הראת (שלבשה אות חמו"ל) שהפילה אות הצלם, הראת ההאו התיה אות המתים"; שהראת שהפיל אות הצלם קדם לראת התחיה מן היאוש, שהפיח בהם הנביאו יחזקאל בספר חזון מחזה נביאותו, לפני המיאושים בבקעת דורון בגזרת ההשתאלה לצלם—. והצור נתאר ומאוד נאה! עכ"ל.

(המחבר)

לקח (מנהגרין בלק עמ' ז')

ב)

"ואין נעקר אתיה שהחיה יתברך?" וכו'.

— ביאור ג' —

לתועלת האמונים הישרים לא תשכחו ואל נפש להבינו פה גם בדברי הרב הגאון מהר"ר יצחק יעקב רוזנטל זצ"ל רב בליבאו בספרו היקר "אורה ושמחה" (שער שני פרק ב') וזה לשונו בקיצור נמרץ:

א) "ודע כי בספר הדרושים" שלו יש לו בזה כמה דרושים אודות תכליתם היא לברר, אוזק שהחיים הרוחניים מציאים אות חיי האדם הגמרי בעצם ואות חיי האומה הכללות בכלל, ובעבדי החיים הרוחניים — האדם הגמרי איננו נחשב לאדם חי, והאומה הכללות איננה נחשבת לאומה חיה, ואין כלפה להמקרא והמאמרים שבאורתם באינן מה שם. — — — —

"והנה אמרתי זאות כי כבר היו תקופות רבות בחיי האומה שכמעט שירדה לדיוטא התחתונה בענין להחיים הרוחניים וסימני הגסיסה כבר התראו בה, וקול נסירת הנשמה האחרונה מנשמת החיים הרוחניים נשמע כבר למרחוק, ובולם חשבו כי אבד מזם ותשמו נשמתה היסרוליות מקרבה, ואולם בכל תקופה ותקופה ותקופות האולה כשהגיע העת הנראה והאומה הנאות, התעורר אז פתאום רוח גדול וחזק ועורר כל אנשי לחתי הרוחניות, ושבו לראות באור החיים הרוחניים, והחלו מחדש לחיות חיי האומה הכללית

— ביאור ג' —

א) משפט (סנהדרין דף צ"ב ע"ב) לרבה

וכל הרקודים הרוחניים התלו לפעמים בלבבם מחבש ועשו זה שבה לתביה
עם תקות הגאולה המביאה פרס של חיים בלב האומה וכמו שהאורבתי
בכל זה בכ"מ בספרי, וביחוד בספרי שערי אורה שער ז' פ"ב
והרגשה לעמוד על דברי אולה ולהתבונן בהם יתבונן היטב שם ויעלה
מרגוע לנפשו] וכפי דברינו הנ"ל מובן, כי כל תקופה כזו נתלבת
בלבבק עם לתקופה תחית המתים, כי עם שלבם להחיים הרוחניים
שבו עם להחיים החומריים והגשמיים, ומה נקל מזה לצייר תקופת
תחית המתים המעשית המקוה, ולהתחבק באומנתה באופן שלתי
התחילת הגולה: התחי' הגופניית [שהיו הייו ענין תחיה"מ המקוה]
עם התחי' הרוחניית, נעשות בעזרק אחד, ומעשות גלג', ביחס
השיורי, ומלמדות גו על גו, התחי' הגופניית יכולה לחזות את התחי'
הרוחניית, והתחי' הרוחניית יכולה לחבק אומנת התחי' הגשמית.

ב) ועל לבושה כי בכל תקופה של התחי' הרוחניית היו תמיד אנשים
יקרים ומוחבים אנשי סגולה ומופת, שהם הם היו המעוררים להקיץ
הכוח בלב האומה, כי אי' מסירת נפשם בעד דתם, הקיחו בהם רוח
האומנה". — — — "והנה תקופת חנני' מו"ל היתה ג"כ מתקופות
המסוכנות הגולה, ומו"ל היו אחד מהגדולים הראשונים שפעלו על בני
דורם להשיבם לתחי' הרוחניות, וכשהו שם "לאו מזוסתים בימו כשדים

ד) לפסק (סנהדרין דף צ"ב ע"ב) לרבא

שהרי אדרבה להפך חמו"ר", ומאתה מובן שבענין זה של חמו"ר הי' ענין תתי' רוחניות ועוד תתי' גשמיות, וענין של מתו יחידקולו הי' ג"כ בהתקופה ההיא ובהערת הגאות, ומ"ב האומרים בסנהדרין (דף צ"ב ע"ב) על "מתו יחידקולו" אשר "משל הי'" אין ספק שכוונו לזה אשר מן התתי' הרוחניות יש לשנות לדעת ענין התתי' הגשמית, אבל התתי' הרוחניות היתה בזמנה, ורק באשר שמזה יש לשנות גם את התתי' הגשמית המקבה, מ"ב לענין זה משמעות התתי' הרוחניות בתור משל, להבין מזה התתי' הגשמית, ולפ"ז קרוב לשמוע דמה שאומרו שם "ומאון ניהו מתים שהתי' יחידקולו" הוא על התתי' הרוחניות, ולהני דסנהדרים בשם היתה תתי' רוחניות שמשמעות גם למשל על התתי' הגשמית, שלפ"ז יתישבו שם דבריהם והראיות שכתו"ו מביאו שם לאמת בענין זה, שמפשטות נראה דקאי על מיתה רוחניות וגם יתר ההוכחות מדות יותר להוכיח דמתו במיתה רוחניות, מלהוכיח במתו במיתה גשמית, ואולם אחרי שנפרש דעת הגאונה של "ומאון ניהו מתים שהתי' יחידקולו" מובנת על התתי' הרוחניות, שלפ"ז מובן בכו"ו המתה שם בשמו, להראות מי הי' המתים האלה, כוונתו מ"ב על המתים במיתה רוחניות, וכשאביו הוכחה לאמת דעתו יש לו להביאו הוכחה כללית שתוכיח כי אולו בתור מתו במיתה רוחניות, ועל אופן זה יתבארו בטוב דבריהם וגם יתבארו באמת כל הראיות בטוב טעם ודעת, וכמו שנבאר.

— ביאור ג' —

לשון (סנהדרין כף צ"ב ע"ב) לרבה

הנה רב שיאומר „אולו בני אדם שאנו לקלל השם", אבן עזרא בעניה
אתו איתה רוחניות בעצמות מזה בשרו מאומות העולם והתחי' הכלליות
של האומה, ועניין זה הוא מיסודי האמונה הדתית; ואולה שמקפקים באמונה
זו יש להשבם שכבר אתו באיתה הרוחניות הדתית, והרמ"ו מביאו ג"כ ע"ז
כמו שיראה כ"ז. ושמואל אומר „אולו בני אדם שכפרו בתה"מ" לשפירה
מאד נתשבת באין סמך לאיתה רוחניית גמורה ומחלטת ולאומת בקרבו מבאו
המקרא הזה „ויאמר אולי בן אדם השמות הולה כל בית ישראל המה
הנה אומרים נבשו שמותינו ואבדה תקותינו נגזרנו לנו" שמאמר מזה
דמדבר מאולה אשר בבר כמו בשיבת האומה לארצה ובתחיתה הרוחניית,
ופל אולה אין סמך שאתו כבר איתה רוחניית. ריב"ן אומר „אולו בנ"א
שאין בהם לחלוחית של משה" כי כמו האיתה האמתית היא בשת שכבר
נפסק פתגל התיים שאוצ אין בו עוד שום לחלוחית של חיים כי כל עוד
שהאדם חי יש בו לח ורעננות, והאיתה היא יבש וצימוק, ובשהחיים
נפסקים יש להמליץ כי אין בו עוד שום לחלוחית של חיים, כן התורה והמשה
שהן הן הנותנות החיים הרוחניים, יש להמליץ עליהן שהן נותנות לח ורעננות
בהחיים האולה, ומונעים אולה שכבר פנו ארצה לבתם ואמונתם, ומבטיחים
במשות ה', יש לומר עליהם כי אין בהם עוד שום לח ורעננות מהחיים
האולה והיינו כי אין בהם לחלוחית של משה, כי המשות האולה הנותנות

— ביאור ב' —

ב' לשון (סנהדרין דף צ"ב ע"ב) לרבה

לא תמסרנה להם, ומביאו ע"ז הקריאו של "העלמות היבשות". רי"נ נפתחו אומר "אולו בני אדם שחיפו את ההיכל כולו שקצים ורמשים שנאמר כל" כי הכוונה היא משקצים את ההכל האומנה, ותחת אותר ההיכל הנה, שלא להאיר את העולם כולו, ולגרוק לבות בני אדם, באמו הם ושקצוהו בכל ריאון שאו ונבזה, ובכל דבר טמאו, ומובן כי בזה כבר אתו איתה רחניות ודתית, והרחוק ע"ג מובנת מאוליי. רי"נ "אולו מתוק שבבקעת דורון" כי מכלל האונשים האלה הי' המתוק שבבקעת דורון".

דבל ד"ש. —

א) אמן (ענבדרין דף צ"ב ע"ב) לרבה

— ביאור — ב —

ואיזו ענינו מתים שהתיה יתנבקו לו? אומר רב: אולו בני אפריים שאנו לקף וטאו ופו' ושמואל אומר: אולו בני אדם שבפרו בתחיית המתים ופו' רב ירמיה בר אבא אומר: אולו בני אדם שאין בהם לחלוחית של מצוה ופו' ר' יצחק נפחא אומר: אולו בני אדם שחיפו את היכל בולו שקצים ורמשים ופו'.

... "האומר הנה קשה להולמו כפשוטו ואיננו מובן בשום אופן איך לקחת להם חז"ל כל דבריהם באומרם שהעצמות היבשות "אולו בני אפרים שאנו לקף וטאו?" ויותר קשה להבין מדוע שמואל האומר "אולו בני אדם שכפרו בתחיית המתים" הלאו כולל גדול בידינו הטוען בתחיית המתים לאו יקום לתחיה בעת התחיה, ומדוע הרואתו אולו לקום לתחיה עם קודם זמן התחיה? ואיננו מובן מדוע אמרו "אולו בני אדם שאין בהם לחלוחית של מצוה", אדם רגונים לאומר אונשים שלאו עשו מצוה מימיהם, הלאו כבר אומרו "פושעי ישראל מלאים מצות כרמון", ועוד יאומר "שאין בהם מצוות" ומה זה "לחלוחית של מצוה?" ומה בא

— פשוט ב —

ב) לשון (מתבדרין על לב אב) לרבב

לא ישתתף נפתחו להשוויתו בשומרו לדוקיו שלמות הגבלות הם "אולו בני אדם לתיקו את הגבל לקצים ורמשים?" ולכן אוראה לי אונכי שהגל כונו בדברים להגיב לנו כי האנשים המסופנים לקיום עם ישראל הם דוקיו האנשים שיש בהם הרבה מדות טובות ואולי גם הרבה משלים טובים ואולי אולו רק משלים רה הם יכולים להביאו קרקע עם ישראל. כי האויב הגותר משחת אוזן כל שרק להתיחס אמנו, מלא כל מלא אם נרבה עליו דברים ונשתבל להראות לו את דרכו הרעה, מי דברים ברורים נאמרים ברגש ונלאומים מלב אוהב, יש תקוה להתגיר הן מדרכו הרעה, אבל בני אדם שאונם רעים כל כך, ומדרבה נמצאו בהם דברים טובים והרגשות טובות, ודוקיו אנשים בולה הם שלמות הגבלות, שקשה לקוות שמהם יבנה בית ישראל, ורק אנשים בולה הם תורבן עם ישראל. רב תועב שהשלמות הגבלות הם בני הדר הלשון שאובד סבלנותם, והיו תועב לשלות הקל לעני עם ישראל מי דרכים הגבלות ביד חזקה, ולו יאבה להבין שלו בכח ולו בחול אוק ברוח היו תשלמת עם ישראל, והם חמי האות הזלה שאובדו את סבלנותם לחכות לימים טובים, ולשאות בדומיה את כל החלים ואבני הבליסטריות שמטירים על עם ישראל שנאיו מבחוץ, והם הולכים ולוחמים והולכים ונאבקים

ב) אמן (מנהגי בית ל"ב יב) לרבה

ואין לך מקום ואין לך דבר ובעזה שלא נעשו את שלמותם מלפנים
ובהן מלשונם "אולו בני אדם שאנו לבקש וכו'".
כי יראיה בר אבא אומר שאוכל האילנות המופלאים במעלות,
והם חולבים את שלמם לסולת האומה בבנותם תפילים נאים
ומתרבים מהפרים, אולם שאינם תולים על שבר בת עמם ולעבר
היהדות, אוכל הם שלמות יבשות כי להם פקרי מוסר לא ומעלו,
כי הם חולבים את שלמם לשבינים גמורים ותר מכל המוביחים
והנביאים ובגאותם וגאונם הם מביטים על כל הנביאים מגבה, ובשום
אופן קשה להבינם שברכם לא יתכן, כי בתפילים מהפרים ובאתרגים
נאים אינם ולמדים את תוכת היהדות, הפורשת מות חולה ולב רגש,
לחולה ולהרגיש את כל לעבר האומה ומלבון התורה, ומחרי שמעשיהם
יבשים ומעלותיהם הם מעלות אנשים מלומדה, לא על דגל התורה יחסון.
ומה נאה מלשונם "אולו בני אדם שאנו בהם לחלוחית של מעלה" כ"ל,
שיש בהם הרבה מעלות, אבל הם יבשים כל כך עד שאין בהם שום לחלוחית.
אובל כ' ישתוק נפתאו חולה שעלמות יבשות הם האנשים אשר
כל מגמותיהם הרעים מולכים לפעולות בבתי מקדשינו, ומורידים
בזה את רוח עם ישראל, ומלמדים הם את הדור הצעיר במעשיהם

— ביאור ב' —

לפסן (סנהדרין דף צ"ב ע"ב) מהרה

האדונים, שרשים בבתי מקדשינו לבנות כל בקדש, ולראות ברגל גאוה
על כל ארום וקדוש נאצל ונשגב, וגם הם לא יטיבו את דרכם גם
אם יקומו מחות נביאים להגיד פשרם בפניהם, כאשר גם הם מעמידים
פנים של צדיקים גמורים ומחומרים תמימים, כאשר לא שארו ביתו
הבית הראשון לדברי הנביאים, שהשיבו למוסר אדוניהם, כאשר העמידו
שלמים בבית המקדש, כי הם השיבו לנביאים, כי האומנה הטהורה אוק
אולם נעלמות, והנביאים אוק כופרים באומנה הם והחזקים הגולה
מורידים את רוח ישראל והיהדות, ובעבורם תקלו להיות בתי מקדשינו
בית חנוק להבור הלשר, אוק אחרבה היו למקומות שלם מתלמדים
הבור הלשר כל דבר סכלות ורשע. ומה נוה מליצתם "אולו בני אדם
שתעו את ההיכל כולו שקצים ורמשים".

והנה על שלה פשע ישראל גולה, עמודי היחוש אולם החזקים
הגבולים כונו, והבריותם כל מה חול ורעדה יאחזון, אבל שמחול
סובר אלף שכל המעלות המסוכנות הגולה מלחוים מקום בעתו, בני
האדם המונים לקלס וטורים, ותושבים את שמאם לגאולי עמנו ולחכמי
מדינה, שאון מי שיעמוד נגד חכמתם המדומה, ובני האדם שמקו את
ההיכל שקצים ורמשים, וכל אחד תולה את עצמו לבהן גדול, ובני האדם

5)

ב) לכן (סנהדרין בף צ"ב ע"ב) לרבי

שאון בהם לתלותיה של אשה, ומונים את שלמת לאמיתי היהדות באמונותיהם
ובמולדותיהם, אשר אפל אולה יחדיו הוקם בית ישראל בשאת האמונות,
לדאובון לבבינו, והם הם רוב אנין ורוב בנין של עם ישראל, והם אומנם
שלמות ובגלות, שלפי ראות אדם קצר הראות קשה להאמין, שהשלמות
הגבלת האולה יקומו לתמיה, ומהם יותר ויבנה בית ישראל, עד"מ חלילה
להתעות ולאומר שעם ישראל הולך לאות, מפני שקשה להפיח בהם רוח חיים,
כי רק התושבים כאולה של עם ישראל הם שלמות ובגלות, כי לאו
באמת המדה שמודים את כל העמים מודדים את עם ישראל, ואם אומנם
עדיב עתה לאו הישראלו כל אונשינו הגדולים והקדושים להשיבם לתמיה, נחוק
להבקש את הסבות שגרמו לזה, ולקוות שסוף כל סוף נמצאו את הסיבות
ונשיבם מדרכם הרעה, כאומרם ז"ל (שמו"ר פ' כ"ג) וז"ל: "השיבה הגאות"
כל השירות שנאמרו בעולם הזה לשון נקבות, לומר מה הנקבה הגאות
מתאבדת ונולדת ותופרת ונולדת כך הן השרות בגאות עליהן והיו
אומרות שירות בלשון נקבות, לכך שמדו בבל מדו ונון וחנדום ושמבדו
עמ ישראל, אבל לעתיד לבוא אין אדם עבות בו וכו' באותה שעה
אומרים "שיר" לשון זכר שנאמר שירו לה' שיר חדש" כו', באדם שהתבל
שאבדת במדרגה נמוכה בהשלמות, וכן עם ישראל לא נתפרסמו ולא נתבלו

— ביאור ב' —

לשון (מנהגי דף לב' יג') לרבי

כל ברכו, וכל מעשיו והתפעלותו והתרגשותו הם אוקי התפעלות הרגש,
לכן לא יפלא בעינינו אם אנחנו רואים לפעמים שהוא מתפעל ומתרגש
מהדבר כמו ב' התופלל על עם ישראל, ועד מהרה שוקטת התרגשותו
והתפעלותו, ומתאחר לכל דבר רשע וסכלות, ושונא את אומנתו ותורתו,
והוא מתאנה תמיד על גרים בסכלותו ובמעשיו, כי כל שירותיו
ותשבחותיו הן רק תשלומי התרגשות הלב, כנקבה בעת הפעלת בלי
הברה שמוקה בכל מקרה ומקרה. ומה נורא זה מה אומרת הקבלה: "השיה
הנאות" כל השירות שנאמרו בעולם הזה לשון נקבות הן", כ"ל תשלומות
התרגשות והתפעלות הרגש, ולא תשלומות התבוננות שמוקה והברה
תדירה. אבל תולה לנו להתבונן מזה כי עוד יבואו ימים אשר עם ישראל
יתקיים וישתלם, ואשר ישיר שירות ותשבחות יהיו תשלומות התבוננות
שמוקה, אשר נברים והשקעתם לא יסורו מלבבם עד עולם, ומהו מושלמים
"אבל לעתיד לבוא אין עוד צרות בו וכו' בזוהר שיר המעלות אומרים שיר" בלשון
נכר שנאמר שירו לה' שיר חדש" כ"ל כנכר שכל מעשיו ומעלותיו המה
תשלומות התבוננות שמוקה שנכרים לא יסורו מלבבו תיש מהר. ומה שאומר שמואל:
"אלו בני אדם שכפרו בתחיית המתים" כ"ל, שאנשי הרגשים שאינם מאמינים
בעת הגאולות של עם ישראל, ובראותם אותה ברצ, הם מתאוננים מאד,

ז
ב'

אמון (סנהדרין קל"ב ע"ב) לרבה

ואונס אותנים באומשרים נמרלנם להשיבו מדרכו הרעה, בזמרם
הרתיינה השלמות הנבלות? האונשים האלה הם המה השלמות הנבלות
לרעה נתנקול במרעה, כי הם אומון עם ישראל ביאולם המדומה, והם
מרפים אות ידי האונשים שיבלו לעשות דבר מה לטובת העם האומלל הזה".--

(ס"תגונות הרא"ה" מאות הרב החכם הדרוש העלרסם ר' אלה הורוויץ
דרוש י"ב, דרוש "השלמות הנבלות" מ"ש באוריכות).

ד) לשון (מנהגים בעל עב"ז) לרבה

רב יוחנן אומר אולו מתים שבבקעת דורון.

כאילו לדעתו, מי הוא באמת המתים שבבקעת דורון? ואיך הלאו בסתרה לזו נצטר שהיה בבקעת דורון אונה בית הקברות כלל, רק שלם הקיים נבוכדנצר את הגלמוד דדהבון" ולזה שכל הראים ישתחוו לו: והנה רש"ל פירש: אולו מתים שבבקעת דורון, שהאיר נבוכדנצר מלך בבל אל שהיו יפים כבלקמן אל. אבל עדיין הדברים תמוהים, מאין לנו לומר שאותם הבחורים היפים שהיו מנין את התמה בגופיין ושהרגים מלך בבל, נהרגו בבקעת דורון ושם מלאום קברים, הלא בהכתוב לא נצטר כלל אלה?

אומנם, אלבד הקשה הנ"ל הנראה לפי שחיות המלות, דברי ר' יוחנן ישלהם תוק, ומיון דק לפון בהם, ובאומרו "אולו המתים שבבקעת דורון" כונתו אל כל האנשי בני ישראל הרשעים שבחייהם קרואים מתים, והם המה האנשי המתבוללים האמורים שהיו בבבל, שהתבוללו עם הבבלים ינקבו נתיאותו מן הגאולה לשוב עוד לארץ אבותם לארץ ישראל, והם המה הגלמוד הבשלו שלא היה בהם שום לחלוחית של יהדות, כי נשמת היהדות מתה בתוכם ופרחה מהם, ובאומר הקיים נבוכדנצר את הגלמוד דדהבון" בבקעת דורון ונצר שלם בני ישראל נשתוו לצלם, וגם כל האנשי בני ישראל המתבוללים, לא הרהיבו עוד בנפשם להתנגד לגזרת המלך, ושלם נקבצו לבקעת דורון והשתוו לצלם ושם באומר אתו מתה נפשית, ושם מלאום קברם והם המה המתים שבבקעת דורון

ובאו ליבורר עוד להלן בארוכה. (המתרגם)

לפסן (סנהדרין דף צ"ב ע"ב) לרבה

"ואיזן נינהו אתיא שהתיה יחזקיהו? אומר רב: אולו בני אפריים שמנו לקל וחומר, שנאמר (דה"ז ז' ג'): "ובני אפריים שותלח ובכרד בנו, ותחת בנו, וזבד בנו, ותחת בנו. ועזר בנו, ושותלח בנו, ועזר וזבד, והרגום אנשי גת הנולדים בארץ ולא ירדו: ויתאבל אפריים אביהם ימים רבים ויבואו אחיו לנחמו". ושמואל אומר: אולו בני אדם שכפרו בתחיית המתים, שנאמר (יחזקאל ל"ז): "ויאמר אלי בן אדם העצמות האלה כל בית ישראל המה, הנה אומרים יבשו עצמותינו ואבדה תקותינו נגזרנו לנו". ר' ירמיה בר אבא אומר אולו בני אדם שאין בהם לחלוחית של מצוה, שנאמר (שם): "העצמות היבשות שמעו דבר ה'". רבי יצחק נפחא אומר: אולו בני אדם שתיקנו את ההיכל כולו שקצים ורמשים, שנאמר (שם ח'): "ואבואהו ואראה והנה כל תבנית רמש ובהמה שקץ וכל גלולי בית ישראל מחוקה על הקיר סביב סביב (כתוב הכאן "סביב") וכתיב התם (שם ל"ג): "והעבירנו עליהם סביב סביב". ורבי יוחנן אומר: אולו מתים שבבקעת דורא. ואומר ר' יוחנן: מנהר אושא עד רבתי בבקעת דורא.

— ביאור א —

לשון (סנהדרין דף צ"ה ע"ב) לרבה

ב)

ומאון נוהגו אתים להתיה יתנקולו? אומר רב: אולו בני אנדים שאנו לקל וטאל. — ושמואל אומר: אולו בני אנדם שכפרו בתבייה האתים. — רבי ירמיה בר אבאו אומר: אולו בני אנדם שאין בהם לתלותיה של מלכה. — רבי יצחק נפחא אומר: אולו בני אנדם שתיפו את ההיכל כולו שקלים ורמשים.

„הנה העשמות האולה כל בית ישראל המה, בבבר ה' ליתנקולו נביאו. רבותינו בארץ קדשם, להם, אומנם, נתנה רשות לאינים לראות לפני אלפי שנה, את אשר כואים הננו, כי קרנו ובאו עלינו עד הום, אונתנו בית ישראל כלו. ואשר תנו, מסרו לנו בבבריהם, אויק המשל הנה לאו רק משל היה, אולם אמת בית ישראל כלו.

כי הנה בבקשת גלותנו, מאוד נכבדים הננו, רבים מאוד הנתשים שבנו, שבתם עצבם, כי לאו יבלו עמוד בנסיון ולהעצות בכל אשר עינינו ראו, ויפלו חללים בבקשת הגלות, מיתת רע ונשמה נגלל קים. והנה כי נתקרה לסבות שהסבו שרבים משלנו נהפכו „לשלבי אודם" לעשמות יבשות, בנגד לתיו ישראל,

ג) לשון (סנהדרין דף צ"ב ע"ב) לרמב"ם

שיוכלותו ותקותו, נמצאו אינה סבות בדבר:
ישנם כאלה, שסבל ישרשול ומשאון בעולם, היה להם לפי
כחם. בהם בטעותם כי כבר די סבל ישרשול, כבר בא עת
להעמיד מצבותם, ושם ישועות בל נעשו אורך ארך, בעולם ישרשול,
נבשלו בדרכם, כי בקצר כח סבלם, אתו מיתה רוחנית, אלה
נשמתם הלאומית והיו "שלבים" עצמות יבשות.
ישנם בשמבים הנפלים כאלה, שהיובש הנפשי גבר
בהם יותר, עד כי בטעותם עפרו כמו בלבנה, מבשרם,
בתנית הלאומה, מאיתה הגמנית בתיי הצמיח. אלה "השלבים"
מנלבדים הרבה מאוד על דרכנו האורלוה בבקשה, אחרי כי
כפרו בטיבת ישרשול ותתיה עצמית.
ישנם אין "שלבים" כאלה הנותר נרגזים, אלה
המשליכים שקלבים על חיי ישרשול, כל הקבוש לישרשול נר להם,
והם מטמאים אותו. מתבים הם ומכבדים, כמעט שמקבשים,
כל מה שנר לנו, ואת הקבוש לנו מטמאים ומאוסים. כל
כותלי היכלנו אנו, בתי מקבשנו, מתנים הם שקצים ורמשים,
למען חלל שם עמם ולהלל נרים. אלה שתן "המכבים" להם לתנו,

— ביאור א' —

ד) לפן (סנהדרין דף צ"ה ע"ב) לרבה

והנשמה בלוי הקדמה... הם לחם ולבנים, תקנה הם לחם העני המצה, ומתהלים בלתי חמץ בפסחי שבנינו, הפדר אחרי לחם כמה שישבנינו קבוש יאומרו לו. אולה שמגבות שרשול בתמצות ראונה ביאור עולם שבה, כי הי אחד, ובהגהרותיה לבלי סוף אחרי אולדים, לאו לבבוד הוחו למו, כי סמל של אורה גבות, המגבה, תהיו על פתחם, ונר תמיד... גרה לרות שרשול, שבשם אחד יבגלו הוחו תהלתם. אולה שמל כהני שרשול מעלבים שבקשים, והנם מטרה לתפי מהתלותם, וידי כהני גרים מתבקים הם ונשקים, בהיות כהנים הגרים אולם קרבנוים לתנך בתיהם ועסקיהם ונקבלם במי הגיה. אולה הם "שדי" שרשול עלמות היבשות התיים ומתעניים בבקעת גלותנו ושעמות יתבקול להם היו לעשל.

ובכור מלו שפתי תג"ל: מאון ניהו מתים שהחיה יתבקול? מאון ניהו המשל ומאון ניהו בבית שרשול הנמשל? אומר רב: אולו שמנו לקף וטרו — מנו לקף, צפו לישועה והיאו רחוקה מהם כשל כת סבלם לחכות עד עת קף הגאולה, מכוון שלאו הבקיף הקף טרו, ושמו ויפלו בבקעתנו בקעת הגלות, נהיו לעלמות

ה) לכן (סנהדרין דף נ"ב ע"ב) לרבי

ונבלות, "לשלדים" בתוך האומה. שמואל אומר: אולו בני אדם שכפרו בתחיית המתים — בתחית ישראל מאיתה מדינית, מכוון שנאותו מתקות האומה לשובה לתחיה, נפתה נפשם האומתית והנם מתו מדבר הגלות. רבי ירמיה בר אבא אומר: אולו בני אדם שאין בהם לתלותית של מצוה — גאות דם הנפש הישראלית של מצוה, כל השאים מהמאור הגדול שבתורת ישראל, טוהר מוסרו, השקפת עולם הישראלית, להתי, במעשה במצות ישראל ומבין להתק שבהן, כות אויל ישראל התי בתורה ומצות ישראל, שתקים יאריאו, מתנשאו מעל לתאוות התיים, נהנה מגינו השכינה שבקדושת תיו ישראל, כל תורה ולתלותית של מצוה, תיו עולם בם, אולה שאין בהם לתלותית של מצוה, דם התיים הרוחניים, בהכרת נהפכים לעצמות נבלות. רבי יצחק נפחא אומר: אולו בני אדם שתינו את היבל מקצים ורמשים — "לשלדים" הבי נראים, ההיבל מקצים באותר קדוש לישראל הוא, כל שקץ ורמש קדוש יאומר לו, רק באותר אותריים מקבדשים ומשתחוים לו". — — —

(ס"ישראל באודם" (פרק י"ח דרוש "עצמות הנבלות") מאות הרב
הרבי יו. יוסף גוטמאן מה בגרמניה פלק יקרינוסלאוו)

א) לפסן (סנהדרין דף צ"ב ע"ב) לרבה

פתגיו רבי אליעזר אומר: מתיש שהתיה יתנקול אמרו על רגליהם
לאמרו שירה ומתן, ומה שירה אומרו? הַ מאית בלבנון ומתיה כרתמים.
רבי יהושע אומר: שירה נו אומרו (שה"ו ב): הַ מאית ומתיה מריבה שאול
ויעל". רבי יהודה אומר: אומת מעל היה. אל רבי נתמיה: אוסף אומת"
למה "מעל"? ואוסף "מעל" למה "אומת?" אלא באומת מעל היה. רבי אליעזר
בנו של רבי יוסי הגלילי אומר: מתיש שהתיה יתנקול אלו לאורך ישראל
ונשאו נשיא והוליכו בניה ובנות. אמר רבי יהודה בן בתירא אל
רגליו ואומר: אני מבני בניהם והללו תפילין שהניח לי אבי אבא מהן.

לפון (סנהדרין דף צ"ב ע"ב) לרבה

ר' אליעזר אומר מתים שהתיה יתבקול עמדו על רגליהם ואמרו שירה ומתו
וכו', ר' יהודה אומר באמת משל היה, ר' יוסי הגלילי אומר מתים שהחיה
יתבקום עלו לארץ ישראל ונשאו נשים והולידו בנים ובנות, עמד ר' יהודה
בן בתירא על רגליו ואמר אני מבני בניהם, ואולו תפילין שהניח לי אבי
אבא".

"ודבריהם צריכים ביאור, מאיזה לקחו להם חג"ל כל אחד יסוד
לדבריו, שזה אומר שעמדו על רגליהם ואמרו שירה ומתו, והשני אומר
שאינן אולו משל, והשלישי אומר שעלו לארץ ישראל ונשאו נשים? ועוד
עליו כל דבריהם הללו, אחרי שר' יהודה בן בתירא אומר בתורת אמת
שהיו מבני בניהם ורש מהם גם תפילין, מי יודע לפון באמתו של העד
הזה? ואני רואה בזה שחג"ל חולקים בהרעיון שהארכנו.
דעת ר' אליעזר לאמר אולם שלפרמים ע"י התעוררות והטפה מאונשי הדור,
נוכל להחות גם את אלה שילדה מהם הנשמה הטבעית, אבל ההתעוררות
הזאת לא תוכל להאריך ימים, כי עלמות יבשות לא ינקו אורחות חיים.
ומה מלשתו "עמדו על רגליהם ואמרו שירה ומתו", כל רק לרגע אחת
נתעוררה אולם שירת ההלל שביהבותם, אבל עד מהרה שבו לעפרן. ודעת
ר' יהודה לאמר לגם על רגע אמת קלה להחות עלמות יבשות, ונשים

א) לפון (סנהדרין דף לב ע"ב) לרבי

שיגלה מהם נשמת היהדות. ונהנו מלילת "בגלות מלך היה". וגם דעת כי יוסי הגלילי, שגם את הנשים שיגלה מהם נשמת היהדות נכל להחיות ונוכל לגלות מהם דור שלם, הרגול לתות חיים עם מסוגר על אבותו.

ונהנו מלילת "מתוך שהתיה יתבקנו עלו לארץ ושרגול ונשיגו נשים והולידו בנים ובנות". ועל זה בא ר' יהודה בן בתירא להגיד מעשמו, שגם הגוי היה בן להורים כגולה, שהיו עשמות יבשות שנס ליתם, עכ"ג ע"י התעוררות לבדיה שבו לתות חיים רוחניים, חיים של רוח הקודש ומשנות מעשיות יחד, וכל יהדותו ותורתו ומעשיו הטובים הנה הנם ירושה פלוסה מאבותיו, וזה לנו לגות שיון לפון בו, שגם מגנשים גושר לפי הטבפה שטחיות אין לקנות מהם מגוומה, עכ"ג אין להתגרש מהם, אוק מגבדה שורק גבול היגו להשבל ולפעול עליהם הרבה, וגם מעד ישגו מתוק.

ונהנו מלילת "גולו תפילין שהנים לי אבגו" שהתפילין הם כנוי לאמת ולהלכה ולהיבדים, שהם המחשבה והמעשה של היהדות".

(ס' תנ"ך הרמ"ה מאות הרב החכם הבדלן המפרסם ר' משה הורוויץ דרוש י"ד, דרוש "הגלות היבשות" ע"ש באריכות).

סנהדרין 13 ע"א

שאלה

ביאור מחקרי ובקורת מהרב החכם

המבקר ר' יצחק ביישעוויץ שפרע

בהוספה "להמגיד" שלה מדיארב גליון 15

על מאמרי "רבנים להיפך מעצלו?"

(סנהדרין 13 ע"ב)

לקוטים (סנהדרין דף ל"ו, ע"ז) תהבה

ורבנן להיכן אזלו? — אמר רב: בדין הרד אתו. ושמואל אמר: ברוך טבדו. ורבי יוחנן אמר: אלו לארקי, לשרגל ולשאול נטים והולידו בנים ובנות. ——

פירש רש"י ז"ל: "ורבנן" תנאים מושגל ומצריה. "להיכן אזלו" כשלאו מן הכבשן פתו לא מצרר לפו בכולהו כתובי? "בדין". ומפרשינו ז"ל נתן טעם לשאולתם אלו ונפה לשאלו: "ורבנן להיכן אזלו" וכו' ר"ל כיון שהיו רבנים ותשובתם בבקאמר: "לשלם אול נשמה -- מן הכבנות שלו" להיכן אזלו פליגי מצרר לפו תו? והיה ראוי לו לשלק נבוכדנצר אחר מעשה בה להשלטן ולמנותם במינוי נותר תשובה מאושר היה לפם בדר, כמו שאלשנו בדניאל? "ז"ל. אמר רב: "בדין הרד אתו" פירש רש"י: "שהיו מסתכלין בהן עד שהיו תמהין בהן". ושמואל אמר: "ברוך טבדו" פירש רש"י: "באותו רוק שרקק אומנה פעלם בנשרגל שאמרו לפם אולה כנה יש לכם להשתחוות לצלם?" "ז"ל. —

הקשה פרש רב שאמר: "בדין הרד אתו", אלא שדרה גו גם כן נפלאה מהכין ובהה מאוב להלומב ברות בקרת ובהבנון ישר אז) כי האומנה בדין הרד-לפי דרת חטוי הטבד בקרנו - בור בדרה ונסון — הניו אומנת שוו ותכל (אובדרגלוכמן) של האמונים וכל מי שלו חלק בחכמת הטבד ופילוסופיה ישתק שיה. גם אלא אמר נאמר שיש אמש באומנת מן הכם כפי המקרסם בין האמונים מאמר מעלם, אונק יתכן להאמין שז"ל שהיו מסתכלין בהן אתו שלשת הפעמים ואמת אז בנה אמר נמה אנש ואמר הנס שנעשה להם? הלאו כמה פעמים נקרו נסים לצדיקים ולאו אתו אנש ואמר שנעשה להם הנס, אז"כ שהיו אנשים מסתכלים בהם ותמהים עליהם? - בכל זאת נוכל להבין דרה גו ולשבה בזוגה ברק אוו שנאמר-לפי האומנה בפעלת מן הרד-שיכן שהיה הנס גדול ונפלאו מאוד והיו כל האנשים מסתכלים בהם ותמהים עליהם פעה הלטתם מאן קנאה לרה להם בברק סגלוי - אוו טבדם - ואתו, בי האומנה בפעלת מן הרד שלטה אלא באלם — גם אם היום נשלאו מאומנים בזה — ומאון בקפיד בקפדי בהבדיה! אוו שנאמר שבונת רב באומרו: "בדין הרד אתו" הוא פשוט מובן בברק טבדו, היינו: שהאנשים שהשה מנם רוה ולבה בכבודם ובגדלם של תלמיד הלבנו להם כב בכל מיני נעשה מה שלא אתו ונהו "בדין הרד אתו". אבל בדרת שמואל שאמר: "ברוק טבדו" הינו כב נרה לשכל ההגונים ולדרת הבקרת האומנה שבמדע כל שדרו

לפ"ן (מדברים על ש"ס ז"ו) ר"ה

התרשלנו עדיין לפניה כי איך יתכן להאמין ששלה מעשים אלה טבעו ברוך? מי יאמר בדאות מי ראה בעולם? ובפרט כי לדור רקנו אומות העולם הפנים רק בטרדות? והנה באמת האמוראים ז"ל הרגיש בדרגת בזה גו ונסה לישבה וזה לשונו: ושמואל אמר ברוק וכו' לכאורה הוא דבר זר, וגם הרקיקה של האומות היה בטרם? ולא נעבר מעבדו מפש? ומי לפרש שהוא ברק אשל בש"ר הרקיקה שהיה לאומות בטרם? הנו מבוטלין אותם כשהיו מתנים מיטל ומרבה בבקאמר מעל שם אתו שלא יהיו מבוטלין בטרם עוד אל יבמ"ש. ובדברי המ"ת בחוקים כי איך יתכן זה שהקב"ה המתם ומלקים מהעולם לפני מעמד וקבלת רק בעבור זה שלא יהיו מבוטלין בטרם עוד אל יבמ"ש? השאפשר מה הרגל לו ישה מלכים? אלה הלבון מה מטאו? מה האמת על לו חוס בנפש? ומה קרה כזה שהקב"ה המתם את הלבנים שמעבר בנסיון רק בעבור שלא יהיו מבוטלין אתנו? ואין שבדי האמרתו ז"ל בחוקים והאומנים שהבברים בפשטם ג"כ קשה ומר לשכל הישר כי איך יתכן להאמין ששלה מעשים אלה טבעו ברוק?! לכן מצאתי לנכון להביאו פה בדרך החכם המבקר המפרסם ידוע ומעמון ז"ל וזה לשונו: (בהוספה לה"מגיד" גליון מ מה רבינו) "ולי נראה כי תחת ברוק" גו "ברוח" ורב ושמואל אמרו לשמאיהו בבבא מצעא (ק"ג רוש מ") וז"ל: "והסרר ר' אמק מ תלי" אמר רב: מן "עין", רב לשמעה דרב סלוק לבי קברי ורבא מאור בעבר אמר: תשעה ושמה בעין רעה ומה בפרק ארלי. ושמואל אמר: מן "הרוח" שאומל לשמעה דאמר: הכל ברוח שלו. ומלת "טבעו" אינה אינה כי אם הוספת אותיות לבאר על פה נוסחת "ברוק", וראיה לזה מדרושת רבה (ס"פ נו) כי שם כתוב "מתנו" רמ "טבעו" מש הטבע שלו.

ולמדנו האומות לו ומשם מלפניו פה מה להשיב על הנוסחה החבלה של החכם ר' שלמה רשקאמ הנ"ל, החכם מלמדו ידוע בהלמה להמגיד (גליון מו מה רבינו) וזה לשונו: "הנה קשה מאוד לומר שר"ל בגמרא ובש"ר ס"פ נו יפרש על פי נוסחא אחרת? ומאוד הניחו לרב שפי שיכל רשמה בהם מאמר הנס שלקו לאומר אלו האמנים הנבלים מאוש, אולם לשמואל שפי נוסחת החכם הנ"ל, מה ישלום בהם הרוח בלקו מאמר הנס איב?

לקוטים (מנהגי הרבי מליובאוויטש) תרס"ה

ותבונה בשינוי שלום הבינו החכם הנ"ל בדברי אבותינו מהר"ש נ"ל בחידושי אגדות פרק חלק שם, בקיאותו שם רב לטשוביה בסדר המקבל ונ"ל נ"ש ומ"ש דברי שאולזן יפרש בנסתת ברוך, ומה שיבד עקל כ"ד מחבולן לשבש מלה אמת אז שתשם, מה נענה בדברי הילקוט פ' וירא ראש קב"ב שאביהו בפירוש רש"ו ברוק מתו שהיו אומות העולם רוקקים בהם, ומומרים יש לכם אולה כנה ומתם שבדים ש"ל? ש"ל. ומפ"ל פי' רש"י נ"ל. ש"ל.*)

ושתבה אחרי אשר הלבשתק האשון התשב דברי החכם ר' אליהו נאקי החולק על החכם ר' נאקי רישקאוטן ובניחה שהשקפה הרשאנה דברי החולק שבנים ונאמנים בכל דבר אחת אחו אמנך הטוב מבשלו בהבנת לחל נבר לשלמת ואבינו פה מאמר: "תשובה על תשובת הרב החכם הינקר מלה אליהו נאקי" מהחכם המבקר ר' נאקי רישקאוטן (בהשקפה להמגיד גליון 35 שנה רביעית) ובה לשונו: "(השקפה להמגיד גליון 19 שנה דבירת) סי' ז': הנה בקשה מאוד לומר שרש"ל נ"ל בגמרו וכו' יפרש שם נוסחאו משובשת ש"כ. - אולם הנאמנים פסקו לפשוטם הלכה שם נוסחאו משובשת, כבתוב בספר "מלה תורה" להרמ"בם (הלכות אישות פ"ו הלכה י"ג) אין שום פלאו על רש"י אשר פירש לפשוטם שם נוסחאו משובשת — ומ"ש: הנוחות לרב שפ"י אין כל ראיה בהם אחר הנס בדוקו לומר אולה הימנים הנשנים מהאוש, אלאו לשאולזן וכו' לה ושלום בהם הרמ"ם בדוקו אחר הנס איך? ש"ל. לא אבדר ולאו אבדן, הן כנה ונכל להקשות לשאולזן גם על מלת כל האדם ש"ל הרמ"ם בדרת אין הדרשם ובנאן אין הנמנים לה שלם בו הרמ"ם בדוקו

---

*) הדרה. אחרינו הרבה החנוק החכם המכונה בשם פלאגי (בהשקפה להמגיד גליון 28 שנה רביעית) ובה לשונו: ראיתי בהשקפה לגליון 19 מאמר נו תרק להחר אליהו נאקי שדחה את אשר השגל החר' יעקב רישקאוטן להגיה ברוח מתו ברוק (מנהגי הרבי נ"ע) בדברים של שרש. גם מה שלם בהם הרמ"ם (לשאולזן) להרד להם בדוקו אמר הנס איך? ב) מה נענה לדברי הילקוט וירא ראש קב"ב שמפרש שם: ראו"ו ברוק מתו שהיו אומות רוקקים בהן אומרים יש לכם אולה כנה ואתם שבדים שבדה נרה ש"כ ולבקו הדרין ואומנם שלאו ושאון בכל ריבו שנדמנה גם להילקוט נוסחא משובשת ברוק מתו ברוח

לקוטים (סנהדרין כף לט ע"ב) הרב

בדת ההוא, ובמנין הנה? וכן יובל להקשות בזה, גם לר' יוחנן אשר אומר כי אלו לארץ ישראל ונשאו נשים והולידו בנים ובנות (סנהדרין שם) אמר אלו לארץ ישראל ובו' בקיאו אחר הנס איך? והראמת הברורה היא כי גם אותם רבה ושמואל גם אלהם לארץ ישראל ובו' לר' יוחנן לא נקטרו כל אומה בנס, אולם באמרה לבדו היו אחרי הנס, ובי גם הדין הרע לרבה לא הטבע נסבה אדם הנס אולם אדם בבר אחר יהיה אשר יהיה, ובו' תשובות רבה ושמואל ור' יוחנן על שאלות: ורבנן להיכא אנלו? לא הוו רק על דרך תשובות כל הראמים על שאלת: איה אות פלוני? איה הלק? איה פנה? אחד ישיב: קפד כאורגן חיוו ולקלו אל בת אולמו. ואחר ישיב: ארץ אמרת אולה למות לו, ובאשר אין בתשובות הראמים הזלה כל ברות וכל ולהו מחקי הטבע, כבה אין בתשובת רבה ושמואל ור' יוחנן כל ברות וכל ולהו מחקי הטבע. רבה ושמואל השיבו כי הלכו בדרך כל הארץ, וכו' סבת הליכתם בדרך ההיא היתה בסבת הליכת כל אדם בדרך ההיא, לרבה אין הדר, ולשמואל הרוח, ור' יוחנן השיב כי ארץ ישראל אולו למות להם. כן הוא לפי נוסחתו: ברוך אבל לפי נוסחת ברוך טבעו אין אדם ברות ולהו מחקי הטבע כתשובה ההיא! שאל נא לנאים רשאנים אשר היו לפני תנאיה מושאל ומדרשה למן הנולם אשר בריאו אלקים אדם על הארץ, ולנאים אחרונים אשר היו אחריהם אדם הנולם הזה, ולמקלה השאנים ואדם בקלה השאנים, הטבעו שלה אנשים אול גם אחד ברוך? הנהיה כבבר הזה?

הערה.

וכל הלשון מן: שהיו אולה ובו' אדם אבדים ע"ל הוא הוספה מס בריאו דנשאה לפי ברוך מתו, ורשי נשתק אחרי נוסחתו ופירושו של כמל הלקוט שהיו סמוכים זה לזה בסבר הדורות, ושאר לו כי מלאות לרגל שברשו הכתוב לק ה' הלבקה ונו' על חנויה מושאל ומדרשה, בשעה שלו מכבשן האש, מחת מה מנאמר בבבלי (סנהדרין שם) "באו כל אומות העולם וטפחו לרשעיהם של ישראל על סנהדם ובו' כתוב בתנחומא (סתשו פ' ויתן אל אלה): בשעה שלו חנויה מושאל ומדרשה מכבשן האש נכנסו כל אומות העולם ובו' ומאבדו לישראל בפניהם ואמרו להם אותם יבאתם שאולקבם אלה נסים ונפלאות כאלה ובו'.

לקוטים (סנהדרין דף לט"ב ואילך) הרב

אולי הנושא כאן? וגם פלוגתא דרבי אמני, הלא בחנניה מישאל ועזריה לא רק אומות העולם פי' המה לא פלחו לצלמא ושלגבן עוד את נפשם מנגד בעבור אהבת ד', שוכבה אופנו טבעו ברוק? ואם נלתף את שאנו לומר כלשון פי טבעו ברוק אשר רק אומות העולם **בישראל** (כן צריך להגיה הנוסח תחת: רוקקים **בהם**), יקשה עוד שאנו לפרש אובה קרה זה, הלא היו להם עינים לראות את הרוק אשר היו בנחל שמלך, ולמה אי' לא לתת שרה להם לבלות נפול בנחל ההוא? ואם אמת ד' היתה מות לפול בלתי אז, נמשך עוד להפליאו הפלאו ופלאו למה נשלה ד' כבר לעבדיו אשר חרפו את נפשם למות על בקוד שמו? למה אלו נפשם מיד אש לספותם אחרי כן בזמנם? ומדוע יאותו לבוקקים גדולים כאלה מאות חנק (בכתוב בכתובות ל' ריש: ומי שנתאוה חנק או טורד בנהר)? השופט כל הארץ בלבדו, יאבד אומר על ראיות ההלכו כמו אש לאמן נקבץ את שמו לעינו גוים רבים לבלות יאותן כמות כל העובדים ופקבות כל העובדים לא יפקד עליהם? הזמן כל זה בי עוד להוכיח אמרת נפתלי? ובדברי הלקוטים הם בלי ספק בדברי רש"י אשר כתבם מעתתק אחר על הגמרא, ובדרך הימנם הבאנו פנימה, וכזה קרה בספרים לאחרות ולאולפנים ביבוד לכל המהיר בהם, ועיין בפי' רש"י (שבועות ב' ב' דה"ה בלשון) ובמקום אחר אחרה בי גם בתלמידים גם במדרשים הבאנו פעמים רבות מעלת אמת הארתרנים אל תוכם. יעמ.

הערה. ומאבו ורקקו לנטרגל בפניהם והיו חננה מישאל ועזריה מגבהן פניהם לשמה ואומרים לק ה' הלבנה ולנו בושת הפנים. ובסדר רבה (פ' שור תשר) שם, בשנוי לשון קצת: והיו כל הצלמים הולה **מרקקים** בפניהם וכו' עד שעשאו אומן כגלל של רוק, וכיון שחבור התחתונו בקצם פורות הרבה לרש"י, אל"כ ברור הוא להנוסחאו **ברוק מתו** או **טבעו** הינו בקבוצות והינו הנכונה" אצל.**)

**) הערה. בתשובה להשגת החכם ריפמאן להחכם ר' אליהו יעקב מנשבות על הקושיות והשגות של החכם הפלאו ז"ל, לדברי החכם המבקר ר' יעקב ריפמאן לבקו יחדו כנ"ל. ——

(המחבר)

גפן (סנהדרין דף לב"ב ע"ו) רהרב

ואומר ר' אלעזר: כל אדם שיש בו דעה לסוף מתעשר ונאמר (משלי כ"ב):
"ובדעת חדרים יתמלאו כל הון יקר ונעים". —

"הדעת הוא המושכלות הראשונות הקשורים בדעת האדם בטבע,
והבת הזה משרת בענייני התבונה לברר כל מושכל הנטה, ואינם יפנה לא לדברים
עלומים בענייני המסתור יתנהג במישר עם הדעת הקשה, כי בענייני התבל,
אין טוב להשתמש בחכמה ובבינה כי הכחות הם אם יהבולו דעתן כזו בכת
הדעת לבד, כי הוא מכלכל כל דבר בישר כפי הצרך והגמן וכפי הראוי ולכן
סופו להתעשר, והבן זה".

(מ"ר אברהם" על ע"מ מהרב הג' אברהם שינקין)

ביאור מחקרי והגיוני מהרב התפא"ו. יוסף גוטמאן
שפט בספרו "ישראל באדם" פרק ו' על אמר
"ורבנן להיכא אזלו?" (סנהדרין קנ"ב ע"א)

משפט (סנהדרין דף לג ע"ב) לרבי

ורבנן להיכן אזלו? אמר רב: בארץ הרר מתא. ושמואל אמר ברוק טבעא. ור' יוחנן אמר: אזלו לארבל, ושבתאי ונשאתו נשים והולידו בנים ובנות.

רש"י:

ורבנן - תנאים מתשובת נזדמנה להיכן אזלו כשלשאול מן הבשלן בתו לו מדבר להו בבולהו כתובי. בארץ הרר מתא שהיו מסתבלין בהן אל שהיו תאהין בהן. ברוק טבעא, ביאותא רוק שרקקו אחבדי נוכבים בשתיות שאומרין אולה כוה ושל כסם והשתתותם לבאות.

לשון (סנהדרין דף צ"ד ע"ב) ברכה

ורבנן להיכן אזלו? אמר רב: בארץ הרר מתו, ושמואל אמר: ברוק טבעו, ורבי יוחנן אמר: אלו לארבע ישראל ונשאו נשים והולידו בנים ובנות.

המאמר הזה הלא נפלאו מאוד, וביותר נפלאו דבר ענג השכל והטבע הלא מאמר שמואל: "ברוק טבעו!" זה שבאמת מפני זה, הרהיב הרב החכם המבקר ר' יצחק רישמאזון "לא לשבש את הנוסחא שלפנינו ולגרוס תחת תבת: "ברוק" "ברוח", ולמחוק תיבת: "טבעו" (עי' "בהוספה" להמגיד" שהם רבינות גליון 15 טרמו וניאוקו באוריבות *), ובדברי נבואים שלבקיים ואמתים.

אולם להכניס גם דעתם של אלה החדרנים התמימים שלפשם מלבד לשבש את הנוסחא שבמדרש שלפנינו, ראוית לכון להביאו פה ביאור ברור, אולם הנמנים מאוד, שחב על המאמר הנפלא הנ"ל, הרב החכם מו"ה יוסף מוטמאון (רב בגרינטון פלק יקטרינוסלאוו) בספרו היקר "ישראל באודם" (פרק י' ברוש "דור ומבולין") וזה לשונו בקיצור:

---

*) לתמלות המעיינים הישרים ראוית לטוב ונכון להביאו דברו בספרי זה.

לשון (מנהגים בעל פ"ג ע"ז) רהרה

"ורבנן להיכו אומלו? וכו'. והנה כל הקרוב אל דברי רז"ל אולה חש ומרגיש, כי ענן ה' עליהם, ענני כבוד מרחפים על אוריות גדולים הנורחים ומאירים תחתם. אולה רבנן הקדושים, די נריאו לאו שלם בעשהון, מתו בעין הרע, אוו טבעו ברוק אדבדי כופבים, שרקקו בישראל אל השתחוות לבמות, וטבאו באותם הרוק דוקאו מסבבו הרוק, אולה שלאו השתחוו? גם הדברים שלמטרתם דניאל אומל: ביגריאו דאוסקסתאו ותגירי דאולכס נדריאו, כמדומה אינו נשלח רחוש חכמי אורלף ושריה. אולאו- שפן פה באומת בשיחות קדושים אולו, מבדד אובקת הרופל נעטה לחנות תאונת פלאות שחכמי תרשים "מלמי קודש" אולו לקחו מלבערי דברי ימי ישראל הנפלאים בדור נשאי דבריהם: דניאל, חנניה, מישאל ועזריה, "במחול" שברח קדשם, השכילו לתקוס כל השרטוטים והקוים של פני הדור ההוא ונדולו המוסרים, ולמסרם לנו בתמונה, שבהביטנו בה, כמו מספר נקריאו אות כל התעלומות שבעולם המתשבה, הרגש והמוסר של הדור המלבטלים. וכדאוי הדור ההוא שחכמי תרשים קדושים במחול הקודש שברחים נשוערו על "בד קודש" דברי ימי ישראל, תמונת הפלאות של הדור ההוא ותמונות גדולו. תמונת הדור.

לפסן (סנהדרין דף ל"ג ע"ב) לרחב

ההנאו לאו רק בת אחת היה, היו תאונות כל הדורות, כל עם ישראל. הימים ימי השבעים של גלות בבל. לפנינו העתק מלפנים, עם ישראל כאמת נפרה נפשו, היה לבדות לאובדי טרף הגמון, מלכים ובבל. כאמפר מלכתו ואורלו נהפך ונחרב גם עולמו הרוחני והלאומי, כאמת עד כדי טמיעה. ולקל השבעים - ויגורה, ותבאו בו רוח, ושב לאורלם ורוחן. בגות הגלות נגות התחיה הולכת ונטעה כאמת בכל דור ודור ימינו. בתיי האומה לבדות ולהבין סבת ירידת הדור, היתל בין הדור ובדולו, עם אשלו הגדולים מרוחם על דורם עם אין. עם אשלו, כמה? עם אין, מה הנה הסבות? בגות התורה, תורה שלמה היו לשמה, ולדורות היו תורת ושאולת הקיום והחיים. לפן שאל מאנה נגיה כי רקת אגנו מדברי קבשם בגות האמונה, ומאנה נקת ונבר מה לעבוד את ה' באמונת העם איש איש כפת רוחו ונפשו בהשקעתו בדורו, ונפשותנו תהיינה לדורות בלבד הדורות החיים הרוחניים" של העם והדור, נבר להגדר מהדברים המאמרים את דמותם והשקעתם של אולה שבנפשם ורוחם כת להשקיע." — — — "ואומנים הרבה אוונים ומאורי הדעת היו בישראל ובאומם שעבדו דרכם בחיים, כבוכבים נפלים, מבלי האור

לשון (סנהדרין בלשון חז"ל) אהבה

סביבם ומבלי תמיד, לא אוכלו מרותם שתקיים המריון, על בני
בורם, לא נכון להיות מורי הדת ומדריכיו, תחת שמקי הדעה
המקורסמים נכון להיות מאורי האמונות ומבקרני בזוותם
ובמי עולם שמים ובכרם, חיים הם וקיימים כל ימי האובמ על
הארץ, תחת נאלה היו ותיו בכל עת חטאים ומגדולים, והישראל
מת קדושים שמת שאר ונכר לא הלבן לאו בדברי ימי העולם
ועמם, --- "והסבות של מלאכות חטאים ונביאים וחטאתם
ורות קדשם מלאכו אותם יתר קברם מבלי שמרק ותועלת
ואור לדורות, רבות ושונות. רובם כבולים ממקום קדוש
ההלכה, מחלת אהבה הנפשית לעדים וקדוש לאור החטאה
והמדע, לאהבת ה' ולהדבק בו, עד כי כל הון בית חייהם
נתנו בגאות האהבה ונתרו מעבודת הלבור מהאור ולהורות
לרבים ויעבדו עבודת השלמות נפשם ולרות שמאונים לחטאה
ובעת". --- "ישנן עוד סבות הבנות חוץ בין הדור ומגדולין,
מהן – אום הגדולים מודבים אות הקטנים באמתם הרוחנות
והמוסרית, אינם יורדים לחיי המעשה של נוע נוסם של הקטנים
ולכל החולין שבשוק החיים והמעשה. מחרום מעבדים המוסרית
שנפים הם אול עמק אבור של קטנות החיים ההמוניים, כחגבים

לפן (סנהדרין דף ל"ג ע"ו) לרבה

בעיניהם הרוחניים ונותנים שם בשפל בבלבת תאוות
החיים ותענוגיהם, עד כי מתלוצצים לעשות גדולים
ונוראים שאין תקנה מוסרית לכלי חרש אולו שנשברו
ונתבוללו על סלע החיים והמעשה. מבוטים אלה הגדולים
"בעין רעה", דנים לחובה את בני דורם, מתגאים
מתקנתם, דותים ומדחים את הנפילים המוסריים בשתי
ידים, כאים הפנים לפנים כן דור וגדולו.
מרגישים בני הדור במבטי הבוז שגדולו מזה המין
מגבהם, בטשם שופים על שפלותם, ומשלמים לגדולים
אולו בגאות המטבעה שלמה. לאו אותיות הם בעיניהם
אותיהם הגדולים, לאו מורים דורשי טובם ושלום,
שיהיו לאופר ואור בנתיבות חייהם, אולאו אשלולי
הרוח משדרת מעלה שדבר אין לאו ולעם.
העם יכול להתלוט (אום כי בטעות) כי אלה אינם
תולים ואינם כוחבים שבר גמנם ובדרם הרוחני,
ולכן אול לעם לקבל השפעה ותורה מהם.

לפסן (סנהדרין דף ל"ח ע"ב) ראה

הנה "עין ראה" אחד לבדים: הדור על הגאונים והגדולים, והם על דורם. תולדות גאון "העין הראה" כי הלמדת גדולים כולה, גם אום באמת ענקים הם, היו כאנין. אחרם הם אחוק ראם ומדברי ימיהם, והברתם לאו נכר על דורם, תחת שיעלה היה לקות שחותמם הרוחני יהיו טבוע על אהלק חיי בני דורם". — — — —

— — "ינלאו שיאלם תמנים גם מקרים ומלבים כולה, שהסביבה בה ירדה פלאים ותשקע בתענוגי החיים ובמנעמיו, בתאוות הבשר, עד כי תבוג ותמאוס לכל דרה ומתשבה. הגדהמאו, הסחי, המאוס בה ירבו, הרוק בה יעמוק, עד שהעם בו עד שלאור יחלה בתענוג נפלאו, ובעיני בוג הלאו מבוט על כל גאון רוח, יהיה מי שיהיה, שבאו להלשוט יבו

לשון (סנהדרין דף צ"ג ע"ב) לרבה

להשובעים בים צרה של האומות והרוק, --- "סוף כל תפלה ורשעה, הטעבלותם של הגדולים להבטל, להשבר ברוק, כי לא הגלהאזו והסתו שבים "רוק התיים" ישברו וישפו כל השפעה, אלא שלא ערבי הברות הוותר גדולים. ונפש האמונים נקיים, נכבדו להבל ולא הבטלו." --- "ואותה הרקפות הכי פלאות בתיי בני ישראל, שכל כך בולט ובולט תסכון השפעה רוחנית של גדוליה על בני דורם ובמנים, היו רקפות השבעים של גלות בבל, שכבר היתה ערוך לתבוא בבבלי ימי ישראל לאבות על הנבילה המוסרית הנפלאה, כמעט עד כדי פלוון האומה. והשרים והסגנים, הבהנים והלוים עשו בתשובות הבנעני החתי (עזרא ט'). וכי יפלאו הדבר הזה על כל גדולי ישראל בדור ההוא כל התרגל והמסגר שרק את שמעם שמעו, אובל שמע לא יבעו בפירוש מי ומה הוא, שבעשים נתפלאו הפלאו ופלאו על שלשת הרעים הגדולים בתורה בקדושה יראה וכל חכמה ומדע: תנויה מישראל נעדריה עול הוחד האומה כניאול. כמו נבהל, כמו לא עבין אוסק מאורות גדולים בחות מוסריים בולה, תורה וגדולה וחכמה במקום אחד, גדולים בעמם ושרים בהיכל מלך בבל

לפני (סנהדרין דף פ"ט ע"ו) תורה

שאלו בערבוביה עם תשוקה העצלה שכפה שמו נשרגול בגאות
הרקפה, עד כדכדוכה של נפש האומה. אבנר הגוש שבגזרו
בלבות אלה הקדושים נקבה על שרת עמם ותרבן עולמו המוסרי
והרוחני, לאו האורה, לאו תמתה על סביבה, אינם תוכחות
אלה הגדולים" -- "אינם פעולותיהם בעם ובעד העם. אבנר
לאו הנלבלו מכותם ונשמתם על עמם לעבדו, לתנך ברכון
שכל כך הנו כשלות להתות עמותו, דתו קדושתו" --
"האומנם לאו תלו אות שברי עמם"? -- "אולאו שאינה סבות
הנו בדבר שנמנע היה להנתן מהדם על בני דורם, ומה הנה
הסבות כי נבורי כות כולה ירבו פתאום מבמת עמם,
אלה הקדושים שהרבה הרבה היה מהם לקות, שיהיו מזוהרים
נבולים בתשרת הרקפה ההיא, נעלמו מכל "אולפן דברי
ימי עמם" באין דבר לאו עוד? במחנה פלאות גאות,
שכל עוד שמתעמקים הננו בה, נסתלה אחור הבנתנו,
אולי הרבוננו כלל, תובר מבט עינים הנפלאו של האמריאים
הקדושים במאורר האומה ובמחנה המבהלה. תורה שלמה
ונשגבה לדברי ימי האדם ונבולין והרבה הרבה יש לשנה,

אמן (סנהדרין דף לא"ו) תרמ"ה

לאיזו דרגה עמוקה ובאה אי אפשר לעמוד להשגיח על דורם, ואם הנה במעבדיהם, המלכיקים לפעמים את הגדולים, שהדרתם אינה נפרצת ולא תהדר את דורם. פרס ובתהום אמקה בגאי הטיולה, קולה הולך ומעלם ארלם הישראלי ועד סופו, גם שאולת התורה והמלות הראמו — ורבנן להיכן אזלי?

להיכן אזלה השפעתם בדורם" הראמנם לא בא הלבול, לא נפל לבבות הבחרה הגדולה, בשהה שהיולם אותנה בארבע כנפות אמם, ארצם, נפם ונשמתם כולם ומלאותם התורתית, הדתית והלאומית? ברגם ורגל מרמזים אומנם ראשונים הדברים הקדושים של רש"ל: „תנניה מישאל ועזריה להיכן אזלו כשיצאו מן הכבשן? כתו לא מדברי בבולהו כתובי" מתו מדברי ימי עמם, אבל היפלר? ואינם? רב אומר: אפלר לסבת המעטה הראמנית של אלה הקדושים מאמם. סבתה היא — „אין הרע". בעין הרע הביטו אלה הקדושים על בני דורם, לפניהם דור שופט עמו, ארצו, מלכו, מקדשו, כבודו קדושת הדרת תיין על פי תורתו, שוקע בתאוות יפ הגוהמאו הכשרית ומתעלם, מתאגרת בגלותו מתבולל בעם הארץ, והמקלה לתות

לשון הסנהדרין בעל פה"ל אסור לדבר

בעזה לבור כדה להדריכו באורח אמר? יתנבקול משוטט ברות
בקשו בבקעת ישראל" בין "עצמות היבשות" מנבאו לתחיה ולרוח.
ואולה הקבוצים נבעתו מהיריבה הרוחנית של בורם ויתנאולש
מעשות תשובה. כמבטים היו על בורם הבוטח הבור גם עליהם.
כול "עשרות אמתלאות הגבהים" שלבם רחוק מהמון העם,
מבלי הבין לסבת היאוש שתקפתם. בין כה וכה "עין הרע"
משני הלבדים עשתה את שלה. ואמתו אולה הקבוצים כמעט
מדברי ימי עמם "בעין הרע מתן" עות המיתה שבאוין
ובעמס נגדה מיתת הגוף של אולו שפכו שנפשם לרוחה
ב"עבור תיו עמם" ובמיתתם חיים ופועלים לעלום בתוך
עמם. ומה נבריאו לאות "מיתה רוחנית" מעל שבה פעלת
ומלחמת הרעם בחיים. מדברי רב אולו אופשר כאין אשה מבלבלת
את שלשת אולו הבריים. ושמואל אומר: ברוך טבעו.
אי אופשר שמלבד אולה הקבוצים תהיה הסבה, סבת מיתתם מלבד
סעולת עמם. אולו בלבדו, ידעם לאו יכלה כבר עשות תשובה
באשמת הבור. ואינה שהן הסבות הקודמות, אבל כבר גרמו,
כי אולה השלשה לאו מלאוו מקום לעבודת עמם. ירד העם פלאים,

לשון (סנהדרין דף ל"ט ע"ב) לרבה

עד שיבא שלמה בן דוד ובהבלי טומאות הגויים, עד שהגויים בעצמם שתקו ואין לומר לומר: אולי כדי ישלבם והשתחוותם לבעלות - כשם, מדמנתי יריבה המסרית והלאומית כה עתקה ומברה, הדרוך שישראל ינק בפנים הוא ושכנו ינקו על נכסיהם, כי בנפשם באומת תמיד לבוא ולתכבה המה אולי מאותנו המשתחוים לכל הפלמנים של הזמנים ועל קבשי ישראל הם ולרקים. אינם מרגישים אולי הקופים, המתקים רק מעשי אחרים הקניפים מהשכנים, אות כל הבוא והלוחם שאותם השכנים הקניפים בעצמם תשים בלבותיהם לאולי הולכי על מחנן המשתחוים לשלמיהם, אבל גם הדרוך ואו טהרת חיי באוי בבל כה עתקו ורתבו, עלי הסתי והטומאה בה התלאו, עד שבמתם היה לשקוף ולהטביע כל תפשם הטוב, כל התאמצותם לפעול ולעצור להרמת רוח דורם. פבר לאו היה הדור ראוי לתשועה רוחנית ולאוינה קבלת הטפרה רוחנית, לכן עקרו חוניה מישראל ועצביה, מתו מדברי ימי הדור, לא פעלו אלו מאומה אבל לאו באומתם, נפשם נקיה, כי בדוק שקשו נטבעה הטפרתם.

לשון (סנהדרין כא ע"ב) לרבה

הנה כי כן בין לרב בין לשמואל אפשר כי באמת לא מתו
תכף ומיד מיתה גופנית בעלותם מבבל, דברו בחפזון רק
"על העולם משמע עמם", באורו חדרת הלאות אנשי אנשי
כבשרותם אז קבלתם. יכלו אלה הקדושים להאריך ימים,
ובל כאנשים פרטים, לא כמה שלבינים לבאורה היו להיות
למדברנו דאמתם. ובאו רבי יוחנן, אפשר, לא בחולם
אולאו כמבאור דברי רב ושמואל: כאוו תנויה משרוקי ודצריה
שאון הדור כאוו ומופשר לקבל השגחה מהם לאוינה סבה שתהיו,
אם כרב, אם כשמואל, ויתאושו מלפעול על דרכם ובאדן
לתות, ויהיו תוים פרטיים, עצבו את בבל, למען לא יראוו
באיניהם בנפול עמם שם, באובדן רגשות לאומותם, ולכן
לארץ משרוקי, לבלות הימים ועמו חוו, נשאוו נשים והוליכו
בנים ובנות, ובלו ימיהם אלה הקדושים בבאיב לב על שבר
כות עמם שם בבבל ועל כי גלה כבוד מושרוקי". עכ"ל אש בוריבות.

(המחבר)

ביאור מחקרי מדעי על מאמר "דניאל להיכן אזל?"
מעבדרין בלי שום שרש הרב הנעם של ארבעה גלי
בספר "המעלה" מעלת "לדה בוקס"

לקמן (סנהדרין דף צ"ג ע"ו) לרבה

ודניאל להיכן אזל? אמר רב: לאיברו נהרא
רבא בטורא [בטבריא], - ושמואל אמר: לאותאי
בינדא דאסתא. רבי יוחנן אמר: לאותאי חגירי
דאולכסנדריא של מלרים! אינני ידוע:
תודוס הרופא אומר: אין פרה ותגירה יולדות
מאולכסנדריא של מלרים שאין חותכין הרים
שלה בשבת שלא תלד? - דוטרי אייתי בלא דעתייהו!

להבין המאמר הנפלא והדר הנכתב באופן שיתקבל
על לב הלומד ברות בקורת ובהגיון ישר, הנני להביאו פה
בדברי הרב החכם החוקר והמבקר מו"ר שמחה רבינוביץ עבדאלמון
ז"ל הנודע בשמו הסופרות בשדרי הסופרות העברית החדשה
ש"ר בן-חיל עבדאלי, ומה לשנות בביאור המאמר הנכתב
בספרו היקר "המסלות" (מסלת "שדה כובס" הערה ה' לסימן ה' עב 5):

לפסן (סנהדרין דף נ"ב ע"ב) ר"הרב

... "ואחרי הרשבו לנו דברי אביו בפרק החלל על מפונים, שאנו חולקים על המלכות היות אלכסנדרוס המקדוני בונה העיר אלכסנדריה של מצרים, וכנגדו הב"ר פ' כ"ג ושו"ת מג ס' "אלכסנדריה" ש"ש אלכסנדרוס; הרגלו רבי דרשתנו במאמר ר' יוחנן הנה, שמצדיר מלכות אלכסנדריה הנזרת, בימי דניאל ובתחילת ימיו, בעוד עמדו לפני נבוכדנצר מלך בבל, אשר מצמן בה עד תחילת מלכות אלכסנדר המקדוני, שהרו לפל בבחות כמאותים שנה ויותר; כנודע לכל יודע בינה לעתים, עפ"ה הפרח הידיעות הברורות בקורות הנמנים והדורות?

אולם ידידי הקוראו! אל נא נתמהו לנהלן קלות ראוש בדברי חכמינו ז"ל לותם להם מ"ו פטפוטי מלים בלי דעת אשר נשרטו שרטה בנפש כל בן דעה, לשאול מפיהם על איזו שהשליטו המלך הגדול נבוכדנצר על כל מדינות בבל ורק סמנין על חכמי בבל והאו הנושה ראשונה בשרר המלך, יחס פקודות במלאכות נעבדות כולה: להביאו גרעיני זרע של עשב שהאו מאוכל בהמה; ולשלוח יבא במסחר תגירים, הבעל חי המשוקף אשר אולם בשבון שמו היה נתיה ומשוקף לאוצרות דעתם של חכמינו ז"ל להעלותו על שפתם, והרגלו להגדירו בשם "דבר אחר" כנוי שהיו משתמשים בו על ברירת נעדי בשר ודם פעולה משוקפת! - ואם תאמר -

לפסן (מנהגרין בלא ל"ג, ז"ו) רהרב

בקבלה הוצרך עיון בינם, כפי קרירות רוחו הטהור של מאור עינינו כש"ת בל"ה (החכם הרמב"ה נפתר, שנשאר בכל תבלולות פירושו הרחב אנו יש, ולפיכך חרד הבקרת על כמו אלה, לאין לו ניסה אלו לעבד מאורת מפלתו הישרה –) שאמר: "הכי הלה קים להו"; הלא יקלה בעינינו הפלוגתא והמחלוקת בדבר המקבל? ועוד יותר מזה לקבוץ מקום למחלוקתם בתמונדן, ולמצוא אומה מאורת לבדר מאמרון, בקבלה יקרה ונבבדה אושר הנפקותיו מונה רבה וגדולה מאוד, לבדר בזעיו מן המלאכות הנעבדות הראלה שלת שבו? מאתהא!

והנה נבר הקבמנו: שכל מה שלטת המאמר החלנו בר מפלגו בלתר, אולת הוזו כי לפנה תחת שאלתו כוף עסתרת, ראוה להתבקב בה המשכל המבין תיבמ — שאלת החבמנם: רב, שמעתל ר' יתנן, שלמדה לבבר אחב נתבוננו, לבדוש סמוכין, שאסיים בפסוק: ובניאל בדאו מן מלכאו ומני על מקיבתאו די מבינת בבל לשבדק מלק ומבב נגו ובניאל בתבר מלכאו (בניאל ב', מ"ט) שמבדשת נגלה מבאור שפעל מאת המלק להפקיב על כל מיני פנימיות של המבינה את חנניה מישאל ועזריה; ובניאל היה הפקיב בשער המלק על מיני מבינה החלנים, לספר למלק את המיניים המבינים המקשרים עם חלבות ומר מלכי הארצות שבעולם — ומתק לו משלף ספור הבלם להשאבת חנניה מישאל ועזריה לבבלן; מה הסבמו שאלת חכמי הבוגרת הנלה להשאר בדמם, שמל כן לאו בא שום בבר מיוק המנהג בניאל להמאבר הנו ולהמלט מגזרת מלכו בבלם? ולא שום השפעת פעולה מנגו, והתבלות הבלה במעשה של השלכת מבריו לבבלן האש? מאחרי ראינו מבת טובו להשאבל ההבלה בולמת מלק לתנאים שונים מבני עמו. בניאל ב', י"ח, כ"ב, ?— ומלאו שלה בסבת זה, יען כי עסקי המינים המבינים שבחוץ, הבלולה לבחוק בחלבות המלכים הרחוקים, ולא שאר ולא יבבר מכל המעשה בזמנן זה בבבל בשלק הדבר מלא — אולא שכל מיוב שאלתם מחלה בעתו בלת בלילה יפה מאנה מתבבתה בעמה הטוב ובלתתה השכלת נאומה:

רב אמר בבתק כלל: לעבבריו נתבריו רבה בטלמין, כן היו הגיסו הנכונה

בלי ספק, כוונתו ואתרעותו שבה"ש, שהרי שם הוא טבריון לו היה באולם אצל; כיבוד שהנה אותה בן הורקנוס, על שם טיבדריוס קיסר רומי בזמן מאוחר הרבה, וכנראה בבר פ כ"ל הנ"ל — והעלילה הנזכרת היתה בתגובה תגובה של אלילת אורה (כ"ח, ו') "בדורות יאורים בקצ"; כי הנה רגל באלילות לכנות כל דינין גבול וקצה, האומר חולצין בפני מחנה הפלך והשאר הרשעין, בשם "הר"; כאלילות אי אמה "הר הגבול" לפני צרובבל לאשור (נחמיה ג', ג'); וכן נבה "טורין" בינייהו (חולין ג', ב') שלא יבול רבי לנקה את ר' פנחס בן יאיר בדברינו, ונאור בדרכו החולצה בפני השאר הפלגו של רבי, לבוא לסמוך אותו; ילה"ר נבנה לבבנים "בהר" (יומא ס"ט, ב'); אולם חרוף ומעולה נקריאו: מאקר "הרים" [סוף הדורות], כלומר מאקר בחבוב שבלו את הסברות המתנגדות החולצות בפני השאר שטתו; ובויקר פ"ח מלמד שעל שני הרים והקיצון מה נהה, אם לנו בהסברה הנאות בברים נתמבים להשכל בחנגדות שאין פה המקום להתרחב בם, ולבנמו מי להלן בהדרתנו הט"ז — . ונאות היתו אלילות רב בדרך כלל: אונגל להסיר מנעלות וחלצות גבולות וקשות, מסנים גבהים בחנגים המבדילים שמם מלכי הארצות בזמן המסוכסך הזה, להבדילם ולבטלם להפוך הרהרים מלרשם, עד שיפרוץ נחל ונהר מושק ומבר באשור שנעלה מלבו המקומם, בזמן כל חולצין עוד להשאר חפצו המבדנות —.

ושמואל הגביה את בני רשף מלילתו מעל, ברשמון חרוף בדל פיפות ומחובר מאוד נעלה; הכתובים מבוארים בקיצור מי ד', פ כ"ב. כ"ג. ל"ב. ומי ה', פ יט. כ'. כי סיבות גדרת מלאה מי מטה מל נבוכנצר להיות טרוב מן מנעלו ולבבי מי חולתנו שו ומלבאו כתורין ומשמוני, היתה בגדל רוח לבבו ורבותיו מל כל מאמינו ולשעבו, מי הוו מעמין ובחלין מן מקבמהי מי הנו לבבו הוה מסול ובי הה לבבו הוה מחנו ונו' ובבי רוח לבבה ורמה תקפה להגבה הנחת מן מרסיו מלכותה ונו' ומן בני מנעלו טריב ונו' וכמוסר (ב', כ"ג. כ"ה) כי נפלה מלו הגבה בו ברגע שהולנו גאותו ורוח לבבו בלפתו — וכמה נעלב חרוף ומחובר מיפסו רמונו של שמואל,

לפסן (סנהדרין דף לט, סע"ב) לרבה

אולם במבטו הנפלא באסיבות ההשגחה העליונה, ובשגיאתו הכבושה בלבו ומלק אותה האופיר הזה, שהחרבה את ארמונו ושרף בית תפארתו ונתנו לחרב לשבי ולבזה, השכל לקבל בעלות חבדות ונקבות כאלה (שאולה בשמים) את הכוח להשפיל את כל תפארת גדולתו בשרתה, להיות מלך מלכים ונזרה בדרכו אפילו מין בני האדם, להגות ולהתוות, באומרו: שכל ידעת הלכותו הנפרדה, היה רק גרוע מלאות חלבר ומאוכל בהמה לפניו, לטעת מפלתו הקרובה שנקרב עם בהמת שדה לאוכל עשב כתבנות שדר, ונטפל גם מין הטפל שבאונשים!! עד שלגויר פי כל הדשן הנעלה בדעניני מדינה גבוהים ונשגבים, שהפקיד עליהם את דניאל, הוטה ראשונה במלכתו, ושיחותנו בעת שעמדו להכניע את כל המלכים תחת תוקף גבורתו וגאותו, היה באומת ובעלם אוק להביאו להכין לפניו את גרעיני הארץ של מאכל בהמה שנאמר מנה למאכלו בטפלות מפלתו הסוף, לפי הוות תקפו גבורתו וגבולתו, איקרים הסיבה הגדולה למפלתו ושפלותו הקרובה — התבונן בעומק וחפוד מוליה קלה חרולה בגלות פיפות כאות ותקבלה לגדולה!

ור' יוחנן לעלם מבטו בדעניני המדינה של נבוכדנצר המתיחסים לקרות מעגו אחר החורבן, המסופרים בדברי ירמיהו מס' מ"ב עד אחר סי' מ"ד. ובאמה את פעולת שארית יהודה אל תחת פקודתו של יוחנן בן קרח, ששופו לבוא מצרים לאמן נשבו שם בשלוה ונשבעו מטובה, אולם שהיו נגד הזעקה הנמרצה מפי הנביא ירמי' שהרבה להוכיחם על זה בשם ה' בתוכחות נמרצות, והם בקשתם אחרי הטובה הגמונית בהוה, לא חשש על הדרה המונחת להם מפני זה בעתיד; בעת פעולתם זאת, לפעולת בני הדור האחרון, אח"כ בזמן התוספה אולכנוכדריה של מלכים, שגם הם עשו אל שלל הטובה הגמונית ודברו השלש אל הרות שבתוכה, לאחר באומת לבסוף שקלו לטרפסייהו בתורבנת ע"י טרפינס, כנזכר באומר;

ומן פי היה האחרון האחרון הנה מפורסם בדברי של ר' יוחנן ופעולתו עדיב מי וקים בלבות כל בני זמנו, על כן הטיל בונתו הנסתרת [שלא רצה לגלות עמדם שנאבר הנלב]

מבוא (סנהדרין בף לט"ו ע"ו) רהרב

על בני הדור המוקדם, בשעות בני השם של בני הדור האחרון.[1] וכנגד אותם לגנות בשם "תגרי" אולכסנדריה של מצרים, שבני התאור המצוה הנה, ראוי להם לפי מנהגם ומעשיהם, שגם אלף להדשר ולשבוע טובה לעלות בסן, מבלי הביט על אבות הטובה אלף שהיו מעוקלת ומטונפת, כיבוד המשל בפעמים "לו: לות דמתי מתגוריו (שבת קנ"ב, ב') — . והשקלף ר' יוחנן בדין חבה, כי היתה שומה באמצעו של דניאל בעסיתו בתיני המבנה ומלכים, שהיו אז מסוכסות כבר, לפני המלך הריב בעלמות נבוכדנצר שובה, כנבואת ירמיה, לבבר על לב בני ומו שהתשבו מקרוב שמה, נגד רצון ה' כבי מפי נביאו, שגם המה יהיו מעבר לדגלו של נבוכדנצר שיעברו עליה, למען הקל את הנצחון להלבים מבחוץ בהיות להם גם יד עליה אותם לבפנים — . ומלבו סיבה להשאתם גלות בנבואת יחזקאל (כ"ח, י"ט – כ"ו) שהבטיחה אחרי הנצחון על נבוכדנצר ללבב את מלבים "בימים ההמה אלמנים קרן לבית ישראל"; וכמו שגם ירמיה מסיים נבואתו הרחבה על נפולת מלבים ביד נבוכדנצר, בפסוקי נחמה לישראל (מ"ה, כ"ו. מ"ו) — ושמור אינפו על ומר כי דניאל בשלחותו מלב נבוכדנצר למלבים, בהיות לבו בומר בשלהבתי אהבת אמו, ושאולף ל שיבת שבותם על אדמתם (בנבואה מפלתו בסי' ט'), ובבר גם לומרר את לבמ הנבחרים שמה, על ושמרתם הקרובה לבאו, כפי ידוע הנבואה, שיש לכיבת מלבים תחת יד הלוכב האדיר הזה [וכמו שבאמת ובפועל נמרגה שיבת לגון בחוטי המסיבות האלה, בהתבטל מלכות בבל לבלוע את כל המלכות, עד שנבקע כרישה לנפול תחת ממשלת מדי, ואחריה ביד מלך פרס הקרוי לשבוים בדור מלומתם ושלמ- ובפרס שקבל לו זרוה בהסתה הגדולה, אחרי הרשותו אותם לבנות את נקר תפארת גדולתו שלו בתלבי המלך — ואת הענין הנסתר הזה לפון ר' יוחנן במטפרו מלמעלה הקלרה "לאותנו תגרי דאולכסנדריה של מלבים" — ומן שהמדובר כנגד, להסמ את הבלים המתגברים, לבגלב בחוקלף מגרתם ולהשמש יד עליה אל הגלו הבלמ ולבר עליה, היום נגב חוקי המשפט לבלור בהלכות מדינה, ובלמ רחוקה להשמר כיבמ בחגני

לקוטים (סנהדרין דף ל"ג, ע"ב) ליקוטים

ההבנה, שיש הסתר ר' יוחנן את הדינים בסתר המשל, אשר לא נבין לפשוטם רק המשכל הנמבין, שהוא גם נבין, כי אז הנעלם ניאר רק הדריאות שהם, על פי הידוע הנקבלאי, מה שאין כן בכל הנמנים, תובה שאינו לפעות תשובים נאמנים לארלות מנרשתנו, כפי השבועה שהשבעתנו הרמ"ן הקדש, הלומה בפי המשורר „השבעתם אותכם מנ"ן", ובמבאור בארכה שם; ומו שמקיימים אנחנו אמלת השבועה הקבלה הנאמ, בכל הנמנים ובכל הדברות, בכל ארלות פנותנו — הקלשון: אינו הרשן תשבעם הרופאים אומר וכו', הינו גם בשבל לפת המשל בכבר להעליום ותר מפני הבלות ראוי להבין לפשוטם, (כפי שמרנו בהסרתנו הקדמת, על השמות המוקשה הינגביות, לבלול שלמת בפעל ומנינו מעשה בשלמות, עם בקרי שרה הרבותת, לשון הסתר דבר —); וגם בשבל התשובה „אמרי אינם בלום דעתנהו", להשמיר להמבין, כי שם הסתתן נאות בהרמה ובסתר כפי הכרת הדנין, ולהסביר אפשרות הסתרה, בהיות הגלות המוסתם עד בשלב תחלת הפתולות, ומתוגתם בארלם מנרשם עד נשיבה קרובה מבשה, שהו נתקר מבשם עד בתנקה ובארלק נאום —.

---

1) אבל נה עד אות מנהגם ז"ל לקרות שם לאנשים שלמי השם, בשמת פרטים של הפרסמים אשר נקבו בשמות; כמו שמכונה אשלם כל בת של אלק מלכים בשם „בתיה" (ויקרא רבה פ' י"ב) כל סופר של אלפי מדי ופרס בשם „שמשון" ובמנה בחלי הקבלות שבמקבל. ומדנין נה היתה הנברת שם „אלכסנדריון" בפשמת ר' יהושע בסכנין בשר"ל השניה בחומנה רבתי —.

לקוטים (סנהדרין דף צ"ג ח"ו) לרבה

ומעולם הדברים נתבטל מלגלות חידותם ג"ל בברייתא רבה פ"ר ס"ח:

והנה מלאכי אלהים ירדו בקנאה, מלגלות ורבים בו שאלה והלעיג את בלעם מתוך פיו, הה"ד ופקחת עיני בלי הבבל והלגלגת את בלעם מפיו (נראיה נ"ו, מ"ב), שהיה לו תנין לבובעלבר והיה בלור כל מה שהיו מלגלגין לפניו, אומר לו נבובעלבר לבקנאה פוה כמו גדול שבלור כל מה שמלגלגין לפניו, אומר לו בקנאה תן לי רשות ואני מתנשא, נתן רשות, מה עשה נטל חבון והטמין לתוכו מסמרים, הלליק לפניו ונקבו מסמרים את בני מעיו, הה"ד והלגלגת את בלעם מפיו. עכ"ל.

הנה לבירור כל מלכות הארץ חתר שבטו של נבובעלבר, שמה כפי ולשבת בגון המלכות:

"אבלני האמני נבובעלבר מלך בבל הלגני כלי חרס בלעתי כתנין מלא בפרשו מעדני הדיתני" (נראיה נ"ו, ל"ד), ושים לב על הכתיב שבאו כל הכנויים בלשון רבים, — שלגור התנין היו מגל על רמת חלקו המתאוה, ולשונלק את מה שהמלגלגים נכו לבלוע אותם כל המלכות, באמן בלק ומלגלגי לרמו הכביר; ובקנאה היה ראש ומלגלגו, רב סגנין, סניף מחנם מרשים, בכל ישקי המבנים התלגנים שמם המלכים, ובחטאת הגלה הוא שהבקנאה והגבר המשלמת, ידע הגדר שגרם הלפלמת המתאוות, כנגבר; ידע שלבמלק סמוה מלכות ונפלה כל ממשלת (כמו נמוות נראה אליה בגלה הגאות והקנאות) בגיד מלכי מדי ופרס, שבקנאה בעב הגלות בגלכות ברוש פרסאה (דניאל ו', כ"ט) —

ולעוררו שנבובעלבר תשה את כל חקפו וגבולות כי "אז כמו לולבו" (חבקוק ג', י"ז. קרוי בשום שכל את כל פרשת נבוכדנצר, שפי' ראש בבבלו בסמוך והחרתנו מספר הגייה מלאכה לעשות בסמים התלגנים ותבמן בבר לועשרו —) והיו התנין הבולע כל והכל לעובדת ולעשרו; אבל בקנאה ידע את כל אשר נעשה, שהיו רק להשפלת, לולגו בטנו ידע כבר ונתר על השאר שוכל שמת; הכל מלגלגת גבולות היו רק חבון ומאכל בהמה לפניו, שבתוכו טמון מסמרים, לנקב את בני מעיו ולהפגיד בטנו להלגלגו את בלעו מפיו —.

בקלבה, אמרי הדרת בבבלו, המבמן בגבולות ירמיה הנ"ל, ונכור אמרת בכל מלגלה ביד מלכי מדי ופרס, שבקנאה הלגלת במלכותם, ופת להשאבו שיבת לגון — חבון

לקסן (סנהדרין בלא שם ו"ו) לרבי

השכלת הלבור ובהאמרים שהטמון בתוך התבן — . ותשכל עליהם מלאכי אלהים עולים ויורדים בו, שהמלאך (בניהו) השלח אות נבוכדנצר ותגרת המלכים היה לפי הסולם מלאכי אלהים, ומשלח שליחות של הקב"ה, לקרב האמיתות והשלום חפצו מידו; ובדרך הדליה של שלמה היה נסתר סוד הירידה למשלחו, ומה עולים ומלאכים ויורדים, שזה-ענין הבירור בעבדיו שם; ובו בזה מובטח — . ומפני ענין מאמרם ז"ל ב"ר פ' ע"ט "ביד מי מלכות בבל נפלה ביד בניהו" — ומי רבי"ל גם שם מעבדון בזה, ובשר הטרים רבה פ' מאמרות מעלה בתור, בזו הלמוד בחופן אחר, ותוכן נמור ה' בדרך ובחור ותנו דוב במקום אחר בחומרי בזה. וגם

([redacted])

([redacted])

([redacted])

(ס' "המסלות" - סלם "ידה כובס" לש"ר בדחות העדלאו"ל)

"מה הכם?

סנהדרין אף לה' עם

סנהדרין פל"ב

במה הכם? ר' אליעזר אומר: "ביד הכם", שנאמר: "ויראו ישראל את היד הגדולה" (שמות י"ד) — היו היד שתיבה ליפרש מסתריה".
ר' יהושע אומר: "באלבש הכם", שנאמר: "ויאמרו החרטמים אל פרעה: אצבע אלהים היא" (שם ח') — היו אלבש שתיבה ליפרש מסתריה.
כ"ו בנו של ר' יוסי הגלילי אומר: "אמר לו הקב"ה למלאכי חבלה: "מלך קטלה?"
אמר לפניו: "רבש"ע! קטלה שאבדת משלת ימי בראשית", שנאמר: "מפני חרבות נדדו מפני תכת קטלה" (ישעיה כ"א, ט"ו). רבי אומר: "אותו הפרק נאמן בישול פירות היה, אל הקב"ה למלאכי: "כשאתה יושבו לבשל פירות הינקק להם", שנאמר: "מקו שמרו יקח אותם כי בבוקר בבוקר יבוקר" ומי (שם כ"ח, ה'). אמר רב פפא: "היינו דאמרי אינשי: "שמן אורתיך לבשל בבבקר אישתאר". ויש אומרים: "בחוטמן נשף בהם אתו", שנאמר: "ומן נשמת בהם ויחיו" (שם מ"ו, כ"ד). רבי ישמעאל בר אבין אומר: "פפים פפים להם אתו", שנאמר: "ומן אזני אזה כפי אל כפי הניחותי חמתי" (יחזקאל כ"ז, כ"ג). רבי יצחק נפחא אומר: "אזנים גלה להם ושמע שרה מני חיות אתו", שנאמר: "מרואתיך נפלו גוים!" (ישעיה ל"ג, ג') —
והנה נרות הישבה הנוכחות מרגיל כל אשכול: כי מהו ענין אומרם:
"ביד הכם", "באלבש הכם" וכו'? והיותר קשה להבין את המחלוקת של
כ"ו בנו של ר' יוסי הגלילי ורשב"י, כי הראשון אומר, שהקב"ה אומר למלאכים:
"מלך קטלה?" והשני אומר, שהקב"ה אומר למלאכים: "כשאתה יושבו לבשל פירות

לחפן (סנהדרין דף צ"ה ע"ב) לרחב

הינקק להם". הרי שלזו היתה לשון אחב מהם קבלה ומסורה מה לאומר הקב"ה לגבריאל, אולזו שכל אחד שיער בנפשו, שיתכן מאוד שכן אומר הקב"ה לגבריאל. אם אינשזו, מנין להם לחגל, שהקב"ה אומר לגבריאל אינה דבר בכלל? כי מאין סליק לשמלזו ואתאזו ואומר? ומה מאוד נפלאו דבר אומרים: "ויש אומרים: "בחטאן נשלם בהם!" כלום כלה לאדו רק מן הכתובה: "גם נשלם בהם ויבאו?" אתמהא! ומן מה נפלאה היא דעת ר' ירמיה בר אבא שאומר: "סגנים סגנים להם". כלום רק הכתובה בלבד: "גם אני אבה כפי אל פני והנחתי חמתי" הזו היסוד היחידי, אשר שלו סמך את דעתו? הלזו הכתובה הנה לזו מתאים אל דבר מפלת מחנה סנחריב כלל?! והאחרון, רבי יצחק נפחא, הפביד באומרו: "אדנים גלה להם ושאול שירה מפי חות ומתן, שנאמר: "מרומותיך נפלו גוים!" הדברים האלה נפלאים ודרים מאוד מאני פנים: מי) מפי מי נולו חות לשאול שירה? אם נאמר, שהכוונה היא, מפי חות הלבה, כי, כידוע, כל הברואים אומרים שירה, ושאל יסוד זה כבר חובר ספר מיוחד, הנקרא בשם "פרק שירה", שבו אבאו כל נוסח שירה ושירה של הבהמות והחיות והעופות והשרצים, כלום יעלה על הדעת, שהברואים כולם אומרים שירה בפיהם מעל, ושבני אדם יכולים לשמוע את קול שירתם? אולו על פרחק אחה אומר, שכל זה נאמר בדרך משל ומליצה, אך שאומר הכתוב: "השמים מספרים כבוד אל", והכוונה בזה היא: כי אין טבע כל בריה יכולים בני אדם לשמוע אינה דבר שלם ומוסר-השכל, כמו, למשל, אומרים שם: "כלבים אומרים: בואו נשתחוה

לתהא

לשון (סנהדרין דף פ"ה ע"ב)

ונפרעה נברכה לפני ה' אלקינו". כלום הכלביא אומרים את הברכה הזה בפיהם ממש? אולם הכוונה היא: כי מן טבע הכלב, שהוא נאמן לאדוניו ונכנע לפניו ומוסר את נפשו אליו, כידוע, יכולים בני אדם ללמוד דבר טוב ומוסר-השכל, שיהיו הם נאמנים לה' ונכנעים לפניו ושימסרו את נפשם אליו, ולאמרו: "בואו נשתחוה ונכרעה נברכה לפני ה' אלקינו", וכן כולם, אי"ש. אך איכלו, אינק שאול התיילים, שבמחנה סנחריב, שרה מפי חות הלבה וכל-כך נבהלו ממנה, עד שפרחה נשמתם! ב) ואם נאמר, שהכוונה היא, שלשון שרה מפי המלאכים מן המדרגה הנמוכה ביותר שלונה הנקראים "חות הקדש" דבר מה אב לו ויחבן ולאו יקבל אל הלב. וכי נלעיר, לשון, שדבר כזה יקרה בימינו, שפשרלבה ה' להנחיל מכלה להיטלער, יש"ו, הסנחריב שבימינו, ישלח נס נפלאו כזה, שהתיילים "הנוצלים", המנאצים את ה', ישמעו שרה מפי חות הקדש, עד שמן מתוקות השירה יכלו חלים? אותהיו! כמה יגבו הנאצים, הרוצחים את ישראל בכל מיני מיתות משונות ומפרידות, לשמוע שירה מפי חות הקדש? ואם דבר כזה לא נלעיר, שיקרה בימינו, מדוע נלעיר, שדבר כזה אשר קרה להנוצלים הקדמונים, לתיילים שבמחנה סנחריב, ההיטלער הקדמוני? מדוע דבר לא הם הקב"ה מיתה יפה כבר, שהיו מאיין מיתה בנשיקה? ואם גם דבר זה לא נלעיר, אזי נלעיר, מהי סוף-סוף כוונת אומרם: "אודנים גלה להם ושמעו שירה מפי חות ומתו"? מאיזלו חות?

ומכיוון שהאמדה הנפחית היא כל-כך נפלאה ונדרה,

מבוא (סנהדרין דף ל"ה ע"ב)

נתתי את לבי לחקור ולדרוש, מהי דעתו של ההיסטוריון הגדול גרץ על דבר מעלת מחנה סנחריב לפני שרי ירושלים, בתלבי אולי אוכל להתאמץ אינו דעה מכל הדעות השונות של חז"ל בענין זה לדעתו. אובל לאחר קריאתי את דברין, תקוותי נעורה מזרל, כי מה שכתב: "באלדים יפרו הדברים, כי האון עצבי-שדה כרסאו בן-לילה במחנה אושור את הילדות והקטנות ורצונות-בשר של הצבאו, שהיותר הוציל כלי נשק מבר ויאלס על נפש" ("דברי ימי ישראל" גרץ, פרק ראשון, 138-139), אי-אפשר להתאים לשום דעה מכל הדעות השונות של חז"ל. ולדעתי הנס של העצבים, שהתגלו על מחנה סנחריב, הוא יותר נפלאו גדר מן הנס, המסופר בכתובה, שעשו מלאכי ה' והכה במחנה אושור. כי אות הכתב יכולים אנו לבאר, שהכוונה היתה על מגפה גדולה, שפרצה במחנה אושור, מגפה הנמרצת בשרצות המגרת בכל תוקף נוראותה. גם במגה האחרונה פרצה פעם מגפה כזו בקהילה, ומלבד מלך עד שלשים אלף איש מתו ביום אחד. וכן מהיו גם יושבי פלוגים בעת בירושלים הכלדי, כי מגפה גדולה פרצה במחנה מלך אושור, ומלבד כן הוכרח לשוב לארצו. אובל להאמין, שבלילה יבוא אחד ויתנפלו לפתע-פתאום רבבות עצבי-שדה ויכרסו בקרבם את מיתרי הקלות ורצונות-בשר, עד שהתילים של סנחריב ישבו בבוקר כלי כלי נשק ונפלו על נפשם בבהלה, זה לא יתכן כלל וכלל. וגם אותו היקר, המשכיל התלב, מופר אליעזר ני, הוסיף להקיר את הדבר, שאי-אפשר להאמין בנס

לרה

(סנהדרין דף צ"ה ע"ב)

הערבים, באומרו: „כי היתכן, שאנשי-צבאו, בעמקם של מזרח ושאננים ומאשה
אולם, יבלו בעצמם אותה בתרדמה כלבבק עמוקה, עד שלא ייקץ אולם אחד מהם
ונראה, ורק מחנה צנועה של ערבים חונה אולם כל אחד ואחד מן התולים
ומבריחים את כלי-נשקו, ולא ירים את קולו להפחידם ולהגיס אותם?!
הלא קול הפרסים של הערבים היה צריך לעורר את כל המחנה משנתו!
ומה קרה לילה מאנשי-הצבאו, שעמדו על המשמר בלילות? לכן, אחי,
אומר גם אני, שאנשי הערבים היו ערה להיות יותר מאשר במלאכ ה."
עד כאן לשונו היקר. ואולם שהיסטוריון הנוצרי הקדמון, הלוא הוא
שהביאו את האגדה המלבבת הזאת, אינו-אפשר להאמין באמיתותה, שהרי
הלוא לא היה עד ראיה, אלא שפק שמר במלבים מספרים את האגדה
הזאת, והיא, לדעתי, בדותא בעלמא, ולא מר בר רב אשי חתם עליה.

עכשיו, מפיון שגם ההיסטוריונים הנוצרים, הקדמונים עם האחרונים,
אינם יודעים דבר ברור על הסיבה האמיתית למפלת מחנה סנחריב לפני שערי
ירושלים, לא נתפלאו אנשי מחלוקת חדשים ובעלי-תשובה המלנות והגרות לפארה,
בדינין זה. כי, פנראה, גם להם לא היה שום קבלה ומסורה נאמנה בדבר,
אולם שכל אמד מהם שייער בנפשו ובדעתו איזו סיבה תאבה למפלת מחנה
סנחריב, והסיבה הזאת לא היתה, לדעתו, ערה לשכל כלל. אולם לא הביע
את דעתו בדברים פשוטים ומובנים גם להמונים, אלא באופן פיוטי, במשל
ומליצה חידתית, ופה זה כדי לחדד את התלמידים, שיעמלו בשכלם להשיג

(סנהדרין דף צ"ה ע"ב)

אות כוונתו, ולתבלית גו חיבל ומלאו אינה כתובה, היאות ביותר להלוט בו אות כוונתו האמיתית, וכדלא כמין חומר, רק לאוסמכתאו בעלמא, פדרשם בקבל תמיד.

אומנם, להבין אות האגדה הנפחית בחלפן מושכל האנוני, הרבוי מתקבל על הלב, ראותי, לפרצ"ד, לנכון להקדים אות ההקדמה הנאות, והיא: נפלאת מחנה סנחריב לפני שערי ירושלים היתה תמיהות כמה מאורעות נסותות גדולים ונוראים, שנדמנו, עכ"פ ההגמה הראונה, לפונקים אחד ובנים אחד, שזהה הם: רעש (רעידת-האדמה), ראשית אפריון חנקים, ברקים ונוראים, נפש דבים (וולקנפרוק), סופה וסערה, יריבת ברב ונפילת אבני-אלגביש גדולות ונוראות, ופה גם נראה בכתובים: רעידת-האדמה נראה בכתוב: "והיה אל כל הר גבוה ועל כל גבעה נשאה פלגים ביום הרג רב בנפול מגדלים" (ישעיה ל, כ"ה), כי בכל מקרה רעידת-האדמה אינו רואים תהפוכות כאלה, אלינים למטה ותחתונים למעלה, והרג רב ונפילת מגדלים. והנה יונתן בן עזיאל תרגם אות האלים: "בנפול מגדלים": "בְּמִפַּל רַבְרְבִין", ואל יסוד תרגומו היה פירוש כל המגדלים שלו: בנפול שרים גדולים (עי' רש"י ורד"ק ומלבדם כולם). ואעפ"י שהפירוש הזה הוא טוב ויפה על דרך פשוטה שניה, ותכן מאוד, שהדברים פשוטם כמשמעם, שבסיבת הרעש (רעידת-האדמה) יהיה הרג רב ונפילת מגדלים ממש. — ודבר זה עצמו נראה גם בכתוב: "כי הר פרצים יקום ה' כעמק בגבעון ירגז" וגו'

לקמן

(סנהדרין מו ע"ב)

(שם כ"ה, כ"ו), לפי פירוש האבן עזרא ז"ל, וזה לשונו: "כי בהר פרצים. ה' יביאו
על הארוב לפשעים מעט ומחתה, מתחתיו תרגז הארץ בראש, וה' יקום עליו,
כמו שקם בהר פרצים, ונפרץ ההר על ידי ראש הארון*) ונבקע ומת
מעקומו, וזהו הנמשל של "קצר העצר מהלחרה", להעצר מתחתם, להיות הארון,
לא יוכל להתעצם עליו ולברוח, כי סביבו יהיה מלא פרצות ובקיעים מראש הארון.
ועוד "והמסבה צרה בהתנפ" אומר, שאם ירצה להכניס ע"ז ולאהוב לפלגים
במקומו, הנה "כמעמק בגבעון ירגז", שיתטיר עליו אבני-אלגבוש וחול מלמעלה,
כמו שהתטיר על הכנעני בגבעון (יהושע י') וחזון לו מפסה מלמעלה להגן עליו
מן הברד, כאופן שלא יוכל לא לברוח ולא להשאר במקומו", עכ"ל. ובדבר זה
עצמו נראה ע"פ הכתוב: "מעם ה' צבאות תפקד בקשם ובקול ובקול גדול
סופה וסערה ולהב אש-אוכלה" (שם כ"ט, ו'), וכפירוש האבן עזרא ז"ל, וזה לשונו:
"בקשם ובקול" וגו' הם שני הענינים שנכר למעלה (כ"ה, כ"ו) "בהר פרצים
יקום ה'", שהוא הקול, "כמעמק בגבעון ירגז", שהוא הקשם, ולא יהיה בחלומי,
רק "בקול גדול" וגו', עכ"ל. ומלת רעשת-הארץ נלוו עוד אומנות טבעיים נוראים,
הנראים בכתוב: "והשמיד ה' את הוד קולו (ראשים אובדים), ונחת זרועו יראה
בנערת-אש (סופה וסערה), ולהב אש-אוכלה (ברקים נוראים), נפץ וגרם (וזעלקת
ברוק) וזרם-גשם, כי מקול ה' יחת אשור בשבט יכה" (שם ל', ל"ב).
והדבר הַיָּקִיר ביותר הוא: שלגבי האמונות והאומנות הנוראות הטבעיות,
הנראה בחוללים, שבמאות סנתריב, גם תרבה אוש ברעדו, כי נסב ה' עליהם

לשון הרחב

(סנהדרין פ"ל ע"ה ע"ה)

רוח אלוהים והרגו זה את זה בחרב! וזה נראה בפשוט: "ואחרי אלו ה' בקול דממה דקה" (מל"א י"ט), ופירש הגאון מלבי"ם ז"ל, להבנה הזו: שהרגו זה את זה בחרב, כמו שהיה בימי גדעון במלחמת מדין, לפשוט: "ויעמד ה' את חרב איש בריעהו ובכל המחנה" וגו' "ולכדו שני שרי מדין את עורב וזאב ויהרגו את עורב בצור עורב" וגו' (שופטים ז', כ"ג – כ"ה), עיי"ש. הדרי שהיו כמה סיבות לעקת מחנה סנחריב. אולם חז"ל חלקו רק בזה, מה היתה הסיבה היותר חשובה לעקת זו. זה אומר בכה וזה אומר בכה, ובכל אחד יסד את קיומו על אדני הטבע והשכל הפנימי, המתקבל על הלב, ואת הכתוב פרש כאין חומר, רק לחזק מבטחו בשלמותו.

עכשיו, על יסוד הקדמה הנפלאה, ובאור לבאר את דעת כל אחד ואחד מחז"ל בענין זה, ובסורה כל הדרות והתשובות מן הפולמוס הנפלאים, והלאו:

רבי אליעזר אומר: "ביד הכם" לאומר: "וירא ישראל את היד הגדולה" וכו'. כלומר: עקת מחנה סנחריב היתה כל-כך גדולה ונוראה, עד שאין לתת אותה לשום סיבה טבעית, אולם נס לעשה מן הטבע, כמו שקריעת ים-סוף היתה נס לעשה מן הטבע. רבי יהושע אומר: "בזעם הכם" לאומר: "ויאמרו החרטומים אל פרעה: "אצבע אלהים היא" וכו'. כלומר: כי גם עקת מחנה סנחריב, אע"פ שהיתה גדולה ונוראה מאוד, לא היתה אולם נס בדרך הטבע, ועל זה אמרה הלא "אצבע", כי גם המצרים, אמרו על מכת הכינים: "אצבע אלהים היא", כלומר: היתה, אמנם לא היתה בכל היד, כלומר: בנס לעשה מן הטבע, אולם באצבע בלבד, כלומר: בדרך הטבע. ולדעתו נתבן מאוד, שעקת מחנה סנחריב היתה ע"י מכת הכינים,

לרפא

(סנהדרין דף לב"ה ע"ב)

וזה דבר טבעי, אולם להתולעים במערכות לבה-קרבה אי-אפשר להם להגיהר ולהקפיד על הנקיות, כידוע, ולפיכך בגבהם המגוהאים מתגלגלים פינים. וכבר מה ידוע גם, כי בין התולעים, לבמערכות לבה-קרבה, אי-אפשר שלא יהיו נמצאים אילו חולים במחלה מסוכנת מאוד. ובכר הטורו גדולי הרפואה, להבינים מעבירים את **הַחַיְדַקִּים** (Germs) המסוכנים מן החולים ומדביקים אותם בהבריאים, והזה הם גורמים לתיפרץ בין התולעים מגפה, ולפיכך יתכן מאוד, שהתולעים במחנה סנחריב מתו במגפה גדולה ונוראה, מ"מ מבת הבינים, וגם היה גם בדרך הטבע! כ"ז בנו של סנחריב הגדולי אומר: אומר ליה הקב"ה לגבריאל: "מאי קטלה?" אומר לפניו: "רבש"ע! קטלה ומאבדה מלאת יתי בריאתא", לאומר: "פני תרבות נבדו מפני חרב קטלה". הלא "מגל" כאן, ר"ל: "חרב", שהרי בכתב שהביאו לראיה לדבריו, לא נכתב הלא "מגל", אלא "חרב". ולא התאר "קטלה" ר"ל: "טושה", כי לא"ב נון מתלגים, כידוע, מ"ר רש"ל ומקרים. ובלא "גבריאל" מבינים תגל את הנס, הנעשה בדרך הטבע. ובעיר כ"ז בנו של סנחריב הגדולי, בדרך משל ומליצה, כאילו הקב"ה שולל את גבריאל, המלאך נסים בדרך הטבע: "מאי קטלה?" כלומר: הלטולה חרבק והוכנה לטבח, למלאת נס בדרך הטבע, שהתולעים במחנה סנחריב יהרגו בה זה את זה? אומר לפניו: "רבש"ע! קטלה ומאבדה מלאת יתי בריאתא", כלומר: החרב לטולה ומוכנת מאוד מאדים, כי מלאת יתי בריאתא האדם אוכן ומצוין בטבעו להרוג זה את זה בחרב, שהרי כין הרג את הבל אחיו מלאו תמס בנפו. ולפיכך דבר קל הוא מאוד, שלא יבין אינו סיבה חדשה מרגע בין התולעים, שבמחנה סנחריב, ישתגעו והרגו זה את זה בחרב, ותהיה תבוסתם שלמה!

(סנהדרין דף צ"ה ע"ב)

וכן היה באומרו, כמו שנראה בפסוק: "ואחרי אלו ה' צבאות שלח כמכת מדינה בצור ארבה" (ישעיה י', כ"ו), וכפירוש המלבי"ם ז"ל, שהכונה זה חות זה הרבה, וכמו שהיה בימי גדעון במלחמת משיזל עם מדין שפסוק: "ויעלו ה' חות חרב איש בריעהו ובכל המחנה" וגו' (שופטים ז', כ"ב – כ"ה). **

רשב"י אומר: "אותו הפרק נאמן בישול פירות היה, אז"ל הקב"ה לעקריאל: "פשאתה יודע לבשל פירות הינקם להם", שנאמר: "מדי עברו יקח אותם" וגו'.

פירוש הדבר: שמלת מחנה סנחריב היתה בזמן בישול הפירות, נמן שהאויר חם ומזולד, והחום הלחו הוא המבשל את הפירות, כידוע. ולכן אומר הקב"ה לעקריאל, המלאך המונה על כות האש שבטבע, כידוע, והמשלה נסיעת הדרך הטבע: "אנא אורחאו הינקם להם", והעבר את כות האש והחום כל-כך, עד כדי להאיר את התולעים שבמחנה סנחריב. ומשום שלחו וכלו לסבול את החום הנורא, נפלו פגרים מתים. ועל זה אומר רב פפא: "היינו דאמרי אינשי: אנא אורחיך לבשל דבבך אושתא" (מ"ר ש"ג).

ויש אומרים: "בחומטן נשלם בהם ומתו", שנאמר: "ומת נשלם בהם ויבלו".

כדרכם מיוסדה על אדני הטבע. כבר הוכחנו לעיל מן הכתוב: "והיה על כל הר גבוה ועל כל גבעה נשאה פלגים יבלו מים ביום הרגה בנפול מגדלים", כי הטעם בגלל שהיו סביב ירושלים רעידות־האדמה. והנה דבר ידוע הוא, כי באמרה כוה פור תבשר הארץ, ומתוק הבקיעים והפרצים נשלם ומלא, אפי' רוב, רוח מחנים מן האדים והגאזים, הנולדים מן תבערת הארץ

לקבה

"לשון" (סנהדרין דף לה ע"ב)

התיאורים השונים, הנמצאים בבטן האדמה, והברית הזה יכול להאות את כל
השולטן אותו בחטאו, ואת הרוח המחניק והארסי הזה "בחוטמן נלקי בהם ומתו!"
ר' ירמיה בר אבא אומר: "פנים סמוכים להם ומתו", לומר: "לעם אני אוהב
כפי אל כפי והניחותו ומתו". הלשון "פנים" פירושו: "עניים", כי את הלשון
"פנים" בתורה: "לא פנים כשה אדר" (אורח ל"ו, ל"ב), וכן בתורה: "נשאו לבנו
אל פנים" (איכה ג', מ"ו), פירשו המפרשים: "עניים". והר' יהודה אבראבסקי
בספרו: "אלון הלשון העברית" (ערך "פנים"), לכתב שהאור "פנים" לכפר השמים"
הוסיף מהאור ג"כ "פנים לעניי השמים": "כפיים הללו אחו נטפו" (ירושלמי בר' ג', ג').
ובזה יתבן לפרש, כי כוונת ר' ירמיה בר אבא היא, שה' הרעים אל רשעים
תמקים, משמיעים קולות נוראים מאוד, עד שהיה נראה, כאילו הם את העניים
זה בזה, וזה נראה בתורה: "מעם ה' לבאולת תמקד בעים ובדעת
וקול גדול" וגו'. ומפחד הקולות הנוראים של הרשעים פרחה נשמתם ומתו!
ר' יצחק נפחא אומר: "אל תהי אף לבם ושאו שרה אני חולת ומתו",
לומר: "מרוממותך נפלו גאים". להבין את הדברים הנפלאים האלה
ראוי לנכון להקדים לתת הקדמות: א) תכונת מפנים, בדרך אל
ונלקה חידתה, את האותה הישראלית בשם "חיה", עד שם שהיו חיה
וקיימת לעולם, בהשגחת ה' יתי עליה, באופן פלאי, למרות כל הצרות, הסיגים,
הרדיפות הנוראות, הרצחות הנוראות, לאבלה ומקלות ובמיוחדן הרעים האנים,
שהיו מתאחדים ביניהם באורלות הגלה. דבר זה נראה באותו הנפלאו של ר' עקיבא

ברכה

לשון (סנהדרין דף צ"ה ע"ב)

בספר "פרקי היכלות" (נדפס ע"י בסידור "אוצר התפלות", דפוס וולנר, ע"מ קטן, בס"ד "תקון רפלה", ופירוש זה נמ"ב "בארשל כונן", נדפס בס' "אוצר מפרשים" לפרק התפס ר' יהודה בר' אליעזר ס"ן, ערוך "בארשל כונן", עמ' 260), וזה לשונו: "אמר ר' עקיבא: "בכל יום ויום ולילה אחד עומד באמצע הרקיע בשתריה ואומר: "ה' מלך ה' מלך ה' ימלוך לעולם ועד", עד שעמיד לפניו", ופעמיד לפניו" תיה אותה שעה "ישראל" ותקום על עצמה "ישרון", עומדת באמצע הרקיע ואומרת בקול רם: "ברכו את ה' המבורך!" ופל אבדי מעלה עונין: "ברוך ה' המבורך לעולם ועד!" והנה המאמר הזה הלא נפלאו ונר מאוד: כי מה לחיה להיות עומדת באמצע הרקיע? הלא החיות נבראו על הארץ, ופ"ש: ומאמר אלהים תוצא הארץ נפש חיה למינה בע", "ועל אלהים את חיה הארץ למינה?" ועוד, אם יעקב נכה להיות נקרא בשם "ישרון" מטעם "ונר אל מלוק ונוכל", חיה בזה נכתב להיות נקראה בשם "ישרון"? הלא כן אף כן, "ותקום על עצמה ישרון!" ופליפק למה? ומבואר רק הייה המאמרה הנ"ל אומרת: "ברכו את ה' המבורך" הלא המלוק, העומד באמצע הרקיע? ועוד, היאוק עומד המלוק באמצע הרקיע, והיאוק עומדת הייה באמצע הרקיע? הלא הנקודה האמצעית ברקיע היא אחת ולא שתים?! אמנם, כוונת ר' עקיבא היא, כי בכל יום ויום מלוק אחד, הלא השם (כי כל פחות הקבר מכונים בדרך משל ומליצה, בשם "מלאכים", כנ"ל: "עשה מלאכיו רוחות משרתיו אש לוהט"), עומד באמצע הרקיע בשתריה ואומר: "ה' מלך ה' מלך ה' ימלוך לעולם ועד!" וזה יובן עד' לאמרו הנ"ל "בארשל לאחר טוב" עמ' ה':

ברכה

(סנהדרין דף ל"ה ע"ב)

"הללו" (שלש השמש) הוון קלסין, ואמר: "אמברת שמש עד מבואו מהללל שם ה'", ודמברש ליה בקה"ר פר' ג' ס"ד: "מהלל" פתח, כלומר: חסר ו', שנובל לקרותו הה"ו בפתח והלמ"ד לבדו. כלומר: מזה שאנו רואים בכל יום ויום בשחרית, שהשמש אינו משנה את מהלכו, ומורה שזה לאחר שהיה נעלם מן העין כל הלילה, אינו ודאים ומבטחים, שמש מנהיג לבורה, ושה' יתי מנהיג את העולם הטבעי תמיד, בלי הפסק, ומחדש בטובו בכל יום תמיד מעשה בראשית, כי ה' יתי הוא נצחי. וזהו אומרו: "ה' מלך, ה' מלך, ה' ימלוך לעולם ועד". אולם כל זה מורה על הנהגה טבעית, ע"י השגחה כללית. אבל "כשמגיע לברכו", כלומר: כשמגיע לברך את ה' ולהודות לו על שהוא מנהיג את עולמו בחסד וברחמים, בהשגחה פרטית, דאת אינו יכול האדם (השמש) ע"י ההנהגה הטבעית הכללית, דאת היא תמקיבה של האומה הישראלית. וזהו כוונת ר' עקיבא: "חיה אחת" (אומה אחת, החיה והקיימת לעולם) מאי היא החיה הדא? ומפרש שאמה "ישראל", כלומר: האומה הישראלית. ולא רק שאמה "ישראל", כי ישראל אותם ישראל הוא, אלא גם "ותקום על מלכה "ישראל", כלומר: כי כל בניה לעובדי ה' ומאמינים לה' בכל לבבם ובכל נפשם ובכל מאודם, וכל רואיהם יכירום, כי הם זרע ברוך ה'. "שמברת כאמצע הרקיע". השם "רקיע", לדעת אחד האמוראים, הוא רקיע השמים, כי מקום האמוראים הוא ברקיע השמים. אבל השם "רקיע" כאן, אחד התיה, רל: שטח האדמה, כדאות לתיה; כי השם "רקיע" יאות גם לאדמה, וכמו שכתוב: "לרוקע הארץ על המים", שמימות הוא, שה' שוטח את הארץ כשטיח על המים. כלומר: האומה

(סנהדרין דף לה"ב ע"ב)

הישראלית, התיה והקיימת בדרך פלאו, בהלגתה פרטית, שאבת בתוך שטח הארץ לנס עמים, ואומרת בקול רם: "ברכו את ה' המבורך!" פלאר: היו מקבסאת מאדירה לכל באי עולם, לא מנהיגים לבירה והלגתה פרטית, כי לולאו הלגתה, ית' עליה, אי-אפשר היה לה להתקיים בעולם. כי איך אפשר לשה אחת להתקיים בין לבעים גאבים? ופתו שאמר המשורר: "לולי ה' שהיה לנו יאמר נא ישראל" וגו' "אזי חיים בלעונו בחרות אפם בנו" (תהלים קכ"ד). ומפשון שלא הלגתה פרטית על בני אדם, לנפרק: "ברכו את ה' המבורך" על הטוב ועל החסד שהאו עשה עמכם. "וכל גבורי עשה", פלאר: כל האנשים רמי המעלה, באשי שבל עליון והלגה גבוהה, המעינים את האמת הנאת, שלא הלגתה פרטת בעולם, "אנין: "ברוך ה' המבורך לעולם ועד!" ***

אחרי הדברים והאמת האלה נקדים הקדמה ב', והיא: יבוא שאלת אחנה סנחריב היתה בלול המקבל חג הפסח, ואף, כידוע, בעת שאכלו ישראל את קרבן הפסח, הוא אומרים עליו את ההלל הגדול בשירה, וקול שירתם היה נשמע עד למרחוק. ובדבר זה הבוא חג'ל בדרך הלשה יפה: "פִּתְחוּ שְׁעָרִים וְיָבֹא גוֹי צַדִּיק" (ישעיהו פסוק ב') — הפסח בעת "וְהַלֵּל אַחֲרֵי הַגָּלוּת". פלאר: תקופות גדולות הינו נעלות על הפסח, עד שלאו היה אפשר לכל אחד אלאו בעת, ומקול "הַלֵּל" שהיו אומרים עליו, דומה כאלו הגאלת מתבקרים. ונהו שאמר הנביא: "הלילה יהיה לכם

(סנהדרין דף צ"ד ע"ב)

כלפי הרבדל חמ"ן ומ"ן (ישעיה ל', כ"ט), נ"ל: מפלת מחנה סנחריב תהיה בליל הרבדל חמ"ן הפסח, בדת שתשירו אות "הַלֵּל", באובלכם את קרבן הפסח. ומשום שקול שירתם של ישראל אז היה הולך וחזק כל-כך, עד שהגיע למקום מחנה סנחריב, היה הקול ההוא מפיל פחד גדול על החיילים, באומרם: אם בזכות תפארה ונעלבה, פרום הגיה לישראל, הם שמחים כל-כך ומשמיעים קולם בשירה המנוגנת עד למרחוק, ובאור הם מובטחים עי"ז בניחו ה' שיעזבם לחו יבוחו אל הזמר הגאות לאחו ירה שם חלל, כי יפול בנפלים עי"ז נס נפלאו, ומלה מן הטבע, אל"ף אפלחו, אבדנו, כולנו אבדנו! הפחד הגיה פעל על רוחם ועל נפשם כל-כך, עד שפרחה נשמתם ומתו! ולזהני בוונת אומרו: "אזנים גלה להם", והחו עד שאומר בפתוב: "אזבוני תשמיע את מחנה אדם קול רב וקול סוס וקול חיל גדול" ומ"ן "ויקומו וינוסו בנשף" ומ"ן (מ"ב, ז', ו')(א). "ושמעו שירה מפי חיות", כלומר: מפי בני ישראל, המבונים בדרך אל ומלוכה, בשם "חיות", כנ"ל, ומתו!" שנאמר: "מרומותיך נפלו גוים", כלומר: מן קול השירה ורוממות אל בבנים של ישראל, נפלו גוים, הם החיילים שבמחנה סנחריב, והיתה הבלסתם שלמה, וישבומו בבוקר-והנה כולם פגרים מתים!

כנ"ל, לפנ"ד, ביאור האגדה הנפלאה הנכתבת. —

(יהושע אולב)

(א) הרב הח' שמחה רוזנבן ערדשטיינן זצ"ל בספרו "המרגל" ח"ו על אגדות רבה" עמ' 178 בהערה 2) כתב לגבי בקלגור: גלוי הזמנים, הוא כמו פתיחת הזמן (ישעי' מ', ה') על הערת ההבנה, כמו בפ' הקודם: "עתה זמן, "מרומותיך, עניין שירה כמו (תהלים קמ"ט, ו') - להבין הוטב!"

(*) הערה. לפי פירוש האלבו"ם ז"ל נקרא ההר בשם "הר פרצים", על שם שנפרץ ונבקע על-ידי ראש הארץ. ואולם "הר פרצים" הוא הוא המקום הנקרא "בעל פרצים", כמו: "ויעלו בבעל פרצים ויכם שם דויד", ואומר דויד פרץ האלהים את אויבי בידי כמים פרץ, על כן קראו שם המקום ההוא "בעל פרצים" (שם"א ז, יד, יח), הרי שמוכר דברי הימים נתן טעם אחר לשם "פרצים"? לא קשה מידי, כי תמצאתם של סופרי כתבי הקודש היה ליחס כל דבר להשגחת ה', לפיכך כתב, שעל כן נקרא המקום ההוא "בעל פרצים", על שם שפרץ אלקים את אויבי דויד בידו כפרץ מים. אולם האלבו"ם ז"ל סובר, שיתכן מאוד גם לומר, שעל כן נקרא ההר "הר פרצים", על שם שנפרץ ונבקע על ידי ראש הארץ, ואי הסיבה הטבעית הגורמת פרץ אלקים את אויבי דויד בידו כפרץ מים. —

(המשך בעמ' הבא)

**) הערה. בגה תהיו אותיות הסתירה לבתולה: "ונפל אושר בתרבה לאו-איש", ותרבה לאו-אדם תאופלון, ונס לו מפני תרבה ובחורין יהיו לעם" (ישעיה ל"ו, ח'). לבתולה היו אומרים: "ונפל אושר בתרבה לאו-איש", כלומר: בתרבה מלאוק ה', ולבסוף היו אומרים: "ונס לו מפני תרבה", שאושר שיפול בתרבה איש, כי מפני תרבה מלאוק ה' אי-אפשר לנוס, כמ"ש: "איה מפניך אברח?" והיה המקרא פירוש: "ונס לו מפני תרבה", שר"ל: "כמפני תרבה", אבל הלאו הכתוב אומר: "מפני תרבה", ולא "כמפני תרבה?" אבל, לפי פירושנו אותי שפיר, כי באמת היתה מפלת מחנה אושר גם בתרבה איש, אולם שלא היתה בתרבה האויב, כי אם בתרבה האשרים עצמם, כי היתה במחנה אושר תרבה איש בראשו! אולם מכיוון שדבר זה אינו בטבע האנושי, כי אין דרך התולים בשדה-קרב, הנעשים להרוג את אויבם, שיהרגו זה את זה, אין זה כי אם ה' נסך עליהם רוח שגעון והתרגשות והרגו זה את זה בתרבה. לפיכך מכוון הנביא דבר זה, בדרך עקלה, "תרבה לאו-איש". ומכיוון שבאמת היתה שם תרבה איש בראשו, לפיכך היו גם הרבה, שנס מפני התרבה, ואולם שנתפסו היו לעם! כנ"ל לפענ"ד.

(יהושע גולב)

ועל דרך זו יש לבאר עם מאמר אחר, כאשר הנ"ל, נמצאו ודר מאולף
(אבאו בסיבורים נוסח ספרד קדמון „קבולאו דסיבריאו"), וזה לשונו:
„חיה אחת יש ברקיע, כשהאור יום-אות „אות" באמצעה, ובדרין המלאכים
שאור יום; ולערב - „אמונה" באמצעה, ובדרין שאור לילה; ובכל פעם אומרת:
„ברוך אות ה' המבורך!" וכל גבורי מעלה עונין: „ברוך ה' המבורך לעולם ועד!"
ביאור הענין הזה: „חיה אחת יש ברקיע", היינו החיה שלמעה „ישראל"
ומקום על מעלה „ישראל", פלומר: האומה הישראלית, החיה והקיימת לעולם
בכל שטח העולם, כנ"ל. „כשהאור יום וכו'" „ולערב וכו'". ביאור הענין הזה זה:
כשאנו מתבוננים בהליכות העולם, אנו מוצאים, שמצב האומה הישראלית,
בכל מקומות מושבותיה, הוא הבר-מזל הנכון, שלא כמו שנמצר לשקוע על מצב
השפלת האומה השלטת בה ומרבותיה: אומה מצב האומה הישראלית שם הוא טוב,
פלומר: אומה אין מגיעים בגבולותיה בינה ובין בני האומה השלטת, סימן טוב הוא
לאחרונה; סימן הוא, שהיא שומרת על מדרגה גבוהה של השפלה ומרבות.
ולהפך: אומה מצב האומה הישראלית שם הוא רע, פלומר: אומה מגיעים
בגבולותיה בינה ובין האומה השלטת, סימן רע הוא לאחרונה; סימן הוא
שהיא שומרת על מדרגה נמוכה בהשפלה ובמרבות.
ועוד יש כוונת אומרם: „כשהאור יום", פלומר: כשאור ההצלחה נורה על האומה הישראלית, יום לה
בעמי מבחינה „חיה-אות „אות" באמצעה", פלומר: היא מכירה ומודה על האמת, שאין כוחה ומצבה
יכה שלה אות החיל הזה, כי אם מאת ה' היתה נמת לה, בהשגחה פרטית, „ובדרין המלאכים שבאור יום",

(המוק מן הארה ***)

כלומר: האנשים רואי האמת, בראו השכלה והלמה בחינים נעלים, רוחניים, אמונים, בדרך מול ומלמעלה, בשם "אלוהים" (כי, כידוע, האלוהים הם שכלים נבדלים, ובל חינים הוא השכלה והלמה בחינים ראים ונשגבים רוחניים) – ובאמת מנה לשמוט ולבאמת, שהוא ידע בכלל לאותה האור מבחינה רוחנית, כלומר: לאור ההשכלה והתרבות ופרח של האומה השלטת בה. "ולעמה", כלומר: ואם אצל האומה הפלרוזלית הוא רע, והעולם חשוך בעבה, – "אמונה באמתה", כלומר: אין הוא מתאחשת, כי אם מאמינה באמונה אמה, כי לא יטוש ה' את עמו, ועוד יבוא יום ואור ההגלה גם עליה יגרה. "ובעין שהוא לילה", כלומר: אבל מנה ובאמת לשמוט ולבאמת, שהוא לילה בכלל באותה האור מבחינה רוחנית, כלומר: שהאומה השלטת בה מאבדת על מדרגת נעוה בהשכלה והתרבות, ומשכת הבאמת מכסה עליה. "ובכל פעם אומרת" וכו'. כלומר: בכל פעם, אף בעת שהעולם חשוך בעד האומה הפלרוזלית כלילה, אומרת: "ברכו את ה' המבורך!" כי "חייב אדם לברך על הרעה, כשם שהוא מברך על הטובה" (עלה בתחות פרק ט').

"וכל גדולי מעלה", כלומר: כל האנשים רואי האמת, המשכילים שכל טוב ובעיים שאין רע ורק מלמעלה, כי אין רעה מוחלטת בעולם, ובטוב העולם נכון, בהשגחה פרטית, "עונין: "ברוך ה' המבורך לעולם ועד!"

(יהושע גוולד)

לפסן (סנהדרין דף ל"ו ע"ב) לרבה

באומר ר' יוחנן אותו היום שמת בן אחד שתי שעות היה, ופי' תלה
תנקיה ואיתפח אהדרינהו קדשו בריך הוא להנך עשר שני נהלה, דכתיב
(ישעיה ל"ח) הנני מוסיף על ימיך עשרה, במדלות אשר ירדה במעלות אחז בשמש
אחורנית עשר מעלות ותשב השמש עשר מעלות במעלות אשר ירדה.

להמעיין באומרי ר"י בבאורו הפתבים, לא נשאר כל ספק שלא כון להשמיטנו
עם חבל, כי נשתנו תוקי הטבע בעת הדרש, כי לא ידלה על הדעת לפרש מאומרו:
"והבאותי אות השמש בלהבים" זה נאמר של יאשיהו" (מ"ק כ"ה), שנשתקע החמה
בלהבים, אוק שבאות יאשיהו הצדיק נתשק אורם של ישראל שהאור להם כשמש
בלהבים, במשק חיין, ויאמר פה: כי באות אחז שהחשיק ברשעתו אות עניהם
של ישראל בחיין, נמשל נאמר לנום קצר מאד שלא היה בו לבהרים, אוק לנום של שתי
שעות, כלומר: שתחלתו וסופו היה בחושק. ובשהאריק ה' אות חיי חזקיהו הצדיק,
החזיר את האור לישראל תחת החושק ביום אחד, ראה תולדות רשב"ל מאמר
ק"ח באחלקה ראה באוסיפת המאמרים.

(ס' תולדות הגדולים" – "תולדות ר' יוחנן" – דף 64 אות ר' חיים יצחק בריל)

לפן (סנהדרין דף קו ע"ב) לרבה

ושואר רבי יוחנן: בתחלה קריאו בעב לאותיותיה רבו, ולבסוף קריאו תבירו, ולבסוף קריאו תלמידו. בתחלה קריאו רבו (תהלים נ"ב): "ושותה אנוש כעברתי אלוקי ומיודעתי". ולבסוף קריאו תבירו (שם): "אשר יחבוו נתיב טוב" וכו'. ולבסוף קריאו תלמידו (שם מ"ו): "עם אויב שלומי בטחתי בו אוכל לחמי" וכו'.

פלומר שבח תלמידו, כי אליו כן היתה תורתו מגינה עליו, כאו שנמצאו בסוטה כ"ז, והשבחה בזה לו לאשרי ובהקדמה.

(ס' "תולדות הגדולים" תולדות ר' יוחנן עב 26 מאות הרב החנם ר' חיים יצחק ברי"ל)

לשון (מנהגי בית לוי ז"ל) רהב

אומר ר' יוחנן: כל מקום שפקרו העיקרים תשובתן בצדן. (ברכות יז):
"נעשה אדם בצלמנו" ואומר (שם) "ויברא אלהים את האדם בצלמו". (שם יז):
"הבה נרדה ונבלה שם שפתם" (שם) "וירד ה' לראות את העיר ואת המגדל".
(שם ל"ה) "כי שם נגלו אליו האלהים" (ואומר) (שם) "לאל העונה אותי ביום
צרתי". (דברים ד') "כי מי גוי גדול אשר לו אלהים קרובים אליו כה'
אלהינו בכל קרוננו אליו". (תה' ג') "ואני בחסדך בטחתי אל אחד באורך אשר
הלכו אלהים לפדות לו לעם".

והטעם מבואר שם באומר ר' יוחנן: "שאין הקב"ה אשה בבר
אלמן אלא נמלק בפעליו של אדם", כלומר: שכל כחות הבריאה נכונים,
ערוכים ומסודרים להפיק רצון ה'.

(ס' "תולדות הגדולים" – תולדות ר' יוחנן – דף 78 אות הרב ר' חיים יצחק ברי"ל).

לפסן (סנהדרין דף קי"ב ע"ז) לרבה

(תירוץ פליאות הגאון ר' פינק ז"ל)

מר בריה דרבינא אמר שבאו על אותנו כו', כתוב הכא "ברעב שכב", וכתוב התם (שופטים ה') בין רגליה כרע נפל שכב.

ותמה ע"ז הגאון ר' פינק ז"ל בגליון הש"ס, דהקריאו הכא בשבת ושכול כתוב, ואין לו שום שייכות לבלעם כלל, ע"ש שהאריך, ומסיים ומצוה לתקן ולהסביר, וע"ש בתיקונו כלי שרת:

ואומרתי אודה בדבר מצוה להסביר בלי שום תקון, כי מר בריה דרב הונא מדייק מדוד בחר בלעם במליצת ברעב שכב, שאינה כל כך לשון נקייה, ולמה לא אמר כמו שאומר יעקב אע"ה בברכתו, ברע רבץ כאריה, שהוא לשון נקייה טפי; אלא שהרשע הזה, דבר מאוס ומשוקץ פנה אליו כל מת שבות לבו, עד שאין הרגיש כלל אות המליצה, היינו לשון נקייה או לא, ואינה דייק מר בריה דרבינא אות בלשון כדאסיק שם. ועיין דומיא לזה בפסחים (בף ג' ע"ב) הני תלתא כהנא כו', ואחד אומר כענב הלטאה ובדקו אותרוג ומצאו בו שלש פסולין. ואין להאריך —. *)

ולחק גאולבאיון

("האוסף" שנה אל-תרמ"ה - לב 250)

---

*) הערה. כאן זה כתב גם התפס המבקר מהר"ר שמחה ריאובן בן-חנוך עבדעלמאונן (הנודע בשם הספרות "טר העבדלאו") בספרו "המסלות" במסלת שדה כבס" הערה נ"ל לסימן לב לב 42 אות נ"ב ע"ש. בדף לג.

(המחבר)

מלבן (סנהדרין פא ע"ב) תרמה

"ותשל הלפרדע ותסב" וגו' (שמות ח) אומר רבי אלעזר: "לפרדע אמת היתה והשריצה ומולאה כל ארץ מצרים!" כמנהגו, רבי עקיבא משיב: "לפרדע אמת היתה ומלאה כל ארץ מצרים!" אומר לו רבי אלעזר בן עזריה: "עקיבא! מה לך אצל התקנות? כלה מדברמנך ולך אצל נגעים ואהלות!" לפרדע אמת היתה נשרקה להם והם באו!"

המאמר הזה צריך באור מה אמר ר' אלעזר דבר גדול עד אשר אינו הוסיפו במאמריו בגלל הגדולים התנאים נחלקו בו? אבל אחרי הדברים נראה לנו דלאו כוונת התנאים ליבר ולהדגיש אם לפרדע אמת היתה והשריצה כולן אם לאו, רק כוונתם שם לגלות לנו אנחה הגיון דרך ישרה שיבור לו האדם בבאור הכתובים בתורה ואם הכתובה באו להדגיש אות ומופת אמת השי"ת, לפי דעת האחד אם כתבה בתורה אנחה אות ומופת גם הכתבה מקרא להבדיל האות אך גם לפרש הקרא להבדיל האות, ובדרך אחרת הגיון שלא להבדיל האות והמופת כדי שלא יעלה בדעתם שם לאמונת דיקי אומנה הלגלג ולבטר בו, אולם מה שכתוב בתורה נקבל ולא נתר. והנה בדרך ראשונה ישרה ונכונה בדברי רבי עקיבא לכן אומר יכן שהשי"ת שלח מופתים גדולים במצרים והביאו עליהם שרץ מכת, וכתוב בקרא "ותשל הלפרדע" בחסר מנוד, אות הכתבה להבדיל האות, לפרש הקרא דלפרדע אמת היתה והשריצה כל ארץ מצרים. אולם רבי אלעזר בן עזריה לא מלבו הדרך הזה ישרה בפירוש הכתובים בתורה, כי אולם אומנתם לא שרצה בלבם ובדברו תורה על תורתנו, לכן נגד בר' עקיבא "מה לך אצל אנחה?" ובדעת שלא להבדיל האות ומופתה בקרא דלפרדע אמת שרקה להם והם נתקבצו ובאו מקומם.

מאות נתן עטר בקטור מרין ומה שלתורה ומצוה בפרוש

(בית אולפן הספרדי" שנת תשע"ט)

לשון (סנהדרין פ"ב מ"ו) הרב

... "ויתפלל" לו ע"מ אולם "ויפלל" אלא שאלה פלילות עם קונו.
בקש אלוהי השרת לרחמו וכו'.

להבין דברי רש"ו אלה הנפלאים אוד ראוי לעיין
להביאו פה דברי הערוך ערך "תק" פ' פנים (שער שלה ושאונים)
נפה לשונו בקיצור נמרץ רק הדרוש לענינו: ... "ויתפלל לו ע"מ
אולם ויפלל שאלה פלילות עם קונו והכוונה שיבאו מעשים מה שיאוה
לשלות אפילו אלב שהיו אדם שלם בסתם ושאה פלאות ונפלאות
מאד*) וביאורו טעם מה שאומר "בקש אלוהי השרת לרחמו" וכי
כמה של אלוהי השרת לבטל בני אדם מהטוב אשר תשבו לשלות? אומנם
אדרבה אותנו לדעת מדת המשלה הגלהי ההוא באה שנתאחר פנים
לקנות אולהיו לשום נפש בכפו של המשלה ההוא לבלתי שאול אל טעות
כשנני האתיבות אותו ליטב וליבבד פן יפגעו בו אנשים מרי נפש,
ואם לא אל הטעות התנקות אשר יטען הבת השבו אלב מה שהוא
שכל אנשים אשר אליהן יגע מה מעשה ההוא מן הדין להיות הקול
ההוא קרוב מאד להפסד יותר מאול השבר לפי שבבר נתבאר
באמרו (סנהדרין פ"ב) שאעפ"ש שאומרו הבואל אורמות בנאון פגעין
בו אעפ"כ אין מורין לו כן, כי גם לפי דרת הדין הזה אסתכן מאוד שאעפ"ש הבואל והתנו

*) נתב המאור שם: כי שם "פלאות" נגד לשאת ברה"ל אשרש "פלא" בכפל הרה"פ לתנ"ך ש"ש.

לשון (סנהדרין דף פ"ב ע"ז) רהב

הקנאה עברה עד כדי בב"ד, שגם הרע הבוחל להקנאה אינו לו דומה להרי
האור כובשן ונתן להלבן שלאו בעצמו את כובשן, ולזה נתן הדין לב"ד של
מעלה, כי מי ערב אל לבו לבוא לכל אולו הסקנות מלבד הסתנב
אשר תשאוב עדין מאוהבו וקרובין של בעל --- וזה שלאו מה
שאמר שבקשו מלאכי השרת לדותם שיפילו המתשבות הנכונות
בשנאותות אשר הם המלאכים המלוים אותם והמאונים אל כל מעשיו
הם ישרבו עד כדי בטענות מסקנות ועל כי נאמר, מאין מלאכי
השרת רבנן" (נדרים כ.) כמו שאמר הרשב "ארבעה דברים שתו
לי מלאכי השרת" ילבדק הדבר מאוד, שהקנים והסנהדרין אם ישאל
אמנם יאמרהו מעשות, כי על הדרך אומרים לו אין אינו מעשין
עשיק לעשות אם תבלה מעשעק עשה, אבל הוי יבוש שאם יפגע
האור בק אינו דומים לאם תאיתבו אחר שפירש דמו בראשק
כנגדר. ואמנם נתקרב פנים אל המעשה אלב הארה עליונה
אולהית שעליה אומר שאמר הקב"ה הניתו לו קנאו בן קנאו מליב
תמה בן מליב תמה ירצה שבבר היה ההתאחדות הזה רוח באנוש
מעלת אבותיו כי לו שאר לעשה אנושית ג"כ במעשה דינה
אבל מסרו עשמן של טהרת ברים ובקדושתם כמו שנתבאר שם.
ומם כבר נמשק מהמעשה הזה שהיה מליב תמה באבל פרותו כמו

לשון (סנהדרין דף פ"ב ע"ו) לרבי

שהשוב אוהבן את השם בקטרת שנאמר ונתן את הקטרת ויכפר על
הדשן (במדבר ט"ז) וכן בבאורן תחת אשר קנאו לאלהיו ויכפר על
בני ישראל והיו תבלית שאירת התנאי שיכבו אותו חלל מאחר
דאסרי נפשייהו אתברתיל להו ניסיון (ברכות ה') ולפיכך אם שנעשו
לו כל הנסים אשר פכרו חלל במדבר (במ"ר פ', כ') --- והיו
אם שאומר "תחת אשר קנאו לאלהיו" כי הנה לא אלה בזה רק
הרחלת הקנאה לבד, כי הרי יתעלה אמר שלא יבא בלאור המעשים
כלם והיו אומרו "בקנאו את קנאתי" כי היו הדומים לו לא
אלא רק האסר לבד, ומשמייהו אתברתיל ניסיון כמו שאומר הנו
הלבטים מבצרים אותם (סנהדרין פ"ב) כלומר שאלה שלא בהמן ושלא
בשלמה ב"ד כנגדר היו הפתאה ונתסו פנתם... והיו אנין הרחם
שנכרנו, ולא אלה אולא שאומר בהיו הקדרים לו שלום שנאמר
"הנני נותן לו את בריתי שלום" אל דרק "כי עם אבני הלבה
ברית קנאה היה הלבה המשמה לק" (חגיגה ה') ואל זה אומרו חלל (במ"ר
פ' כ"ו) חביב הוא השלום שנתנו השם לפנחס בשכרו שנאמר וכו'. —
חלל.

(המחבר)

לשון (סנהדרין דף צ"ב ע"ו) לרבה

"אמר דומה אולי קורבו משמר שומר מה מלילה שומר מה מלילה וגו'?"
אומר ר' יוחנן: אותו מלאוך המונה על הברותות "דומה" שמו, נתקבל
כל הברותות אולם "דומה" אומרו לו: "שומר מה מלילה שומר מה מלילה?"
אומר שומר: "אותו בוקר ועם לילה אם תבעיון בעמו שובו אותנו".

אלה אומנם אומנה מפורסמת היא שיש באומת מלאוך ממונה על הברותות
משמו "דומה", והשם "דומה" הוא מלה ידועה, לדעת הרנ"ק בספרו "אורה לבוכי הגמ"
בפל גאות, יען שהמאומר הנה בכללו הוא נפלאו נדר מאוד ונראה חלו כפור
מוסר האולאנים; לכן ראוי לנכון להביאו פה מ"ש על זה הרב הגאון ר' יצחק יעקב רוזנטל
ז"ל בספרו היקר "אורה ושמחה" (שער שני פרק ה') דבריו אחרי שבפרק הקודם הניח
לנסוב מוסב שכת המלאכים והמדמה" (פסיכולוגיה, אומנבילדונגס קרפט) מתקשר עם
פעולת הרוח, כתב וזה לשונו בקיצור:

"ז) היסוד הזה שהנחנו מהתקשרות כח המלאכים והמדמה עם פעולת הרוח, לבד
שהשכל הישר מאומתו וכל מי שודבר מזה מהליכות כחות הנפש ופעולתם לא יסתפק בזה
כי מבלעדו יחזה אומרתו, לבד זה יש לראות כי גם לחז"ל היה היסוד הזה ליסוד מוסב
ומשובן בנה כי יש מאומרי חז"ל הנרמזים בדברים ותמהים וכאו שנעלמו שרשי הדינה לפניהם,
אולם אם היסוד הזה שמנו כח נהיה לבוארת בטב. אלענו מאומר נפלאו בסנהדרין בלבב ז"ו ע"ו:

"אמר דומה אולי קורבו משמר שומר מה מלילה וגו' אומר ר' יוחנן אותו מלאוך המונה על

ז) עי' בספר אונבלד שער ז' דף 210 בהערה

שמן (סנהדרין דף לב"ר ע"ז) לרבי

הרוחות בומה שאו נתקבלו כל הרוחות אולם בומה אומרו לו שואר מה אליהו שואר מה אליל? ונו'. – ודרות האמור הפליאותו יראוה כל קוראו, ולהבינות אוזן כל ספק כי האמור הנה נוסף על יסוד הנ"ל, הנה מובטח כי לכל הבחות שיש בהבריאה בכלל ובהאדם בפרט יחסן להם מלאכים, לכל בח ובח מלאוק פרטי המתיחס להבח ההוא וכמשנ"ו במ"ב (פ"י): "אל"ר סימון אוזן כל עשב ועשב שאוזן לו מגל ברקיע שאמר אותו ואומר לו גדל", וקרוב לומר דהכוונה היא על הבחות הרוחניים, כי הבחות האלה הם הם המלאכים כי אחרי שכל בח ובח הוא בח רוחני והוא בח אלהי אל"כ יש לקראו בשם "מלאוק", ואל"כ שאה"ב (תהלים קד ד): "עושה מלאכיו רוחות משרתיו אש לוהט" כי הבח האלהי הזה הוא המלאוק הממונה על זה, כי הבח הרוחני הזה בא במלאכותו של הקב"ה, וכמשנ": "מלאוק הממונה על הרוחות" הבח האלהי המסבב את פעולות הרוחות שבאדם "בומה שאו" הוא הבח המשויר והמדמה, דגם הוא בח אלהי, שיש ליחסו למלאוק מיוחד, ועכ"ז בהבח האלהי הזה מכונה בשם "בומה", "נתקבלו כל הרוחות אולם בומה אומרו לו שואר מה אליה – מה אליל אומר שואר אותו בוקר ועם לילה אום תבעיון בעיו שבו אותיו". בהבריה אולה אולור ראיון רם ונשגב, כי הנה כבר נתבאר אולו בכ"מ ועם בסמני זה בברות מזה והרשומות בכל ימי הגלות נחולה מאוד ליהודי לשום תקות

לפרק (סנהדרין דף צ"ג ע"ב) להרב

הגאולה כתותם על לבו כי רק ע"ז יעלור כח לשוות ולסבול מצוקות הגלות ותלאותיה ולבלתי בטל בדתו ואמונתו ובמש"כ בספרי "אור שבעת הימים" שער שני פ"ב אות ז' וז"ל: "כי הנה מעקרי הדברים שהי' ברוחים להם בימי גלותם לקיומם המה ולקיום דתם ואמונתם הוא תגובת תקות הגאולה כי רק ע"י התקוה הגמורה החליפו כח היו יעקבה בהם רוח כביר לשאות כל התלאות בדומי' וז"כ מובן עד כמה רצוי היה להם להתחזק בתקותם גאות ולבלתי הסיח דעתם ממנה גם רגע אחד". ובזמנם כן הוא שלולא תקות הגאולה שנשתבשה בלב האומה בשורש חזק ואמיץ לא הי' באופשרי שישאר באמונתו ודתו בזמן גלותו כי הי' רובץ תחת משא על הגלות ופגע מלכות בדרכי הטורה והמצוה וסבול מצוקות כולה, ועיקר הנהגות הנו הלכות ומשמרות והובות להתקוה הגאולה אשר היא היא הגולה אות הנהגות, כי בכל עת אשר המצוקות והתלאות התגברו על העבודי והכאיבו אות לבבו והרבו פשעו בזה התקוה הגאולה מתוך לבבו ולנתמו מגנון והתחזק עוד באמונתו והפיחה בו רוח כביר ומאיץ לסבול כל תלאה ולעמוד בגלותו בדתו ואמונתו.

ב) הנה מה שכתבתי בפרק הקודם מובן אשר הגיע למדרגה כזו להשרש בלבו תקות הגאולה באופן כזה שהתפלל לו להקל מכאוביו חיי שעה ועוד כי לא יכבד לו עוד לסבול כל תלאה — הגיע למדרגה רמה ונעלה

לקח (סנהדרין דף צ"ב ע"ו)

בעולם, יש להבין את כח האליר והאדאה, כי באמת הכח הזה יהיה בידו לצייר לעצמו עינינו את הגאולה בצורה עד ובהיר כזה עד שיראה לו כאן שרואה בעיני בשר את הגאולה; וכאן שבעת הגאולה אין ספק כי היהודי יעלה נחת על כל מה שעבר עליו ובי שלמיעט בעד כל צערותו ומצוקותו, כן יפעל עליו רושם הצורה מהגאולה עד שיספיק לו גם הוא (הצורה מהגאולה) להרגיע את רוחו ולהשקיט את לבבו...

-- "והנה כבר באורנו, בתקות הגאולה לבד שהוא ענין פרטי שיש לכל יהודי לקות על עת הגאולה יש בה גם ענין כללי, כי כי היא שמרת קיום הבית ועל היהודי ובכל עת שמעוררו בתו ומאמונתו יניחו לו לצרי ובשול ומבני נעל להלבר לו בעדינו ולהסירהו מדרך היהדות תבוא התקוה הנעלת ותחזק לבו ותעמיד לו בתו לבלתי הכשל באמבני נעל הגולה. ומאמנם יש לדעת כי באמיתה אולפן יש לקות שהתקוה הנאמת תהי' לו לרפואת נפשה, רק אום תהי' באולפן היותר חזק שלא יסתפק בה כלל, כי שאר התקוה שתספיק לו לשאר יהדותו הוא רק אום יהי' בטוח בה באין ספק ולצייר במוחו כאולו רואה את העת הגאלת בעינינו, שהיא מאמרגת התקוה היותר חזקה ואז רק אז יכולה להגן על קיום יהדותו. כי אין לשבוח אשר תקות הגאולה היא בדמיון ובצור, ותאוות הגלות ומצוקותיה הן בפעל ובמציאות, ומובטח כי ידי הדמיון והצור המרגלים הן בלבי כח למחוק

אמן (מנהגינו בלא ברכה)

רושם פעולת האליעזרות, ולדעת רק הבאמון והצור שיפעל בכח גדול עד שיהי' בכתו לצייר הצור בעומק שיתגלה ויתגשם כמו דבר אליעזרתיי, על צור נגה יש לקרות שיעתוק הרושם של התלעות האליעזרות, ולדעת להיות בטוח כי מעמקות הגלות הבעות על היהודי בעצב שאירת בתו לא תמצאנה מעומה עליו ותקות הגאולה תעמוד לו להתקבר על כל עולה הוא רק בעת עושר תקות הגאולה תהי' כ"כ מושרשת בלבו עד עושר שפעה לעמנו כמו שהיו כבר באליעזרות ועוד יכול הצור להתחרות עם האליעזרות, אבל לולא זה עין כל תקוה כי הצור ינצח האליעזרות ויתגבר עליה". - - - - - - -

"מדברינו עולה יש לדעת כי עפ"י הטקה האליעזרות והחיבותיות יש לקרות את כח האלייר והמדמה ביחוסו להיבדות בשם "שומר", כי כמו השומר מצל את הדבר הנשמר מהפסד וכלון, מגניבה, אבידה וכו' שומרי מקרים המתבשים ובאים לכלות וליפסד את הדברים הנמצאים והשומר ישגית על הדבר לשמרו מן ההפסדים והכלונות העולה, עד שיש להאליף כי קיום הדבר הנשמר הוא רק ע"י השומר, כן הכח הרוחני שבאדם המגין על ניקי תקות הגאולה שלא יתעמעמו בלב היהודי עושר רק ע"ג מתקיימים עצלו כל יסודי האמונה והדת, אבן שיש לקרוא אותו בשם "שומר", ואחרי כי הכח האלייר והמדמה הוא הוא המגין על דת הוא בלבד יש לקרוא בשם "שומר". וגם יש עוד הטקפה אחת הנמצאת מקום לקרוא לכח הזה

לקמן (סנהדרין דף לב"ז) להרב

(על המעלה והמדרגה) בשם "שומר" כי יש לדעת כי "שמירה" מורה גם על ענין תכלית והמרתה, כי האדם שמחבה על אודה דבר הלזו יש להמליף, שישמר בלבו הדבר המחבה, כי בלי זה שיחבה ויתרון אלוו הלזו לזו יסיח דעתו מענין ושמור אות הענין הזה בלבו, ואפ"ג אובן דעל כל דבר המקבה יש להמליף בהלזו משתמר בלב המקבה וכאו שהמקבה שומר אות הענין הזה בכל מיני ההשתמרות". ---- ה') "והנה אום נחבור באמצע חברי הכתות הנפטיים הפוצרים לתבק אות לה הי הלבי והנתנים לו כח לשאות ולסבול אות על חיי שער ונאוב גם על סדר פעלותהם נכאה, כי מתחלה פעלת הזמונה להבדיל אות כח המעיר והמדמה מהגאולה באופן שיעיר אות הגאולה השמדה כאו דבר מעיאותיי והוויי, שא"ג מתחבק בקבלו הרעון לשמירת הנהבות וא"ל הרעון הזה מתמרר בו כח הרות לשאות ולסבול. כי בנמצר להסבלות יש להתמש בכח הרות וכפי מדק חוזק פעלת הרות כן יגדל כח סבלנותו, ומדק חוזק פעלת הרות והרעון הוא כפי מדק הכח המעיר והמדמה. ומתה אובן, כי מה שיהה על לה הי הלבי להתמונן על רוב גדלו ולשבוק מרי שאו לפני ה' שיחיש גאולתו ובדות נפשו כי כבר כשל כח הסבל, יש לו מתחלה להבדיל כי לה הלזו לזו מלבד רבוין הזמונה בהגאולה שיהי' מקום לומר שמגאות לה לזו היה בכאו לעייבה בעדור נכון ובהיר, ורק שבזמנת הלזו מזמנין בלב שלם בהגאולה ויש לו כח לעייבה בעדור בהיר כלה מדק בכבי לאחר מ"

לפסן (סנהדרין דף צ"ג ע"ו) לרחב

מה זות הרות, ובכ"ג מעדו קרסוליו בי הלכות והתלאות גמלו עליו, כי
כל אדם שלו יקבים לומר כן אין לו מקום להתאונן אחרי שמרגיש אומרו לו
שלא לו להתפלק באומות העולה ולשיירה לנגד עינו בכדי שיתעורר בקרבו
רוח גדול ותפקן שע"ל יהי' בכחו לשאת ולסבול ואז"כ אינק יוכל להתאונן
כל אדם שלו עשה כפי שעלה. והוא מאש כאו שהרופאו יצוה להגיש שיחוש
אינה בריא בלבו לעשות לו אינה תרופה מסאים יקרעים ויגהר לו על סדר
העשי' והשתי', ואם בכ"ג לא נתרפאו, אזי כשיבאו להודיע להרופאו
כי התרופה לא הועילה למחלת ש לו להודיע לו מרגש כי עשה הכל כפי
שלגילהו ולא התסיר דבר ובדקדוק גדול שמר כל פרטי ואופני העשי'
והשתי' ובכ"ג לא נתרפאו, כי אם לא יקבים להודיע כ"ג להרופאו
ישיב לו כי הדבר התעלות היה בזון ספק אלא שלא בקבל כ"ב בהכנת
הסאים ובאופני עשיתם ושתיתם. ולגאות כשרלה ר' יוחנן הרבות פה,
בהמקרבות הזולה מרים אינק שיהי' עתים שבני ישרבול ולא לעשות
את על הגלות ויתאוננו על מצבם המר בגלותם, הקבים לומר כי „מלאוק
הממונה על הרוחות דומה שמו" גם הם ודאים כי לעורר הרוחות
שיפעלו עליהם להקל מעליהם מכאובם הוא רק ע"י כח המלביר והמדמה, ובאמת
נתעוררו כל הרוחות, כי הם חשבו כי כמה שיש בכח הרמות לפעול פעלו
שמצ"ו „נתקבלו כל הרוחות אצל דומה" כי כמה שיש בכח הרוחות לפעול ע"י

לשון (סנהדרין דף צ"ב ע"ב) רבה

התעוררותם מכח האשור והגזירה פעלו ובולם נתקבלו ובאון להרעות כי אלהו תובתם ונתעוררו לקול פקודת כח האשור והגזירה; וגולם בכ"ג לא עלה כח להקל מבולבם ושב יתלבו כי כל הברותות שבעולם קשרי כח הוה לעולם בפני מבולבים ונסורים כולה, ונשאו לו לכח האשור והגזירה "שומר" הלא קבלת עליק פקודת שומר לשמור הנקלה ולהשריש בלב ושרשו שרשי אמתת הגאולה ושיחבבה ויתנו יד עת קץ להקל ע"ד מבולבין אומר "מה מלילה" מה יכול להיות הקץ והסוף מלילה מר ונמהר כדה ההולך ומתעורר בזמן קץ הלא כבר נגזרנו נשא, ולשון התעוור בטם "שומר" ע"ד שפעלתק חזקה על הברותות הסרים למשמעתק, שע"ד ימלאו נחת לנפשם ולא יכבד להם לשות כל עול ותלאה, הרי לפנינק כי הברותות אומנם נתעוררו ופעלו פעולתם ובכ"ג לא השקיטו האיתם הלב, ולבאות תן תדבה כי הנק קצר כח להעלות מעור ותרופה לימון להבנו [ובזה השאלה בכפלות לחזקה יותר כנגד מדתי המלילה] ע"ד יצויר לנו הנביאו כי הכח הזה ישיב להם כי שלא בלבדק יתאוננו עליו ולולא מלאו חובתם כפי שהוטל עליהם כי אוד לא היו מרגישים המבולבים כ"כ, כי באמת רק כח בו לעורר הרוח לשות ולסבול עוד מבולבים הותר גדולים, ועד"ז "אומר שומר" לא אלי תשוב תלונתכם כי אומנם יש בכתי להביאו את היהודי למדרגה גו שיצויר ויאמר "אותו בקר" כי ראוה לעצב אינו אור הגאולה ובבר האור בקרה של הגאולה, אם אומנם אשר "ומם לילה" כי החשק, הגלות

לשון (סנהדרין כף לד' ע"ב) מרבה

יבשה אדם ערוף, בכ"ג בכח לגורו החדק הבאו לו אמונתו לשוננו מסתפק בנה כלל, ש"לו לעוררה מאד כאן שהיו כבר לנגד עינינו ואנו לא יכבד לו כ"כ לשאות התלאות בדעתנו כי אדם מעט ונגיר לאחוז חפץ מטרתו, ואום הם מתאוננים הלא אולת כי לא הגיעו אדם אות הכת המלייר כנכרל, "אום תבאון בעו" אום תרצו להרבות בשאלות והקשות על דבר דחיקת הקץ, אלתי "שובו אותיו" תשובו אדם הפעם אל כת הצור אבוכם מחוללכם, היינו שתבריאו לעורר אות עינן הגאולה בצור הנותר בהיר ואו אנו תקבתו לבדת כי רב כת בצור הגאולה לאחוק כל רשעי אלבה ינגון.

ולפ"ד היסוד העקרי של כל המחגה הנה הנו, להראות כי גם בעת אשר ענה הרת אלבה ינגון תענן אות שאי תיהכם ובהיהם תבפינה אנו מאות תשי' כי יתשבו אשר לשאון יתגרו שאריה כתם לשאות ולסבול, אחרי אשר כבר נאון לשאות ובשל כת הסבל, יבאו כי כל אלה הם מחגות שאון ומבמים כי באמת סבת לאותם וקלקר כתם לשאות ולסבול הנו רק תפיון פעולת צור הגאולה, ואולם אום יתנו להבם להתחדק באמונת הגאולה עד שיהי' בידם לעורר אות הגאולה בצור בהיר אנו לא יכבד להם לשאת ולסבול". —

(המאמר)

לקמן (סנהדרין דף נ"ו ע"ב) ברכה

תנו רבנן: שבע מדות נקטלו בני נח: דינין, וברכת השם, ועבודה זרה, וגילוי עריות, ושפיכות דמים, וגזל, ואבר מן החי, ר' חנינא אומר: אף על הדם, רבי חייא בר אשי אומר: אף על הסירוס, ר' שמעון אומר: אף על הכישוף, רבי יוסי אומר: כל האומר הפרשת מחלף בן נח מלהבר עליו, לא ימלאו בקר מעבירי בנו וגו' כי תועבת ה' כל עשה אלה ובגלל התועבות האלה' וגו' ולא עוד אלא הכתוב אוסר אם כן הנהיר. ר"ג אומר: אף על הפלאים. מותרין בני נח ללבוש פלאים ולגדור פלאים ואינן אסורין אלא בהרבעה בהמה והרכבת אילן. —

כתב על זה הרב התכת מהר"ר נפתלי הרץ וונגל בפירושו "רוח חן" על ספר "תבואת שלמה" (פרשה ט"ו) וזה לשונו בקיצור: --"כל בני נח אינן חייבין רק בלא מצות הללו ופרטיהן לפי שכולם שקולות בדעת האדם, כי אי שאינן אוסר לדין ואוסר מחמת נפשו, כשלשלה על המצות הללו יקל שלא לקבלם, אבל נשראל מלבד שהם חונכים בשולן, וקבלו עליהם תקיים ומשפטים בנבואה שאין בדעתו של אדם מכרעתן וכאו שמבאר. ותחלה נבאר בקצרה שבדר המצות כאו שבאו בשפטי סנהדרין, להבינם שהם כולם מצות מבדעתי, בתנאיו שבדר מצות נקטלו בני נח: דינין וכו'. וכל הענינים בדעתו של אדם מכרעתן. דינין לתת שופטים ושוטרים בעתת של אדם מכרעתן, כי אי אפשר שיתהבר הקבלת הענינים מבלעדי דין. וזה אחד מהבדרים שלאו העולם קיים. ברכת השם הטו אין גדול בשקול בדעת האדם, כי השם יושב הכל ומקיים הכל, וחלולה לבקל בכבודו ולברכו. ועבודה זרה אסרה להתחוש בעבודת הכל ולבקל אחד מן הנברואים לאלוה, אין תועבה גדולה היאנה,

לשון (סנהדרין דף נ"ו ע"ב) ליחיד

וכמו שהאורבנו לבאר זה, ואולם גם השתנף כבר אמרנו שהן פטורים. ותניו בברייתא
לו הלשון לפרש זה כי פשוט הוא. גלוי ידוע גם בהן פרטים אסורים מדרך הדעת,
כמו אותה אוש ובנותיו, ואולם שהן תקנת פטורים שהיה כמבואר בגמרא. גלגל
הדעת מנגדו. ואוקר מן הדתי גם זה נגד דעת בעלים וחנינתו, כי לדעת גדול
לבעל חי לחתוך מנו אברים בעודו חי, תשמש תגלה ותאמר ומ"ב תאוכל בשרה,
והמלה הנו מפורשת בתורה באמרו אוק בשר בנפשו דמו לא תאכלו (בראשית ט'),
וכ' תנינו סובר שגם הבשר אסור מלבד הדעת שהרי נפשו של אדם קשה בו, וכמו
שאמרו "ומה דם שנפשו של אדם קשה בו" וכו' "גדל ומרות שנפשו של אדם מתמצה"
וכו', וכ' חזקיו סובר שגם הסורס אסור מלבד הדעת, לפי שקריאו כל הבא"
להפרות ולהרבות, ואין ראוי לשנות חקות הטבע, וכ' שמעון סובר שגם הכשפים
יאסור בעלים מדעתם, לפי שגם בהן נתנו סדרי המשים מתבונתם, ואין ראוי
לשנות מעשה התבונה מתבונה לתבונה אחרת, והביאו כ' יוסי ראיה מן התורה
שבתוב שנעשו האומריים על הכשפים, ולא ענש הכתוב אלא אם כן הגהיר, ולאוסיפו
אדר"ל קשתי, בלאו בלבד כשפים בעבירות פלאו של מעשה אסורין בלבד הדעת,
ומטעמא דאמרן, אלא שגולו כל מעשים שיעשה האדם שאין להם יסוד בטבעי הדברים,
כמו אירון ומנחש וכל האמור בפרשה, ועוד שאנו מעשה הקסמים במעשהו גם אסור
מלבד הדעת, וטעמא דאסתבריא הוא, וכ' אליעזר סובר שגם הבלאומים מעשה שתעשהו
דעת בעלים, כי הוצר לה' יצר כל דבר לאונו, הן בלאומים הן בבע"ח, וכמבואר במעשה בראשית,
וכלאומים תעשובות מין במין, ומומנים לא יצמח זה רק בהתבשרות מהמה מין בלאונו אינו, לפי שכפי

לקמן (סנהדרין דף נ"ט) רחב

הטבעי כל מין ידבק במינו, וכן הרכבת האילנות מין בשאינו מינו, שמצאו אותה פרי למינו, אומנם אין ענין זה נוהג בבעלי בגדים, כי הוא מלאכת מעשה אורג ורוקם, ואם לי אמר הן מחודרים או מפורדים, וכמו שאמרו "כל שהבעלים שקן לאותות העולם מונין אחר שריגול עליהן, וכן אינו נוהג בבעלי דרעים, לגרוע חטה ושעורה בפלמיה, שאין זה מנגד לטבעי הדברים, כי אם מקום, מקום שיפול גרעין החטה ילמח בעול חטים, ומקום שיפול השעורה שם יהיו בעול שעורים, ומהיות טעמו מופלג אלמעה ואמר מותרין בני נח ללבוש כלאים ולגרוע כלאים, ואוונן אסורין אלא בהרכבת בהמה והרכבת אילן ומצאמו דאמרן" ע"כ. —

ועתה, אחרי אשר נבחנו לבשר כי השבר מלאות שנשאו בני נח הנן מלאות שכלות ושקלות בדעת האדם, אותו שקיר מה שהגמרא מביאה ראיה על זה מפרשת ר' יוחנן על הפסוק "ויצו ה' אלהים על האדם לאמר"; כי לכאורה קשה: מאלה אמרה "שבע מצות נשאו בני נח", וכמובן אמרה, לפי דרשת ר' יוחנן, שאדם הראשון נשואה אליהן? ואם אדם הראשון נשואה אליהן, למה זה נשאו אליהן בני נח אחר הקדם? אבל באמת, כונת הגמרא היא, להבאיר ראיה שאלה שבע המצות, הנן שכלות ומוסכמות בנפש האדם, ומודעות אותן שאותן, כאילו נשואה אדם אליהן בקרוב אפי' ה'; ודרשת ר' יוחנן על הפסוק "ויצו ה' אלהים על האדם", היא רק לאסמכתא, כדרכם "כל לנוסף דמיהם על אופני הפסוקים; ולפי ראיה ה' כי רבה רעת האדם על הארץ ומדרגת גם על המצות השכלות כמו שכל ומדות, הנופרת לשנות אליהן בקרוב, ואז מצאו אדם לותר הבצור אלו כי אם נח כמו שנאמר להלן. —

לפרק (סנהדרין דף נ"ו ע"ב) רבה

אנו הני מילי? אומר ר' יוחנן: דאמר קרא: (בראשית ב') "ויצו ה' אלהים על האדם לאמר מכל עץ הגן אכול תאכל", "ויצו" אלו הדינים, וכן הוא אומר: (שם י"ח): "כי ידעתיו למען אשר יצוה את בניו ואת ביתו אחריו" וגו'. "ה'" זו ברכת השם, וכן הוא אומר (ויקרא כ"ד): "ונוקב שם ה' מות יומת". "אלהים" זו עבודה זרה, וכן הוא אומר (שמות כ'): "לא יהיה לך אלהים אחרים על פני". "על האדם" זו שפיכת דמים, וכן הוא אומר (בראשית ט'): "שופך דם האדם". "לאמר" זו גילוי עריות, וכן הוא אומר (ויקרא י"ח): "לאמר הן ישלח איש את אשת אחיו והלכה מאחיו והיתה לאיש אחר". "מכל עץ הגן" ולא גזל. "יאכול תאכל" ולא אבר מן החי. - - -

הרב החכם המצוין מוה"ר יצחק רעקאנאטי זל בחידושיו "סנהדרין" ("הלרון" לה"פרופ" מהד שלמה ג"מ) כתב וזה לשונו: "טרם אומרם דברתם על ראשית מלכות הסנהדרין בפרט, ואבארה כאמצ רגע על ראשית מלכות שיפטי ארץ בכלל.

לפעמים תגלו נשמו אדם בני נח לתת להם שופטים בכל שדותיהם. ומן סנהדרין (נ"ו א'): שבע מצות נשמו בני נח, דינים - ארבע. ושם (שם ב'): מנין הני מילי? אומר ר' יוחנן דאמר קרא: ויצו ה' אלהים על האדם מכל עץ הגן אכול תאכל (בראשית ב') ויצו אלו הדינים וכן הוא אומר: כי ידעתיו למען אשר יצוה את בניו וגו' (שם י"ח) ארבע. ושם (שם ושם): כשם שנשמו ישראל להזהר בתי דינים בכל פלך ופלך ועל דבר ומבר כך נשמו בני נח להזהר בתי דינים בכל פלך ופלך. ארבע. ובשעה תורה להראב"ד

לקמן (סנהדרין דף נ"ח) רחבה

(בלבוש מלכים פ"ט ה"ו) על שלה דברים נשאה אדם הראשון ופו' ועל הדינין. אע"פ שכולן הן קבלה בידינו ואולה רבינו והדות נוטה להן, אבל דברי תורה יראוה שלא אולו נשאה ש"ל. נשא (אם נשא סוף הפרק): ובלבד אלוון הן על הדינין? חייבים להשיב דיינין ושופטים בכל פלק ופלק לדון בלשון אלמת ולהגהיר את הדבר ופו' ואפילו אם נתחייבו כל בעלי שבט הדינה שהרי שבט לוי והם רבון ובאו ולאו בנבדו ש"ל. ונ"ל בכ"מ ובלתי"מ. אולם דברי הראב"ם נראה איננו יכול להלוף, ובקבה לקבל, כי אדם הראשון נשאה על שלה דברים אולר הדין אמר אמם, ופי' הה הוא קבלה בידינו אולה רבינו גם הדברי נוטה לו. ובינתה קבה מאוד דקדק: אבל דברי תורה יראוה שלא אולו נשאה, הן הבריאתה ה"ל ברור תמלנה כי אם בני אם נשאו אלימו, ולאו אדם הראשון, ואבל דברי תורה לאו נבראה אוולה לפי הפשט האמת, שלא אולה נשאה. והלאה מפסוק ונלא ה' אלהים על האדם על דרך כ' נתנן ה"ל אוו על דרך ר' לוי (ישנון בר' פרשה ט"ג ובר' פרשה נ"ח חנן) הוא אולם פרשה רחוקה ואסמכתאו תלולה, ולאו על פרשה ואסמכתאו בגמרא ותבן לאומר: אבל דברי תורה יראוה. ונראה לי עוד אולר אמת פנו האומרים: אדם הראשון נשאה על שלה דברים, היאו אולם להלבר בדרך מלילה חיבה, כי שלת החובות הולב נטרו גם-שרטו בקרה לה האדם לאן הנות בראוו אולהים את הארץ, ופי' הגר יבשה מאון הקבלת לאומר: שאולר אמנן ומלאו אמרנו ונטה לק. ירן ובינן שלת החובות האלה הם שבלים, והלבל הולב בסתר לה האדם אמרו ומדברו תמיד לאולר מלותו ומקלתו. ורמ מבינים ולרנו, כי בל-אדם סרו בני האדם אל מלאת הלבל ושמעבר

לשון (סנהדרין דף נ"ו ע"ב) רש"י

הנו בעצות לקולו לא היה לבניך הי' לצות על המלאכים השכלות, אוק אני יום הלאת כל בלר את מרבו על הארץ, ומלאת השכל נוצץ, והיו לו כבן סורר ומורה אשר אינני שומע בקול אביו ובקול אמו, גמר אין דרך אומר לצוות את האדם גם על המצות השכליות, ולהיות בן, כי אם יעקור מהם צנץ נוצץ בדברים שונים. כן, בעת לא תקלה לשמעתן, כי נראה כבוד אין ונראה הענץ לא תענה אותו לאבר מהם. ולפי הנראה אפשר בדברי תורתנו לא היה בדור מורדי-אור השכל אוש ראוי להדיר על פיהו לבני האדם רלון הי' במלאת השכלות כנת אשר היה לבניך תמיד ומלאו תן בארץ הי' (בראשית א' ח' ט') ולכן נכון ולר מאוד דרש הקדוש"ת ב"ל, כי אוק בני נת נלשון (שם נת) על המצות השכלות אשר הדין אותב מהם, ולא אדם הראשון, וודאור לנה גם כתב מבואר בתורה, כי נת נלשון על שלש מצות מהן אמר מן החי, לפוכות דמים, ודינים. אומ"ב בפסוק: אוק בלר בנפש דמו לא תאכלו (שם ט' ד'). לא"ב בפסוק: ואוק את דמכם לנפשותיכם אדרוש (שם ושם ה'). דינים בפסוק: שופך דם האדם בהאדם דמו ושפך (שם ושם ו') ובאדם כ"ל שם האדם שופכו במשפט אותן כאשר תבנם אוזנקלוס: על מאמר דינים. ושלש אלה הן בנין אב לשאר המצות השכלות. — עכ"ל.

ועי' מ"ל בספרו "סנהדרין" דף 15-16 שם. —

לקמן (סנהדרין דף נ"ז ע"ב) תהה

תנו רבנן שבע אלות נלטוו בני נח כו' מנה"מ? יומר
ר' יוחנן דאומר קריו (בראשית ה'): "ויקרא ה' אלהים אל האדם
לאומר מכל עץ הגן אוכל תאכל" "ויקרא" אלו הדינין ובן הוא
אומר וכו' "ה'" זו ברכת השם וכו' "אלהים" זו עבודה"ז ובן
הוא אומר וכו' "אל האדם" זו שפיכת דמים ובן הוא אומר "שופך
דם האדם" עד לאומר זו גילוי עריות וכו' "מכל עץ הגן" ולא גדל
"אוכל תאכל" ולא אומר מן הבתי וכו'.

(פ"ו "שרש יעקב" דרוש "על הבריאה)

לקמן (סנהדרין בלא "ו שו"ו) ברכה

תנו רבנן: שבע מצוות נצטוו בני נח כו'. מנה"מ? אומר ר' יוחנן דאמר קרא (בראשית ב): "ויצו ה' אלהים על האדם לאמר מכל עץ הגן אוכל תאכל" "ויצו" אלו הדינין וכו'.

להבין את המאמר הנתמה הזה ראוי לנכון להביאו פה בדברי הרב ר' שאול יעקב רבינוביץ ז"ל רב דק"ק לובלין (באינגליב) בספרו "שרש יעקב" (דרוש "על הבריאה") ותוכן דבריו בקיצור הוא: כי לא תקלות יצאו לו לאדם שיאכלו מעץ הדעת:... "ראשית כל פרי נתעכר בו בחי' הבחירה. יום אומנם גם קודם שאוכל אדם מעץ הדעת היתה לו תאוה כשקדמה הכתוב: "ותרא האשה כי טוב העץ למאכל וכי תאוה הוא לעינים ונחמד העץ להשכיל ותקח מפריו ותאכל ותתן גם לאישה עמה ויאכל" וכדון שבהתינה כי טוב העץ למאכל ותאוה הוא לעינים הרי בשר שהיתה לה תאוה גם קודם שאכלה, אולם שתאות האדם ושתמיד אף היתה מונבלה כמו אשכל בשר"ת כי גם לבהמי חיים יש תאוה לאכילה ושתיה ותאות המין ושאר תאוות, אבל תאותם היו באמצע מונבלה, הכרחית לשמירת קיומם ולקיום המין. ואנשים ימלאו הארץ אות שפקו לזו ותאוה עוד. וכן היה האדם מתחלת ילדותו. ואולם שיאכל מעץ הדעת... "הרגשת והתחבר אותו לאוכל הרגש של אהבת הערבה והנעים, הטוב והיפה, עד שתאר אותריהם ומהרהר בם,

(ס"ל "ישרש ידקה" בכולל "אל הבית")

לשון (סנהדרין פל"ז ע"ז) לרבי

ומתקשר בהם נפשו, ונפש האדם נעלמה אינם למקור הרהורים של חמדת ותאוות בשרים שהאיר לבלן הוא "גילוי ערוות". ויתר עם זה כגון הבושה עד שיבעל, ואומר, הרגישו כי ערומים הם. ואם אולם אובה"כ נלעד כמנו של הקב"ה, היתה הנטיה אל התאוות "רק בכח" כי נלכו הטוב ורות מבינתם הטהורה למבוהל למשל ברותו ולבבוש אות נלכו ולעלור בעד האדם תאוותיו, הנה בין הבורות הבאים נתנו מסלות לשפך תאוותיהם ונפלטו כל נבר ונשלל כל מה שלבם חפץ, הפתיחת אות דרכם וטמאום אות עלמם בתבל ונאה. --- "התקלב הפשנה שנלעוה לו להאדם ע"י אוכלו מעץ הדעת הוא התאוות "הבנין והרכוש", והמסובה מזה עברת לפיכת דמים בתור זוב, ונתר העברות שבין אדם לחברו כמו גנב אונאה וכדומה בתור תולדות. כאומר, היה האדם עפ"י טבע נלעבתו אוכל מן הפקר והמוכן אות פרי העץ ומשבעת ורק בשאו כמו חות האוכל ומעלם בשמים, אבל כאשר הגיע לאכול מעץ הדעת... "נעשה נקוק לעבודה ונגיעה רבה בכדי להכין אות מאוכלו ומשתהו, ע"י רגש הבושה והתאוה שנתעורר אצלו לרגלי אכילת עץ הדעת נקקק לבגדים לכסות ערומיו, ואל כל זה בכושה עבודה רבה וכמו שאומרו (בכתוב נ"ח) --- "בזעת אפיך תאכל לחם הראשון עד שמשוב אל האדמה

(מ"ר יצחק ברוך "על הדעת")

לשון (סנהדרין פ"ו ע"ו) לרבה

רבי רבה יגיעות יגע אדה"ר עד שמצאו בגד לבוש, גדנ לבן ונפל זוהר וארגן ואח"כ מצאו בגד לבוש ורבי". הדבר הזה הביאו את הארגעים לידי התנצלות ושפיכת דמים, הארגעים נפלגו לשני מינים: לעובדים ולתומכים, אלה מצה יגעו ועמלו, ויעבדו את האדמה ויצרעו את הרוחה ואת השעורה והכסמת ובדומה. ויהי להם לאוכלה, ומעבר הפשתן עשו להם בגדים. ואלה מצה בקשו רק את ההנאה והתענוגים ומאסו בכל מלאכה, ויהיו לבעלי כרוע לקחת להם מן המוכן, ולעשות יגיע כפיים, ואז קמה מלחמה בין שני מיני הארגעים ההם, ארגעי האדמה, בעלי מלאכה ועבודה התקוממו נגד העובדים ושינו בכל תוקף על רכושם, והאחרונים התאמצו לקחת בחזקה מכל הבאו בידם, ומגבר המלחמה, והיו לשפך דם, ונפלו חללים העובדים אז העובדים. --- "אלף ע"ז אבדות עלת הדעת באו האדם לכלל תאוה, ומצה אל הלאיפה לרכוש וקנין. והתאוות מצה - כל מיני תאוות רעות להאוב לכלן - גלוי ערוות, וכל מיני רעות שבין אדם לחבירו, להאוב לכלן - שפיכת דמים. שני הערגות התאחדים הולה: ג"ע ושל"ב מלבד אחריהם באולם התחתות את הערגן התאחר השלישי - ע"ר. כי אם נקל לנו להבין שבני אדם הקדמונים הביטו אל השמש והירח והכוכבים בגלל תועלתם ויפי ההרים ונהרם כבר נמצאים נאים ורוממים*)

*) בארה פלף המאמר

(מ"ר יצחק ברוך "שיחות הבית")

לשון (סנהדרין פ"ו ע"ו) לרבה

אובל יקלו לבית עונק התעורר בקרבם הרעיון הנבזה להתחרות
לגבי השאים אלה לעבדם, להקריב להם קרבנות ולהסיק נסכים?
בכלל אינה יתס אליהו בינם ובין לבוא השאים עד אשר יתובן כי הנמצאים
המאונרים האלה ינטיבן עתהם אומ יביאון להם קרבנות וירצו להם אומ
ינעצ מתת להם את לתם חקם, אבל יש לשער כי מלחמות הענלים
עה בנה, גבורותהם ולגמנותהם הביאום ליבי מתשבה בגות, המה
בשון כי בגבור אוש אחב אל ראהו ויאמר להבהו נפש אוו לשבב מאנו
את עלתם, את יגיד כבוד ורכושו, מכניע המנלה את עצמו לפני
הגבור המנלבתו, מתלה פנוו ומרשבו במנהה ומשכר, למען ירפ מאנו לבלי
הכות נפש, אוו למען ישיב לו את גדלו ועשקו, אוו יש שהוא מקבל את
הגבור לאבדון ולמושל עלינו, משתחה לו ומתרפס לפנוו ומשבח את עבודתו
ובשכר זה ינין עלינו לבל תגיד לו ראה מאורבים ושובבים אותרים,
את הבמינון הנה אליהו בשאי הענלים גם בלבוו השאים ובכחות הטבע,
המה הבינו אול השאל והנה הוא מפיל אור נעים ותם לבת ומשביע
את נפש הרעבם ענג ונעימות אובל יתב עם זה הוא גם לזה ט
באש נרחה, שולח חלבי דשם ומגיר את הרעבם, ויש גם שהוא
מגיקו ומאיתו. ומביט הוא הרעבם והנה השאים מתבסים בענינים
המרוקים מעליהם בשאי הרבה ומרוים את פני הרעבה, הרחק תתן

(מ"ר "ישרש יעקב" דרוש "על הדעת")

לפסן (סנהדרין פל"ו ח"ו) לרהב

את גבולה, והאדם ופל הדי על פני האדמה נשתו אות מטר השמים ונשברו אות לשמים, אבל אותם השמים וחותם הערנים, אזו המבוים עלמם נש שהם מתבקדים ומתאלאים אינה, ושלחים רעמים וברקים לפנות באדם ובבהמה ובחיה, להמם ולאבדם, וחרב הזו האדם מקול הברקים ומאבדה הבצק, מגלת הסדר ורעש הים, ונפשו נבהלה מאוד ופחד. וחוללם לאו עם האדם לבד נש להם לבאו השמים ובתות הטבע עסק להרע לו אזו להטיב, אולאו שמלאו לו האדם בדמונו מלחמות תמיפות אולם האותנים נלפם בינם לבין עצמם. --- "באותה, אול כל אולר נפנה האדם הטבעי הזו רואה מלחמות בין כחות אותנים וחלנים אופנרים והזו יראו מפנהם ומעדינם אותם ונותן להם כבוד אולהים. אות הנסוד לכל הדמונות והתעתועים האולה לתת כבוד אולהים למעדכת השמים לבת לו האדם הטבעי מלחמות האונטים זה בזה, כי כשם שהאונטים מתאוהבים ומתנגדים זה עם זה בשבול תנוות ותמדות, ושאונות להשגת הרכוש והקנינים והמשלה, כן הם מטרותיהם של לבאו השמים במלחמותיהם אולה עם אולה, --- "והברת שמהלק מתשבותיהם של האונטים הטבעיים הקדמונים התקתת באולפן כזה, מתלה מלאו להם בלבאו השמים ובשאר כחות הטבע אותם הכחות והתפונות לראות בהאונטים העתקים והגבורים ואותרי שהם גבוהים

לשון (סנהדרין דף נ"ו ע"ב) לרבה

ורואים על בני אדם במקום ועולים עליהם בכח ובלבי לכן קבלו אותם לאלהים וישתחוים ויכרעו מפניהם, הדמיונות הנולד אות הארעים אל דמיונות אחרים - מפני מה אנשים נבערים הם גבורים ועקבים ורחב האנשים הם חלשים, מפני מה מלכיהם אנשים נבערים בעולם ובגבורה בחכמה אבל בינוני ובשאר מעלות שכם יתר על אחרים, אבן נאות כי אם שהרשעים הם בניהם של לבאן הטמים, הטמא והיכת והרוכבים ומושפעים מהם, ואם הנמלאים הגבורים והמפחדים הם לפי דמיונם - אלהים אבל אלים, הנה האנשים המלכים בכחם וגבורתם, בינים אבל בשאר מעלות המה בני אלהים, אבל אולים מלכים. ואחרי שהאנשים הגבורים משפעים מהאולים מבלי לחן תבונה גם החות המעיקות והטרפות משפעות מהם, ומה המה כל המון האסונות והפגעים הבאים על האדם אם לחן מעשי האולים הרעים השלחים בו בסתר אות תכי נראים לעמן הנקם בו, והטובות המגיעות לו הנה מעשי האולים הטובים התפלים בטובתו. כבה ברחו לו האדם הקבאמנו בדמיונו אולם מלחן של אולים ותכי אולים באלי יכר ותמונה, ושומעי נאה ורצה ונקם כמהו. ותחת מה שהקב"ה ברחו אות האדם בצלמו, בצלם אלהים, ויחונן אותם דעת ותבונה, להבין ולהשכיל ולהפיר אות בוראו ואת עולמו הנפלא, ושיעשה הדמות לו יתי וללכת בדרכיו - מה אנו רחום ועל אמת רחום,

(מ"ר "שרש יעקב" פרוש "אור הדעת")

לשון (סנהדרין קל"ו ע"ב) לרבי

מה יוצר חנון עשה אותה חנון וכו' הנה ברור לו האדם הקיום בדמיונו בלבד האדם- אות אלהים, אות אולדו דמיונו ותערבותו, ומהקרי לבו תעה לו אות אולדו בעלי תאוות שפלות ונבזות, שופכי דם ותועבי רשע, ונקרבה להם קרבנות אדם ויחודם אותם בעיוף ותענוגים, ושתבל לתקות אותם ולהבאות להם. עפ"י מה שאומרנו נובן לנו מה שאומרו תנ"ל (סנהדרין נ"ו) על הכתוב "ונשו ב' אלהים על האדם לאומר מכל עץ הגן אכל תאכל" ונשו אולו הדינין, וכן הוא אומר וכו' ב' נו בדמות השם וכו' אלהים גו. ארו"מ. וכן הוא אומר וכו' על האדם גו שמירת דמים, וכן הוא אומר שופך דם האדם וגו' לאומר גו גלוי ערות וכו' מכל עץ הגן ולא נגל, אכל תאכל ולא אכר מן החי וכו'. והאומר הנה תמוה. כי אם אומנם כנגדים הם תנ"ל לפרוש פרשות מפסוקים בדרך אסמכתא, אבל בכל מקום לפתות עיקר הענין הנפרש אים בהלכה ואים בהגדה יש לו יסוד בכתוב אוו בקבלה ורק הנבטים נפרשים בדרך אסמכתא ורמז לנפרון בעלמא. ואולם הכוונה בענין עץ הדעת אוון שום רמז בכתוב לשבר מצוות בני נח רק דמיון תבות במקומות מקצרים פה ושם, אבל לפי מה שאומרנו נובן היטב שבאמת עץ הדעת הוא היסוד לדעת הטבעית המאירות הזולה. התמוה שהתאחרה לרגלי זה אוכל האדם ומשתמש, — ומצו השאיפה לרפוש וקנין הביאו אות

(ס"ר "שרש יעקב" | ברוש "על הדעת")

לשון (סנהדרין פ"ז ע"ו) להרב

האודם לעבור על ע"ז ג"ע ושד"ם בתור אבות ויתר העברות בתור תולדות, על סוף ע"ז יתלה ברעת הטעם. על סוף ג"ע - יובר מן הפתי (שסיבתה היא תאוה ובולמוס של רעתנות ועוללות עם כל בניה, ופרידות מסוף ש"ד) ועל סוף ש"ד - בגל ובינון. ואותרים בברייתא שם מוסיפים עוד דברים כמו על דם מן הפתי וזוו הסירוס וזוו הכישוף וכל אלה הם תולדות אבות של הדברי מלות הסוגים הראשונים שתשבנו, ונמצאו שבעשר שהה ד' על האדם לבלי לעבור מפני הדברי נהו שלוי ואנהרה שלא לעבור על העברות המאורות האלה, ובגל סמכו את הדבר בדרק אסמכתא ע"ז דמיון הכתובים בפרשת בל"ע.

---

*) הערה. (שייך לעמ' בד 3)

עם אין ספק כי שעם המושג אלהות הגיע להם לאבדי האלילים מקור טהור ע"י אדם הראשון ונשר כפיו של הקב"ה שהפיר את בריאו העולם ונדע אותו אלהו שעושל הדברים נשתבש המושג הנעלה הזה באופן מחתם נשאי לראות את האלהות בשבאו השמים.

(שם)

האוהב את עצמו לדעת אין לו חלק לעולם הבא.

הפשט הפשוט ידוע, לדעת הרב המחבר בעל „קצות השולחן" בפירושו

על עצמות, המאמר הזה הוא רק מרגלא בפומא דאינשי, ולא נמצא סמוך לזה בשום מקום;

כי זה לשונו בקיצור (סנהדרין פרק חלק עשה זו אות ג'): „...ואפשר עוד, בלהבין אין

לו לאותיות של ה', מדהמית את עצמו; ובמרגלא בפומא דאינשי דהאוהב

את לדעת אין לו חלק לה' וכו'. ואז ה' לא מצאנו סמוך לזה בשום מקום.

רק הבינו בלתי שאינם כאן כתב שמצאו כן בתוספתא בשאלתא, ולא מצאתי כן

עם הפ' שמדבר מאוהב את, עולם בחדושי מהר"ם כתובות (ב קנ"ב) בהגה כתבם,

שהפעל אי"ת לאות מבלי היה באותבתא דרבו, ובמ"ק אומרה שמעון לה'; כתב

הגאון ז"ל, שחז"ל אומרו על הכתוב „והיו עיניך על עלמתם" זה האוהב את

לדעת שאין לו חלק לעולם הבא. ע"ש. עכ"ל. — ועיין ג"כ בספר „נתיב אברהם"

מהרב ר' אברהם שרשעווסקי. — עולם לתמהות האעיינים הישרים, ראיתי לטוב

ונכון להביאו פה ראיתי יפה אותה הגיון מאד, שמצאתי כתוב ע"ז בספר „לב רגש"

מהרב ר' שמואל הורוויץ (מאמר ג' „הסבלנות" דף 59) וזה לשונו:

„... וזה לו כבר ראיתי בגלגול „האוביץ" מה שהרגיש חסם אחד במאמרם „כל

האוהב עצמו לדעת אין לו חלק לעולם הבא" כלומר שהתמים חברו בתוך

עצמו של האוהב עצמו לדעת, שאין לו חלק בעולם הבא, רק שהוא חי עם הזה,

לכן כשהזה מאמר אין לו סבלנות לחכות על זמן הנאת טוב, ויעזה קל לחיות כבני לעוה מאמל הזה". עכ"ל.

(המחבר)

לקח (מנהגי בין הזמנים) לרבי

ואמר ר' יוחנן: אין בן דוד בא אלא בדור שכולו זכאי או בדור שכולו חייב. בדור שכולו זכאי דכתיב (ישעיה ס') "ועמך כולם צדיקים לעולם יירשו ארץ". בדור שכולו חייב דכתיב (שם נ"ט) "ויראו כי אין איש ויתאמם כי אין מפגיע". וכתיב (שם מ"ח) "למעני למעני אעשה".

פירש המהרש"א: אליבא דרבי יהושע דאם ישראל ישבו תשובה מעולין ואם לאו הקב"ה מעביר להם מלך כהמן ומוכרחו לעשות תשובה ונגאלין בה. ואולי כונת המאמר: כי גם דור שכולו חייב הצדק מעלינו בהכרחיו את עול התורה, לא יעבה אות הגאולה, בדור חנף ולבוז, המתכסה באמה הסיבות ותוכו שקר תבאית ורשע.

(ס' "מלכות הגאולים" – מלכות ר' יוחנן – דף 88 מאת הרב ר' חיים ולנתק ברינל)

לך לך (סנהדרין דף כ"ו ע"ב)

אומר ר' יצחק בשעה שנטלו שלמה את בת פרעה ירד גבריאל ונעץ קנה בים והעלה טיט ועליו נבנה כרך גדול שברומי.
ואומר ר' יצחק מפני מה לא נתגלו סודות תורה? שהרי שתי מקראות נתגלו סודן ונבלע בהן גדול העולם. כתוב (דברים י"ג): "לא יבבה לו עוד" ואומר שלמה אני ארבה ולא אסור, וכתיב (מלכים א' י"ז): "ויהי לעת בקנות שלמה עוד היטו את לבבו". וכתוב (דברים י"ז): "ולא ירבה לו סוסים" ואומר שלמה אני ארבה ולא אסיב, וכתיב (מ"א י"ז): "ותעלה מרכבה ממצרים בשש מאות".

"לבסוף שני המאמרים האלו ענין אחד הם והשני מפרש ומבאר את הראשון. ובן עזאי אומרים (סוטה כ"ב ע"ב ובב"ר פכ"ב) נעשו שלש אדם מתגבר עליו, היום אומר לו עשה כך ולמחר עשה כך וכו' בתחלה דומה לחוט ולבסוף כעבות עגלה. הנה כי כן המלך שלמה שאומר: אחטאה והיום רחוקה ממני, בקחתו את בת פרעה לאשה אשר לא שלה ה', בטח בחכמתו כי לא יוסיף לפעול און, ואומר בלבו: לא יבדרש אלקים לחטיאתו ולא יתאוה לו עון כי קטן היא! ולא ידע כי כאשר החל לסור מן המעלה לא יוכל עוד להתעקש בתומו ולבבו לא יעמוד באמונתו ונעד ינוד כאשר

משל (סנהדרין דף כ"ו ע"ב) לרבה

יעב הקנה בארץ, והמלאכה הנאות תחת ידיו כי יצרו הליצנו
לעשות במלאכה בהמשכו אחרי עשיו בחבלי אהבה וחשוקי-חשק ובמקות
אמלה הפביד שלו עבדיט. וזה המבוון שירד לבריאל (בני לשלמה
שהתפיר לאמר: לבור-אל אני, ויש לאל ידי לעשות ברואי עם לכבוש את
תאות עשים! כדרשתם ז"ל אל הפ' לאמר: אותיאל ואוכל-) ובתחלה נעלם
קנה בארץ (הלאו מלאך היא, וכן היה בעיניו אין קל קחתו בת פרעה אל
עשו לו לאשה כי בטח שירבה ולא יסור) ולאוט לאוט גרשן אינו (מי
התאוה) כפש הטיט ונסתבכו סביבו (עברה גוררת עברה) ולק הלוק
ונבול ערך כי גדל ושגאו מאוד כברק הגבול שברומי. והמאומר הנה הנה
הנו כבל המון הונגדות אשר מליצה חידות להנה, תמכו רצונך מאסר השכל
לשאר מאוד בקבדי ה' ולבלתי סור ימין ושמאול אלא כאוט השרה — כי
האוט יהפוך לעבותות לא בעבדה ינתק — גם שלא נתן טעם למעות בלתי
אם נאמין באמונה שלמה כי גם בסור הטעם ההלא לא תתבטל המלאה,
כמ"ש דהע"ה: טוב טעם ודעת למדני כי במצותיך האמנתי. והארכתי
בהקדמה לספרי „נר מצוה ותורה אור" על תרי"ג מצות (כ"י) ומו"מ".

מו"ת *

(„הצופה" לה„מגיד" שנה שלישית 2 מ"ת גב 15)

---

* מרדכי ווייסמאן חיות.

אבן (סנהדרין דף מ"ה ע"ו) תרה

מאי טעמא קטלתיה לעמשא? אמר ליה: עמשא מרבה במלכות הוה, דכתיב (שמואל ב', כ'): ואמר המלך לעמשא הזעק לי את איש יהודה שלשת ימים ואל ואל עמשא להזעיק את איש יהודה ויאחר מן אמר ליה: עמשא אבין ורקין ברש. אשתכחינהו לישראל דפתח להו באסתיא, אמר: כתיב (יהושע ז'): "כל איש אשר יחרה את פיק ולא ישמע את דבריק לכל אשר תצונו ומת, יכול אפילו לדברי תורה? תלמוד לומר (שם): "רק חזק ואמץ".

כל מפרשי התלמוד הבינו את הדברים הללו כפי פשוטם ממש, כי עמשא מלא אז בברק פלא את כל האון שבט יהודה במקום אחב אשר תברו יחדיו ללמוד תורה ופתחו באסתיא תבלה, ולא רצה לבטלם מדברי תורה כי ברש אבין ורקין, לאמר, כי המוש הלומד תורה אינו מחויב לשמוע מצותם של מלך ולבטל עבורו את למודו, ואשר עד ראה עמשא, כי אין לו האלפה לברוש מאות שבט יהודה כי יעזבו את למודם ולשמוע לקולו של בוב אשר יקריאם לעזות לקרב וללחום עם שבע בן בכרי (ראה בסנהדרין מ"ה את המאמר הזה בשם רב ועם ההמפרשים).

הדבלה! כי לא שפתי מעולם אשר כבה יתאפרו מפרשי התלמוד מאוני עולם אל מבין המלות, היתכן להאמין על איש מבאלי התלמוד יהיה מי שהיה, ואה עם על זה האיש רב התובל בים התלמוד ושמו רב, שיאמרו את לבו לאמר, כי במצב מרד ובקשר כזה

לפסן (סנהדרין דף מ"ט ע"ז) לרהב

אושר ריגוז אנשי יהודה אות כל משרות מורדים באלכם העלוב אחרי אושר נמלט בעזר שינו מהרשת הנכרו אושר פרש אליו ובשלום בנו השובה לרגלינו, יצלח לפעמ פעמוים בלקיו בזותה שזה כות ההתאבה אליהם, עד שעלבו אות אלכם אל המקרה והתאספו יחד כאובשי בתי מדרש לעשות התלה במסכת חדשה (איזה מסכתות היו אז?) ונם שר לבזו ונבור חול כראשיו אושר בין בפקדת אלכו לשררם לקראת נשק, עצב אותם לפלפל בחבורים ולעשות צילנים ופרתנים לתורה, ובכל עוד אבינו ורקין להורות כי לבטל ד"ת אינם אחובים עפ"י הדין לשמוע קול אושל? הנה הנו דרך אויש אלחמה, לרוות אות ספינת הזוועה הולכת ומזרמת בים המרד והקשר, ולהרוש לפני אנשי הצבאו אובין ורקין כי המה פטורים מעבודת המלך? הלאו פקות נפש אותה שבת ובל אוסרים שבתורה, ומכש"כ פקות נפשות המלך ובב"ג ועוד כמה אולפים נפשות מישראל, בוחה בודאי אות לעוד התורה? ואם אפילו עובה להשתטות ולהשתגע ולהזומין, כי זה האיש רב, בחכם והנאור, נשתבש כ"כ לפסק בדברים שאין בהם ממש, ואושר נכאים כתובא וטלולאו, כאושר יש ויש בין אותב"י מלמנים כאולה, אושר יאמינך ברוש לבבם, כי חג"ל היו ברשנים עניים בדעת ושבים אחרי תנור וטיריים בבתי המדרש, ואושר ראו אות כל מלכי ישראל ושרי שבאותהם כבטלנים הושבים ועוסקים במו"מ של הלכה, וכל זה באו להם, אושר מתרגמים מאמרים כאו אולה עפ"י מובן הנס, ואושר לכן לאו רחוק מהם להאמין, כי האומר על בוב שהיה ושב ועוסק בתורה וידיו מלוכלכות בדם ובלכלוך ובשליאו,

לשון (סנהדרין דף מ"ט ע"ו) להרב

תשב כאן באמת, כי דוד פתח את אוראנו ונתן דרור לכל הנשים להביאו לפנו סדינים ומטלים לראות את בגן כדי להטהרן להעליהן, הלזו לכל הפחות מתנבאים אונתנו לטשוכל אותו, מנין לק כל אולה? האום רוה"ק מדבר מתוק גרונק? האום ראות כל אולה בזונה אלא סתרים פי בנו יהודה התלו שוב מסתמו תבלה? ואום רק רות הבדל הטיזוק לאומר בגאות, אוה לכל הפחות הסמק והראש והגאטריאו והנוטריקון על התבשלת הללו? האום נוכל לתשוב כי בעל האומר הנכל כמהרש"ו ז"ל לסלסל אות קבלנות הכתוב ולמשות אותן בטען החיבוב ולאומר כי מהמלות: "ויחר מן המזבח" נראה לו כי פתאו במסכתו והוא סבר מזבח? ואום כבה תשב בגאות, מבזר לו אלה לנו אות הסמק הזה בעצמו? על מה היה לו לסמוק על המהרש"ו ז"ל שיבאו בבורות האחרונים להגיב כמו אולה? ואחרי אשר הרבשתי אותכם בטשלות ובקושות, אומר לכם, כי אש"ל שאומר רבי חנינו "פנים משתקות לגנבה" ואשר רבים מקלי הדעת נפלו על המלינוה הגאות, והבינו גם מאומר כבה כפי גסותו, ומלאונים שתוק פיהם על מאומרים כאולה ונוספים גם הזה על שונאינו להרחיב פה ולשון על כל אגדות תנ"ל ולהראות כי היו בעלי הגיה ואומרו דברים שאון הנה יכול לדבר ואין האוזן יכולה לשמוע. אולם לאו כן אנכי עמדי, ראיתי כמה פעמים, כי און לאומר נאוש מלמצאו פטר דבר באומרים הותר ברים והמגיונים כמעט לידי גיחוק, וכמו כן אך כי האומר הנכחי חקרתי ודרשתי הרבה, עד שמצאתי את שאהבה נפשי, וזה הוא. לפי רוח בינתי באגדות, אשר גם הלכות המדינה, יבטאו בעלי אגדה בלשונות של אש"ל

אשר (סנהדרין דף מ"ט ע"ו) להרב

במלחמתה של תורה (כאשר דברתי בזה די באור בכמה מקומות בספרי "המעתה" חו"ל וח"ל) נקל לפני לקלוף את קליפת המשל מזה המאמר ולמצאו את תרגום הנמשל, התבת והנשאר רב כאה בהספור מכ"ק, כי עמשון לאו מלאו שליחותו של דוד ובאו בגבו מאורף יהודה, ומדוע? על מה לאו מלאו חולצים אזנן קשבת? הלאו עמבו מאוד לימינו של דוד אולר היה משבטם, ואוק לפתר פתאום התליפו דעותיהם והיה נוח להם לרשות, כי יתר השבטים מליכו עליהם מלך אמר ומרכו בדוד מלכם? מה זה ומה מה זה? אוק באומת פתאו אוד בני יהודה מסנתו תבלה בהלכות הפוליטיק, כי אחרי שמעם את דברי שבע בן בכרי אולר אמר "אין לנו חלק בדוד ולאו נחלה בבן ישי" והאו היה משבט אופרים, אחרי שהבינו מתוק דברי הויכוח שהיה בינם ובין ישראל עד היכן הדברים מגיעים, פנו איש אולר לבתיו ולאו נתלו כלל על תפלת ב"י להנגר מדוד מלכם, כי אוד רצו בסתר לבבם, כי יתר השבטים יבבלו לעצמם ויבחרו להם מלך כרצונם וחפצם, אחרי שראו עולם ברור, כי סוף סוף ינתקו השבטים על מלכות בית דוד מעליהם, באולר שהאו משבט יהודה שאון להשבט הזה שום זכות עפ"י המסורה כי יצאו מקרבו המשל של ישראל, ובאומת הזכות והמשפט לב"י לפי המסורה הקבועה, לבחור להם מלך אז מאיפרים* אז מנשה (בספרי "סוב שית שרפי קודש" אולר מבארנו בכתובים, באמאר הרביעי "שני בתי ישראל" יש בזה אריכות דברים ומליצתי בזה חדשות ונצורות) ומה גם שבט בנימין אולר לאו ישקט ולאו ינוח מלחתור תחת כסאו של דוד

לפסן (סנהדרין דף מ"ט ע"ז) לרהב

בקנאתו לעלוק שאול, ולפ"ז לא ישקטו הימ מציקתו, כל אנשי הספינה יראשו ויתלוננו, כי רק בזכות של רב החובל פתח הימ את לוזו להבליעם אל תוכו, ואחר ע"כ מתוכים המה להסירו מטבונתו ולהקימם אחר תחתיו, ואז אז תבואו הסנינה אל מחוז חפצה בשלום, ולזאת לא ראוו אנשי יהודה את הנתיצות לשמוק דם ולקרב בגרוע את הרחוקים, ולכן בבואו אליהם שאשו בפקודת המלך כי יצאוו לקרב עם אותיהם מאחר השבטים, החלו לפלפל אמו בהלכות הפוליטיק, הלו שאמתתאו אליבאו בהלכתיו, כי מלחמה כזאת אינה בשום אופן לא מלחמת חובה ולא מלחמת מצוה, כי אין השכל הישר והדת מסכימים כלל להוציאו אל הורג בניהם, ורק בעבור כי ימלוק דוד על כל שרוול, וכשאול שאשו את דבריהם הנמרצים הנאמרים בדעת מקל בפלס שכלו את הדבר, ובזה רוח הדיפלומאטי השובה אתו, נכנס לפני ולפנים בעומק ההלכה הזאת ונטה גב לדעתם ודרש באומת אוכין ורקין, כי פקודי הדת המלאים חסד ורחמים, שומרים גבולותיהם בתנאים כאלה אשר אינם נמצאים כלל אל טובת האומה, אל כשונו של איש פרטי, וכי באומת אסור להם להרבות חללים ולשפוק דמים כמים, וללחום איש את אחיו, ורב בחכמתו כזה לשאם דברים כאו אולה בפי שלמה, אוקב באו להצביק את שאשו על דבר שלא מלאו את פקודתו של אביו ולהרגות לרועה כי לא היה מורב במלכות, כי לפי שטתו לא היה אוטל החוב על בני יהודה ללחום עם ב"י אותיהם, ולפי השערתו של רב, עלה בדעת שלמה למען להרשיע את רועה על דבר שהרג את שאשו על חנם, כבו

לפסן (סנהדרין דף מ"ו ע"ב) לרבה

לעשות לו כסות עינים בבואו להרוג אות ואזב, כי לא רצה להתרחות בפני קהל ועדה כנוקם ונוטר עבורו על דבר שעשה ואזב אחרי אבדוניה, כי יראו העם אנק הוא נוגע בדבר, ואשר באמת לא ראוי כבים מאוצלי בני ישראל שם עון פלילי בזה, כי לכאורה היתה הזכות לאבדוניה להות הולך אצר ותר ואתר מלכמה, עם לא אבה שלמה לפרסם, כי דוד אביו צוהו להריב אות ואזב שאולה, הטרם הבין כי יראיב בזה אות השדים ומגדלי העם אשר יבאו, אנק ואזב השליק נפש ונעב פעם אחר פעם עבור הצלחתו של דוד והצול אותו מכל צרה? הלא בזה הבאוש שמה אות ריחו של אביו באולפן נריאו, ואשר לכן בקש שלמה תחנונ אחרת, כי ישפוט אותו משפט מות, על דבר שהרג אות עמשא שלא כדין, רק מפני שהיה לו אולם שנאה פרטית, כי שמר מאחרי הפרגוד אנק דוד הבטיחו כי יהיה לפניו שר לבאן תחתיו, כק חשב רב ברוחב דעתו. כללו של דבר אות שיטתם של אנשי יהודה על דבר סרובם מלילק ללחום עם ב"י קראו רבי בשם התמודים "פתיחת מסכת" כי פתחו אנ מסכתאו חדשה בקבול שלום ומקרו הרים דחתון זה בזה והשלו לפסק הלכה, כי אין שליחם בחוב להשליק נפשם מנגד ולבואו בשקיפין על יתר השבטים כי יקבלו שליחם שלו של דוד, בהאמרם לנפשם מי נתן לנו הרשון להשתרר על אחינו ולאמר אליהם "קבלו בשתנו"? מה איכפת לנו אם דוד ימלוק רק עלינו? ולמען להראות את הבאור האמתי של התואר "מסכת" בלשון התלמוד, אזכיר לפנינם את דברי הרב"ל ז"ל (בית יהודה ח"ב שער המאמר

לקמן (סנהדרין דף מ"ט ע"ו) מלבד

פרק ק"ב לב 227) הוא אומר, כי מסכת הוא מן "קצר האלץ מהשתרש והמסכה לרבה מהתבנס" (ישעיה כ"ח) ופירוש "מסכה" בגד שאלינו על המטה נרבע עם שאלה (ונאמר ע"ד השאלה על דבר ברור ומפרש גם לשון שאלה כנגדו) ומסכת נרבע עם הלשה, כמו הוא הלשה של מטה (סנהדרין נ"ו) והפעל מאנו "בלבב שלו ילוץ" (ברכות כ"ו) ר"ל שלא יבאר ויגלה לאחרים, ושני השמות הללו נרבעים בהרכותן העצמית (כמו שהזכרנו כי קצר האלץ והמסכה ושיין רב"ק שורש נסק) ונרבעים ג"כ בהרכותן המושלות (וכן נלהגים גם האחרונים) לכנות אינה ברור ולאמר כללי בשם הלשה (אובהאינבלונג טריוקטיוס). וכעת מובן הדבר ביתר שאת, כי רב השכל לכנות את הברור המבינו של שבט יהודה באותה שדה, בתואר "מסכת" ר"ל הלשה אובהאינבלונג טריוקטיוס, והדברים לפי דעתי מאוירים כדת, ורק מהבינו "מסכת" על כל ברור מאינה אין שיהיה, באופן לכלל דעת להבין מאומר סתום כזה המביאו את הקורא שיבוט עליו בפנים שחקות. ---

אמה אחרון שולבקאס בדל "המפתח" פה קיוב

(ס "בית אולפר הסברות" שנה שלישית לב 115 | אומר "פנים שחקות")

לפני (סנהדרין דף מ"ד ע"ז) לרבי

*) הערה.

לכאורה הדברים הללו תמוהים מנין לו שלפני המסורה הקדושה הטהרה והשלום לבני ישראל להתור להם מלך וגו אויבים וגו מנלה שהם מגרשים? אבן! תינוק לדברי מלכותו בס"לות אחיתופל" קובל שני (שנת תרפ"ז) מאמר „השומרונים" מאת ישראל בלקינב וזה לשונו בקיצור: ... „בראשונה היה המשלה לבני אופרים, והושר יהושע בן נון אשר הכניס את בני ישראל לארץ ישראל היה משבט אופרים, ולכן היה השבט הזה לארבע כל המדינה. רק הברכה בר גרזים נשלחו בנחלת שבט אופרים, הישר שכם ערי מרבגיות היתה גם היא לשבט הזה. בשנת מדי אופרים בשלה, עשב המשכן ושם היה מרכז עבודת ה' בתקופה הראשונה של בבדי יאי ישראל — בשיר שכם נעשה גם הנסיון הראשון להעלים מלך על עם ישראל — בברכת יעקב אות בנו לפני אותו רואים אנחנו כי הברכות הותר נעלות נאמרו לשני בניו ליהודה ולאפרים וקשה להחליט לאו אולם ברכה יותר טובה, אפשר רק לשער כי יהודה היה נבדל אולם אפרים ויהודה אינהבה"-ע"ל.

(המחבר)

לשון (סנהדרין דף ס"ה ע"ב) רהב

תנו רבנן: מכשף אחד האיש ואחד האשה אי"כ מה תלמוד לומר (שמות כ"ב) "מכשפה לא תחיה?" מפני שרוב נשים מצויות בכשפים.

"מפני שרוב נשים מצויות בכשפים". להבין את דבריהם אלה בדרך אושל המתקבל על הלב, ראוי לנכון להביאו פה מ"ש מלצינן זה הרב החכם מהר"ר נתנאל הכהן לוינזון (ב"השחר" שנה שניה מאמר "הנסתרות והנגלות" דף 327) וזה לשונו הקדוש: "... ואם נשים לה לקבמונות נתבונן נראה כי הנשים היו הראשונות אשר בקשר הקסם באה נפשן. האשה באורלף הקדם הושבת בהראונה (המרדים) כאסיר כלוא וכרוך בכלוב, אוק בתמרוקי הנשים, בשמן המור ובשמים, אהלה וקציעה, תשתרשר, ותסוק בשרה לאמן תהיה לריח נחוח. לבדה אשר הרבה לו נשים, אשה אחת תצרור את אחותה, תכסנה גם כעס, בקנאה את קנאתה, פן יאו תמצאו חן בעיני אישה ויתן אנה אחת אופים לרעותה הטובה מאנה – תשים כל מעינה בכשפיה ונאופיה, ותלק ותתר אחר אחד השיחים מאשה ידענה, תרבה מהר ויתן בדרך סגלה לחן, תגל פרחה לבקש מהבה, וכל אשר תאמר האורורה השואפת לכשף תתן הענה הסודרה הגאות... אי"כ בין הנשים מכשפה לא תחיה, ולזה אח"ל (פ"ב מותות) דבר הטוב בהלה, שרוב נשים כשפנות הן". עכ"ל מ"ש באחכות. —

(המחבר)

לפסוק (סנהדרין דף לד ע"ב) ליהרב

ברתניתא היה ר' מאיר אומר: מה תלמוד לומר: "על פיהם יהיה כל ריב ועל נגע" (דברים כ"א) וכי מה אתן ריבים ונגעים? אלא מקיש ריבים לנגעים, מה נגעים בולם, דכתיב: "ובולם הראות בו" (ויקרא י"ג), אף ריבים בולם; ומה נגעים שלא בסומין, דכתיב: "לכל מראה עיני הכהן" (שם), אף ריבים שלא בסומין; ומקיש נגעים לריבים, מה ריבים שלא בקרובים אף נגעים שלא בקרובים.

לכאורה אות המאמר הנפלא הזה ראוי לטוב ויפה להביאו כה ביאור מתקרי והגיוני מאוד שכתב ר"ד הרב הגאון התפא"ר ז"ל. מושל בל"ל בספרו היקר "דעת דברי חכמים" (עמ' 223-24) בדרשתו על הכתוב: "כי השחד יעור עיני חכמים ויסלף דברי צדיקים" (פרשת שופטים) וזה לשונו: "ובמדרש שם: הלכה קרובו של אדם מהו שיהיו אותב לו לשב בדינו וכו' כתב ונגשו הכהנים וכו' ועל פיהם יהיה כל ריב ועל נגע בא ורואה הקיש נגעים לריבים וריבים לנגעים מה נגעים בולם אף דינים בולם ומה ריבים פרט לקרוב אף נגעים פרט לקרוב.

פה נראה הסתכלות עמוקה על חכמינו בטבע נפש האדם.

נתבונן נא מה בין ריבים לנגעים? הנגעים המה דברים התלויים בחוץ הגשמי, אל ראוה הנגע להתבונן על מראהה ונגעיה, אות היא בלהה מן המור זון

---

*) ועי' בנדה דף נ"ז

לפסן (סנהדרין דף לג ע"ב) לרמב"ם

עמוקה, ועל הייו לבנך ואו כהה ואון בזה הסתכלות הגיונית, וגולם הריבים
המה דברים התלויים ותר באמונתי השכל וההגיון לשקול בפלס הדעת עמ"ו
הלבבק. ולפי זה תוכל ראיות הנעשים להיות גם בקרובים, כן מה
שישמרים הקרובים בעניני הריבים, הוא רק מפני שלב האדם הוא אצל
קרובו כי לבו דוה שלו ויש לירא שיטה את שכלו ותרי לבו, וגולם
בדברים התלויים בחוש הראות בהכרת הלבב והמקום, הנה אין בדבר
בזה בין קרוב לרחוק, כי בדבר התלוי בחוש הכל שוים. ואם הדין שתהיה
ראיות הנעשים אסורה רק בלילה מפני שתהרס בה הבחינה הטובה
והמדוקדקה יאן בלילה הלבבות משתנים ואינם נראים כמו שהם באמת.
וכן מלבד ההגיון הי' מהראוי שהריבים יהיו אסורים רק בקרובים, מפני
שזה דבר התלוי בלב ובשכל ויש לירא שיטה בלבו ושכלו לקרובו, אוקי
שיהיו אותרים להיות גם בלילה, מפני שאין הדברים כולם דורשים ראיה
מחשית על ידי העינים, יאן פה העיקר הוא שאיות שלמותם הטבעיות.
על פרטי הדינים, ומה לי אם כראה אותם הדין בעינו אם לאו, אולם
גדולי התכמים הולו (ר' מאיר בש"ם ורש"י בפרש) אין דעתם כן,
ובלבק. לדעתם הסובייקטיביות של האדם היו כל כך גדולה עד
אשר תבהה גם את הדין המחשית מראות נכותה לא לבד את השכל
והרגש. וכן אשכל הריבים אין עיקר הדבר רק שאיות הטבעות והשלמות
שליהם. כי על השלמה לראות את הקטלי דינים גם בעינים מחשות,

אמן (סנהדרין דף לב ע"ב) להרב

כי גם הבריאה האמתית מעלת הרבה, הדיין אשר לו עין בוחנת יפה,
הוא יכיר בצורת הפנים ובענוג השפתים, בקרירות העינים ובתנועת
הידים עם או הלבבק, הלוא אפני זה כלה שלמה, לדעת תכונו,
לדון בלי עדים והתראה לולוא שכבהו מן השמים, יען הוא תלה שדי
לו בצב שיניו כוונות חלת בעלי הדינים ומתבונן בפניהם להלציו
את הדין לאמתו, ועל כן גם הנעדים גם הריבים אמורים בקרובים
ובלולה. ובזות היו כוונת הכתוב פה, כי השופט לו התבונה אשר
עיני תכמים לשנות גם את המתש הבריאה בהעדים האמתיים ולרעות
מה שלוא נמצאו, וגם יפלא בדברי שבוקים לשנות את משפטי השכל וההגיון,
כי נבל כתה של הסובייקטיבית שתכהה את עיני השכל וגם את
הדינים האמתות". עכ"ל. ——

לשון (סנהדרין דף כ"ו ע"ו) רחבה

"ושנינה אומנון שנאה גדולה מאוד" (שמ"ב י"ג) מאי טעמא?
אמר רב יצחק: נימאו נקטרה לו ועשאתו כרות שפכה!
וכי נקטרה לו, איהי מאי עבדה? אלא אימא: קטרה לו
נימאו ועשאתו כרות שפכה! אינו, והא דכתיב רבא:
מאי דכתיב (יחזקאל ט"ז): "ונשאו לך שם בגוים ביפיך",
שאין להן לבנות ישראל לא שער בית השחי ולא שער
בית הערוה? שאני תמר, גבעת יפה תואר הוא.

"שאין להן לבנות ישראל לא שער בית השחי וכו'".
פירש רש"י ז"ל: "שלא היה להם לבנות ישראל קודם שחטאו ונבעלו בנות
לבן ר"ל. והנה המאמר הנ"ל, לפי פירש"י ז"ל, נפלא ונורא מאוד:
כי הלא גידול השער בבית השחי ובבית הערוה הוא דבר טבעי,
כי כן טבעו המקומות שבגוף המגיעים לגבול שער, ובדבר טבעי
הלא כל בני האדם שוים, אבל אינו יתכן להאומין שכבה הקלה ה'
בוראו הטבע בין בנות ישראל ובין בנות כל העמים ועשה עמהן
נס ונעלו ושינה את טבען מטבע שאר בנות העמים תחת כל
השמים, הלא יבאר הוא כי לא עביר קובשו בריך ניסו בכדי
כי אם לשורך גבול אומה לא מן הלא הכי, ואיה הנחישות לשנות

לפון (סנהדרין דף כ"ו ע"ב) לרבה

אות הטבעת אינה קודם שתיאון לבהו בנות צ'ון? אותמהה!
שמעתי, האומר הנכתי, אע"פ שלכאורה הוא נפלאו ומר מאוד,
יובן היטב בלי שום מרות להשכל היותר ונעלה להטבעת; כי
באמת לא היה בזה, גם קודם שתיאון לבהו בנות צ'ון, שום נס
ושינוי בטבעת בנות ישראל, רק כי כל מיות אשו בנות ישראל
בעלמן ביבוהן הן; מכן היה ברכן להסיר את שער בית השתו
ובית הערוה בכמה אומצעים טבעיים ומם בתער, לעשות את
בשרן חלק, כדי להתיפות בזה; יראה הקורא היטר, מה שכתב
הסופר החכם ת. ש. הרשברג במאמרו "יפיה והתיפותה
של האשה בארץ התלמוד" ("העתיד" ספר רביעי ש"נ אול הרוולף
לבד) כי אחרי שהאריך להביאו שם את כל מיני האומצעים
שהשתמשו בהם בנות ישראל ליפות את עצמן כתב וגו"ל בקיצור:
... "גם היו מעבירות בתער את כל שערות גופן משערות הפניים
עד שערות בית הסתרים ופל בק היה גדול בעיניהן ערק היופי
של חלק באשה עד כי ברשם "ויפיו לק שם בגוים ביפיק"
(יחזקאל ט"ו) שאין להן לבנות ישראל לא שער בית השתו
ולא שער בית הערוה.* (סנהדרין כ"ו ע"ב). כעבר זה נחשב להם
ריבוי השערות במקומות האלה לקללה ובשם "הי פתהן יערה" (ישע' ג' ג').

לפסן (סנהדרין דף כ"ו ע"ו) לרבה.

שנעשו פתויהן כיעור (שבת ס"ב ע"ב). בין תבשוטי אשה נמנים: נוטלת את שערה (של נוכרי) (ירושלמי מו"ק פ"ו ה"ד) --- "ועכ"פ אוסרו באות לגבר אשום לו ולבעל גבר שאלת אשה (נזיר נ"ח ע"ב ונ"ט ע"ו)". עכ"ל.

---

*) "עי' (שבת פ' ע"ב, פסחים מ"ג ע"ו) בנות ערוות הן טופלות את בשרן בשיר, בנות הרשעים בסלת בנות אלכסנדרי בשמן, כדי להשיר את השער ולעדן את הבשר". (עי' שם בהערת ד"ר הנ"ל באורכות).

(המחבר)

לפסן (סנהדרין דף ל"ט ע"ב) תורה

א) - באור הגיונו בקצר -

„נאוף אושה תסר לב" (משלי ו') אומר רש"י לקיש: זה הלומד תורה לפרקים. שנאמר (משלי כ"ב): „כי נעים כי תשמרם בבטנך יכונו יחדו על שפתיך". —

הרב החכם המבקר מוה"ר יעקב רייפמאיונן ז"ל באומרו: „מ"ב מאמרים החסרים בסנהדרין" - (בהשרון „להבראל" שנה שלישית 6 N) העיר על האמור הנכתב וכתב וזה לשונו: „כל שתעם הדין רואה ברגע כי גם פה חסר מאמר אחד לפני אלה שנאמר, וכי לריק להיות כן: נאמר רש"י לקיש: כל המלמדים דברי תורה מפיו אינו אלא, שנאמר: כי נעים כי תשמרם בבטנך יכונו יחדו על שפתיך"; והנה רומז ל"ש בסנהדרין (נ"ב ע"ו): ואומתו תשמרם בבטנך בזמן שיכונו יחדו על שפתיך אז כן, וכן היה כתוב לפני רש"י, אי"ש הוסב בעיבושו. אז כ. —

(המחבר)

לפסן (סנהדרין דף עב ע"ב) לרבה

ב) — ביאור הענוה ארוכה —

"ונאנף אותה חסר לב" אומר ריש לקיש מה הלומד תורה לפרקים משמאר "כי נטיתם כי תשמרם בבטנך" יכונו יחדו על שפתיך"

"והנה הלומד מפסוק: כי נטיתם ע"ו על הלומד תורה לפרקים, הוא משלל הבנה; ודברי רש"י ז"ל בדה"ה משמאר כי נטיתם, אין להם כל שורשת כאן והם מדברי ר' אומר (סנהדרין נ"ב, א') בהמשך ענין: פתח פומך קרי פתח פומך תני, "שיש", ומה טיבם לכאן? — ונ"ל כי הק: משמאר כי נטיתם ע"ו הוא מסדר שלו במקומו, והוא שייך לאומר הסמוך לפניו: והיינו דאומר רבא כולהו גופי דרפתקי נינהו, טובה לדגתו בהה דרפתקי דאורייתא. ועל זה מביאו הפסוק: משמאר כי נטיתם כי תשמרם בבטנך יכונו יחדו על שפתיך — לפסוק הזה מסודרים דברי רבא כמדת מלה במלה ממש: טובה (אשרינו), נטיתם; דהוי דרפתקי (נתתיך), כי תשמרם בבטנך; דאורייתא אותם הדברים שיכונו יחדו על שפתיך, היינו מילין דאורייתא שהם ראוים להיות שגורים על שפתיך —. ונתבונן עוד כי גם בדברי רש"י ז"ל בה"ה משמאר, תלו בם ידים משליחות יד מגיה טועה, ונעתקם פה כמו שהם לפנינו "משמאר כי נטיתם כי תשמרם אוימתו תשמר בבטנך [בגמ'] שיכונו יחדו על שפתיך" עכ"ל הנה ראוים לשבחת "בגמ'" היו הוספת אותיות מגיה ועכ"ל היו מוסגרת בין לני תשאו מרובע; וקרוב לשער שמקורו היה כתוב בגה"ל "משמאר כי נטיתם כי

לקח (סנהדרין פל"ט ע"ב) לרבי

תשמרם, תשמר בבטנך אותם שיבאו יחדיו על שפתיך" ואם פירוש נקי ונקבר, כדרכו נ"ל, על הענין הנלמד מפסוק זה למלתא דרבו כפי באורנו; ואבל כאשר נעתיק באותה שגגה, הפסוק בתלמוד, אחר מלתא דריש לקיש, כמו שהיו לפנינו, נמצא דברי רש"י משוללי הבנה, והתחכם אותה מגיה להוסיף תבת "בגמרא", עפ"י דברי הש"ס בשרבוין הנ"ל, ושלה אמלת "אותם" מלת "אותו" וסירס לסברה לפני מלות "תשמר בבטנך" — ונשאר אב רשע להשחתה, שבאו תבת "תשמר" בלא כנוי הא"מ, שפי הלשון המסודר בסמיכת שנו, היה ראוי לבאו "תשמרם" בבטנך בכנוי —. והנה אחרי שהיתה הערתי נאות כשמה בגליון הגאריו שלי משנת מספר, בבאור שיהה להמתיק את הכשום לבאון, עיינתי בספר הערוך, לראות הפרשתו הפירוש מלת בדופתקי, שרש"י פירשה בשת לשונות, ושאתה לראות שהאור מתיק לשון הגאריו בגה"ל "והוו בדופתקי דאורייתא שנאמר כי נעים כי תשמרם בבטנך". אומרתי ברוך השומר אמת לעולם! ושיטו בני מרי! ולפלאו על הגיון מהריב"ל נ"ל שלאו הרשדר על מה לאו בהגהותו על הגלון ולאו בהקלאה לבשרוכין! —

(ס"המלות" לש"ר בן-חול העולמי נ"ל במלת שדה כו"כ" הערה י"ג לסימן לה' דף 42 ע"ב)

לפסן (סנהדרין דף ק"ו) להרב

כי אותו רב דימי אומר: עתיד הקב"ה לתן לכל צדיק ולצדיק
אלו עשאם שנאמר (תהלים ס"ח): "ברוך ה' יום יום יעמס לנו האל
ישועתנו סלה". אל אבוי: וכי אפשר לומר כן? והלא כבר נאמר
(ישעיה נ"): "אי מזה בשרלו מים ושמים בפרת תכן?" אל: מאור שעשאו
לאו שכעתיד. באונקתאו דאומרי באשרבאו אשמיה דרבאו בר מרי: "עתיד
הקב"ה לתן לכל צדיק וצדיק שלש מאות ושתה עולמות שנאמר (משלי ח'):
להנחיל אוהבי יש ואוצרותיהם אמלא. יש באוצרותיו תלת מאה ושתה הוי.

להבין אות האומר הזה עפ"י דרך המושכל, הענין להבינו פה
אמש עד זה הרב הגאון ר' וולף אושל בספרו "דברי חכמים" (לב 11) בהקדמה
דברי המשנה (שולף עובקין): "אומר ריב"ל עתיד הקב"ה להנחיל לכל צדיק וצדיק
שלש מאות ושתי עולמות שנאמר להנחיל אוהבי יש ואוצרותיהם אמלא" שפתב ע"ל:
"המשנה תדבר פה אודות אי אפשרות הנש בעולם הזה כי נאמר
תאוה תלונות בני הארבם על החוסר אשר להם, ואם גם יצברו כסף
ושכנו בהיכלי שן וארמונות מבטחים גם אז עיניהם לא תשבענה מלבקש
עוד ואין אוש אושר יאמר תודות לאל כי חנני בהון ואושר ויש לי די.
ועל אומרה המשנה כי לעתיד יתכן ד' אות המעלות הזה ומלאו אות חסרון
הנש כי עתיד הקב"ה לתת לכל צדיק וצדיק שי עולמות. ומפרש דברו אל
עצמו, כי אין כוונתו בזה כי באמת יתן הטם לאוש אחד עולמות רבים כאלו

לשון (סנהדרין דף ק"ו) רהר"ר

כי הארוש אשר רש"ל אלמות לא יסכימו לו לא ולאלהו עם ש"ל אלמות,
אוק כוונתו היא על ענין הרוש אשר יהיה באלהות בעולם העתיד ודה
להנתיל אוהבו רש ואולרותהם אשר היו רקיע (לדעתם) עד כה אמלו
אותם. ונמלו בש"ס פעמים רבות כי כבר לעתר את הדם דברו באלילה
נגנאו ואח"כ פרשו באלמם את דבריהם להתבאו בגנאם כמו שאומר
אחד ילדה אשה אחת במלבים שלום רבאו בסרס אחד וכאשר הלתאם
הדם ע"ד אומר תבלל זה אשה שלקלל נגד כל נשרול ובדאמה, כן פירשה האלה
באלמה את ענין הש"ל אלמות להבאנה היא על הרוש שאינ יאמרו האנשים
שרש להפע בי ולא יסבלו עוד חוסרו.

ואת אשר דרש ריב"ל באלה באלילות רש דרש רב דימי בש"ס
סנהדרין באלת עומס כי אחב הפע ליתן לכל בדים ולבדים אלאו עומסו
כי יהיה הכל כל בק בטפר עד אשר לא ישאר מקום שיהיה בקבל על התוסר,
ובאמת מה שאומר אלאו עומסו איין בות רק אלילב נאה. אולם אבוי הבין
את הדברים כמשמעם ואינ שאול וכי אעפר לומר כן והלא כבר נאמר
מי מדבר בשמלו אים והשיב לו מ"ט לא שביחת בארגבתאו דאומרי באמרבאו
וכו' כי יבאר כי הארגבות דבני מערבאו היו ותר נעלים ונאהות מאותם
של הבבלים וכל גדולי חכמו הארגבה הוא מארף ושרשל ואינ אומר ליה מ"ט
לא שביחת בארגבתאו דאומרי במערבאו שהם מדברים באלילות וחידות
נעלבות כי רבאו בר מרי המתוק ובאור ותר את דברי האלה מנה

לקמן (סנהדרין דף קז ע"ב) לרב

שרשב הקב"ה ליתן לכל צדיק וצדיק שיי עולמות כי הוא פירש אות
מליצת המשנה אחד ותר כי יש בגמטריא הכי הוא לאמר כי מלת
יש היא תורה על המליצה שהכוונה היא על ענין היש אותר יהיה
לשרשב כי לא תהיה אחד השאיפה אותר לא תבאר שבאה, וכן היא
כוונת רב דיא שאומר כי שרשב הקב"ה ליתן לכל צדיק וצדיק מלאו
עמסו שהיא מליצה על כי תתברק רבו הלפר באולפן שיאמר כל אות
יש לי כי. ומשלבת בזה קושית בעל הגהות הש"ס שמקשה הלא אמנה הא
ולמה אומר הש"ס פה גאות בשם רבא בר מרי אמנם כוונת הש"ס היא
על הפלפל והביאור של רבא בר מרי כי יש בגמטריא הכי הוא. אכ"ל.

לפסן (סנהדרין דף ל"ט ע"ב) לרה"ב

אומר ר' אלכסנדרוני: כל העוסק בתורה לשמה מושיט שלום בפמליא של מעלה ובפמליא של מטה שנאמר (ישעיה כ"ז): או יחזיק במעוזי יעשה שלום לי שלום יעשה לי.

הרב הגאון התפסת ד"ר וולף מיטל ז"ל בספרו היקר "דברי חכמים" (עמ' 169) כתב על זה ודה לשונו: "ובוודאי כי בפמליא של מטה בהנמלאים מושר בארץ מתחת שולט הפרינציפ הדמוקרטי אומנם הפמליא של מעלה נקיה היא מכל שום נטיה עצמית כי הכל נעשה שם ע"פ חוקי החכמה והמוסר לכן לאדם הלבת אויבה תכלית לעצמו. ולפ"ז לכן יתכן שיהיה שלום בין הפמליא של מעלה ושל מטה יען כי הפרינציפים שלהם שונים המה מן הקצה אל הקצה. ועכ"פ מי שהלכו לומר לשם הלכו מרגלה כי גם בנמלאים בפמליא של מטה ושל אמצעות כי יהיו נקיים מפניה עצמית ועכ"ד הלכו עושה שלום בין פמליא של מעלה ושל מטה ודה אולי יחזיק במעוזי שיעשה כמו השם בעצמו שעשה הכל רק מלבד הטוב בעצמו אבל שלום יעשה לי" עכ"ל. עיי"ש שהאריך בזה. —

לשון (מתבארין בלא נ"ב ע"ז) לרבה

אומר לו נדב לאביהו, אוי מתי ימותו שני זקנים הללו.

נ"ב: בכל מקום כתוב "שבעים איש" (חוץ מבמדבר) וכאן כתוב "ושבעים מזקני ישראל" בהשמטת מלת "איש", ע"כ דורש בדרך אל"ת, "ושבעים כמו ושבעים בסין מלשון "דבש מלאות וכו' פן תשבענו" (משלי כה ט'), "פן ישבעך ושנאוך" (שם י"ג) אינן קולטת הנפש בדבר שהואו לטורת יותר מדי, וזקני ישראל הם מטה ואהרן, ובזה מובן הלשון "שני זקנים הללו" — והבן.

(קונטרס "הדקה למושר" מהש"ר עבדאלי"ז אל "פסיקתאו דרב כהנא" הערתקת בנו ר' מרדכי יצחק עבדאלמאון)

לשון (סנהדרין דף ק"ו ע"ב) הרבה

"לותשין על שמן שבכלי וחוזין לותשין על שמן שביד וכו'."

פירוש: האכשרים המתקרבים שכרתו ברית עם השטן וכת בליעל, הם השדים והמזיקים, וה"ז שלותשים ומשביעים את השטן וכת בליעל הם סרים למשמעתם ומזיקים לבני האדם; ואם רוצים להזיק למי שהוא ה"ז שמן, דרכן ללתוש על שמן שבכלי, כדי שיסבור האדם שכל כחם הוא רק בנרות, ורק ה"ז הלתוש בשלמן והמזיק בו לבני האדם; ואבל כל זה הוא רק שקר ותרמית, כי באמת הם נותנים, בסתר ובמחילות נפלאות שלא תשורם העין, אינה סם ארסיי ומזיק לתוך השמן שבכלי, ובזה הם מזיקים לבני האדם, כי לא הלתוש מזיק רק הסם הארסיי מזיק. והנה כל זה נעלת בינם, אם לותשים על השמן שבכלי כדקאי, שאז הם יכולים להסתיר את הסם הארסיי המזיק, שלא יכירו בו בני האדם; ואין כי כבני הכלי, חולשים בפני עיני הרואים, שלא יוכלו לראות ולהכיר את הסם הארסי המזיק שנתנו לתוך השמן. ואבל אין דרכן ללתוש על שמן שביד, ואין כי בשמן שביד, המגלה לעיני הרואים, אינם יכולים לתת אינה סם ארסיי ומזיק; כי ברואים הם שלא יכירו בו בני האדם, ותגלה תרמיתם וינתקו לראיים ונכלים, ולא ינזקו בהם עוד בני האדם, ונזבדו ע"ד את פרנסתם; ואין כי הלתוש בלבד, באמת, לא נגיל. לפיכך סכין משמן שביד, ואין כי בשמן שביד אין לתשוש שנתנו בו אינה סם ארסיי ומזיק; ואין סכין משמן שבכלי, ואין כי בשמן שבכלי, שלתשוש שנתנו בו אינה סם ארסיי ומזיק כלל. ותמיד סכנתם מאוד מאוד.

(המחבר)
יהושע גולב

לקמן (סנהדרין דף ל"ט ע"ב) תורה:

תנו רבנן: "כי דבר ה' בזה" זו מצותו הפר הברת תברת" (במדבר ט"ו) זה האומר אין תורה מן השמים. ב"ז "כי דבר ה' בזה" זה אפיקורוס, ב"ז "כי דבר ה' בזה" זה המגלה פנים בתורה, "זו מצותו הפר" זה המפר ברית כלל, "הכרת תכרת" הכרת בעולם הזה, "תכרת" בעולם הבא. מבאן אמר ר' אליעזר המודעי: המחלל את הקדשים והמבזה את המועדות, והמפר ברית של אברהם אבינו, והמגלה פנים בתורה שלא כהלכה, והמלבין פני חבירו בהקים, אע"פ שיש בידו תורה ומעשים טובים אין לו חלק לעולם הבא.

תניא אידך: "כי דבר ה' בזה" זה האומר אין תורה מן השמים. ואפילו אומר כל התורה כולה מן השמים חוץ מפסוק זה שלא אמרו הקב"ה אלא משה מפי עצמו, זה הוא "כי דבר ה' בזה". ואפילו אומר כל התורה כולה מן השמים חוץ מדקדוק זה, מקל וחומר זה, מגזרה שוה זו, זהו "כי דבר ה' בזה". תניא היה ר' מאיר אומר: הלומד תורה ואינו מלמדה, זהו "דבר ה' בזה". רבי נתן אומר: כל מי שאינו משגיח על המשנה. ר' נהוראי אומר: כל שאינו שונה לעסוק בתורה ואינו עוסק. רבי ישמעאל אומר: זה העוקר עקלקלות כוכבים. מאי מעמה? דתניא דבי רבי ישמעאל: כי "דבר ה' בזה" זה המקלל בדבר שנאמר לו למשה מסיני (שמות כ'): "אנכי ה' אלהיך... לא יהיה לך אלהים אחרים וגו'."

אמר (סנהדרין דף ל"ט ע"ב) רבה:

רבי יהושע בן קרחה אומר: כל הלומד תורה ואינו חוזר עליה דומה לאדם שזורע ואינו קוצר. רבי יהושע אומר: כל הלומד תורה ומשכחה דומה לאשה שילדה ונקברה, רבי עקיבא אומר: גמר בכל יום, גמר בכל יום. אומר רב יצחק בר אבדימי: מאי קרא? שנאמר (משלי ט"ג): "נפש אמל עמלה לו כי אכפו אליו פיהו", הוא עמל במקום הנה, ותורתו עמלת הוא במקום אחר.

לשון (סנהדרין דף צ"ז ע"ו) תהלה:

"כי דבר ה' בזה זה אפיקורוס וכו' דע"ו כי דבר ה' בזה וכו' מי נתן אומר כל מי שאינו משגיח על המצה וכו' ר' יהושע בן קרחה אומר כל הלומד שאינו חוזר שלה דומה לאדם שזורע שאינו קוצר וכו'.

"מה ענין האמוראים אחר יסודתם בתוך התורה על התורה אצל האמוראים אחר יסודתם בבאור כי דבר ד' בזה? ונ"ל בגלל זה, כי כונת ר' נתן באמרו: כל מי שאינו משגיח על המצה היינו: כל מי שאינו משגיח על התורה (ומעבר האלונים). כי העיקר התורה על התורה מורה על הנותן קל בה. ומצה הוא מלשון: "ועל הטלות החלום" (בראשית מ"ו ל"ב). "לא שמה לו" (מ"ב כ' ו'). "ויאמר שנו ושנו" (מ"ו. י"ח, ל"ב). "כסות שמה בעולתו" (משלי כ"ג יא).

והנה נפשי ובשרי מאד, כי רוב תכמי התלמוד לא השתמש בלשון מצה על התורה. אולם גם ובשרי מאד, כי תכמים אחדים בדברו לפשוטם בלשון מצה ובלתי מצויה אצל תכמים אחרים. כמו התכמים אחר דברו בלשון: נאמיתי. תחת אמרתי. המצויה אצל רוב המכמים. ובעיקר מאמר ר' נתן בשון כל האמוראים המבקרים על תוכ התורה".

(מ"רות תבשה" ר' יעקב רייפמאנן)

לקוטים (סנהדרין דף מ"ג) הרב

„הצדיק שעדיק לו בלבד" (איוב ל"ו) אומר רבי אלעזר: „לעולם יקדים אדם תפלה לעבדה, שעלמלו הקדים אברהם תפלה לעבדה בין בית אל ובין העי, לא נשתייר משונאיהן של ישראל שריד ופליט!" ריש לקיש אומר: „כל המאחר עצמו בתפלה מלאכה, אין לו לבדו מלאכה". רבי יוחנן אומר: „לעולם יבקש אדם רחמים שיהיו הכל מאמינין אותו כתו ואל יהיו לו לצרים מלאכה!"

ריש לקיש אומר: כל המאחר עצמו בתפלה וכו' רבי יוחנן אומר: לעולם יבקש אדם רחמים.

כתב על זה מהר"ל מפרג בספרו „נתיבות עולם" (נתיב העבודה שער ג') וזה לשונו בקצרה:

ואלוב „ופירוש זה, כי המאחר בתפלה אולה עצמו מעבודה ומלוה לב נשבר בלבבו לרבו שהיה מתפלל עמו, ואין לזה שהיה נשבר ונפטר לגמרי, אמת לצרים. וכי יוחנן סבר, שהיאדם יבקש רחמים שלא יהיו לו לצרים מלאכה, זה יותר טוב, כי קרוב תפלה זאת אל השי"ת שלא יהיה לו לצרים, כי הוא דבר ראוי מצד עצמו, ובאשר האדם מתפלל שיתן לו השי"ת עזר, אפשר שיהי' לו מקטרגים למעלה שאינן ראוי לעזר, אבל באשר מתפלל שלא יהי' לו מקטרגים, שזה על הדבר שהוא מבקש אין מקטרגים*.

---

*) הערה. הנה על מה שאומר ר' יוחנן: לעולם יבקש אדם רחמים שיהיו הכל מאמינים אותו כתו", לא פירש המהר"ל כלום, כי סתם עצמו על פירוש רש"י ז"ל שכתב: „שיסיעהו מלאכי השרת לבקש רחמים". אבל נקשה: שאם כונת ר' יוחנן היא רק על מלאכי השרת בלבד, למה נקט הלשון „הכל"? למה לא אמר בפירוש: לעולם יבקש אדם רחמים שיהיו מלאכי השרת מאמינים אותו כתו? אמנם, אעפ"י שפירש רש"י ז"ל אמתי; בכל זאת בולת „הכל", נכלל גם בני אדם, וכמו שביאר מאמר זה התכם יהודה אריה שרשלוסקי ז"ל בספרו היקר „כור לזהב" ח"ב שכתב וזה לשונו: „והפירוש על זה המאמר הוא כמבואר בכוזרי מאמר ג' סי' נ"ט אומר שם: „אמנם שתפלת אדם אמר בעת שיש בו הפסד לאחרים ואחרים יתפללו בעת שיש הפסד לו, ואחרי התפלה הנעתנת שתביה בעת שיודע האלקים ולא יגיבהו בשום פנים" לכן ראוי ונכון שבקשת התפלה ותפלת אדם לה' שתהיה תפלתו נכונה ולבבו שיהיו הכל מאמינים אותו כתו, כלומר שה' יתעלה יכין לבו ושאור פיו ולשונו שלא ינעזו דברי בתפלתו שיהיו לרצון אחרים, וכן יהיה עם לבות ונפות מתפללים אחרים שלא ינעזו דברי בתפלתם שיהיו לרצון" וכו' עכ"ל. ——

(המתבר)

לפסן (סנהדרין דף מ"ד ע"ב) ירחב

ומצה מאחר שהתפלל על השת"ת אינו צריך לברכה, אבל שהתפלל ואומר למלאכים אל תבינו לבריה לי, זה אינו ראוי, רק שהי' זה בדרך תפלה על השת"ת. אבל אינו נהגים לומר: „מכניסי רחמים הכניסו רחמינו לפני בעל הרחמים" וגו' ואין זה ראוי, כי בדבר זה כאילו מתפלל על מלאכים שיכניסו רחמינו, ולהיו אלהינו זה וכו' וכו' ואפילו אם מותר לומר לאדם אמר, „התפלל עלי", זהו אצל האדם, שהוא מסוגל תסוג עם חבירו, ולפעמים יכול לומר, שלא אתו תסוג זה התפלל עלי, אבל במלאכים לא שייך לומר כך, ורק היו בדרך תפלה ובקשה, ואז שיתפלל כך וכו' ולכך מה שמבקש „מכניסי רחמים", הוא תפלתו על השת"ת, כי מכניסי רחמים יכניסו רחמינו; ולפי זה ראוי להגיה: מכניסי רחמים, יכניסו רחמינו; משמיעי תפלה, ישמיעו תפלתנו; מכניסי בקשה יכניסו בקשתינו; ולכך ישתבחו ויתרומם תמיד ובקשה; ובכן ראוי, שהתפלה היו על השת"ת שמכניסי רחמים יכניסו רחמינו" וכו' עכ"ל.**) —

**) הערה. עיין ס' הבעדקרינע מאומר ג' פ"ל, ומאמר ב' פ' כ"ח בהגהות „ערשינע" ו„אפיפע" שם. ועיין ג"כ בס' „כרם חמד" (חלק ד' אגרת כ"ד) מאומר ארוך הנקוד בשם: „הוכיחה שהתרה החכם הר' אברהם הלוי ז"ל בן המבחר השלם אלוזאר לבעל לו".

(המחבר)

(מ"ש "שבלים" מר' משה דוד הי"ו פוירמן)

לפסן (מנהגים בשם לה"ק) רהרב

אומר רב יהודה אומר רב: "אדם הראשון בלשון ארמי סיפר שנאמר (תהלים קל"ט): "ולי מה יקרו רעיך אל". והיינו דאמר ריש לקיש: "אמרי דבתרא (בראשית ה'): "זה ספר תולדות אדם", אלא שהראהו הקב"ה דור דור ודורשיו, דור דור וחכמיו, כיון שהגיע לדורו של ר' עקיבא שמת בתורתו ונתעלם באיתתו, אומר: "מה יקרו רעיך אל".

"רבים ונבונים השתבשו למצאו בפסוק "ולי מה יקרו רעיך אל", אלה ארמית, מה יאמר בכה ומה יאמר בכה ובגלל נפשו בקיר ולתלש עד שאותך הלכנו כל כך למצאו ארמי בראשי תיבות מה יקרו רעיך אל, אמנם אומר עדין שהוא מצאו מצאוה שנתיאשו הבעלים ממנה כי הוא רק סימן בלשון אבדה, וסימנים כולה לאו דאורייתא ולאו חכמה נינהו לפרש דברי חכמים הסתומים. ואולם החכם המנוח מהר"ר משה לאונדו בהקדמתו לספר הערוך הבגיר מלין על מאמר זה ז"ל. ואני לא הלכתי בשקבותיהם אולם שלש מנהו ופנתי לי דרך חדש, כי הוספתי לדקדק עוד במאמר זה נוסף על מה שדקדקו הם: מה ענין ושייכות יש בדברי ריש לקיש שאומר: "זה ספר תולדות אדם" אלא שהראהו הקב"ה לאדה"ר דור דור ודורשיו לאמור רב יהודה אמר רב שאומר אדם הראשון בלשון ארמי סיפר עד שאומר "והיינו דאמר ר"ל דאמר מקום מדברי ר"ל מוכח שאדם הראשון בלשון ארמי סיפר, הוספתי אני לשאול מפני מה שינה ר"ל אמר רב ואומר שאדם הראשון בלשון

(ס"תהלים" מה"ר משה דוד הייפמאיסטר)

לשון (סנהדרין דף לח ע"ב) רהב

ארמי סיפר ולא יומר לדבר בלשון ארמי, אף שמצינו בלשון התלמוד כמה פעמים תחת הדיבור סיפר כגון מעשה ברוחות שהיו מספרות זו לזו, או בהשאלה שלישית אשה מספרת עם בעלה, הנה זה תמיד ענין הנגדת דברים איש אל רעהו, ותמיד תמצאו שנים שאחד מספר סיפור דברים לחבירו, וזה הוא גם לשון הכתוב "למען תספר באזני בנך"; ואמנם לא שייך לומר על מי שיש בו יכולת לדבר בארמית לשון התואר סיפור כי אם דבור, כמו "ידבר נא עם עבדך ארמית", וגם כאן היה יפה לאומר אדה"ר בלשון ארמי דיבר ולא סיפר, וגם על רש"י שם בסנהדרין כבר דקדקו לאומר על "מה יקרו רעיך אל" הוא, בפסוק "גלוי ראו עיניך" כתב. וכי רש"י מרוחה מקום הוא? מה נפשך אם יודע הקורא הפסוק "לוי מה יקרו רעיך אל" בודאי יבין מעצמו ואם לא יבין אי יאמר לו איזה מקום מוכן לפסוק "גלוי ראו עיניך". ואומר אני שמניחת דהיינו רב יהודה אל"ר ורוש לקיש לדבר אחד נתכוונו, ולא עלתה על דעתם לומר שלשה אדם היה ארמית כי קדש הוא ורק שם האיסור היה לו ארמית, לכן אמרו בדקדוק בלשון ארמי סיפר (גרצהלט). דהנה בפסוק "גלוי ראו עיניך" כתב: "ועל ספרק כולם יכתבו ימים ולצרו ולא אחד בהם", וגם מפסוק זה "ועל ספרק כולם יכתבו" דרש רבותינו ז"ל מלמד שהכריזה הקב"ה לאדה"ר דור דור ודורשיו איש בילקוט תהלים, ואמנם באמת; לא אחד בהם" יש קרי וכתב, הכתב לא והקרי לו,

לשון (סנהדרין דף לא ע"ב) להרב

ועל זה אנו אומרים משנתם ושלהם עיקר מפני שאלונו אם כן בתורה הקדושה אלת "בראש" אלו "הלוחות הם אבנים" כפשוטו. והנה גם כמו שלדורות אלו ותסר "ולו אחד הם" אם אנו לוקחים האולף אמות "אחד" ונותנהו לאלת "לו" הקדמת לה ותחלף "לו" ל"לוחות", ונשאר אמת אמרת "אחד" "חד" הוא מספר אחרית, והנה ר"ל יאמר כאן שהראה הקב"ה דבר דבר ודורשין זה אנו לומדים מפסוק "זה ספר תולדות אדם" וגו מפסוק "זאת ספרך כולם ויכתבו", אבל הוא יאמר אחד דבר אחד מה שלו שאינו מפסוק דהיינו כאן שהוא לר"ש שאת בתורתו ונתשלב באמתתו, מאיזה דבר הלוחות היו לקול שאתה נשלב, הוא אינו רבי עקיבא — ונראה שיסופר בהרבות דאשה רבינו אומר להקב"ה אל אותת ר"ש זו תורה וזו שכרה והשיב לו הקב"ה שכך אלה באמשבה - רצה לומר שאינו כל כך מופרח ומוגבל מן האומנת שלעריק ר"ש ליהרג אולי יסוב הדבר לטוב ויהיה סופו דר"ש כפולף כל אנוש ופקדת כל אדם עקב אלו אבל שכך אלה באמשבה. והנה כן כל האחורעות של התפארים ודורשים ונגלו סבותיהם ואמיהם ושנותיהם וסופיהם הוא כתובים ומוגדים בספר דאדם הראשון אבל ר"ש לבד לא היה הדבר אמסים כל כך אולם שדלה באמשבה לבד, ופן שונה הדבר לטוב - וכאן שהראה הקב"ה זה לאדה"ר שאת התורה ונצלב, וזה מופר מפסוק "זאת ספרך כולם ויכתבו" כלומר התפארים ודורשים ומי נאמר ולאחרון, דהיינו אמיהם ושנותיהם וסופם

(ס' שבלים מר' משה דוד הויפמאנן)

לשם יחוד (סנהדרין דף לז ע"ב)

ולוא חד בהם, דהיינו אחד ולבו מן הכלל שאמרו לו יעבדו אדם, פירוש נתברר אדם על נפשו אם יהרג או לא. אבל מי אדם באמת "ולוא חד" בהם אינו אומר, דהיינו חבורה ושמתה כמו "ויחד יתרו" לכך אומר נתאצל פי' לא חד בהם לא שמת בהם, לכך אומר: אדה"ר בלשון ארמי סיפר להרשיב שרו בוגלת הסעירה והאומרה ועל זה אמרה רש"י בשבעותו היו בפסוק "אמר ראו אינוק", כלומר יעבדו ולא אחד אבל מלשון מה יקרו לי לא אוכל אידי, רק אומר אדם "לי מה יקרו רעיק ולי" על האמונה והבטחה, שהראה לו הקב"ה כמה יקרו לי אלה שהם רעיק ואוהביק ומה שלאו ראשונה דהיינו ראש כל אחד ואחד שלמו ונבחרו תיל ברות בינתם" —

(ספר "שבלים" מאת הרב הגדול משה דוד הויפמאנן מקרעזאל)

לשון (סנהדרין דף פ"ה ע"ו) הרב

כ' הילל אומר: אין להם משיח לישראל שכבר אכלוהו בימי חזקיה.

יקשה פירוש אות האומר הנכתב הרב החתם ר' אברהם נפתלי גולדנפי ז"ל בספרו המפרש המשנה "חזון לדורות" פרק ב'). כי אחרי שהגיעו שם אינה ונכותים שהיה לו לרבי יהושע בן חנניא עם הסבי דבי אותנו ובמיוחד שכונתם כ' יהושע בן חנניא היתה להתלוצץ על טפשות דעתם של בעלי אמונת הדת הנוצרית ישו"ש, הוסיף לכתוב (שם עמ' 137) בזה הלשון: ... "ובמילא אין יהבנו לנו דברי רבי הילל באומר הידוע במס' סנהדרין ד' פ"ה דאמרינו שם "כ' הילל אומר אין להם משיח לישראל שכבר אכלוהו בימי חזקיה" כ' הילל זה שהיה נכדו של רבינו הקדוש שתי קרוב לאלה שנה אחרי רבי יהושע בן חנניא, בימינו — בלי ספק דעת הנוצרית כבר הלה להכות שרשים בין הראשים הרבה יותר מבימי כ' יהושע בן חנניא, ומעבר דעת הגאות תמכה יותר בדברי הנביא ישעיהו "הנה העלמה הרה" וולדת בן" וכו' וברוב אולתם שגו לאומר שדברים אלו המה דברי נבואה על דבר לידת משיחם, וזה הוא שבאו רבי הלל ושם לגנל, את דברי הישועותם לאומר "אין משיח לישראל שכבר אכלוהו בימי חזקיה"! כל נבואה ראות לאומר ישעיה "הנה העלמה הרה וולדת בן" נתקיימה בלידת חזקיה — והנביא נבא בימי אחז, שיולד לו בן לצדיק שלמו יהיה עמנואל והוא בינוי, איין פירוש רש"י "צורנו אמנו" — והוא יבחר למאוס הרע ולבחור בטוב" (איין שם פירוש רש"י, וכל הש פותרים של חזקיה נאמר).

(המתרגם)

לקט (סנהדרין דף פ"ח ע"ב) לרב

"באור מאמר חז"ל"

אמר רב גידל אמר רב: "עתידין צדיקים שיאכלו שני משמ". אמר רב יוסף: "פשיטא? ואלא מאן יאכל להו? תילא ובילא אכלי להו?" – לאפוקי מדרבי הילל דאמר: "אין משיח לישראל שכבר אכלוהו בימי חזקיה". —

(אין רש"ל ואפרשנים!)

"... וקשה להבין דברי המפרשים תילא ובילא על שדים ושדות, ואני מיני סמים וכו' (ומה גם רש"ל הרגיש בזה ואמר (בסוף פירושו בגה"ל: "ונראה לאורי דאינן לו משמרות לא הפיר ולא הרס (היינו בעס חלין) אין שם). ועוד קשה על דברי רב יוסף לאחוז בלוקחו באוכלו אותר אין תכונתם ומצבם לאכול ולהנות מהעולם, ומה גם שני מיני סמים שכבר נוכרו, היום לא נמצאו גם בימי המשיח בני אדם בעלי משרות שאכלו לאכול ולהנות משני המשמ? ועוד מהו לאפוקי מדרבי הלל? היום רבי הלל מטבריה ביאות משיח היה שמוא הישוב ומיקר מאמונתנו הקדושה? ואי"כ למה הוצרך בקדוש בסברתו בעת בקבל תפני התלמוד? ומדוע! הרי לתמות אותרינו דור יבאו באחרית הימים? אבל תלולה לנו לתשובה מתשובה נכונה בעיות. הס מלהגדיר.

אולם הסבר ושאר קרוא אלהים, ונאמרנו לקח דברי אומר מתוק מתן ומרפא: בעת, כי בימי חזקיה הרחלקו והתקרבו כל נושבי תבל לשמר מחלקות. האמנה האמת הרבים מן אחד בארץ מאמינים באמתות הבורא יתב"ש ובהיבול עולם ויש להם דת (רליגיון), והאמנה השניה הרבים אשר לא ראו אור תורת ה' ולא ידעו אותו, כל עם ועם בתפארתו וחולקיו ואין להם דת (אהענע רליגיון), אבל אח"כ בסוף בית שני בימי הרעיונים גל באשר בא הנוצרי ואחריו המאומאמד ויסדו דתם על תורת ישראל תורה שבכתב, ומאז נתחלקה הארץ לשלש מחלקות כידוע ובעת בני אדם, ואנו הולכים לקרוא בשם ה', ובשו אומות רבות כמעט שלשה חלקי עולם תחת ידם, והבדלו והנצרו מתוק מאי הרבה"מ מאמינים בקבלת לקרבו בעת לאומות ישראל אי סיבת יסבת דתם על תורת

אמן (סנהדרין דף לח, יב) רהרב

ישראל כ"ל. והנה אונשם אותם נתנו בני אדם אחת... כי קרבת אלהים נתפלט.
אומנם מתולקים המה אבל לב, היינו, מישראל הם מתולקים מפאות אומנתם באמונת
נגד אמונתנו האמתית, ומלבד שאר האומות המה מתולקים מפאות אומנתם המיוחד וההשגחה
נגד אמונת הקבלות של אדם, אשר אי"כ בינו אומת ח"ל בשם חילוקן, אבל אבוה"ג
(בעבודאונדן) כיוצאי אינפיות וחינוך ואמריקה וקומוניסם עם רב, בינו בשם בילוקן כי
בוקים ומבולקים המה, פרטיות תורות גמורים חוץ להם רעליגיון בפרטות כל עם
בלוקן לשון בוקה ומבולקה שם. ומצתה נבאו אל הבאור: רב גיבל סבר כי בני ישראל
(לבד) שתבין לאבכל מטובות שני האמת ולא יתערב בר דאהם ומל בה מקלה רב
ופלג פשטיו? ואולו מאון אוכל להו חולק ובולק אוכלו להו? כלומר מה חיבש לנו רב גיבל
בזה? פשטיו שלו ראוים גולתם להבנת מטובת האמת, אל בה אתרלן לחופקי מברבי
הלל, דברי הלל סבר אין מאות לישראל (לבד) אבל גם לכל נושבי תבל, כי אף
יכירו ויבינו כל נושבי תבל וכו', ואומר הטעם כי כבר אוכלהו בימי חנוכה, כי רק
אז ראוים הין כי אדם ישראל לבבם לטובות שני השית ולא גולתם אשר לא יבינו אם
ה' ואת תורתו כפרטות "כל שתנקיה הה אמת ואינו נאמרו כל הבבואות "אלמא קרן
לבית ישראל" ומאד ורשה בארץ ה'", אולם לא היה אדם בישול הנמן לתיקון העולם הזה,
אבל כאת נאמר לעקב ולישראל אה פעל אל ובבר אלה השאר ובקרוב נלך המאה, ותחיה
נגלולם השמש ותגלה האור לישראל ומלאה הארץ דעה את ה' כאדם לבד מעטים, ונכון
בולם לטובות ואור האמת, כמאמר הנביא (ישעיה ס"ו) כי כארץ תשלנו לאמה וכגנה
ברעיה תשמח כן ד' אלקים ושמח לבדקה ותהלה נגד כל הגוים" וכו'. ונהו תיקון העולם
שרמזו ח"ל — ואם השתבל הנטה בין תבין כי כל הדברים שאמרנו ומכומנ ג"כ בתבלים
כ"ב אשר נבאו המשורר על מי בני האמת, על השלטה כיתות בני אדם שהיו בשקבי
א) יאבלו (לשון) ענוים ונשבעו, יהללו ה' דורשיו יחי לבבכם לעד (המה בני ישראל),
ב) עמכרו ונשובו אל ה' כל אפסי ארץ ושתחוו לפניך כל משפחות גוים, כי לה' המלוכה
ומושל בגוים (המה אנשי האמת), ג) אכלו ושתחוו כל דשני ארץ לפניו... יכרעו ורדו עפר

אמון (סנהדרין פט ע"ב) רהב

ונפשם לא תיה ... (והמשכיל יבין) (הנה אנשי הבלוק) הרשעים מעבירים ורבי שפר לשאול תחתון — והנה מעתה ראה ראינו כי לא פלגי רבי הלל כלום על התכמים, בשלם בינות האשה לשמה, אשר ע"ד לא אמר לו רב יוסף בתחלה שרא לי' מרגא, ושרם הגל, וכן רבי הלל שמה קיים על דעתם, רק בגאות פלגא מי הוא זה ואיהו אשר ישבה בטובתם, רק בסוף המאמר פרש רבי הלל דברי הרשעים ואמר בשבק לאנו „אין לבם אשר לשרשול" והנה לכאורה אות „לבם" מיותר אבל לפי דברינו יומם, כי אות „לבם" מורה על רק חוק לבם לבדם, ועד"ז השיב לו ר' יוסף „שרא לי' מרגא" ופתר דברם בקבלות דברי אנשיהו אחר מעון של תנקי, אבל לפי דרך רבי הלל לאורה סברתם שמשב וקיים אמת מקום כי גם בימי דברי היו כל הגאונות שלם בדורות תנקי ואין חילוק ביניהם, אבל בימי חכמי התלמוד אלו רבים למדרגת יסודות הבלריו מ"ב וחיבוש הדעות והשקפה פרטות ושבר ומנוש כ"ל. ומעתה אבן שלם התכמים אדרים לר' הלל שיעכו גם הגאונות לשובת שני האמות, רק מה שאמר ר' גבל שתבדין ישראל (דינקיו) בזכות שני האמת, סברתם הוא שישראל, מפות אלפל בחקם ומנים בגלות, ינרגשו יותר מאיב בשובת שני האמת, מגלתם כל בשני ארץ ונשבו תבל, ע"ה. השבר לא ינרגש בשעת הגאולה כמו הרשע, הה"ד דברי ר' ה' וגלוו גנים רבים אל ה' בעוד ההוא והיו לי לעם (ובכל דעת) „ושכנתי בתוכם." והנה מעתה לפי דברינו הנ"ל, דעת לנבון נבל, כי אינו מן הצורך להפרוש (על דעת רבי הלל נגד אנשי המונו להולעו מהם מחשבת פגול) כי הקב"ה בולמו שלם לבדו, כי מעולם לא שה על דעת רבי הלל להכמוש, אשר הגאול השמב יהיה בלר ובם בעצם ונשמה המאבר לבדנו אדם אשר כל הנבואים מתנבאים אלו, ולא פלע ע"ד שלם אות תלרנו, כי מה חיבל לנו בפירוש זה? פשטות הלא הכל ובדעתם כי כגאולת הרשון זה מעבר הראוש גם הגאולה האחרון זה מעת כן בלב, כי אמת ה' בראתם ולא אמת שלמה, "ש. ע"כ. ——— *) פ"ל ** מאמר שלו.

*) הערה מאמר: ובכדי שיהיו הבאמר שלם ומלאו ומלבו הקוראו האמיתי מקום להרהר אחרון

** הע': פעל לאוטנברג

לפסק (סנהדרין דף לח, ע"ב) להלכה

אמרתי לו, אמנם הטוב מבאלינו בהיות לנו נפש לעשות ואם בגיר פה אלוהים להבאור הנ"ל מהרבה המבאר הנ"ל מה שכתב במאמרו "שיטת חולין של תלמיד חכמים לרעיון נעלה" בהלכות להתגייר (שם שמעתי עמוד 20 עד 157) נדה לשונו:

לאמן הטב על שאלת השאול, לומר: אם כנים ותשבק בהברקת תמה בלשונק, בסנהדרין בהגדת פ' חלק "חולק ובולק", מה תאמר על דאמונו הנעלמת עם בעסבת חולין פ"ו? הכן אמרתי מלפני ה' לבקן יתברך, ובדברי חכמים כבדבנות ומשמרות עמודים בעלי אמפלור נתנו מרשה אחד, ואם סתומים במקום אחד מפורשים במקום אחר, ונלמד הסתום מן המפורש ותלבבו לאו מתפרקו נכרין בדברי אמת, כי לבקן יתברך.

סנהדרין פ' חלק בהגדת מאמר "כל חולק ובולק, מלה על דעת רשי ז"ל בהשקפה ראשונה לפרש להבינו ראוה מחולין, ונה לשונו: ואמרינן בחולין לו חולק דרבנן דמלבינין לחלק הסימן וכו' ולו בולק לר' יוסי שמחבר הסימן וכו' ובסוף דברינו אמר: "ונראה לומר דאין לו משמעות לו הכנו ולו הלמ" ומל בסנהדרין: אבל בחולין פ"ו בלא ת"ל אמרינן, אמר רב יוסף, רבי יוסי בר' יהודה תרתי קאמר, רב ושמואל סברי כוותי' בחדא, ופליגו עלי' בחדא, וכו' כי סלק רבי נזרשו אכל אמרמת דרב ושמואל, אמרי לי' לאו מאתרי' דרב ושמואל אמת, אמר להו מאן אמרה יוסף בר חייא, יוסף בר חייא מכולהו עלמא גמיר, שמע רב יוסף אנקפה, אמר, אינו מכולהו עלמא גמרינו? וכו' ופי' שם רש"ל: מכולהו עלמא גמיר, ושאו שמע דבר מפי אחר שלא בקבלה בהברה פמו מקמאי, ושם להלן בלא נ"ס אמר לי' רב חנן לי' נחמן, בשמן, לו ברבנן ולו ברבי יוסי, אמר לי' (רב נחמן) אנא לו חולק ובאנו ולו בולק ובאנא אנו שמעתא ובאנו, דאמר חייא בר אבא אמר רבי יוחנן וכו', ולבה שם רש"ל לפרש אות דברי ר' נחמן בחולק ובולק, ואמר לו ברבנן שמעתא דאמרי בחולק שבאות לשנים, ולו ברבי יוסי דאמרי בחולק המסתנק בק שמעתא, אבל ראוה בחולק ראשונים ולרשל דאמרי שני שמע ופרטנין פשוטו אולו מאן אמר הו,

("הלכות להתגייר" שלפי שמעתא 20 א)

המשך לחוברת "בלבד להתעוד" עמ' שבידינו 49 עמ' בחלק מאמר ח"ל" מהר"ל פ. ל. מהורשו

לשון (סנהדרין דף לח, יב) לרבה

אמנם חולק ובולק אוכלי לי? ולפי הדברים לעיל בדלמתו הוא" יש לשון רש"ל. —
והנה יפי הדברים הללו נתברר לנו תשובת רב נתמן לר' חנן הנ"ל,
"חנן לו חולק ידענו ולו בולק ידענו" פלומר אנכי לו שאתה מכולו עלמו, דהיינו
לו מבעלי פלוגתיו שמחולקים בדבר הזה, ולו מפי אמר שלו בקבלה בדברים מו
שנאמרו והוא מבולק, "חנן שאתה ידענו" אבני הלבה לשה מסיני שאתה מקבלת
מפי רבותיך הידועים שהלבה מלמן אונ מפי אונ, דהיינו מר' חייא בר אבא א"ר יוחנן וכו'
מעשה כבוד לעשה טוב, וכו'. ופירש רש"ל: שאתה דאמרי ידענו דאבות לעשה מן
הסבורה ובלבד שיהי' מעשה כבוד ולעשה, והני אמרי סמכי אבר' חנינא בן אנטיגנוס
שאולק על רבנן ור' יוסי ומבטר מוגבות דידהו, והנה לו ריבה רב נתמן לפרסם
את שאות החכמים בעלי פלוגתיו כר' נוריא שפירסם את רב יוסף כו' כי אם הלב
בראיות כאין תשובת ר' נוריא הנ"ל בבולו עלמו בלשון הסבאי חולק ובולק, ועה
הרב יוסף הנ"ל הוא המובר גם בהגדת חלק שפרים על רב גיבל בחולק ובולק, "ש. —
והנה לבקן דברי רש"ל שאמר אח"כ בסמוך לשונו כ"ל "ולפי הדברים לעיל בדלמתו
הוא" כלומר, כי אנ בארלות הקדם, הי' חולק ובולק עם הסבאי ומרגל בפי הברות
עם מעשול על בולו עלמו", והיה מובן להם לפי אופן הדינין ומלבו, והנה שני הענינים
הללו הן בסנהדרין והן בחולין מאמרים על נושא אחד הנוגע הבאמונה, רק בבבלי, חולק ובולק
שבסנהדרין מרומז על כל האומות עולם, בהחונת אומנה ודת, ושבחולין הוא מאמר
על אומנת חכמים להתרחק מקנות בה והוא קבלת חכמים הלכה למשה מסיני, אבל תוכן פיהון
ומקורו הפרטי לו יבוא כי אם המשכולים, ודי בזה. ומה יקרו דברי החכם שלמה
נ' במאמרו בחבלות הלרון", כי בדורות קדומים ובארלות הקדם היו בפי הברות
ובמה הנ"ל שמות הסבאים שמשמר הלשון נידי שפתם ואופני דבורים אימרים אולר נשמרו כדר
לפני מנים רבות מאוד בארלות בני קדם ואולר בלשבם נמשך כמרים קיר המאמרים
רבים בפני התלמידים ומפרשים, ולו נקדר פלר דבריהם, ולו ידענו אומם כי יהה לו
מלמון המאמרים כל כך ומתמה. ומעתה הוסר דבת רבים מקור מסביב על ר' ולו שמו

(בלבד להתעוד" עמ' שמנות 20 מ)

לסיום (סנהדרין בלק"ת, יג) להבה

שאביגיון ראויה מדברי רבי הלל שאבדה תקותנו נגזרנו לגו"ת, ואין אשה לשראל.

ויש לתאר את התפיסה הגדולה התוקפת הפילוסוף מהר"י אולבו ז"ל בעל "העקרים" שהשיג על הרמב"ם ז"ל אשר אנה בגיות. האשה אותה מ"ל עקרי האמונה ורחוקה על כך הוא מדברי רבי הלל לאומר, אם בגיות האשה עקר הוא אונס היה רבי הלל אומר אין אשה לשראל? אלא היה פופר העקר לדעת הרמב"ם ז"ל, אבל סמך סמך בארלות דברנו, ד"ש, תחת אשר רצה להצדיק ולהגנו את רבי הלל מאצלות כמירת העקר, הטביע אותו באי תכונות בי התגיק אותו לתוכו (באמונת האשה) והגיו אלינו ראויה אות דברי רב ומסמך שאומר לו שרוא לי מרי, אבל לפי פירושנו כל דברי חז"ל הם אמתיים, ורבי הלל לא תכון, הם מלהגדר, והרמב"ם ז"ל לא טעה, רק למהר"י אולבו ז"ל ראוי לאמר שרוא לי מרי, כי אינם חריגתו שבשטרו ולא נרד לסמך דעתם של אדוננו מורינו ורבינו הרמב"ם ז"ל.

ישמחו נא התבאים תמו דברינו הקדושים ואוהבו האמת והשלום, ויתנו עדיהם ולבבם, ישמחו ויאמרו אמן, ואלקי אמת ורנו בדרך האמת והשלום.

אל. פישל לאוזנבירג*

(הפלפה להאגר אה שמיני 20 א)

---

*רש"י: אפרים. —(אפרים פישל לאוזנבירג)

לפסן (סנהדרין דף קב ע"ב) לרבי

רב אושי אומר אל תלכו אומר למחר נפרנס בתבורין אותו
מנשה איתתא ליה בתלמיה אומר תבירק חברי דאובוק ברית לן? מהיכן
בעית לאיתרי המלכות? אול לאו ידענו. אול מהיכן דבעית לאיתרי המלכין
לאו אמרת חבירק ברית לן? אול אגמריה לי ולמחר דרשנו ליה מעמק
בפירקא, אול מהיכן דקבים בישלנו, אול מאחר דחטיאת כולי האי
מ"ט קאי פלחיתו לע"ז? אול אי הות הות נקיטנו בשפולנו גלמאי
ורהטת אבתריאי למחר אומר להו לבנן נפרנס ברבותינו.

כבר נתבאר כי המין האנושי בכללו הוא כאיש אחד פרטי אשר
לו יאי ולבדות שחרות ונקבה, והיו שתים אשר היה המין האנושי שפל
ברכות והיו האנשים אמש כולבים כי היה חסר להם כל נומוס ומוסר ומוסר נעלה
ורק לאט התפתח המין האנושי ונקבץ עסינות והחל להתפתח עד שהגיע
לאחרי הקולטוריה. ומובן מעצמו שאין לנו להתפלא ולהתמרמר על הדורות
הראשונים על השקפותיהם הקטנים והשפלים כמו שאין נוכל לבקש מאות הילד
שמחשבותיו ומעשיו יהיו מבוגרים כל צרכם ירק משכלו לא התפרחה עדיין. ומאות
תרה לו למנשה על אשר כ' אשי קריאו לו חבירין כי כ' אשת אשר חי כיב
מאות שנים אחריו היה חי בעולם אחר בעת אשר הגדכבו הראונות וההשקפות
לאיזק יקריאו אותו חבר (שמירוש לגוט גענוסס) ומי שאול אותו מהיכן
בעית לאיתרי המלכות כי לפי הדין מבחרין המלכות על אותו הלך מהלחם אשר

לפסן (סנהדרין דף ק"ב ע"ב) לרבי

עובדה מקודם (כמו שהשיב לו מנשה אח"כ) והלוו יין כי אותם הדברים שנתבטלו
מתוכה האה תשובים ויתר מאותם שנתבטלו אח"כ כמו שהיו באמנין הכוכבים,
ובעבה אומר לו כי אין לקרוא אותו חבר יין שהיו עולה כיב"ב מאות שנים
אח"כ, ונשב שאול אותו כ' אולי מאותר בהכיאת כולי האי מ"ט קיי פלחיתא
לשב השיב לו אי הלת התים הלת נקוטניו בשיעולאו גליאאו ורהטת אבתבאו
כי לאו תבר אונק בדמן הדה גבר כתו של נשבה דש"ו כי אדב לאו נתבטלו
המתשבות והשעורים הון אדב כהיים ושב לאו תשלב אותה כי אותה חכם ותר
מעני ומקראני חברין.

(ס' "דברי חכמים" מאות ד"ר לאולף מילוד ב (עמ' 139)

לקמן (סנהדרין דף ס"ה ע"ב) לרבה

תניא (דברים י"ח): "דרוש אל האמתים", זה המרשיב שלמו והלך ולן בבית הקברות כדי שתשרה עליו רוח טומאה. ובשהיה רבי עקיבא מגיע למקריאו זה היה בוכה! ומה המרשיב שלמו כדי שתשרה עליו רוח טומאה, שהה עליו רוח טומאה; המרשיב שלמו כדי שתשרה עליו רוח טהרה, על אחת כמה וכמה; וכבר מה אושיה? שאנחנו נראין לנו; שנאמר (ישעיה נ"ט) כי אם עונותיכם היו מבדילים בינכם לבין אלהיכם!

לרבנן אינק ע"ז תשובה ורשב גרם שתשרה עליו רוח טומאה ומבלשן רוח טהרה כאותה לנפלן לבביאו פה "אל בגה הבחבם החוקר והפילוסוף בדר, שלמה כאבין ע"ה בספרו "אשה מרבבה" (פ"ב מאמר: "מקור רוח הנבואה הטבעית") ונפלשונו (שם נד 27): "... על המדרגה הראשונה והעליונה שמבו הנביאים הגדולים שבכל נלבדו, כמין שאמרו על אליהם נשבעים שנולד שמהם הבשרון בעצמה הוה וכו'. במדרגה שניה שמבו הנביאים אשר הבשר כח המדמה שהם לא נולד שמהם בשיעור גדול וכב, אוכן בהליכות תוכהם השתבלו שתגקהו להחלימהו ולבאוריהו באשר סדרי מנהגיהם וכו' וביאור בכת המנהגים הללו: א) הבתבודות, שנבהלו ונפרשו מכל דבר גם וגלוי וגלוי ומאמרי, ונפרד בחיי הבתבודות מהמון הדם וכו' והמה מתבדלים ומטהרים עד הילתם לבלבם ומבדקים ומשלמים לתגון הרוח הפנימי הנקרא החוש השלי זון חוש הרגשות הפנימי וכו' וכו'.

ב) הבתבנות, באמתם בלבם ולת נפשם בשאט מוכל ומלקה ע"ז שאמרו

לפסן (סנהדרין דף ס"ה ע"ב) לרבה

(סנהדרין ס"ה) המדרש אומר כדי שתשרה עליו רוח טהרה ופו'. ופו'. והוא
בדבר נדר כי בתשעה מדרגות נתלו שריר הגוף, ומת אלמותו קופת אוג
הינקד הגיע דמיון אדם מלוטש בתענוגות עדות ומראות נכבדות, רואה
מנגה בלהות ושומר קולות מוכרים, הכל כי ומעבר סביבו, ראונות ונגרות
מנמן שהבר בלבבר הנמים נשובו ונתנו ונתנלבו לפנינו תוכים וקנינים, שעגים
ראים ונשגבים נשתנגו ונתלבו במות קדקדו על אולבות העתיד, והוא
מרתף בעולם תבל מלוא אור, ורופה על פרוב דמונו מקלר משמי מרום
עד שאול תחתיה, ולשני רוחו מתרוצים מלאכים ושדים ורוחות טובות ורעות,
עד אשר בהקיצו מתרדמתו נודע יומנן הוא בעצמו בזומרת המראות
אשר חזה, ומכ"ל הוגעים הנלבבים אלו ורואים בתענוגותו המשונות.
ומספרים נסעים ותרים שוונרלפייס בי בלבתם ימים רבים במדבר אין לחם
ואין מים, התאורר והתגלה לפניהם עולם דמוני, ושניהם ראו נרות ותהפוכות
בעולם הפוך, עד הגיעם אל מקום שנות אנס ותמרים, ובהגמיאות מעט אנס סרו כבעד
כל התענוגות הה"מ". - "תבלית כל הענינים והסיגופים ההם היה להחלש את החומר,
ולהכניע את הגשמות ולהחלות את הגוף, כי דמון הרעת יתגבר במדה שיתלש
הגוף, ולהיות לבדו חולי רוח ונפש אשר מקרבת הבחות הדמון, ולהיות בלבדו חלי הנפש
שקרין שפינוזה סיהו פעם בבלשם "נפש נגלי עינים", ופיבדר שגם מחמר
נבנהו הישמעאלים היה אופה חלי כזה, שעל כן תנה את דמונו הנלבד
במסע דרך שבעת רקיעי השמים - אולהו שגם הרבה חלמנים מאמרים כת

לפסן (סנהדרין דף ס"ה ע"ב) לרבי

בדמיון בארבע דרות ינקד בלבת אל התנון, והדבר מאוזמת ומקיים מפי
תבאר רופאי דורותינו, כי תלי מעינים מתלת תדרי בטן ונקבה לאוניב
מעכלת כריאות מולידים בנפש התולה דמיון עד ותנק עד להפליאו, דמיון
שבבתו לראות רותות ומלאכים ושדים, כמו שהעיד ההיר Swedenborg
מל עלמו ופו"ל. ——

(המחבר)

לשון (סנהדרין דף קי"ז ע"ב) לרמב"ם

רש"י ז"ל: שרי שמן. יש מדשה שדרש משאולין ע"ל שמן
נקרי להו שרי שמן והיינו שרי בהן ופ'. נכיאה לתנינה
שרי בהן. פרש הערוך ערק דהן קרב לגבי דהינו שונדהן
פי' לשון ורב קורין דהן ורב ערב"ל. אבל אומת שלשון דיהן היה
עפום אולם ההמון שם בא רש"י לפרש שלשרי שמן הם אותם
שהמון הרע קורין שרי דהן, ונדור אולם פעולתם ומעשיהם.
ואולם אותר על דברי הגאונים שם. תר"ר שרי שמן ושרי
בלגרם ופ'. לפי סגנון הענין שם ל"ל שדי שמן ושדי בלגרם.
הגם בערוך ערק שר יג הגירסא ברש"ש הנה הרגיל בדברי
רש"י ידגיש בלשונו שלפנינו היתה הגירסא בדלת. אולם כי
לאבקש האומת לא יהיו אלה דברים של מה בפק.

אברהם פינקלר

(ב"הנשר" "המבשר" שנה שמ"ט 21 N)

לשון (סנהדרין דף ק"ל ע"ב) ברכה

אומר רבי שמעון בן לקיש מאי דכתיב (איוב ל"ז): "ומעם מרשעים אמרים ובכבוד כסה תשבר?" מפני מה עין של רשעים תלויה? כיון שנעשה אדם כל מלאכה נעשה כל מלאכה. ולאו נכתביה כלל? ר' יוחנן וריש לקיש, חד אמר מפני כבודו של בוד, וחד אמר מפני כבודו של נתאיה בן חכליה.

פירש רש"י: עין שברשעים תלויה שאינה כתובה בשטת אותנות התובה אלא תלויה היא לאמלה ונראה כבתוב רשים. כיון שנעשה אדם כל מלאכה. שיש לו שונאים שאין כות הברכות נתה היאנו. נעשה כל מלאכה. בידוע ששונאים אותם מלאכה לפני כתוב רשים שני מיני רשות. ולאו נכתביה. לעין כלל? משום כבודו של בוד. שאין הדבר נהנה בלבדיקים ובוד היו לו שונאים הרבה ונתאיה בן חכליה שהיו לו שונאים הרבה כו' עכ"ל. ורבנו האהרש"ו הטעים הענין משום שנאמר כל אותי כל שנאוהו. ובכ"ל הפי' בחלק מאוד שהרבה מקרבות בתורה בנבואות ובכתובים ובדברי חז"ל מאמרים ושנותחין להפסק שהאלהים נשבון אות בכבוד ובקל אות נכבל. והאור כללאו בבוגלי במשנה כל שכות הברכות נתה היאנו כו' אונו אולאו במו שלאו יתבנל בכתיו ומבותו נגב אולהים ואדם, אובל לאו במו שהאו שנאו בעבור ענו ורישו או מפני שמתבנאים בו, ומו לנו שנאו בבודו ותר מנראה הנבואה ולאו אמרו מפני כבודו של ירמיה, וגם לפי זה אין לאמר זה מקום פה בין

לשון (סנהדרין דף ק"ל ע"ב) לרחב

ענין הברשות שברשו על עשרה בן תריה, האומר הרה אומר ברשני.
הרא"ש בפירושו אבות פ"ו במשנה "ואל תתודע לרשות"
זה לשונו: "ובבקשת השררה והרבנות יאבדו לו נסיונות בעולם
ורעות כי אפני שיקנאו בו בני אדם ויתלקו עליו יפסיד אומנתו כמו
שאמרו "כיון שעשה אדם פרנס על הציבור אלמלה נעשה רשע
אלמלה", והעיר על זה הגאון ר"ב ז"ל: הפ' במדבר כתב בעל הטורים
ז"ל: הפקד ה' במשרה וכו' זה שאמרו אין אדם נעשה שופט אלמלה
אולאו אי"כ נעשה רשע אלמלה כו'. ולאו הבינו איזה מקום שאמרו הכי
והיכן נכתב דבר זה בתלמוד בבלי וירושלמי אולי במדרש ע"כ".
ועכשו לאו נאמר שמקרו מהאור אינמרא ברוש לקרש ולפי שהע"ן
שברשעים תלוה ונקראה כתבה רשים, ברש רשים כמו ראשים (כי
מצאנו שם רשים (בלעם) כתב באולף: "ראש עשה כל רעה", רב אובל נר
רשים", כי שם "רש" גם "בל" הוא ע"ד סגי נהור) ואמר בדרך שחות כיון שנעשה
אדם ראש אלמלה (ר"ל אלמלה בשעת האותיות הקריאה "רשים") נעשה רשע
אלמלה (שעת הע"ן שלאחרה הקריאה "רשעים") וכעיקר של הרמב"ם "כי אפני
שיקנאו בו כו'. ומקשה לאו נכתבה לע"ן כלל ומדינתו הקריאו ואנו מראשים אורים
ונכרע ראה תשבר מאולאו נדר שהראשים נעשו רשעים? ואשני אפני הבאבו
של בדר אולו אפני כבודו של נתאנה שהיו ראשים ואם שהיו להם שונאים
ומקנאים רבים והרבה חולקים עליהם ולאו הפסידו אומנתם! ואמר זה

לפסן (סנהדרין דף כ"ג ע"ב) הרבה

הנה כתוב לעיל דברות על כוונת אנשי השורה והרבנות נראה לו כל זאת
כי הרבה כשלות אנשי ושל תבדין את תבדיק ודר שתגיע למקומו. ולזה
כתוב בעל הטורים הפקד ה' באמורה הפקד את הלוים, הפקד אינו רע,
ונ"ל אזן אדם כו' לומר שהרבה צריק האדם שאירה יתורה כשנתנה
באזניה הקיבה ומנוי להיות אזלוף ורשות והלוחי שתהיו נלגיות בביתה.

מ"שולב

(הטלפה "הגמיד" שנה ג"ל 38N מאומר "נר ראשונה")

לפסן (סנהדרין דף ק"ד ע"ו) לרבה

מאי "בית נבתה וכו'?" ורבי יוחנן אומר אין אוכל אין הריאה להם.

עריאה, כי קבלה היתה ביד ר' יוחנן, כי מלאכת ברזל

הערלה הקטנה מאוד, היתה המלאות היהודים בזמן חזקיהו.

(ס' "תולדות הגדולים" - תולדות ר' יוחנן - בן 98 מות הרב ר' חיים יצחק ברו"ל)

פרק (סנהדרין דף קי"ב)

משנה. דור המבול אין להם חלק לעה"ב ואינן עומדין בדין, שנאמר (בראשית ו'): "לא ידון רוחי באדם לעולם" לא בדין ולא רוח. דור הפלגה אין להם חלק לעה"ב, שנאמר (שם): "ויפץ ה' אותם משם", וכתוב (שם): "ומשם הפיצם ה'". ["ויפץ ה' אותם" בעה"ז, "ומשם הפיצם ה'" בעה"ב]. ואנשי סדום אין להם חלק לעה"ב (אבל עומדין בדין) שנאמר (שם י"ג): "ואנשי סדום רעים וחטאים", ["רעים" בעה"ז, "וחטאים" לעה"ב, אבל עומדין בדין]. ר' נתניה אומר אולי לאלו אין עומדין בדין, שנאמר (תהלים א'): "על כן לא יקמו רשעים במשפט וחטאים בעדת צדיקים", "על כן לא יקמו רשעים במשפט" זה דור המבול, "וחטאים בעדת צדיקים" אלו אנשי סדום". אמרו לו: בעדת צדיקים אינם עומדין, אבל עומדין הם בעדת רשעים.

לפן (סנהדרין דף נ"ג ע"ב) תרבה

"דור המבול אין להם חלק לעה"ב ואין עומדין בדין שנאמר וכו'."

יפה פירש את דברי המשנה הגאון הרב החכם ר' וולף מושל

ז"ל בספרו היקר "דברי חכמים" (עמ' 231) בהקדים דברי המפרש

(ב"ר פרשה ל"ב): "דא"ו "חשובה דברי כעס" מדבר בדור המבול, הן

ובינלכן כעס אמר הן ומדברותיהם, "אויל ומים" שנאמר:

"לאור יקום רוצח" וכו', "ותשחת ד' שאונן לאו חיים ולאו נידונין וכו'.

ובתב וזה לשונו: "הלאו יקשה לפי מה דאותה בהרכות ד' ד"א:

אי כתב "חוטאים" "חטאים" כתב, אינה אינה השם את דור המבול

לאמרי? אומנם דעת חז"ל היו כי יש שני מיני חוטאים: א)

שהחטאים שלהם אינם באים מתגאות ארמה תכונת נפשם כי המה רק

מקרים להם ד"י סבות לבדיות כמו אותם שיקלאו ד"י קושי מלחמת הקיום

או ד"י חקורת ההתעדרות העשמי ובדומה. ב) אותם שקר נפשם

נטתה והחטאים שלאמים להם כמו החום אל הגוש והקר אל הכפור, בזמנים

כאלו אין אדם שום תקנה ותחלה כי יתנהגו למוטב. ואמ"כ רק באותם מאין

הראשון נאמרו הדברים יחאו חטאים ולאו חוטאים ולאו באותם

מאין השני. וראה בר' כ"ג: ופל ילדי מחשבות לבו רק רע כל היום

משהיה תמה גורחת ומד שהיתה שוקעת לאו הטה בהם חלחלת

ה"ד "לאור יקום רוצח יקטל עני ואבון ובלילה יהי כגנב" הכתיב:

לפסן (סנהדרין דף ק"ג ע"ב) לרבי

„תחרו בתשק בתינם" למה שיומם חתאו למו". ובוודאי בזה כי הנה כאין חוק טבעי הוא כי בעת הגדלה יתברך כנפיה התשפיע על מלאו רוחב האורך ובנפול תרדמה על האנשים אנו מתאחרנה ההרגשת הכי שפלות בלב האדם. התכונות הרעות יקיצו ויפיעו מאתבוזנים ונסערו את האדם לכל עון ופשע. לאו כן בעת השמש יפיץ אורו עלי ארץ אנו יבקעו קונו עם במתשבי לב האדם ומידות הילדר יסוגו אחור ומעדתם תקחנה המתשבות הטובות. אולם אנשים אשר מקרבים רע ומשחת והפיק הטוב כבר עומם בקרבם להם לאו יעזור עם השמש בטהרתו כי לבם נהפך תמיד עלות אונק לבלר ולהשחית. וזה שביאורו את הכתוב: וכל יצר מחשבות לבו רק רע כל היום משהיה תמה גורמת ומיד שהיה שוקעת לאו היה בהם תחלת כאה ש"ר פ"ו: רבנן אמרו כאה שאין תחלת של לבבקים מעשה היינו. והכוונה היא שכאה מטה שאין שום תקוה עוד כי יתעורר מעלו ניצוץ מהיר. וכן הוא הפירוש פה: שלאו היה בהם תחלת כי יתעוררו באיזה מדת לשוב לדרך הטוב כי לאור יקום רשע. ומ"ב אומר השם אומתה את האדם כי אין לעולם לנרק באנשים שום תעלת. וזה שאומרו תשובה דבקרי פנה מדבר בדור המבול שהיו הן ודיבורן כנגד כי יש אנשים מעשים רע (שמכנה אותם פה השם מדבקרים פנה) מפני שבמעט נאלצים לזה

לפסן (סנהדרין דף קיג ע"ב) לרחב

ע"י תפלת להשיב אינה מעשה בתיים. ובאופן הזה רק דיבורן או
מדברותיהן הוו כנגב ולו המה בעצמם ע"כ אינשים מאין הזה אין
השם מאובדים רק מתכה להם, ובזה נאמר הכלל יתאו תשוקות ולא
תוקשוים. אולם בדור המבול היו הם בעצמם חוץ מדיבורן
ומדברותיהן כנגב ע"כ איבדם השם. ע"כ הם אינם חיים ולא
נבונים ידון כי אבדו את בחירתם ואין להם כח עוד לבחור בטוב,
כמו שלא יעלו הבע"ח הטורפים על אכפרותם אפני שכן הוו טבעם
ותכונתם. וזה היו ג"כ כוונת המשנה שדור המבול אין להם חלק
לעה"ב ואין עומדין בדין ג"כ אותרי שאין להם לא דין ולא רוח ואבדן
אות ערכם האנושי הנה לא יתכן כי יעלו על מעשיהם ויתנו דין וחשבון,
כי רק אותם נעלים שיש להם חופש עוד חופש הבחירה, ולא אינשים
כאלו שאובדו אות הגיק האחרון של האנושיות ואין להם בחירה כלל. עכ"ל.

Jewish Theological Seminary of America LIBRARY

0 3982